

**Die ontwikkeling van en die regsproblematiek
in verband met die wettiging van prostitusie
in Suid-Afrika**

Deur
Rinda Botha

Soos voorgelê om te voldoen aan die vereistes
vir die graad

LLD

In die
**Fakulteit Regsgeleerdheid,
Departement Straf en Geneeskundige Reg,**

Aan die
Universiteit van die Vrystaat.

Datum van inlewering: November 2006

Studieleier: Prof. H. Oosthuizen

Mede-studieleier: Prof. T. Verschoor

Hiermee verleen ek graag erkenning aan:

- My studieleier, prof. Hennie Oosthuizen en mede-studieleier, prof. Theuns Verschoor vir hulle raad, bystand, geduld en leiding.
- My eggenoot, ouers en familie vir volgehoue belangstelling en ondersteuning.

Soli Deo Gratia

INHOUDSOPGAWE

<u>VOORWOORD</u>	i
-------------------------------	----------

HOOFSTUK 1: INLEIDING EN TAAKSTELLING1

1.1)	Inleiding	1
1.2)	Probleemstelling	5
1.3)	Doel en waarde van die studie	10
1.4)	Metode van ondersoek	11
1.5)	Indeling van proefskrif	12

HOOFSTUK 2: DIE REGSHISTORIESE ONTWIKKELING VAN PROSTITUSIE 15

2.1)	Inleiding	15
2.2)	Die internasionale regshistoriese ontwikkeling van prostitusie	15
2.3)	Die regshistoriese ontwikkeling in Suid-Afrika.....	17
2.4)	Samevatting	20

HOOFSTUK 3: DIE HUIDIGE REGSPOSISIE IN SUID- AFRIKA – DIE UITSPRAAK VAN DIE GRONDWETHOF21

3.1)	Inleiding	21
3.2)	Ellen Jordan en Twee Andere v die staat – Die feite.....	22
3.3)	Die Grondwethof.....	24
	3.3.1) Watter Grondwet is van toepassing?	24
	3.3.2) Regte van die Interim Grondwet waarop appellante gesteun het	25
	3.3.3) Artikels 20(1)(aA), 2 en 3(b) en (c) van die Wet op Seksuele Misdrywe 23 van 1957	27
	3.3.4) Wat is die posisie wanneer die inhoud van twee verskillende wette in teenstelling met mekaar is?	28
3.4)	Die meerderheidsuitspraak: Regter Ngcobo	30
	3.4.1) Inleiding	30
	3.4.2) Tekortkominge van die voorwaardelike beslissing deur die Hooggeregshof gemaak	31
	3.4.3) Diskrimineer artikel 20(1)(aA) onbillik teen vroue? (Ngcobo, R)	33
	3.4.4) Ander konstitusionele uitdagings:	44
	3.4.4.1) Reg tot vryheid van beroep(Artikel 26 van die Interim Grondwet)	44
	3.4.4.2) Die reg tot privaatheid (Artikel 13 van die Interim Grondwet)	46

3.4.5)	Gevolgtrekking: Regter Ngcobo	47
3.4.6)	Bevel: Regter Ngcobo	48
3.5)	Die minderheidsuitspraak: Regter Sachs en O'Regan	49
3.5.1)	Interpretasie van artikel 20(1)(aA) van Wet 23 van 1957	49
3.5.2)	Die grondwetlikheid van artikel 20(1)(aA) van Wet 23 van 1957	56
3.5.2.1)	Die vryheid tot beroepskeuse/ekonomiese aktiwiteit	56
3.5.2.2)	Die reg tot menswaardigheid (Artikel 10 van die Interim Grondwet).....	58
3.5.2.3)	Die reg tot vryheid van persoon (Artikel 11 van die Interim Grondwet).....	59
3.5.2.4)	Die reg tot privaatheid (Artikel 13 van die Interim Grondwet).....	59
3.5.2.5)	Diskrimineer artikel 20(1)(aA) van Wet 23 van 1957 onregverdig teen vroue?.....	65
3.5.3)	Die grondwetlikheid van artikel 2 en 3(b) en (c) betreffende bordele	72

3.5.3.1)	Die korrekte interpretasie van artikel 2 en 3(b) en (c) van Wet 23 van 1957.....	72
3.5.3.2)	Konstitusionele uitdagings rondom artikel 2 en 3(b) en (c) van Wet 23 van 1957	75
3.5.4)	Remedie	77
3.5.5)	Bevel	80
3.6)	Samevatting	80

HOOFSTUK 4: DIE VOORKOMS VAN GEWELD IN DIE SEKSBEDRYF83

4.1)	Inleiding	83
4.2)	Waarom meld sekswerkers as slagoffers van geweld, nie hierdie misdrywe aan nie?.....	84
4.3)	Die verskil tussen straatprostitusie en binneshuise sekswerkers	89
4.4)	Voorbeelde van geweldsvoorvalle gepleeg teenoor sekswerkers in Suid-Afrika.....	90
4.5)	Statistiese gegewens.....	93
4.6)	Huidige voorsorgmaatreëls teen geweld van kliënte.....	96
4.7)	Geweld deur die koppelaar / souteneur	98
4.7.1)	Die koppelaar as een van die entrepreneurs van prostitusie	98

4.7.2)	Die algemene voorkoms van koppelary in prostitusie	100
4.7.3)	Die ontstaan van ‘n koppelaar–sekswerker verhouding	101
4.7.4)	Voordele daaraan verbonde om ‘n koppelaar te hê	103
4.7.5)	Nadele verbonde aan ‘n koppelaar-verhouding – die toediening van geweld deur die koppelaar	104
4.7.6)	Spesifieke voorvalle	106
4.8)	Geweldsmisdrywe wat deur sekswerkers gepleeg word	109
4.8.1)	Aanranding van die kliënt	110
4.8.2)	Strafregtelike gevolge wat mag spruit uit die opsetlike/voorsienbare oordrag van MIV deur sekswerkers en hulle kliënte.....	112
4.8.2.1)	S v Nyalungu	113
4.8.2.2)	Gevolge wat die saak vir sekswerkers inhou.....	114
4.8.2.3)	Probleme wat met die bewyslas ondervind kan word	115
4.9)	Voorstelle tot verligting van geweld in die seksbedryf	117
4.10)	Samevatting	120

**HOOFSTUK 5: DIE VERBAND TUSSEN DIE VERSPREIDING
VAN MIV EN KOMMERSIËLE SEKSWERK .121**

5.1)	Inleiding	121
5.2)	Wat is MIV en hoe versprei dit?	125
5.2.1)	Inleiding.....	125
5.2.2)	Roetes van oordrag	125
5.2.3)	Behandeling	126
5.2.4)	Onkoste vir die staat	128
5.3)	Statistiek in verband met die voorkoms van MIV onder sekswerkers	128
5.3.1)	Statistiek ten opsigte van sekswerkers in Suid-Afrika	128
5.3.2)	Statistiek ten opsigte van sekswerkers in ander lande	130
5.4)	Redes tot die hoë MIV-voorkoms onder sekswerkers .	131
5.5)	Redes tot die swak aanwending van kondome in die praktyk	135
5.6)	Die MIV-kennis van sekswerkers	138
5.6.1)	Die MIV-kennis van sekswerkers in Suid- Afrika	138
5.6.2)	Die MIV-kennis van sekswerkers in ander lande	140

5.7)	Die houding van sekswerkers teenoor moontlike MIV- infektering	142
5.8)	Die MIV-kennis en houding van kliënte en persone met wie sekswerkers verhoudings het	146
5.8.1)	Die MIV-kennis en houding van kliënte ...	146
5.8.2)	Die houding van persone wat in persoonlike verhoudings met sekswerkers staan	149
5.9)	Suid-Afrika se Strategiese Plan teen MIV/VIGS en ander Seksueel Oordraagbare Siektes 2000-2005	150
5.10)	Die suksesvolle voorkoming van MIV onder sekswerkers in ander lande bereik	155
5.10.1)	Sukses bereik deur die effektiewe optrede van die staat in Thailand en Kambodja onderskeidelik	155
5.10.2)	Sukses bereik in Thailand en die Dominikaanse Republiek gebaseer op die samenwerking tussen die staat, nie- staatsorganisasies en sekswerkers self	157
5.10.3)	Sukses bereik in Indië en Brasilië, gebaseer op gemeenskapsontwikkeling onder sekswerkers.....	162
5.10.4)	Sukses bereik in Brasilië met opleiding in die gebruik van die vroulike kondoom ...	166
5.10.5)	Unieke MIV-voorkoming gevolg deur sekswerkers in Viëtnam se parke	167

5.10.6)	Suksesvolle MIV-voorkoming onder sekswerkers in Australië	168
5.10.7)	Suksesvolle MIV-voorkoming onder sekswerkers van Nederland.....	170
5.11)	Die voorkoms/afwesigheid van verpligte MIV-toetse onder sekswerkers in lande waar prostitusie reeds gedekriminaliseer is	173
5.11.1)	Die moontlike vooruitsig van verpligte MIV- toetse vir sekswerkers in Suid-Afrika met die dekriminalisering van prostitusie	176
5.12)	Voorstelle tot die suksesvolle MIV-voorkoming onder sekswerkers in Suid-Afrika	179
5.13)	Samevatting	191

**HOOFSTUK 6: DIE INVLOED VAN 'N GEWETTIGDE
SEKSBEDRYF OP KINDERPROSTITUSIE EN
HANDEL IN KINDERS.....**192

6.1)	Inleiding.....	192
6.2)	Definisies.....	194
6.3)	Die verskil tussen die prostitusie van volwassenes en kinderprostitusie.....	196
6.4)	Statistiese gegewens in verband met kinderprostitusie en handel in kinders.....	201

6.4.1) Algemeen.....	201
6.4.2) Verenigde Koninkryk.....	203
6.4.3) Verenigde State van Amerika.....	204
6.4.4) Nederland.....	204
6.4.5) Duitsland.....	205
6.4.6) Australië.....	205
6.4.7) Suid-Afrika.....	206
6.5) Die ouderdom van slagoffers.....	206
6.6) Die werwing van slagoffers.....	209
6.7) Ander faktore wat lei tot die seksuele uitbuiting van kinders.....	212
6.8) Redes waarom jeugdige in die beroep bly.....	216
6.9) Nadele wat deur kinder-slagoffers van seksuele uitbuiting ervaar word.....	217
6.10) Die huidige posisie in Suid-Afrika.....	220
6.10.1) Algemeen.....	220
6.10.2) Huidige Suid-Afrikaanse wetgewing wat gebruik kan word om kinderprostitusie en handel in kinders te bestry.....	224
6.10.2.1) Die Grondwet.....	225
6.10.2.2) Die Wet op Kindersorg 74 van 1983 soos gewysig ingevolge Wet 19 van 1999.....	226
6.10.2.3) Wet op Gesinsgeweld 116 van 1998.....	229

6.10.2.4)	Die Wet op Basiese Diensvoorwaardes 75 van 1997..	230
6.10.2.5)	Wet op die Voorkoming van Georganiseerde Misdad 121 van 1998.....	231
6.10.2.6)	Wet op Seksuele Misdrywe 23 van 1957 soos gewysig in 1988.....	233
6.10.2.7)	Die Wetsontwerp op Kinders van 2003.....	237
6.10.2.8)	Die Wetsontwerp tot die wysiging van die Wet op Seksuele Misdrywe 23 van 1957 soos voorgelê in 2006.....	238
6.10.3)	Die Verenigde State se Verslag ten opsigte van Suid-Afrika.....	250
6.11)	Die hantering van kinderprostitusie en handel op internasionale vlak.....	254
6.11.1)	Internasionale konvensies en deklarasies teen die seksuele uitbuiting van kinders.....	254
6.11.2)	Die Verenigde Koninkryk.....	257
6.11.2.1)	Die Verenigde State se Verslag (Junie 2006) ten opsigte van die Verenigde Koninkryk.....	259

6.11.3) Die Verenigde State van Amerika.....	260
6.11.3.1) Die Verenigde State se Verslag (Junie 2006) ten opsigte van die Verenigde State self.....	263
6.11.4) Nederland.....	264
6.11.4.1) Die Verenigde State se Verslag (Junie 2006) ten opsigte van Nederland.....	266
6.11.5) Duitsland.....	267
6.11.5.1) Die Verenigde State se Verslag (Junie 2006) ten opsigte van Duitsland.....	268
6.11.6) Australië.....	269
6.11.6.1) Die Verenigde State se Verslag (Junie 2006) ten opsigte van Australië.....	273
6.12) Voorstelle tot die effektiewe hantering en voorkoming van kinderprostitusie- en handel in Suid-Afrika.....	274
6.13) Samevatting.....	284

**HOOFSTUK 7: DIE SEKSWERKER SE ARBEIDSREGTE IN 'N
GEDEKRIMINALISERENDE BEDRYF VAN
PROSTITUSIE.....285**

7.1) Inleiding.....285

7.2) Verskillende benaderings tot prostitusie.....288

7.2.1) Die sogenaamde “prohibitionist”
benadering.....288

7.2.2) Die “abolitionist” model/benadering....289

7.2.3) Die “regulation” benadering.....292

7.2.4) Die “labour” benadering.....294

7.2.4.1) Die toepassing van die “labour”
benadering.....296

7.3) Die huidige posisie in Suid-Afrika en Suid-Afrikaanse
arbeidswetgewing.....297

7.3.1) Suid-Afrikaanse arbeidswetgewing.....299

7.3.1.1) Die Wet op Arbeidsverhoudinge 66
van 1995.....299

7.3.1.2) Die Wet op Basiese
Diensvoorwaardes 75 van 1997..301

7.3.1.3) Wet op Beroepsgesondheid en
Veiligheid 85 van 1993.....302

7.3.1.4)	Wet op Vergoeding vir Beroepsbeserings en –siektes 130 van 1993.....	302
7.3.1.5)	Wet op Werkloosheidversekering 63 van 2001.....	303
7.4)	Die onderskeid tussen werknemer en onafhanklike kontrakteur in Suid-Afrika.....	304
7.4.1)	Die drie toetse wat al in die verlede deur ons howe gebruik is in ‘n poging om die onderskeid tussen werknemer en onafhanklike kontrakteur te bepaal.....	306
7.5)	Sekswerkers – werknemers of onafhanklike kontrakteurs?	309
7.6)	Sekswerkers as belastingpligtiges.....	312
7.6.1)	Sekswerkers en toelaatbare belastingaftrekkings.....	314
7.6.2)	Die ideale posisie ten opsigte van die belastingpligtigheid van sekswerkers in Suid-Afrika.....	317
7.7)	Arbeidsregte van sekswerkers in ander lande.....	318
7.7.1)	Die posisie in die Verenigde State van Amerika.....	318
7.7.2)	Engeland.....	320

7.7.3)	Duitsland.....	324
7.7.4)	Die posisie in Australië.....	328
7.7.4.1)	Die bedryf van bordele in Victoria.....	331
7.7.4.2)	Die bedryf van gesellin-agentskappe in Victoria.....	337
7.7.4.3)	“Vrygestelde” sekswerkers in Victoria.....	338
7.7.4.4)	“Table-top” danseresse in Victoria.....	339
7.7.4.5)	Onsuksesvolle pogings om werksomstandighede vir sekswerkers in Victoria te verbeter.....	341
7.7.4.6)	Die onderskeid tussen ‘n dienskontrak en onafhanklike kontrakteurs in Victoria.....	344
7.7.4.7)	Samevatting van sekswerkers in Australië se huidige posisie en sukses bereik.....	347
7.7.5)	Die posisie in Nederland.....	349
7.7.6)	Nieu-Seeland.....	352
7.8)	Voorstelle met betrekking tot sekswerkers in Suid-Afrika se toegang tot arbeidsregte.....	353
7.9)	Samevatting.....	360

HOOFSTUK 8: SAMEVATTING EN VOORSTELLE.....362

8.1) Inleiding.....362

8.2) Samevatting en voorstelle.....362

8.2.1) Voorstelle met betrekking tot die
vermindering van geweld in sekswerkers
se lewens.....368

8.2.2) Voorstelle met betrekking tot die voorkoming
van die verspreiding van MIV deur
en onder sekswerkers.....370

8.2.3) Voorstelle met betrekking tot die hantering en
voorkoming van kinderprostitusie en handel
in kinders.....374

8.2.4) Voorstelle tot die hantering van sekswerkers
as werknemers.....380

8.3) Slot.....385

OPSOMMING387

SUMMARY390

BIBLIOGRAFIE.....393

Esegiël 16: 4-9

Toe jy gebore is, is jou naelstring nie afgesny nie, jy is nie gebad nie, nie met sout ingevryf nie en nie in doeke toegedraai nie. Niemand was oor jou besorg of het soveel vir jou oorgehad dat hy een van dié dinge vir jou gedoen het nie. Jy is met afsku behandel en in die veld weggegooi die dag toe jy gebore is. Toe het Ek verbygekom en jou in jou bloed sien spartel. Ek het vir jou daar waar jy in jou bloed gelê het, gesê: “Leef!” Ja, ek het vir jou daar waar jy in jou bloed gelê het, gesê: “Leef, groei!” Ek het jou soos ‘n veldplant laat groei, en jy het gegroei en grootgeword. Toe Ek by jou verbykom en sien dat jy volwasse begin word, het Ek jou onder my sorg geneem en vir jou klere aangetrek. Ek het my met ‘n eed aan jou verbind en met jou ‘n verbond aangegaan, sê die Here my God. Jy het Myne geword. Ek het jou gebad, die bloed van jou afgewas en jou met olie ingesmeer.

Esegiël 16:13

Jy kon jou tooi in goud en silwer, jou klee in linne, kosbare stof, veelkleurige materiaal; jou kos was fynmeel, heuning en olie. Jy het baie mooi geword, geskik om ‘n koningin te wees.

Esegiël 16:15

Maar toe verlaat jy jou op jou skoonheid, jy gebruik jou beroemdheid om ‘n slet te word en jy stel jouself vrylik tot beskikking van enigiemand wat verbykom, jy word syne.

Voorwoord:

Prostitusie, die ruil van seks vir geld, is 'n werklikheid.

Alhoewel die studie wat volg, op harde, koue feite gebaseer is en prostitusie 'n ongewenste, immorele daad bly, word lesers versoek om deurgaans die volgende in gedagte te hou:

Almal word, sonder versoek, in 'n wêreld vol liefde en haat gebore. Tydens geboorte is almal, later wêreldleier of sekswerker, ewe onskuldig en sondig. Lewenspaaië wat na geboorte volg en waarop individue hulself bevind, verskil aansienlik. Sommiges val in die skote van ouerhuise vol liefde en belangstelling, andere in minder bevoorregte omstandighede, terwyl nóg andere aan die genade van tehuse vir haweloses oorgelaat word.

Dit is my mening dat geen individu wat op 'n lewenspad vol liefde en belangstelling gereis het, prostitusie as beroepskeuse sou oorweeg nie. In die meeste van die gevalle het hierdie, eens onskuldig gebore suigeling (sekswerkers), die donker sy van 'n gebrekkige wêreld beleef en sekswerk as “maklike” of enigste uitweg beskou.

Skrywer is oortuig dat hierdie sekswerkers ook 'n geleentheid verdien om gehelp te word, 'n geleentheid om te “leef en te groei, gewas en met olie ingesmeer te word,” asook 'n geleentheid om hulself met “goud en silwer en veelkleurige materiaal te tooi,” sodat hulle geskik sal wees om as “koninginne” te leef. Die enigste weg wat myns insiens hierdie strewe kan verwesenlik wat sekswerkers betref, is voldoende hulp, bystand, gesondheidsorg en opleiding aan hulle deur middel van samewerking

tussen staats en nie-staatsorganisasie in ons land. Die dekriminalisering van prostitusie in Suid-Afrika, sal die uitreiking na sekswerkers (wat tans die gereg mag vrees omrede hulle vervolg kan word) vergemaklik. Dit mag die enigste manier wees om aan hierdie werkers 'n billike kans tot rehabilitering en 'n beter toekoms te bied.

Sekswerkers wat daarna hulself op hul “skoonheid en beroemdheid” wil verlaat en as sekswerkers wil volhard, sal self verantwoordelikheid moet aanvaar vir 'n verlore geleentheid op 'n beter toekoms en selfwaardigheid.

Die voordeel van dekriminalisering en gepaardgaande regulering lê verder vir die staat opgesluit in riglyne wat deur die staat bepaal en as loopbaanhandves deur sekswerkers gevolg sal moet word. Die handhawing van verpligte en weldeurdagte riglyne kan opsigself, groot waarde vir Suid-Afrika inhou.

HOOFSTUK 1

INLEIDING EN TAAKSTELLING

1.1. Inleiding

Ingevolge artikel 20(1)(aA) van die Wet op Seksuele Misdrywe 23 van 1957 (hierna genoem die Wet), is seksuele omgang tussen twee volwasse persone van die teenoorgestelde geslag 'n misdryf in Suid-Afrika indien 'n persoon vergoeding vir laasgenoemde dienste gelewer, sou ontvang.

Sedert die inwerkingtreding van die Wet op 12 April 1957 tot en met vandag, was die vraagstuk rondom die wenslikheid van die wettiging van prostitusie die onderwerp van vele debatte, artikels en televisieprogramme.

Met die inwerkingtreding van die Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika 108 van 1996, wat die hoogste reg van die Republiek is,¹ is vele regte aan elke individu van ons land verseker. Van hierdie regte sluit in die reg op privaatheid,² menswaardigheid,³ die reg op vryheid en sekerheid van die

¹ Art. 2. Hierdie Grondwet is die hoogste reg van die Republiek; enige regsvoorskrif of optrede daarmee onbestaanbaar, is ongeldig, en die verpligtinge daardeur opgelê, moet nagekom word.

² Art.14. Privaatheid. Elkeen het die reg op privaatheid, waarby inbegrepe is die reg dat –
(a) hul persoon of woning nie besoek word nie;
(b) hul eiendom nie deursoek word nie;
(c) daar nie op hul besittings beslag gelê word nie; of
(d) daar nie op die privaatheid van hul kommunikasies inbreuk gemaak word nie.

³ Art.10. Menswaardigheid. Elkeen het ingebore waardigheid en die reg dat daardie waardigheid beskerm word.

persoon,⁴ vryheid van bedryf, beroep en professie⁵ asook die reg op gelykheid⁶ en billike arbeidspraktyke.⁷

- ⁴ Art.12. Vryheid en sekerheid van die persoon. 1. Elkeen het die reg op vryheid en sekerheid van die persoon, waarby inbegrepe is die reg om –
- (a) nie arbitrêr of sonder gegronde rede vryheid ontnem te word nie;
 - (b) nie sonder verhoor aangehou te word nie;
 - (c) vry te wees van alle vorme van geweld van hetsy openbare hetsy private oorsprong;
 - (d) op geen wyse gemartel te word nie; en
 - (e) nie op 'n wrede, onmenslike of vernederende wyse behandel of gestraf te word nie.
2. Elkeen het die reg op liggaamlike en psigiese integriteit, waarby inbegrepe is die reg –
- (a) om besluite oor voortplanting te neem;
 - (b) op sekerheid van en beheer oor die eie liggaam; en
 - (c) om nie sonder hul ingeligte toestemming aan mediese of wetenskaplike eksperimente onderwerp te word nie.

- ⁵ Art.22. Vryheid van bedryf, beroep en professie. Elke burger het die reg om vrylik 'n bedryf, beroep of professie te kies. Die beoefening van 'n bedryf, beroep of professie kan deur die reg gereguleer word.

- ⁶ Art.9. Gelykheid.
1. Elkeen is gelyk voor die reg en het die reg op gelyke beskerming en voordeel van die reg.
 2. Gelykheid sluit die volle en gelyke genieting van alle regte en vryhede in. Ten einde die bereiking van gelykheid te bevorder, kan wetgewende en ander maatreëls getref word wat ontwerp is vir die beskerming of ontwikkeling van persone, of kategorieë persone, wat deur onbillike diskriminasie benadeel is.
 3. Die staat mag nie regstreeks of onregstreeks onbillik teen iemand diskrimineer op een of meer gronde nie, met inbegrip van ras, geslagtelikheid, geslag, swangerskap, huwelikstaat, etniese of sosiale herkoms, kleur, seksuele georiënteerdheid, ouderdom, gestremdheid, godsdiens, gewetensoortuiging, kultuur, taal en geboorte.
 4. Geen persoon mag regstreeks of onregstreeks onbillik teen iemand op een of meer gronde ingevolge subartikel (3) diskrimineer nie. Nasionale wetgewing moet verorden word om onbillike diskriminasie te voorkom of te belet.
 5. Diskriminasie op een of meer van die gronde in subartikel (3) vermeld, is onbillik, tensy daar vasgestel word dat die diskriminasie billik is.

- ⁷ Art.23. Arbeidsverhoudinge.
1. Elkeen het die reg op billike arbeidspraktyke.
 2. Elke werker het die reg om –
- (a) 'n vakbond te stig en daarby aan te sluit;
 - (b) aan die bedrywighede en programme van 'n vakbond deel te neem;
 - (c) te staak.

Met bogenoemde regte in gedagte is daar reeds ‘n geruime tyd lank bespiegeling rondom die “botsing” tussen die regte vervat in die Grondwet en die voortbestaan van prostitusie as ‘n misdryf.

Hierdie vraagstuk na die moontlike botsing van regte het ‘n hoogtepunt bereik in die Hooggeregshof van Pretoria waar Regters T.T. Spoelstra en J. Webster in Augustus 2001 bevind het dat dit ongrondwetlik is om seks teen betaling tussen twee volwassenes te verbied.⁸ Die saak is na die Grondwethof vir finale beslissing verwys. Die Grondwethof se regters het in ‘n beslissing van 6 teen 5 tot die slotsom gekom dat die verbod op prostitusie nie ongrondwetlik is nie. Beide die meerderheids- en minderheidsuitspraak van hierdie hof geniet volledige aandag in Hoofstuk 3.

-
3. Elke werkgewer het die reg om –
 - (a) ‘n werkgewersorganisasie te stig en daarby aan te sluit; en
 - (b) aan die bedrywighede en programme van ‘n werkgewersorganisasie deel te neem.
 4. Elke vakbond en elke werkgewersorganisasie het die reg om –
 - (a) sy eie administrasie, programme en bedrywighede te bepaal;
 - (b) te organiseer; en
 - (c) ‘n federasie te stig en daarby aan te sluit.
 5. Elke vakbond, werkgewersorganisasie en werkgewer het die reg om aan kollektiewe bedinging mee te doen. Nasionale wetgewing kan verorden word om kollektiewe bedinging te reguleer. In die mate waarin die wetgewing ‘n reg in hierdie Hoofstuk beperk, moet die beperking aan artikel 36(1) voldoen.
 6. Nasionale wetgewing kan erkenning verleen aan vakbondsekerheidsreëlings wat in kollektiewe ooreenkomste vervat is. In die mate waarin die wetgewing ‘n reg in hierdie Hoofstuk beperk, moet die beperking aan artikel 36(1) voldoen.

⁸ S v Jordan and Others 2002 (1) SA 797 (T) op 800 E.

Regter Ngcobo het in sy meerderheidsuitspraak genoem dat ‘n groot gedeelte van die debat voor die hof gehandel het oor die vraag na die wenslikheid van die voortbestaan van prostitusie as misdryf.⁹ Daar is onder andere geargumenteer dat die wettiging van prostitusie tot veiliger omstandighede sal lei waarin prostitute werksaam kan wees asook tot ‘n deegliker kontrole oor gesondheidsmaatreëls in verband met die uitvoering van hierdie dienste. Regter Ngcobo het dit egter duidelik gemaak dat dit slegs die taak van die howe is om die reg toe te pas en dit nie te skep nie.¹⁰ Die wysiging van die bestaande wetgewing met betrekking tot prostitusie tot meer effektiewe, regulerende maatreëls, vorm deel van die werksaamhede van die Wetgewer.¹¹

Na aanleiding van bogenoemde beslissing is prostitusie tans steeds ‘n misdryf in Suid-Afrika, terwyl die Suid-Afrikaanse Regskommissie die kwessie rondom die doeltreffendheid van nuwe regulerende maatreëls in hierdie verband ernstig oorweeg.¹²

Dit kan nie betwis word dat die wettiging of dekriminalisering van prostitusie ‘n definitiewe effek op vele terreine van ons samelewing en die reg sal hê nie.

⁹ Ellen Jordan en Twee Andere v die Staat (CCT 31/01 par 30:16.).

¹⁰ CCT 31/01 par 30:16.

¹¹ CCT 31/01 par 30:16.

¹² Suid-Afrikaanse Regskommissie. Issue Paper 19, Project 107. Sexual Offences: Adult Prostitution Summary: September 2002:3.

1.2. Probleemstelling

Na aanleiding van bogenoemde verwickelinge met betrekking tot prostitusie in Suid-Afrika, staan ons parlement (die wetgewer) tans hoofsaaklik voor twee moontlike opsies.

Die eerste opsie wat gevolg kan word, is dan om die hele kwessie rondom prostitusie in Suid-Afrika onveranderd te laat en prostitusie dus steeds as misdryf te beskou. Sou hierdie pad gevolg word, sal prostitusie met al sy newe-effekte in ons samelewing onwettig bly voortleef. Sekswerkers sal steeds hul werksaamhede in 'n onbeskermdede atmosfeer moet voortsit waar hul weerloos staan teenoor die misbruik en toediening van geweld deur kliënte, terwyl geen gesondheidskontrole wat hierdie bedryf betref deur die staat toegepas sal kan word nie. Prostitute sal gebrandmerk bly as wetsoortreders, wat geen arbeidsregte geniet nie en sodoende ook nie belastingpligtiges in die oë van die staat is nie.

In die uitoefening van die eerste opsie sal die staat dus bly vasklou aan die ou halfhartige metode om prostitusie die nek in te slaan wat nog nooit suksesvol was nie. Die prostitute wat wel vervolgt staan te word sal eenvoudig die boete wat deur die hofe opgelê is, betaal en daarna onverhinderd met hul dienste voortgaan.

Die uitoefening van hierdie opsie is dus myns insiens slegs 'n tydelike vermyding van die noodsaaklike en ingewikkelde taak van effektiewe wettiging.

Die tweede opsie tot die beskikking van die wetgewer is uit die aard van die saak om prostitusie bloot te dekriminaliseer¹³ of te dekriminaliseer met gepaardgaande regulering/wettiging¹⁴ van die bedryf. Die uitoefening van hierdie opsie sal veroorsaak dat Suid-Afrika met 'n handjie vol ander lande geassosieer word waar prostitusie reeds wettig of gedekriminaliseer is.

Alhoewel dit dalk nie goed is vir die morele beeld van Suid-Afrika nie, kan hierdie opsie die oplossing op vele en groeiende probleemareas verbonde aan prostitusie, wees.

Die oogmerk van hierdie navorsingsprojek is dan spesifiek om die volgende probleemareas/ kwelvrae onder die soeklig te plaas:

- * Is die voortbestaan van prostitusie as 'n misdryf 'n vorm van diskriminasie ingevolge die Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika, 1996¹⁵ en indien wel, is daar regverdiging vir hierdie diskriminasie ingevolge die beperkingsklousule, vervat in artikel 36 van die Grondwet?

¹³ <http://www.bayswan.org/defining.html>. Nageslaan op 16 Augustus 2003. "Decriminalization is usually used to refer to total decriminalization, that is, the repeal of laws against consensual adult sexual activity, in commercial and non-commercial contexts."

¹⁴ <http://www.bayswan.org/defining.html>. Nageslaan op 16 Augustus 2003. "There is no official definition of legalized prostitution. Those who are not familiar with the contemporary discussion about prostitution law reform usually use the term legalization to mean any alternative to absolute criminalization, ranging from licensing of brothels to the lack of any laws about prostitution."

¹⁵ 108/1996.

- * Sekswerkers staan tans onbeskermd teen risiko's van geweld deur kliënte en misbruik van die polisiemag. Wat is die algemene geweldsmisdryfsyfer verbonde aan prostitusie en hoe gaan die staat dit reguleer sou prostitusie gedekriminaliseer/gewettig word? Sal die dekriminalisering en gepaardgaande regulering van prostitusie meehelp tot 'n afname in ander geweldsmisdrywe wat voortspruit uit prostitusie of sal dit 'n toename daarin tot gevolg hê?

Interessantheidshalwe sal die moontlikheid om MIV-positiewe persone, wat seksuele omgang sonder die gebruik van kondome met 'n ander het, terwyl hy of sy die moontlikheid voorsien dat die virus aan die ander oorgedra kan word, van poging tot moord aan te kla, ook aandag geniet. Hierdie nuwe verwikkeling in ons reg kan groot gevolge vir sekswerkers inhou wat die MI-virus na kliënte oordra en omgekeerd, alhoewel bewyslas 'n ingewikkelde taak mag wees.

- * Die staat het tans geen kontrole oor prostitusie as sulks nie en die verspreiding van die MI-virus is steeds 'n baie groot saak vir kommer in Suid-Afrika. 'n Studie in Mei 2001 deur die Mediese Navorsingsraad het getoon dat die voorkoms van MIV onder sekswerkers ongeveer 56% is.¹⁶ Volgens 'n artikel deur Pauw¹⁷ wissel die pryse van

¹⁶ Rapport, 11 November 2001:16.

¹⁷ 1994:46.

prostitusie tussen R150 vir seksuele omgang met beskerming en R250 vir dienste gelewer sonder die gebruik van kondome. Gevolglik loop die werkers wat van prostitusie vir 'n lewensbestaan afhanklik is die risiko om met die MI-virus besmet te word of dit oor te dra na kliënte. Eers wanneer prostitusie gedekriminaliseer en gewettig is, sal aandag geskenk kan word aan die verpligte MIV-toetsing en kontrolering van die bedryf in hierdie opsig. Sal die staat hom van sy taak kan kwyt om met die dekriminalisering en gepaardgaande regulering van prostitusie, effektiewe beheer oor die groeiende MIV-gevalle in ons land te handhaaf of sal gewettigde prostitusie die land se kommer en MIV-statistiek die hoogtes laat invaar?

- * Sal die dekriminalisering en gepaardgaande regulering van prostitusie nie die voorkoms van kinderprostitusie versterk nie? Die Minister van Welsyn en Bevolkingsontwikkeling, Skweyiya, het in 'n toespraak¹⁸ in Japan op 18 Desember 2001 genoem dat Suid-Afrika een van 122 lande is wat die *Declaration and Agenda for Action of the First World Congress Against Commercial Sexual Exploitation of Children* geratifiseer het. Die destydse Minister van Justisie, Maduna, het in sy

¹⁸

Second World Congress Against Commercial Sexual Exploitation of Children, Yokohama, Japan, 17-20 Desember 2001, 18 Desember 2001.

toespraak¹⁹ op 24 April 2002 genoem dat die staat bewus is van die huidige probleme met betrekking tot misdrywe teen vroue en kinders en dat die staat voorkeur aandag daaraan gee om die strafregstelsel ten opsigte van hierdie misdrywe te verbeter. Een van die stappe wat reeds gedoen is, is die ontwikkeling van 'n nuwe misdryf naamlik kinderprostitusie. In hierdie Wet,²⁰ is voorsiening gemaak vir die verbod op kindersekstoere. Dit is egter die mening van vele skrywers dat die dekriminalisering/regulering van prostitusie sal veroorsaak dat meer vroue en kinders in smokkelhandel betrokke sal raak en dat kinderprostitusie sal toeneem.²¹

- * Sekswerkers word tans ook nie deur die bestaande arbeidswetgewing beskerm nie, omrede hul nie as werknemers ingevolge die definisies van meeste arbeidswetgewing kwalifiseer nie. Dit is tog tans 'n onwettige bedryf. Gevolglik geniet hul nie dieselfde voorregte en beskerming as enige ander werknemer in ons land nie. Die dekriminalisering van prostitusie in Suid-Afrika sal meer verantwoordelikheid op die skouers van werkgewers asook die staat plaas om die werkers van hierdie bedryf te beskerm teen byvoorbeeld werkloosheid

¹⁹ Reaction by the Ministry for Justice and Constitutional Development, to the South African Human Rights Commission Report, 24 April 2002.

²⁰ Wetsontwerp tot die wysiging van die Wet op Seksuele Misdrywe, 2003: Art. 11.

²¹ Rapport, 11 November 2001:16.

en vergoeding vir beserings en virusse opgedoen tydens die verrigting van werksaamhede.

Die insameling van belasting wanneer die beroep gewettig word, is vir die staat wel 'n voordeel, maar dit sal opgeweeg moet word teenoor die staat se pligte en verantwoordelikheid ten opsigte van arbeidsregte wat daarmee gepaard gaan.

1.3. Doel en waarde van die studie

Suid-Afrika is nie die eerste en enigste land wat voor hierdie deur van moontlike wettiging of dekriminalisering van prostitusie te staan gekom het nie. Prostitusie is reeds 'n wettige bedryf in sommige lande.

Nederland is 'n voorbeeld van 'n land waar prostitusie reeds gewettig is. Bordele is hier belastingpligtige entiteite wat verantwoordelik is om standaard werknemersvoordele te verskaf. Die Wet wat deur hul geïmplementeer is om prostitusie te reguleer was ook ingestel met die oogmerk om die probleem rondom onwettige immigrante aan te spreek en 'n stokkie voor kinder- en gedwonge prostitusie te steek.²²

Dit sal agtelosig wees om nie gebruik te maak en te leer uit onder andere die probleme en oplossings wat Nederland ervaar het tydens die dekriminalisering van prostitusie in hul land nie.

²² Star, 22 Mei 2001:15.

Dit is dus ook die oogmerk van hierdie navorsing om 'n regsvergelykende studie te doen oor lande waar prostitusie reeds gewettig is, asook waar dit steeds onwettig is om sodoende die voor- en nadele en algemene uitwerking van gewettigde en ongewettigde prostitusie ten opsigte van die gespesifiseerde terreine in 'n land onder die soeklig te plaas.

Die Suid-Afrikaanse Regskommissie²³ is tans besig om die hele vraagstuk rondom die moontlike wettiging van prostitusie in Suid-Afrika te ondersoek. Soos reeds genoem is die sukses van die wettiging van prostitusie afhanklik van weldeurdagte en goed beplande maatreëls wat hierdie dienste sal reguleer. Dit is skrywer se hoofoogmerk om met dié navorsing 'n wesenlike bydrae tot die Suid-Afrikaanse Reg op hierdie gebied te lewer.

1.4. Metode van ondersoek

Die metode van ondersoek in hierdie navorsing bestaan hoofsaaklik uit 'n literatuurstudie. Die inligting hierin vervat, is versamel en saamgevat deur die bestudering van boeke, tydskrifartikels, koerantberigte en hofsake. Soos hierbo uiteengesit is 'n regsvergelykende studie met lande waar prostitusie reeds 'n wettige bedryf is sowel as met lande waar dit steeds onwettig is van groot belang ten einde die navorsingsoogmerk te bereik. Om hierdie rede was dit vanselfsprekend ook nodig om van oorsese literatuurstudie gebruik te maak ten einde vas te stel hoe ander lande soortgelyke probleme soos dié

²³ Suid-Afrikaanse Regskommissie. Issue Paper 19, Project 107. Sexual Offences: Adult Prostitution Summary: September 2002:3.

tans in Suid-Afrika rondom prostitusie ervaar, aangespreek het. Ten einde 'n beter beeld van die werklike omstandighede en praktyke verbonde aan prostitusie te bekom, is verdere navorsing gedoen en inligting bekom deur relevante internet-webwerwe te besoek.

1.5. Indeling van proefskrif

Hoofstuk 1 van die verhandeling vorm die inleidende hoofstuk waarin 'n basiese agtergrond van die probleem in die verhandeling aangespreek word, en die oogmerke en waarde van die navorsing beklemtoon word.

Hoofstuk 2 wat hierop volg, het ten doel om kortliks 'n inleidende agtergrond te bied op die historiese ontwikkeling van prostitusie.

Hoofstuk 3 handel oor die huidige posisie ten opsigte van prostitusie in Suid-Afrika. Dit bestaan uit 'n bespreking van die onlangse meerderheid sowel as minderheidsuitspraak van die Grondwethof waarin die regters se verkeie menings rondom die vraagstuk of die voortbestaan van prostitusie as 'n misdryf, grondwetlik of ongrondwetlik is, aandag geniet.

Hoofstuk 4 konsentreer op die verband tussen prostitusie en geweldsmisdrywe. Hier geniet die vraag of ons land daarin sal slaag om indien prostitusie gedekriminaliseer of gewettig word, die nodige beskerming aan hierdie werkers te bied, veral aandag. As uitbreiding hierop word die bestaande probleem wat sekswerkers tans bevind deur hul vrees om

geweldsmisdrywe te rapporteer onder die soeklig geplaas, terwyl die vraagstuk oor moontlike klagtes van poging tot moord wat betref MIV-oordrag deur die sekswerker of die kliënt, 'n verdere onderdeel vorm.

Hoofstuk 5 handel oor die staat se vermoë om wanneer prostitusie gedekriminaliseer of gewettig is, kontrole oor die verspreiding van die MIV-virus in ons land te kan handhaaf.

Hoofstuk 6 fokus op die effek van dekriminalisering of wettiging van prostitusie ten opsigte van kinderprostitusie en handel in kinders en persone in Suid-Afrika.

Hoofstuk 7 bestaan uit 'n bespreking van die feit dat sekswerkers tans geen arbeidsregte geniet nie en dus weerloos staan teen die misbruik van werkgewers sowel as kliënte. Die effek van dekriminalisering of wettiging van prostitusie in Suid-Afrika met betrekking tot arbeidsregte geniet volledige aandag. Die verskeie arbeidsregte waarop hierdie werkers sal kan staatmaak word vervolgens bespreek asook die gepaardgaande verpligting wat op sekswerkers as belastingpligtiges sal rus.

'n Vergelykende studie met betrekking tot verskeie lande waar prostitusie reeds wettig verklaar is en andere waar prostitusie steeds as 'n misdryf voortbestaan vind onderskeidelik in Hoofstukke 4, 5, 6 en 7 plaas. Hierdie regsvergelende studie het ten doel om moontlike antwoorde en oplossings by ander lande te vind wat vroeër voor dieselfde krisis en kwelvrae rondom prostitusie in hul land te staan gekom het.

Hoofstuk 8 is die slothoofstuk waarin die samevatting van die navorsing asook die voorstelle oor die mees effektiewe hantering van prostitusie in ons land gemaak word. Hierdie hoofstuk bevat ook 'n samevatting van die gevolgtrekkings en voorstelle wat gemaak word ten opsigte van die vraagstuk wat in elke hoofstuk bespreek is.

HOOFSTUK 2

DIE REGSHISTORIESE ONTWIKKELING VAN PROSTITUSIE

2.1 Inleiding

Prostitusie is 'n algemene verskynsel en welbekende euwel regoor die wêreld heen. Prostitusie is egter geen nuwe verskynsel nie en word deur sommige na verwys as die oudste professie in die wêreld.²⁴ 'n Kort samevatting van die regshistoriese ontwikkeling van hierdie bedryf op internasionale sowel as nasionale (Suid-Afrikaanse) vlak volg volledigheidshalwe.

2.2 Die internasionale regshistoriese ontwikkeling van prostitusie

Volgens De Bruyn²⁵ kan die oorsprong van prostitusie waarskynlik teruggevoer word na die bedryf van “tempelprostitusie” in die oudste beskawing. Volgens Ferreira²⁶ verwys die oudste geskrif, die Gilgamesh-epos na hierdie tempelprostitute as persone wat hoë aansien in die Babiloniese gemeenskap geniet het. Die sekswerkers was deel van die tempelkultus en het 'n belangrike rol in die samelewing vervul. As priesteresse was hulle die skakel tussen die lidmate en die Groot Godin. Geslagsgemeenskap met 'n priesteres/tempelprostituut was 'n gebedsdaad of selfs 'n soort nagmaal. Seks met 'n tempelsekswerker was dus 'n

²⁴ De Bruyn 1996:41.

²⁵ 1996:41.

²⁶ 2000:15.

vereniging tussen die lidmaat en die Groot Godin. Ferreira²⁷ vervolg dat die patriargale godsdienste soos dit ook in die Ou Testament voorkom, tempelprostitusie veroordeel en gevolglik verbied het. Volgens de Bruyn²⁸ was die Jode die eerste volk wat tempelprostitusie as godslasterlik veroordeel het. Hul moralistiese benadering tot prostitusie het weerklank gevind in die leringe van die vroeë Christelike kerk, wat seksuele omgang slegs binne die monogame huwelik goedgekeur het. De Bruyn²⁹ vervolg dat hoewel die vroeë Christelike kerk prostitusie as immoreel beskou het, dié gedrag nogtans nie gekriminaliseer is nie, maar beskou is as ‘n “noodsaaklike euwel”.

Volgens Ferreira³⁰ het die Victoriaanse tydperk van die 19de eeu, ‘n stokkie voor enige verleiding van die man gestee. ‘n Vrou moes haar van kop tot tone bedek en net ‘n ontblote enkel kon ‘n man se seksuele koerasie kwansuis die hoogte injaag. Tafel- en stoelpote moes selfs bedek word – dit het te veel na ‘n vrou se enkels gelyk. Tog het Londen gespog met die meeste prostitute per man in die geskiedenis van dié Britse stad. Volgens De Bruyn³¹ het die Victoriaanse historikus, Lecky, die prostituut in 1869 inderdaad as die bewaker van sedes beskryf:

But for her, the unchallenged purity of countless happy homes would be polluted. She remains The eternal priestess of humanity, blasted for the sins of the people.

²⁷ 2000:15.

²⁸ 1996:41.

²⁹ 1996:41.

³⁰ 2000:15.

³¹ 1996:41.

De Bruyn³² vervolg dat prostitusie in Europa vanaf die Middeleeue wel afgekeur, maar nogtans verdra is. Daar was selfs pogings tot regulering deur prostitute in bordele te lokaliseer. Prostitute moes gevolglik lisensiegelde betaal, 'n mate van higiëniese kontrole kon uitgeoefen word en morele sentimente is bevredig deurdat die sondaresse geïsoleer en geïdentifiseer is.

Dit was egter die Protestantse hervormers, soos Luther en Calvyn, wat daarop begin aandring het dat prostitusie gekriminaliseer en deur die wet onderdruk moet word.³³

Vandag is prostitusie in sommige lande gekriminaliseer en in andere 'n wettige bedryf. Die regsvergeljkende studie wat in Hoofstukke 4 tot 7 voorkom verskaf 'n beeld van die huidige posisie ten opsigte van prostitusie wat tans in ander lande gevolg word.

2.3 Die regshistoriese ontwikkeling in Suid-Afrika

Volgens De Bruyn³⁴ het die Kaapse regering prostitusie in 1868 begin reguleer deur die toepassing van die Wet op Aansteeklike Siektes,³⁵ wat prostitute verplig het om ondersoek vir geslagsiektes te ondergaan. Na 1882 is prostitute en sogenaamde “night-walkers” gestraf onder die Wet op Polisie-oortredings.³⁶ In 1893 is verdere wetgewing aanvaar wat

³² 1996:41.

³³ 1996:41.

³⁴ 1996:41.

³⁵ De Bruyn 1996:41.

³⁶ De Bruyn 1996:41.

kinderprostitusie verbied het. Die vloedgolf prostitute wat die goud- en diamantstormloop na Transvaal vergesel het, het verder tot 'n reeks wette gelei wat prostitusie tussen 1897 en 1899 verbied het. De Bruyn³⁷ vervolg dat prostitute Transvaal gevolglik as gevolg van hierdie wette verlaat het en na die Kaap, Vrystaat asook na Natal gegaan het, waar soortgelyke wetgewing toe ook summier deurgevoer is. Dié koloniale reëlings het voortgeduur tot 1957, toe dit herroep en vervang is deur die Immoraliteitswet.³⁸ Hoewel wetgewing voor 1988 dus openbare belange beskerm en sekere aspekte van prostitusie verbied het, was prostitusie nie 'n misdad nie. Eers in 1988 is 'n amendement tot die 1957-wet bygevoeg om voorsiening te maak vir wetlike strawwe vir seks-teenbetaling. Die instelling van die 1988-amendement is voorafgegaan deur 'n verslag deur 'n ad hoc-komitee van die Presidentsraad, waarin die volgende mening uitgespreek is:³⁹

The Committee accepts that prostitution unfortunately cannot be eradicated by measures under the criminal law. In fact the Committee has evidence that penal sanctions do little, if anything, to make a hardened prostitute abandon her way of life... The Committee therefore takes cognizance of the fact that the most effective way of combating prostitution would be to deal with the public manifestations under the criminal law and leave other manifestations to public opinion.

Ten spyte van dié verstandige en pragmatiese aanbeveling dat prostitusie nie mee weggedoen kan word deur middel van die instelling van

³⁷ 1996:41.

³⁸ De Bruyn 1996:41.

³⁹ De Bruyn 1996:41.

strafsanksies nie, het die regering nogtans besluit om prostitusie te kriminaliseer.

Volgens De Bruyn⁴⁰ verskaf dié geskiedenis die konteks vir 'n kritiese beskouing van die rasionaal vir die onderdrukking van prostitusie deur middel van kriminele wetgewing.

Wat die huidige Suid-Afrikaanse posisie betref, het die inwerkingtreding van die eers Interim Grondwet⁴¹ en toe die Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika, 1996⁴² onderskeidelik, veral die versekering en beskerming van basiese menseregte tot gevolg gehad. Hierdie regte is aan elke individu van die Republiek verseker wat vanselfsprekend sekswerkers insluit.

'n Grondwetlike uitdaging rondom die billikheid van die voortbestaan van prostitusie as misdryf in Suid-Afrika is dus lank reeds oor bespiegel en het dan ook uiteindelik voor eers die Hooggeregshof van Transvaal en daarna die Grondwethof van Suid-Afrika vir beslissing gediën. Die minderheids- sowel as meerderheidsuitspraak van hierdie saak⁴³ soos deur die Grondwethof se regters gelewer geniet vervolgens aandag in Hoofstuk 3.

⁴⁰ 1996:42.

⁴¹ 200/1993.

⁴² 108/1996.

⁴³ Ellen Jordan en Twee Andere v die Staat (CCT 31/01).

2.4 Samevatting

Dit blyk dus duidelik uit bogenoemde dat die historiese ontwikkeling van prostitusie een van sterk kontrasterende tydperke was. O'Neill⁴⁴ bevestig hierdie standpunt deur dit as volg te stel:

The history of prostitution is one of immense contradictions as the prostitute is a figure represented in varying guises: whore/priestess, whore/goddess, whores achieved a certain level of autonomy leading to education and status within Ancient Greek society; whores became bad girls especially as the growth of Christianity and later Protestantism contrasted the ideal of the good wife and mother with bad girl and sinner; increasingly within the Victorian period ideals of social purity and morality contrasted with dire economic poverty for working class/underclass women involved in a prolific sex for sale market, particularly in London. Whores are part of the patriarchal imagination re-appearing in fantasies both sacred and profane.

⁴⁴ http://www.staffs.ac.uk/schools/humanities_and_soc_sciences/sociology/level3/prost3.htm.
Nageslaan op 14 Maart 2003.

HOOFSTUK 3

DIE HUIDIGE REGSPOSISIE IN SUID-AFRIKA - DIE UITSPRAAK VAN DIE GRONDWETHOF

3.1 Inleiding

Sedert die ontstaan van die Grondwethof in 1994 het daar vele sake voor hierdie Hof gedien waarin verskeie partye beweer het dat daar op hul regte soos in die eers Interim Grondwet⁴⁵ en daarna die Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika, 1996⁴⁶ vervat, inbreuk gemaak is. Gevolglik is afdwinging van genoemde grondwetlike regte verlang.

Een van die mees onlangse sake wat voor hierdie hof gedien het, was die saak van *Ellen Jordan en Twee Andere v die Staat*,⁴⁷ waarin die grondwetlikheid van die voortbestaan van prostitusie en die bedryf van bordele as misdrywe, onder die soeklig geplaas is. Hierdie saak is na die Grondwethof vir finale beslissing verwys nadat Regters Spoelstra en Webster van die Hooggeregshof van Pretoria in Augustus 2001 bevind het dat dit ongrondwetlik is om seks teen betaling tussen twee volwassenes te verbied.⁴⁸

⁴⁵ 200/1993.

⁴⁶ 108/1996.

⁴⁷ CCT 31/01.

⁴⁸ Die Burger, 14 Mei 2002:7.

Die saak het op die 5de en 6de Maart 2002 voor die elf regters van die Grondwethof gedien en die uitspraak het op die 9de Oktober 2002 gevolg. Daar was eenparigheid onder die elf regters wat bordele betref. Daar is beslis dat die wetsartikel wat bordele tot misdryf verklaar, aan alle grondwetlike vereistes voldoen en dus op die wetboek sal bly.⁴⁹ Wat die grondwetlikheid van prostitusie as ‘n bestaande misdryf betref, was daar egter verdeeldheid onder die elf regters. In ‘n beslissing van ses teen vyf is daar besluit dat: “die oudste beroep ter wêreld steeds in ‘n wolk van misdadigheid sal bly voortleef!”⁵⁰

Die meerderheidsuitspraak is gelewer deur Regter Ngcobo. Hoofregter Chaskalson en Regters Kriegler, Du Plessis, Madala en Skweyiya het met hom saamgestem.

Die minderheidsuitspraak is gelewer deur Regters Sachs en O’Regan. Hul uitspraak is gesteun deur Regters Langa, Ackermann en Goldstone.

3.2 Ellen Jordan en Twee Andere v die Staat (CCT 31/01 ongerapporteerde) - Die feite:

Op die 20ste Augustus 1996 het ‘n polisiebeampte ‘n bordeel in Pretoria besoek wat deur die eerste appellant, Ellen Jordan besit word. Hy het ‘n bedrag van R250 aan die tweede appellant, Louisa Johanna Francina

⁴⁹ CCT 31/01 par 1:2.

⁵⁰ Die Volksblad, 10 Oktober 2002:11.

Broodryk, ‘n betaalde werknemer gegee en ‘n bekkenmasering van die derde appellant, Christine Louise Jacobs, ontvang.⁵¹ Die appellante is hierna gearresteer en het in die landroshof verskyn.

Die drie appellante het erken dat hul die Wet op Seksuele Misdrywe⁵² (hierna genoem die Wet) oortree het, wat seks teen betaling en die bedryf van ‘n bordeel as misdrywe uitstip, maar geargumenteer dat die artikels⁵³ van die Wet ongrondwetlik is en ongeldig verklaar moet word.⁵⁴

Die landdroshof het nie die status of jurisdiksie het om oor die grondwetlikheid van wette ‘n beslissing te maak nie, het die appellante skuldig bevind en gevonnissen. Die drie appellante het na die Hooggeregshof in Pretoria geappelleer om die tersydestelling (onggrondwetlikverklaring) van die genoemde artikels te bewerkstellig.

In die uitspraak⁵⁵ op die 2de Augustus 2001 het die Hooggeregshof bevind dat artikel 20(1)(aA) van die Wet, wat seks teen betaling kriminaliseer, ongrondwetlik is. Die saak is na die Grondwethof verwys vir finale beslissing.

⁵¹ CCT 31/01 par 34:17-18.

⁵² 23/1957.

⁵³ Art. 20(1)(aA), 2 en 3(b) en (c).

⁵⁴ CCT 31/01 par 34:17-18.

⁵⁵ Gerapporteer as S v Jordan and Others 2002(1) SA 797 (T); 2001 (10) BCLR 1055 (T); 2002 (1) SASV (T).

3.3 Die Grondwethof

3.3.1 Watter Grondwet is van toepassing?

Voordat die regters van die Grondwethof aandag aan die saak ter tafel kon gee, moes die vraagstuk oor watter Grondwet van toepassing is op die saak voor die hof, aandag geniet.

Item 17 van die Sesde Bylae van die Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika, 1996⁵⁶ lees soos volg:

Alle verrigtinge wat voor 'n hof hangende is wanneer die nuwe Grondwet in werking tree, moet afgehandel word asof die nuwe Grondwet nie verorden is nie, tensy die belang van geregtigheid anders vereis.

Ten spyte van die feit dat die saak onder bespreking wel reeds hangende voor die hof was toe die Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika, 1996⁵⁷ in werking getree het, het die Hooggeregshof nagelaat om die artikels van die Interim Grondwet⁵⁸ te gebruik en op die bepalings van die Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika, 1996 gefokus.

In sy meerderheidsuitspraak het Regter Ngcobo hierop gewys, maar was hy van mening dat daar geen materiële verskil tussen artikel 8 van die Interim

⁵⁶ 108/1996.

⁵⁷ 108/1996.

⁵⁸ 200/1993.

Grondwet en artikel 9 van die Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika, 1996 (wat beide oor gelykheid en die verbod op diskriminasie handel) bestaan nie. Volgens hom maak dit dus nie saak watter Grondwet die Hooggeregshof gebruik het om tot die slotsom te kom dat artikel 20(1)(aA) diskriminerend is nie.⁵⁹

In die Grondwethof het al die partye egter eenparig aanvaar dat die Interim Grondwet op die verrigtinge van toepassing sal wees.⁶⁰

3.3.2 Regte van die Interim Grondwet waarop appellante gesteun het

Gevolgtik sal die regte van die Interim Grondwet⁶¹ waarop na bewering inbreuk gemaak is en waarvan afdwinging verlang is, uiteengesit word.

Artikel 8 – Gelykheid:

- (1) Elke persoon het die reg op gelykheid voor die reg en op gelyke beskerming deur die reg.
- (2) Daar mag teen niemand onbillik gediskrimineer word nie, hetsy direk of indirek, en, sonder om afbreuk te doen aan die algemeenheid van hierdie bepaling, in die besonder op een of meer van die volgende gronde: ras, geslagtelikheid, geslag, etniese of sosiale herkoms, kleur,

⁵⁹ CCT 31/01 par 4:3.

⁶⁰ CCT 31/01 par 3:3.

⁶¹ 200/1993.

seksuele georiënteerdheid, ouderdom, gestremdheid, godsdiens, gewete, geloof, kultuur of taal.

Artikel 10 – Menswaardigheid:

Elke persoon het die reg op respek vir en beskerming van sy of haar waardigheid.

Artikel 11 – Vryheid en sekuriteit van die persoon:

(1) Elke persoon het die reg op vryheid en die sekuriteit van sy of haar persoon, waarby inbegrepe is die reg om nie sonder verhoor aangehou te word nie.

Artikel 13 – Privaatheid:

Elke persoon het die reg op sy of haar persoonlike privaatheid, waarby inbegrepe is die reg om nie aan visentering van sy of haar persoon, woning of eiendom, die beslaglegging op private besittings of die skending van private kommunikasie onderwerp te word nie.

Artikel 26 – Ekonomiese verkeer:

(1) Elke persoon het die reg om vrylik aan die ekonomiese verkeer deel te neem en om op enige plek in die nasionale grondgebied 'n lewensbestaan te voer.

(2) Subartikel (1) belet nie maatreëls wat daarvoor ontwerp is om die beskerming of die verbetering van die lewenskwaliteit, ekonomiese groei, mensontwikkeling, sosiale geregtigheid, basiese diensvoorwaardes, billike arbeidspraktyke of gelyke geleentede vir

almal te bevorder nie, mits sodanige maatreëls regverdigbaar is in 'n oop en demokratiese samelewing gebaseer op vryheid en gelykheid.

3.3.3 Artikels 20(1)(aA), 2 en 3(b) en (c) van die Wet op Seksuele Misdrywe 23 van 1957

Na aanleiding van bogenoemde grondwetlike regte is beweer dat artikels 20(1)(aA), 2 en 3 (b) en (c) van die Wet op Seksuele Misdrywe 23 van 1957 daarmee in stryd is.

Die artikels lui soos volg:

Artikel 20(1)(aA):

20. Persone wat van opbrengs van prostitusie leef of wat onsedelike daade pleeg of by die pleeg daarvan help.-(1) Iemand wat-

(a)

(aA) ontug of 'n onsedelike daad met 'n ander persoon teen vergoeding pleeg;

(b – c)

is aan 'n misdryf skuldig.

Artikel 2:

2. Die hou van 'n bordeel.- Iemand wat 'n bordeel hou is aan 'n misdryf skuldig.

Artikel 3:

3. Sekere persone word geag 'n bordeel te hou.- Die volgende persone word by die toepassing van artikel 2 geag 'n bordeel te hou:
- (a)
 - (b) iemand wat 'n bordeel bestuur of wat met die bestuur daarvan help;
 - (c) iemand wat wetens al of 'n gedeelte van die geld wat in 'n bordeel ontvang word, ontvang;
 - (d – g)

Bordeel word in artikel 1 van hierdie Wet soos volg gedefinieer:

Ook 'n huis of plek wat gehou of gebruik word vir doeleindes van prostitusie of vir persone om te besoek vir die doel om ontug te pleeg of vir enige ander wellustige of onsedelike doel.

3.3.4 Wat is die posisie wanneer die inhoud van twee verskillende wette in teenstelling met mekaar is?

Na bestudering van paragrawe 3.3.2 en 3.3.3 hierbo is dit duidelik dat die inhoud, wat betref die genoemde artikels van die Interim Grondwet en die Wet op Seksuele Misdrywe, in teenstelling met mekaar is.

Volgens die Interim Grondwet 200 van 1993 het elke persoon (prostitute dus vanselfsprekend ingesluit) die reg op gelykheid, menswaardigheid, vryheid en sekerheid van persoon, privaatheid asook vryheid van bedryf, beroep en professie. In teenstelling hiermee word die keuse van prostitusie as beroep

en die bedryf van 'n bordeel as strafbare misdrywe bestempel in die Wet op Seksuele Misdrywe 23 van 1957.

Met die instelling en aanvaarding van eers die Interim Grondwet en toe die Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika, 1996 blyk dit duidelik dat behalwe indien 'n beperking van hierdie grondwetlike regte regverdigbaar is in die lig van artikel 33 van die Interim Grondwet en artikel 36 van die Grondwet van die Reubliek van Suid-Afrika, 1996, die Grondwet, as die hoogste reg geag moet word en die wetgewing wat hierdie regte beperk, as ongeldig beskou moet word.⁶²

Omrede die Interim Grondwet soos reeds bespreek, hier van toepassing is, word slegs die inhoud van artikel 33 van die Interim Grondwet uiteengesit.

Volgens artikel 33 mag die regte vervat in die Handves van Menseregte slegs beperk word deur algemeen geldende wetgewing, en sal dit

(1)(a) slegs geoorloof wees in die mate waarin dit -

(i) redelik is; en

(ii) regverdigbaar is in 'n oop en demokratiese samelewing gebaseer op vryheid en gelykheid.

Gevolgtik sal daar gekyk word of die tersaaklike regte in die Interim Grondwet vervat deur die Wet op Seksuele Misdrywe beperk word en indien wel, of die beperking binne die regmatige grense van artikel 33 val. Die mening van Regter Ngcobo, soos blyk uit sy meerderheidsuitspraak en dié

⁶² Wet 108/1996: Art.2.

van Regters Sachs en O'Regan, soos uiteengesit in hul minderheidsuitspraak, sal veral aandag geniet.

3.4 Die meerderheidsuitspraak: Regter Ngcobo:

3.4.1 Inleidend

Regter Ngcobo, verantwoordelik vir die meerderheidsuitspraak, het saamgestem met Regters Sachs en O'Regan, verantwoordelik vir die minderheidsuitspraak, dat die artikels van die Wet nie inbreuk maak op die regte tot menswaardigheid, vryheid en sekerheid van persoon, privaatheid en die vryheid tot beroepskeuse soos in die Interim Grondwet vervat nie.⁶³

Regter Ngcobo se redes vir bogenoemde bevinding wat betref die reg op privaatheid en tot vryheid van beroepskeuse, wat later in meer besonderhede aandag sal geniet, verskil egter van dié genoem in die minderheidsuitspraak.⁶⁴

Hy het verder saamgestem met Regters Sachs en O'Regan wat betref hul siening dat die appél teen die beslissing van die Hooggeregshof wat artikels 2, 3(b) en (c) van die Wet op Seksuele Misdrywe nie ongrondwetlik bevind het nie, van die hand gewys moet word.

⁶³ CCT 31/01 par 1:2.

⁶⁴ CCT 31/01 par 1:2.

Die grootste verskil van mening egter, verantwoordelik vir die verdeling van die Regters van die Grondwethof in twee groepe, was die vraagstuk rondom artikel 20(1)(aA) van die Wet. Regter Ngcobo⁶⁵ en die vyf regters wat sy sienswyse gesteun het, was van mening dat artikel 20(1)(aA) nie diskriminerend en gevolglik nie ongrondwetlik is nie, terwyl die teendeel deur Regters Sachs en O'Regan en die drie oorblewende regters bevind is.

3.4.2 Tekortkominge van die voorwaardelike beslissing deur die Hooggeregshof gemaak

Alvorens daar na Regter Ngcobo se argumente met betrekking tot elk van die genoemde grondwetlike regte gekyk sal word, is dit belangrik om kortliks die tekortkominge soos uitgestip deur hom, van die voorwaardelike beslissing deur die Hooggeregshof gemaak, te onderstreep.

Volgens Regter Ngcobo⁶⁶ het die regte waarop na bewering inbreuk gemaak is volgens die saak wat voor die Hooggeregshof gedien het, die reg tot geslagsgelykheid, asook die reg tot gelykheid voor die reg ingesluit. Die Hooggeregshof het bevind dat die onderskeid wat gemaak word tussen die verskaffer van seksuele dienste (prostituut) en die kliënt, onregverdig diskriminasie ten opsigte van nie alleen geslag nie, maar ook ten opsigte van persone tot gevolg het.⁶⁷ Die Hooggeregshof het verder bevind dat dit diskriminerend is om te onderskei tussen 'n prostituut wat geld vir haar

⁶⁵ CCT 31/01 par 1:2.

⁶⁶ CCT 31/01 par 5:3.

⁶⁷ CCT 31/01 par 5:3.

dienste ontvang en haar suster wat vir soortgelyke daade byvoorbeeld 'n gratis vakansie van iemand sou ontvang.⁶⁸

Volgens Regter Ngcobo⁶⁹ het die Hooggeregshof egter nagelaat om te spesifiseer op watter subartikel van artikel 9 van die Grondwet, artikel 20(1)(aA) inbreuk maak. Dit was volgens hom nodig om te spesifiseer of daar op artikel 9(1) of 9(3) van die Grondwet inbreuk gemaak is. Die Hooggeregshof het ook nie die basis aangetoon vir hul slotsom dat die bepalinge van artikel 20(1)(aA) nie geregverdig kan word in die lig van artikel 36 (beperkingsklousule) van die Grondwet nie.

Wanneer 'n hof bevind dat 'n artikel in 'n bepaalde wet op 'n konstitusionele reg inbreuk maak, is dit eerstens nodig om die betrokke konstitusionele reg waarop inbreuk gemaak word te identifiseer en tweedens, te bepaal of die beperking (inbreukmaking) regverdigbaar is in terme van artikel 36(1) van die Grondwet soos bepaal in die saak van *Harksen v Lane NO and Others* 1998(1) SA 300 (CC).⁷⁰

Die Hooggeregshof het ongelukkig nagelaat om al die bogenoemde riglyne te volg in die maak van hul voorwaardelike beslissing en gevolglik is die sienswyse en denkrigting van die regters van die Hooggeregshof afwesig wat 'n bespreking rondom die regverdigbaarheid van die beperking in die lig van artikel 36 van die Grondwet betref.

⁶⁸ CCT 31/01 par 5:4.

⁶⁹ CCT 31/01 par 6:4.

⁷⁰ CCT 31/01 par 7:5.

3.4.3 Diskrimineer artikel 20(1)(aA) onbillik teen vroue? (Ngcobo,R)

Volgens Regter Ngcobo⁷¹ was die sentrale vraag voor die hof of artikel 20(1)(aA) (hierna genoem die artikel) onbillik teen vroue diskrimineer. Die Staat het geargumenteer dat die artikel op prostitute so wel as kliënte van toepassing en dus nie diskriminerend is nie. Die appellante in teenstelling, was van mening dat die artikel slegs op prostitute van toepassing en dus wel diskriminerend is. Regter Ngcobo⁷² het hierdie vraagstuk beredeneer asof die artikel slegs op prostitute en nie hul kliënte nie, van toepassing is.

Hy het die volgende standpunte geopper:

1)Die feit dat die artikel die ontvanger van vergoeding (die prostituut) penaliseer is nie diskriminasie op grond van geslag nie. Die artikel is van toepassing op enige persoon wat seksuele dienste in ruil vir geld aanbied. Persoon sluit dus manlike en vroulike werknemers in en kan nie as direkte diskriminasie op grond van geslag beskou word nie.⁷³ (eie vertaling).

Interessantheidshalwe word die ontwikkeling van die definisie van die woord prostituut, wat die Oxford woordeboeke betref, uiteengesit.

⁷¹ CCT 31/01 par 8:5.

⁷² CCT 31/01 par 8:5.

⁷³ CCT 31/01 par 9:7.

In 1964 het die definisie vir prostituut soos volg gelui:

woman who offers her body to indiscriminate sexual intercourse esp. for hire.⁷⁴

In 1987 is die definisie gewysig tot:

person who offers sexual intercourse for payment.⁷⁵

Met die 1992 definisie vir prostituut as volg:

woman who engages in sexual activity for payment.⁷⁶

Alhoewel die artikel soos deur Regter Ngcobo hierbo aangedui, van toepassing is op enige persoon wat seksuele dienste in ruil vir geld aanbied, is die meeste sekswerkers tog vroulik.⁷⁷ Dit kan dus wel algemeen aanvaar word dat die artikel hoofsaaklik die werksaamhede van vrouens beïnvloed.

2)In aansluiting tot punt 1 hierbo, is daar ook geen sprake van indirekte diskriminasie nie. Die artikel onderskei wel tussen die prostituut en die kliënt, maar daar is 'n wesenlike verskil tussen 'n prostituut wat die artikel herhaaldelik oortree (in die uitoefening van haar daaglikse pligte) en 'n kliënt wat per geleentheid van hierdie dienste gebruik maak. (eie vertaling).

⁷⁴ The Concise Oxford Dictionary 1964:983.

⁷⁵ The Little Oxford Dictionary 1987:433.

⁷⁶ The Oxford Dictionary of Current English 1992:720.

⁷⁷ <http://www.samgi.org.za/Publications/booklets/monitoringSexIndustry.pdf>. Nageslaan op 7 September 2006. "The majority of sex workers are female (approximately 95%) but there are also male and transgendered sex workers".

Dit is egter skrywer se mening dat Regter Ngcobo nagelaat het om die billikheid rondom die onderskeid tussen prostitute en die sogenaamde “regulars” (gereelde kliënte) te bespreek.

Daar is kliënte wat hierdie artikel op herhaaldelike basis, net soos prostitute, oortree.

Dit is myns insiens nie billik om ‘n onderskeid te tref tussen prostitute en hierdie kliënte nie en gevolglik kan skrywer haar nie vereenselwig met bogenoemde sienswyse van Regter Ngcobo nie.

3) *Met verwysing na die gesamentlike uitspraak, is die doel/oogmerk van die artikel om kommersiële seks te verbied en een manier om hierdie doel te bereik, is om die handelaar vir oortreding aan strafsanksies te onderwerp. Verder is die onderskeid tussen “handelaar” en “verbruiker” ‘n onderskeid wat in baie wette gemaak word.*⁷⁸ (eie vertaling).

As stawing vir bogenoemde sienswyse verwys hy in sy meerderheidsuitspraak kortliks na die volgende wetgewing (en die toepaslike artikels daarin vervat) as voorbeelde, wat volledigheidshalwe deur skrywer nageslaan is en uiteengesit word:⁷⁹

⁷⁸ CCT 31/01 par 10:7.

⁷⁹ CCT 31/01 par 10:7.

- Artikel 3(3) van die Wet op Gevaarlike Wapens 71 van 1968:
3. Verbod op die vervaardiging, verkoop of verskaffing van gevaarlike wapens.-
 - (3) Iemand wat 'n voorwerp in stryd met die bepalings van 'n kragtens subartikel (1) uitgevaardigde kennisgewing vervaardig, verkoop of verskaf, is aan 'n misdryf skuldig en by skuldigbevinding strafbaar met 'n boete of met gevangenisstraf vir 'n tydperk van hoogstens drie jaar.
- Artikel 47(f) van die Wet op Seevisserij 12 van 1988:
47. Misdrywe en strawwe.-(1) Enige persoon wat-
 - (f) vis of enige gedeelte daarvan waarvan die vangs deur hierdie Wet verbied is, besit, verkoop, vir verkoop uitstal of te koop aanbied;

is aan 'n misdryf skuldig en by skuldigbevinding strafbaar met 'n boete van hoogstens R50 000 of met gevangenisstraf vir 'n tydperk van hoogstens 6 jaar of met sodanige boete sowel as sodanige gevangenisstraf.
- Artikels 159(e), 160(b) en 161(c) van die Drankwet 27 van 1989:
159. Misdrywe deur houers van lisensies in die algemeen.- Die houer van 'n lisensie wat-
 - (e) drank verkoop of verskaf in 'n plek waar die verkoop of verskaffing van drank nie deur die lisensie veroorloof word nie,

is skuldig aan 'n misdryf;

160. Misdrywe deur houers van binneverbruiklisensies.- Die houer van 'n binneverbruiklisensie wat-
- (b) drank verkoop of verskaf aan iemand wat in 'n beskonke toestand is,
is skuldig aan 'n misdryf;
161. Misdrywe deur houers van buiteverbruiklisensies.- Die houer van 'n buiteverbruiklisensie wat-
- (c) enige houer bevattende drank wat hy of sy verkoop het, op die gelisensieerde perseel oopmaak of toelaat dat dit oopgemaak word, is skuldig aan 'n misdryf.
- Artikels 18(1) en 29(b) van die Wet op die Beheer van Medisyne en Verwante Stowwe 101 van 1965:
18. Etiket en advertensies.-(1) Niemand mag medisyne of 'n gelyste stof verkoop nie tensy die onmiddellike houer of die pakket waarin daardie medisyne of gelyste stof verkoop word 'n etiket aan het waarop die voorgeskrewe besonderhede vermeld word.
29. Oortredings.-Iemand wat-
- (b) die bepalings van subartikel (1) van artikel 14 , of artikel 18, oortree of versuim om daaraan te voldoen;
is aan 'n misdryf skuldig.

Skrywer verskil ook van Regter Ngcobo wat hierdie sienswyse van hom betref.

Uit bogenoemde voorbeelde is dit duidelik dat daar wel in verskeie ander wette ook ‘n onderskeid getref word tussen die sogenaamde handelaar en verbruiker.

In genoemde voorbeelde blyk dit wel duidelik dat die handelaar, soos byvoorbeeld in gevaarlike wapens of verbode vis, hom of haarself aan ‘n misdryf skuldig maak. (Die verbruikers word uit die aard van die saak nie in die artikels betrek nie).

Wat hierdie voorbeelde egter betref moet daar ook gelet word op die feit dat “verbruikers” betrokke soos in bogenoemde artikels, as gevolg van hul deelname aan die verbode gedrag van die handelaars, self dikwels strafregtelik vervolgd word. Die verbruiker (byvoorbeeld ‘n persoon in besit van verbode vis), word nadat ‘n transaksie met die handelaar suksesvol voltooi is, dikwels in ons landdroshoue as prinsipaal van die oortreding vervolgd en swaar gevonniss.

Dit is duidelik nie die geval wat betref die verbruikers (kliënte) van prostitute nie. Volgens Regters Sachs en O’Regan was daar nie een voorbeeld (saak) van vervolging van die verbruiker (kliënt) van prostitusie voor die hof se aandag gebring nie, en dit vanaf die bekendstelling van artikel 20(1)(aA) in 1988.⁸⁰

⁸⁰ CCT 31/01 par 42:24.

- 4) *Alhoewel daar 'n onderskeid gemaak word tussen handelaar en kliënt, moet dit ook gesien word teen die agtergrond dat 'n man of vrou wat vir seksuele dienste betaal (kliënt), ook skuldig is aan die pleeg van 'n misdryf en strafbaar is met dieselfde straf as die prostituut.*⁸¹ (eie vertaling).

Hierdie standpunt word op die volgende redes gegrond:

- Die gemeenregtelike leerstuk van gemeenskaplike oogmerk, waarvolgens die handeling van een persoon die ander deelnemers ook toegereken word; en
- Artikel 18(2) van die Wet op Oproerige Byeenkomste 17 van 1956.

Artikel 18(2) lui soos volg:

18. Poging, sameswering en aansporing van iemand anders om 'n misdryf te pleeg.-

(2) Iemand wat-

(a) met 'n ander persoon saamsweer om by die pleeg van 'n misdryf, hetsy ingevolge die gemene reg of ingevolge 'n statuut of 'n statutêre regulasie, behulpsaam te wees of om dit te bewerkstellig of te pleeg; of

(b) 'n ander persoon uitlok, aanstig, beveel of verkry om so 'n misdryf te pleeg,

is aan 'n misdryf skuldig en by skuldigbevinding strafbaar met die straf waarmee 'n persoon wat weens die werklike

⁸¹ CCT 31/01 par 11:8.

pleging van daardie misdryf skuldig bevind is, gestraf kan word.

Uit bogenoemde kan afgelei word dat daar wel teen die sogenaamde verbruikers of dan kliënte van prostitute, suksesvol opgetree kan word, alhoewel dit blyk nie die geval in die praktyk te wees nie.

Skrywer steun egter Regters Sachs en O'Regan wat in hul minderheidsuitspraak van mening is dat indien kliënte op een van bogenoemde twee gronde, vervolg kan word, artikel 20(1)(aA) steeds diskrimineer. Volgens artikel 20(1)(aA) word die prostituut as die prinsipaal (hoofvoortreder) gebrandmerk, terwyl die kliënt as 'n medepligtige of samesweerder (in terme van bogenoemde twee gronde van vervolging) afgemaak word. Hoewel die verskil 'n klein impak in formele regsterme mag hê, mag dit 'n groter effek toon op die sosiale houding teenoor en algemene siening van prostitute in die oë van die gemeenskap.

Die primêre misdryf word dus gesien as die aanbied van seksuele dienste en nie die aankoop daarvan nie.⁸²

*5) Die doel van die artikel is om kommersiële seks te verbied en nie om die verbruiker (kliënt) te beskerm nie.*⁸³ (eie vertaling).

⁸² CCT 31/01 par 63:39.

⁸³ CCT 31/01 par 12:8.

6) *Sou daar egter van diskriminasie sprake wees, sal dit nie op onbillike diskriminasie neerkom nie. Die Wet streef 'n regmatige, konstitusionele oogmerk na, naamlik om kommersiële seks te stop. Die enigste wesenlike verskil tussen die prostituut en kliënt is dat eersgenoemde seksuele dienste verkoop en laasgenoemde seksuele dienste koop. Geslag is nie relevant nie. Een van die mees effektiewe maniere om kommersiële seks te stop is om op die verskaffers (prostitute) toe te slaan.*⁸⁴ (eie vertaling).

Skrywer is egter van mening dat indien die verbruikers so dikwels en gereeld as die handelaars vervolg sou word, die handelaars vanselfsprekend minder in aanvraag sou wees om wel hierdie dienste te lewer.

Geen wyse besigheidsman vervaardig of verskaf tog produkte waarvoor daar geen mark bestaan nie!

Deur die mark (verbruikers) te smoor deur middel van vervolging behoort net so 'n effektiewe manier te wees om kommersiële seks te stop as wat die vervolging van die handelaars (prostitute) is.

7) *Sou die publiek egter die prostituut as meer blaamwaardig as die verbruiker van haar/sy dienste beskou en vervolging dus eerder 'n brandmerk van prostitute (handelaars) is, is dit die houding van die samelewing en nie 'n gevolg van die reg nie. Hierdie*

⁸⁴ CCT 31/01 par 15:10.

brandmerk kleef aan prostitute nie as gevolg van hul geslag nie maar wel as gevolg van die daad wat hul verrig.⁸⁵ (eie vertaling).

In ooreenstemming met die gesamentlike uitspraak is Regter Ngcobo⁸⁶ ook van mening dat prostitute deur middel van die beroep wat hul uitoefen, vrywillig hul aansien en status in die oë van die samelewing verlaag en hulself weerloos laat. (eie vertaling).

Soos egter reeds onder bespreking van punt 4 hierbo genoem is, kan die rede waarom daar in die oë van die samelewing 'n stigma aan prostitute kleef en nie aan die kliënte nie, wel uit die reg of dan artikel 20(1)(aA) van Wet 23 van 1957 spruit.

Daar is reeds genoem dat artikel 20(1)(aA) van Wet 23 van 1957 die prostituut as die prinsipaal in die misdryf van prostitusie uitbeeld en die kliënte as medepligtiges of samesweerders afgemaak word, wat bydraend verantwoordelik kan wees vir die negatiewe houding van die samelewing teenoor prostitute.

8) Die feit dat daar meer vroulike prostitute as manlike prostitute is, maak die artikel nie diskriminerend nie. Waar verskeie artikels in ander wette weer meer deur mans as vroue oortree sou word sal

⁸⁵ CCT 31/01 par 16:10.

⁸⁶ CCT 31/01 par 16:10.

*hul enersyds nie kan oortuig dat daardie artikels diskriminerend op grond van geslag is nie.*⁸⁷ (eie vertaling).

Skrywer steun egter Regters Sachs en O'Regan se sienswyse waar hul teen bogenoemde sienswyse van Regter Ngcobo argumenteer dat die verskil daarin lê dat seksuele omgang teen vergoeding, 'n intieme en gesamentlike of gedeelde handeling deur twee persone uitgevoer, is, terwyl beide persone nie op dieselfde wyse gestraf word nie. Dit is nie die geval by roof en ander kriminele oortredings wat dalk meer deur mans as vrouens of omgekeerd gepleeg word nie.⁸⁸

*9) Om te bepaal of die artikel onbillik teenoor vroue diskrimineer, is daar ook staat gemaak op inligting deur polisiebeamptes en staatsaanklaers verskaf. Laasgenoemde het bevestig dat daar in die praktyk slegs teen prostitute vervolg word en nie teen hul kliënte nie. Daar is egter reeds voorheen daarop gewys dat die kliënt strafbaar is met dieselfde straf as die prostituut indien oortreding sou plaasvind. As vervolging van kliënte egter nie in die praktyk gebeur nie is dit as gevolg van 'n gebrek in die praktyk/stelsel en nie 'n grondwetlike gebrek nie.*⁸⁹ (eie vertaling).

Na aanleiding van al bogenoemde argumente het Regter Ngcobo in teenstelling met die minderheidsuitspraak deur Regters Sachs en O'Regan

⁸⁷ CCT 31/01 par 17:11.

⁸⁸ CCT 31/01 par 73:44-45.

⁸⁹ CCT 31/01 par 19:11-12.

(met wie skrywer saamstem), beslis dat artikel 20(1)(aA) nie ongrondwetlik is nie.

3.4.4 Ander konstitusionele uitdagings:

As deel van Regter Ngcobo se meerderheidsuitspraak, word sy sienswyse rondom die konstitusionele uitdagings betreffende die reg tot vryheid van beroep en tot privaatheid ook uiteengesit.

3.4.4.1 Reg tot vryheid van beroep (artikel 26 van die Interim Grondwet)

Wat die grondwetlike uitdaging met betrekking tot die reg tot vryheid van beroep betref, is dit skrywer se mening dat die inhoud van artikel 26 van die Interim Grondwet self, 'n maklike en logiese riglyn bied om tot die slotsom te kom dat prostitusie en bordeeleienaars nie deur artikel 26 beskerm word nie.

Volgens Regter Ngcobo⁹⁰ moet artikels 26(1) en (2) van die Interim Grondwet saamgelees word sodat enige beperking op die reg tot ekonomiese aktiwiteite wat buite die raamwerk van subartikel 2 sou val as verbreking van artikel 26 beskou kan word.

Subartikel 2 vereis slegs dat daar 'n logiese verband tussen die wetgewing en die oogmerk in subartikel 2 genoem, sal wees. Wanneer daar bewys is dat

⁹⁰ CCT 31/01 par 23:13.

‘n beperking op die reg tot ekonomiese aktiwiteite daar gestel is om die oogmerk in subartikel 2 genoem te bereik, behoort die volgende vraag te wees of die beperking regverdigbaar in ‘n oop en demokratiese samelewing gebaseer op vryheid en gelykheid is.⁹¹

Namens die staat is daar geargumenteer dat artikel 26 van die Interim Grondwet ontwerp is met die oogmerk op beskerming en verbetering van lewe en menslike ontwikkeling en dat prostitusie gepaard gaan met geweld, dwelmmisbruik en handel in kinders.

Volgens Regter Ngcobo⁹² is dit die wetgewer se taak om te poog om sosiale euwels, waar nodig, met strafsanksies te minimaliseer. Die wetgewer moet egter ook in die uitvoering van sy pligte in ooreenstemming met die Grondwet optree. Daarna is dit die taak van die howe om die keuse deur die wetgewer uitgeoefen, te handhaaf.

Die staat het die euwel van prostitusie en bordele probeer beveg deur dit te kriminaliseer in die Wet op Seksuele Misdrywe 23 van 1957. Dit val binne die raamwerk van artikel 26(2) van die Interim Grondwet. Pogings om negatiewe resultate van prostitusie en bordele te elimineer is pogings om lewenskwaliteit te beskerm en te verbeter.⁹³

⁹¹ CCT 31/01 par 23:13.

⁹² CCT 31/01 par 25:13.

⁹³ CCT 31/01 par 26:14.

Regter Ngcobo⁹⁴ sluit af deur te sê dat dit nie die taak van die hof is om oor die effektiwiteit van die keuse deur die wetgewer uitgevoer te besluit nie en gevolglik word prostitute en bordeeleienaars nie deur artikel 26 van die Interim Grondwet beskerm nie.

3.4.4.2 Die reg tot privaatheid (artikel 13 van die Interim Grondwet)

Daar is verder beweer dat die artikels van die Wet op Seksuele Misdrywe 23 van 1957 inbreuk maak op die grondwetlike reg tot privaatheid.

Skrywer steun Regter Ngcobo⁹⁵ se mening dat die reg op privaatheid nie geopper kan word deur diegene wat misdrywe in die privaat pleeg nie. Volgens hom moet die reg net so behep wees met misdade wat in die privaat gepleeg word as wat dit is met misdrywe gepleeg in die openbaar.

Skrywer is dit verder eens met Regter Ngcobo⁹⁶ in sy siening dat die artikel slegs 'n verbod plaas op die verkoop van seksuele dienste en nie 'n verbod op die andersins private uitoefening daarvan nie, soos wat die geval was in die saak van *National Coalition for Gay and Lesbian Equality and Another v Minister of Justice and Others* 1999 (1) SA 6 (CC).

Regter Ngcobo⁹⁷ het afgesluit deur te onderstreep dat indien daar in hierdie geval 'n beperking op die reg tot privaatheid sou voorkom, dit in elk geval 'n

⁹⁴ CCT 31/01 par 26:14.

⁹⁵ CCT 31/01 par 28:15.

⁹⁶ CCT 31/01 par 29:15.

⁹⁷ CCT 31/01 par 29:15.

regmatige beperking sal wees en die konstitusionele uitdaging betreffende die reg tot privaatheid dus ook onsuksesvol is.

3.4.5 Gevolgtrekking: Regter Ngcobo

Regter Ngcobo het sy meerderheidsuitspraak afgesluit deur klem te lê daarop dat 'n groot gedeelte van die argumente en bewyse voor die hof gehandel het oor die vraag of die samelewing nie beter gedien kan word deur prostitusie te wettig nie. In 'n demokratiese land is dit egter die taak van die wetgewer en die regering om sulke besluite te neem en nie dié van die howe nie. Sy taak was om oor die grondwetlikheid van die genoemde artikels te beslis en nie die wenslikheid daarvan nie.⁹⁸

Sy bevinding kan as volg saamgevat word:

- 1) Artikel 20(1)(aA) van Wet 23 van 1957 is nie ongrondwetlik nie.
- 2) Artikel 20(1)(aA) van Wet 23 van 1957 maak nie inbreuk op die reg tot privaatheid, vryheid en sekuriteit en die reg tot ekonomiese aktiwiteite nie.
- 3) Die appèl moet dus van die hand gewys word en die voorwaardelike bevel deur die Hooggeregshof gevolglik nie bekragtig word nie.
- 4) In ooreenstemming met die minderheidsuitspraak moet die appèl teen die Hooggeregshofbevinding betreffende bordele ook nie slaag nie.⁹⁹

⁹⁸ CCT 31/01 par 30:16.

⁹⁹ CCT 31/01 par 31:16.

3.4.6 Bevel: Regter Ngcobo

Die Hooggeregshof het 'n voorwaardelike bevel gemaak waarin bevind is dat artikel 20(1)(aA) van die Wet op Seksuele Misdrywe 23 van 1957 ongrondwetlik is.

Die meerderheid regters van die Grondwethof het egter die teendeel bevind en gevolglik kon die voorwaardelike bevel van die Hooggeregshof nie bekragtig word nie.

Volgens Regter Ngcobo¹⁰⁰ het die appellante nie in die Landroshof of die Hooggeregshof ontken dat hul wel die betrokke artikels van Wet 23 van 1957 oortree het nie, maar slegs daarop aanspraak gemaak dat die artikels ongrondwetlik is. Gevolglik het hul ook nie teen hul vonnis geappelleer nie en moes die skuldigbevinding en strawwe deur die landdroshof opgelê, heringestel word.

Regter Ngcobo¹⁰¹ het soos volg beveel:

- 1) Die hof weier om die bevel van die Hooggeregshof waarin artikel 20(1)(aA) van Wet 23 van 1957 ongrondwetlik bevind is, te bekragtig.
- 2) Die bevel van die Hooggeregshof word ter syde gestel en vervang deur 'n bevel wat die appèl van die hand wys.
- 3) Die appèl deur die eerste en tweede appellante word van die hand gewys.

¹⁰⁰ CCT 31/01 par 32:16-17.

¹⁰¹ CCT 31/01 par 33:17.

3.5 Die minderheidsuitspraak: Regters Sachs en O'Regan

3.5.1 Interpretasie van artikel 20(1)(aA) van Wet 23 van 1957

Voordat Regters Sachs en O'Regan die vraagstuk rondom die grondwetlikheid van die genoemde artikels van die Wet aangespreek het, het hul dit nodig geag om eers die korrekte interpretasie van artikel 20(1)(aA) van Wet 23 van 1957 (hierna genoem die artikel) te bespreek.

Die Hooggeregshof het die artikel geïnterpreteer asof dit slegs die gedrag van die prostituut kriminaliseer en nie dié van hul kliënte nie en gevolglik bevind dat die artikel ongrondwetlik is.¹⁰²

Die staat (voor die Grondwethof) weer, het geargumenteer dat die interpretasie van die artikel deur die Hooggeregshof, foutief was en dat die artikel 'n breër interpretasie moet geniet wat gevolglik so die gedrag van die verbruiker onder die artikel sal insluit en dus kriminaliseer.¹⁰³

Is die interpretasie deur die Hooggeregshof gevolg, korrek?

Regters Sachs en O'Regan moes in die beantwoording van hierdie vraag onder andere oor die volgende besluit:¹⁰⁴

¹⁰² CCT 31/01 par 39:22.

¹⁰³ CCT 31/01 par 40:22-23.

¹⁰⁴ CCT 31/01 par 40:23.

- 1) Is dit korrek om die artikel te interpreteer asof dit slegs die gedrag van die prostituut kriminaliseer en nie die van die kliënt nie?
- 2) Is dit korrek om die artikel te interpreteer asof dit enige voorsiening van buite-huwelikse seksuele omgang in ruil vir vergoeding (en nie slegs kommersiële seks nie), kriminaliseer?

Regters Sachs en O'Regan se sienswyse met betrekking tot bogenoemde vrae was soos volg:

- 1) Dit is algemeen in ons reg aanvaar dat die artikel slegs die gedrag van die prostitute kriminaliseer en nie die van die kliënt nie.¹⁰⁵ (eie vertaling).

As stawing vir bogenoemde sienswyse verwys hul na die skrywers Burchell en Milton¹⁰⁶ wat hul mening soos volg uitgespreek het:

It is noteworthy that the section does not penalise the person who gives the reward in return for the sexual intercourse. In short, the prohibition is directed only at prostitutes and not their customers. This feature of the section reflects a form of discrimination against prostitutes. The discrimination lies in the fact that the customer's role in the act is not penalised while that of the prostitute is.

Behalwe vir die akademici, blyk die regshandhawende amptenare die artikel ook so te interpreteer. Gevolglik is nie een saak waarin die verbruiker of dan kliënt van 'n prostituut vervolgd is voor die hof se aandag gebring nie, en dit

¹⁰⁵ CCT 31/01 par 41:23.

¹⁰⁶ 1997:630.

vanaf die bekendstelling van die artikel in 1988. Die staat het nie die teendeel probeer bewys nie en dus aanvaar dat in die praktyk, kliënte nie vervolgt word nie.¹⁰⁷ (eie vertaling).

- 2) Die bewoording van die artikel kriminaliseer die gedrag van die prostituut (wat diens in ruil vir vergoeding aanbied). Die verbruiker neem tog nie deel aan die seksuele omgang in ruil vir vergoeding nie, maar betaal daarvoor ten einde seksuele bevrediging te geniet.¹⁰⁸ (eie vertaling).

Hul wys verder daarop dat dit belangrik is om te onthou dat die Suid-Afrikaanse regstelsel tot en met 1988, net soos in baie ander Statebondslande, soos die Verenigde Koninkryk, Indië, Australië en Kanada, prostitusie nie vervolgt het nie, maar slegs gedrag daarmee gepaardgaande soos byvoorbeeld, koppelary, tippelary en die bedryf van bordele. Dit was dus duidelik die wetgewer se bedoeling in 1988 om die gedrag van prostitute te kriminaliseer. Indien dit verder die bedoeling van die wetgewer was om die gedrag van die verbruiker te kriminaliseer, kon dit in toepaslike taal gedoen word.¹⁰⁹ (eie vertaling).

Namens die staat is gevra dat die artikel breed geïnterpreteer moet word, want sou die artikel die gedrag van die prostituut sowel as die verbruiker kriminaliseer, sal dit geen diskriminerende effek hê nie. Sou die bewoording

¹⁰⁷ CCT 31/01 par 42:24-25.

¹⁰⁸ CCT 31/01 par 43:25.

¹⁰⁹ CCT 31/01 par 44:25.

van 'n kriminele oortreding, diskriminasie tot gevolg hê, is daar veral twee maniere om hierdie diskriminasie te omseil:

- 1) Die dekriminalisering van die misdryf; of
- 2) Die insluiting van die eens uitgeslote groep deur die artikel breed te interpreteer.¹¹⁰ (eie vertaling).

Regters Sachs en O'Regan is van mening dat die keuse van watter van bogenoemde opsies uitgeoefen moet word, een is wat deur die wetgewer uitgeoefen moet word.¹¹¹ Hulle vervolg dat 'n breë definisie (interpretasie) van die artikel waarvolgens die gedrag van die verbruiker ingesluit word, in die omstandighede egter in teenstryd met ons grondwetlike waardes sal wees:

- a) Eerstens sal dit in stryd wees met die legaliteitsbeginsel wat duidelikheid ten opsigte van definisies van misdrywe verlang.
- b) Tweedens sal dit inbreuk maak op die werksgebied van die wetgewer.¹¹² (eie vertaling).

Vervolgens is die korrekte interpretasie van die artikel dus dat dit slegs die gedrag van die prostitute en nie dié van die verbruikers nie, kriminaliseer.

Die tweede vraag wat aandag moet geniet, is watter gedrag binne die raamwerk van die artikel val.

¹¹⁰ CCT 31/01 par 45:26.

¹¹¹ CCT 31/01 par 45:26.

¹¹² CCT 31/01 par 46:26-27.

Een van die redes waarom die Hooggeregshof die artikel as ongeldig bevind het, is juis omdat die bewoording daarvan te wyd is en volgens hul daar dus te veel vorme van “onskuldige gedrag” deur die artikel ingesluit word.¹¹³

In die Hooggeregshof is die volgende mening gelug:

In principle there is no difference between a prostitute who receives money for her favours and her sister who receives, for rendering a similar service, a benefit or reward of a different kind, such as a paid-for weekend, a free holiday, board and lodging for a shorter or longer period, a night at the opera, or any other form of *quid pro quo*.¹¹⁴

As gesag vir hierdie sienswyse het die Hooggeregshof verwys na die saak van *S v C*¹¹⁵ waarin Regter Van Dijkhorst dit uitdruklik verwerp het dat die bepaling van die artikel slegs op prostitute van toepassing is.¹¹⁶

Regter Van Dijkhorst se mening was soos volg:

The wording of section 20(1)(aA) does not limit its offenders to the category of professional prostitutes. It clearly includes all who for reward have unlawful carnal intercourse or commit acts of indecency, the novice as well as the hardened streetwalker.¹¹⁷

¹¹³ CCT 31/01 par 47:27.

¹¹⁴ CCT 31/01 par 47:28.

¹¹⁵ 1992 (1) SASV 174 (W).

¹¹⁶ CCT 31/01 par 47:28.

¹¹⁷ 1992 (1) SASV 174 (W) – 176F-G.

Die vraag voor die Grondwethof was dus of dit moontlik is om die artikel streng te interpreteer wat vanselfsprekend die toepassingsveld daarvan sal verklein. Met ander woorde kan die woorde: “onregmatige seksuele omgang in ruil vir vergoeding” geïnterpreteer word asof slegs die aktiwiteit, prostitusie, daaronder val?¹¹⁸

Regters Sachs en O’Regan het die streng interpretasie in hierdie opsig voorgestaan en na die opskrif van die artikel verwys om hul sienswyse te staaf.¹¹⁹

Hul het vervolg dat die opskrif van die artikel die volgende woorde insluit: “Persons living on the earnings of prostitution.”¹²⁰ Regters Sachs en O’Regan het hoofsaaklik op hierdie opskrif gekonsentreer en verwys na die saak van *President of the Republic of South Africa v Hugo*¹²¹ waarin die Grondwethof bevind het dat wanneer ‘n hof ‘n wet interpreteer, die opskrif van die artikel in ag geneem moet word.

Regters Sachs en O’Regan¹²² was van mening dat die opskrif van die artikel duidelik verwys na persone wat ‘n bestaan maak van prostitusie en dus ooreenkomstig geïnterpreteer moet word.

¹¹⁸ CCT 31/01 par 48:28-29.

¹¹⁹ CCT 31/01 par 49:29.

¹²⁰ CCT 31/01 par 49:29.

¹²¹ 1997 (4) SA (CC); 1997 (6) BCLR 708 (CC) par 12.

¹²² CCT 31/01 par 49:29.

Skrywer is egter van mening dat die regters nagelaat het om die volledige subopskrif in ag te neem. Die volle subopskrif lui soos volg:

Persone wat van die opbrengs van prostitusie leef of wat onsedelike daade pleeg of by die pleeg daarvan help.¹²³

Dit is dus skrywer se mening dat hierdie subopskrif saamgelees met die bewoording van die artikel duidelik die gedrag van prostitute sowel as onsedelike daade/ontug gepleeg deur andere vir of sonder vergoeding daarvoor, insluit.

Hoe dit ook al sy, Regters Sachs en O'Regan¹²⁴ het afgesluit deur die korrekte interpretasie van die artikel soos volg saam te vat:

- 1) Die artikel kriminaliseer slegs die gedrag van die prostituut en nie dié van die kliënt nie.
- 2) Die artikel kriminaliseer nie seksuele omgang tussen twee gewillige volwassenes wat nie as prostitusie of kommersiële seks gesien word nie.

Regter Ngcobo, in sy meerderheidsuitspraak, het ook sy argumente en sienswyse ten opsigte van die artikel gebaseer asof die artikel slegs op prostitute en nie hul kliënte nie, van toepassing is.

¹²³ Artikel 20(1)(aA) van Wet 23/1957.

¹²⁴ CCT 31/01 par 50:30.

3.5.2 Die grondwetlikheid van artikel 20(1)(aA) van Wet 23 van 1957

Die appellante in die saak voor die hof was van mening dat die inhoud van artikel 20(1)(aA) van Wet 23 van 1957 in stryd is met sommige van die regte vervat in die destydse Interim Grondwet van Suid-Afrika, Wet 200 van 1993. Hierdie regte is reeds volledigheidshalwe uiteengesit in paragraaf 3.3.2 hierbo. Regters Sachs en O'Regan se sienswyses met betrekking tot hierdie regte geniet vervolgens aandag.

3.5.2.1 Die vryheid tot beroepskeuse / ekonomiese aktiwiteit

Regters Sachs en O'Regan¹²⁵ het in hul uitspraak verwys na die saak van *S v Lawrence*¹²⁶ waarin die Grondwethof twee moontlike betekenisse van artikel 26 van die Interim Grondwet uiteengesit het.

Die twee betekenisse was soos volg:

- 1) The meaning of section 26 is, however, by no means clear. There seem to be two possible approaches to its interpretation. The first focuses on the meaning of free participation in economic activity and in pursuing a livelihood. In a modern democratic society a right “freely” to engage in economic activity and to earn a livelihood does not imply a right to do so without constraints whatsoever. Implicit in this is that the participation should be in accordance with law.

¹²⁵ CCT 31/01 par 54:32.

¹²⁶ *S v Lawrence*; *S v Negal*; *S v Solberg* 1997(4) SA 1176 (CC); 1997 (10) BCLR 1348 (CC) op par 32,34 en 37.

2) The alternative approach is to read s26(1) and (2) together as indicating that all constraints upon economic activity and the earning of a livelihood which fall outside the purview of section 26(2) will be in breach of section 26.

Regters Sachs en O'Regan¹²⁷ was van mening dat indien die eerste betekenis gebruik word, die appellante nie kan slaag nie, omrede prostitusie wel 'n onwettige ekonomiese aktiwiteit uitmaak.

Hul was verder van mening dat die tweede interpretasie van artikel 26 van Wet 23 van 1957 die korrekte blyk te wees soos ook beslis is in die saak van *S v Lawrence*.¹²⁸

Die staat¹²⁹ het geargumenteer dat artikel 20(1)(aA) van Wet 23 van 1957 wel geïmplementeer is met die doel om lewenskwaliteit te verbeter (wat binne die raamwerk van artikel 26(2) van die Interim Grondwet val) en vervolgens het die regters saamgestem deur te bevind dat prostitusie wel 'n invloed op die kwaliteit van lewe het. Die beperking wat op prostitusie geplaas is, val dus binne die raamwerk van artikel 26(2) van die Interim Grondwet, deurdat dit ontwerp is om lewenskwaliteit te verbeter in 'n oop en demokratiese samelewing, gebaseer op vryheid en gelykheid.

¹²⁷ CCT 31/01 par 55:33.

¹²⁸ *S v Lawrence*; *S v Negal*; *S v Solberg* 1997(4) SA 1176 (CC); 1997 (10) BCLR 1348 (CC) op par 32,34 en 37.

¹²⁹ CCT 31/01 par 56:33.

Gevolgtik is bevind dat die grondwetlike uitdaging rondom die reg tot vryheid van beroep en ekonomiese aktiwiteite, onsuksesvol is.¹³⁰

Hierdie siening van Regters Sachs en O'Regan stem ooreen met dié van Regter Ngcobo in sy meerderheidsuitspraak soos reeds bespreek.

3.5.2.2 Die reg tot menswaardigheid (Artikel 10 van die Interim Grondwet)

Een van die regte in die Interim Grondwet vervat, is die reg tot menswaardigheid. Een van die aspekte van dié reg sluit in dat die mens se liggaam gerespekteer moet word.¹³¹ Skrywer is dit eens met Regters Sachs en O'Regan¹³² in hul mening dat artikel 20(1)(aA) nie die oorsaak van 'n beperking van waardigheid van prostitute is nie. Die aard van prostitusie is tog die verkoop van jou liggaam. Die waardigheid van prostitute word dus verlaag deur hul deelname aan kommersiële seks en nie deur artikel 20(1)(aA) nie. Dit beteken egter nie dat prostitute ontnem word van die reg om met respek behandel te word deur regshandhawende offisiere (soos byvoorbeeld polisiebeamptes) en selfs hul kliënte nie.

Indien prostitute nie met respek deur andere behandel word nie is dit egter nie as gevolg van artikel 20(1)(aA) nie, maar wel as gevolg van hul eie beroepskeuse. Die antwoord lê egter nie daarin om weg te doen met die

¹³⁰ CCT 31/01 par 56:34.

¹³¹ CCT 31/01 par 74:45.

¹³² CCT 31/01 par 74:45.

artikel nie, maar eerder toe te sien dat dit ooreenkomstig die Grondwet toegepas sal word.¹³³

Hierdie konstitusionele uitdaging is gevolglik dus ook onsuksesvol.

3.5.2.3 Die reg tot vryheid van persoon (Artikel 11 van die Interim Grondwet)

Regters Sachs en O'Regan was ook van mening dat hierdie konstitusionele uitdaging nie kan slaag nie. Die prostituut is self verantwoordelik vir haar arrestasie en gevangenisstraf deurdat sy die Wet oortree. Enige inbreukmaking op hierdie reg nadat sy die Wet oortree het, vorm nie inbreukmaking deur die staat nie.¹³⁴

3.5.2.4 Die reg tot privaatheid (Artikel 13 van die Interim Grondwet)

Volgens Regters Sachs en O'Regan¹³⁵ het die konsep, privaatheid, reeds baie besprekingsaandag geniet. Hul verwys spesifiek na die volgende beslissing van Regter Ackermann:¹³⁶

The truism that no right is to be considered absolute implies that from the outset of interpretation each right is always already limited by every other right accruing to another citizen. In the context of privacy

¹³³ CCT 31/01 par 74:46.

¹³⁴ CCT 31/01 par 75:47.

¹³⁵ CCT 31/01 par 76:49.

¹³⁶ Bernstein and Others v Bester and Others NNO 1996 (2) SA 751(CC); 1996(4) BCLR 449 (CC).

this would mean that it is only the inner sanctum of a person, such as his/her family life, sexual preference and home environment, which is shielded from erosion by conflicting rights of the community. This implies that community rights and the rights of fellow members place a corresponding obligation on a citizen, thereby shaping the abstract notion of individualism towards identifying a concrete member of civil society. Privacy is acknowledged in the truly personal realm, but as a person moves into communal relations and activities such as business and social interaction, the scope of personal space shrinks accordingly.

In die saak van *Gay and Lesbian Coalition*¹³⁷ het Regter Ackermann 'n verdere riglyn gevorm:

Privacy recognises that we all have a right to a sphere of private intimacy and autonomy which allows us to establish and nurture human relationships without interference from the outside community. The way in which we give expression to our sexuality is at the core of this area of private intimacy. If, in expressing our sexuality, we act consensually and without harming one another, invasion of that precinct will be a breach of our privacy.

Regters Sachs en O'Regan was van mening dat die Interim Grondwet dit duidelik maak dat die reg tot privaatheid beskerming teen die deursoeking en

¹³⁷ 1999 (1) SA 6 (CC).

inbreukmaking van private kommunikasie sowel as die maak van persoonlike besluite ten opsigte van die persoon se lewe, bied.

Namens die appellante is geargumenteer dat prostitute nie blokke hout is wat geen regte het en nie oor die vermoë beskik om besluite te neem in verband met die persoonlike en intieme fasette van hul lewens nie. Solank as wat prostitusie buite die aangesig van die samelewing in betreklike privaatheid geskied, moet prostitute hierdie reg tot privaatheid geniet.¹³⁸

Die staat weer was van mening dat die verbod op prostitusie, nie 'n verbod plaas op die vrye uitdrukking van hul seksualiteit nie, maar slegs 'n verbod op die verkoop daarvan. Gesien uit hierdie oogpunt, is die enigste reg waarop prostitute kan aanspraak maak, van kommersiële en dus nie private aard nie. Gevolglik maak die prostituut haar seksuele dienste beskikbaar in ruil vir vergoeding en ontnem dit hierdie daad van sy intieme en private karakter. Geen inbreuk op privaatheid vind dus plaas nie.¹³⁹

Dit was dus die taak van die hof om te beslis watter dade en watter verhoudings tussen persone die reg tot privaatheid kan geniet en of prostitute in die uitvoering van hul werk wel deel van hierdie ingeslote groep vorm.

Regters Sachs en O'Regan het tereg opgemerk dat kommersiële seks die mees intieme daad op die mees onpersoonlike manier is, wat in die realiteit van die samelewing plaasvind. 'n Verbod op kommersiële seks sal

¹³⁸ CCT 31/01 par 77:51.

¹³⁹ CCT 31/01 par 78:52.

normaalweg nie inbreuk maak op 'n waardevolle persoonlike verhouding nie, maar terselfdertyd wel inbreuk maak op die uiterse persoonlike sfeer van seksuele omgang.¹⁴⁰

Die verteenwoordiger vir die appellante het verder geargumenteer dat prostitusie 'n private seksuele aktiwiteit is waartoe twee partye toestem en dus deur die reg tot privaatheid beskerm moet word. As gesag is na die saak van *Gay and Lesbian Coalition*,¹⁴¹ verwys.

Die inhoud van laasgenoemde saak het egter wesenlik verskil van die saak voor die hof, deurdat homoseksuele persone in die laasgenoemde saak geargumenteer het dat daar op hul reg tot vrye keuse en uitoefen van seksuele voorkeur en gedrag in private uitoefening, sowel as hul reg tot gelykheid, inbreuk gemaak is.

Regters Sachs en O'Regan¹⁴² was egter van mening dat dit met prostitusie presies die teenoorgestelde is. Dit is die deelname in kommersiële seks wat die spore van ongelyke behandeling tot gevolg het. Verder is prostitusie 'n blindelinge en liefdelose daad. Gevolglik is dit nie 'n intieme seksuele uitdrukking wat veroordeel word nie, ook nie die feit dat 'n persoon 'n spesifieke identiteit dra nie, maar omrede seks in ruil vir vergoeding plaasvind. Deur haar seksuele dienste in die openbare mark te plaas, stroop die prostituut haar seksuele daad van privaatheid en intimiteit, sy maak geld!

¹⁴⁰ CCT 31/01 par 81:54.

¹⁴¹ 1999 (1) SA 6 (CC).

¹⁴² CCT 31/01 par 83:57.

Alhoewel die kommersiële waarde van haar beroep nie haar reg tot privaatheid elimineer nie, verminder dit haar reg tot 'n groot mate.¹⁴³

Regters Sachs en O'Regan het egter tot die slotsom gekom dat artikel 20(1)(aA) wel 'n inbreuk maak op die reg tot privaatheid en dat daar nie geredeneer kan word dat prostitute hul reg opsê slegs omdat hul vergoeding vir hul dade ontvang nie.

Vervolgens moes beslis word of hierdie beperking in terme van artikel 33 van die Interim Grondwet billik is.

In antwoord op bogenoemde het Regters Sachs en O'Regan geargumenteer dat omrede artikel 20(1)(aA) slegs op die skadubeeld van reg op privaatheid inbreuk maak, dit vir die staat makliker is om te bewys dat die inbreukmaking billik is.¹⁴⁴

Die staat het te kenne gegee dat die onderdrukking van kommersiële seks nie geregverdig kan word alleen deur moraliteit te handhaaf nie. Hul het dus voortgegaan om te bewys dat die verbod op prostitusie in Suid-Afrika veral as gevolg van die volgende 8 redes bestaan:

- 1) Prostitusie is vernederend vir vroue.
- 2) Dit loop saam met misbruik deur kliënte, ens.
- 1) Dit bevorder handel in vroue.
- 2) Dit lei tot kinderprostitusie.

¹⁴³ CCT 31/01 par 83:57.

¹⁴⁴ CCT 31/01 par 86:60.

- 3) Dit vergroot die kans tot vermeerdering van MIV gevalle.
- 4) Dit loop saam met die gebruik van dwelms.
- 5) Dit hou verband met ander misdrywe soos aanranding, verkragting en moord.
- 8) Dit is 'n blywende oorlas vir die samelewing.¹⁴⁵ (eie vertaling).

Die verteenwoordiger vir die appellante was van mening dat handel in vroue en kinderprostitusie wel voorkom moet word, maar dat die onderdrukking van kommersiële seks dit moeiliker sal maak om aandag aan hierdie euwels te bestee. Verder was hul van mening dat die kriminalisering 'n verband tot stand bring tussen prostitusie en ander misdrywe en siektes. Prostitute werk in geïsoleerde omstandighede en is bang dat wanneer hulle 'n klag van aanranding sal rapporteer, hul vervolg sal word. Die oorlas kan egter gekorrigeer word deur regulerende maatreëls in te stel. Verder spandeer die staat baie geld aan die afdwinging van die reg op die gebied.¹⁴⁶

Regters Sachs en O'Regan het egter vervolg deur te sê dat die hof nie kan besluit of kriminalisering nodig is om 'n aktiwiteit te smoor wat verbode is aan geweld en of kriminalisering self verantwoordelik is vir die voorkoms van geweld by hierdie misdryf nie.¹⁴⁷

In antwoord op die vraagstuk of die beperking op die reg tot privaatheid regverdigbaar in 'n demokratiese samelewing gebaseer op vryheid en

¹⁴⁵ CCT 31/01 par 87:61.

¹⁴⁶ CCT 31/01 par 87:61-62.

¹⁴⁷ CCT 31/01 par 89:62.

gelykheid is, het Regters Sachs en O'Regan daarop gewys dat prostitusie 'n bedryf is wat verskillend deur verskeie lande hanteer word. Party lande het prostitusie reeds gedekriminaliseer en andere beskou prostitusie steeds as 'n misdryf, terwyl hierdie kwessie hoofsaaklik deur die staat self en sy wetgewer gehanteer word. Hul is nie bewus van enige sukses wat in ander lande behaal is wat konstitusionele uitdagings rondom prostitusie betref nie. Verder het hulle met die staat se argument saamgestem dat dit ons parlement se keuse was om 'n verbod op prostitusie te plaas en alhoewel dit tot sekere probleme mag lei, dit 'n grondwetlik toelaatbare keuse van die wetgewer is.¹⁴⁸

Sachs en O'Regan het tot die gevolgtrekking gekom dat waar die inbreuk op 'n reg nie ernstig is nie en die parlement belangrike doelwitte deur middel van 'n beperking geïdentifiseer het, dit nie toepaslik vir die hof sal wees om die beperking as onbillik te interpreteer nie. Gevolglik bevind hul dat die beperking op die reg tot privaatheid, billik is.¹⁴⁹

3.5.2.5 Diskrimineer artikel 20(1)(aA) van Wet 23 van 1957 onregverdig teen vroue?

Soos reeds tevore genoem was die hoofrede vir die verdeling van die grondwethof regters in twee groepe, die verskillende sienswyses rondom hierdie vraag.

¹⁴⁸ CCT 31/01 par 90-92:63-64.

¹⁴⁹ CCT 31/01 par 94:65.

In hul minderheidsuitspraak wys Regters Sachs en O'Regan¹⁵⁰ weereens daarop dat die appellante geargumenteer het dat die artikel slegs die handeling van die prostituut kriminaliseer en nie die van die kliënt nie en sodoende in stryd is met artikel 8 van die Interim Grondwet. Voordat genoemde regters met hul bespreking begin, verwys hul ook, net soos Regter Ngcobo, na die saak van *Harksen v Lane NO and Others*.¹⁵¹ Hierdie saak dien as voorbeeld of riglyn van die prosedure om te bepaal of 'n spesifieke artikel onbillik diskrimineer of nie. Die eerste vraag wat in hierdie prosedure beantwoord moet word, is of 'n artikel teen 'n spesifieke groep diskrimineer (rasioneel) en indien wel, is die tweede vraag of die diskriminasie regverdigbaar is. In die geval voor die hof is daar 'n onderskeid getref tussen die prostituut en die kliënt. Dit blyk die doel van die wetgewer te wees om die handelaar van kommersiële seks te straf om dit sodoende te help elimineer. Volgens die minderheid is die onderskeid vir hierdie doel getref, nie irrasioneel nie.¹⁵²

Dit is verder duidelik dat die onderskeid hier gemaak, naamlik die onderskeid tussen die handelaar en verbruiker van kommersiële seks, nie spesifiek genoem word as 'n verbode grond tot diskriminasie in artikel 8(2) van die Interim Grondwet nie. Die appellante en die Geslagskommissie¹⁵³ het egter geargumenteer dat daar indirek op een van daardie gronde naamlik, geslag, inbreuk gemaak word.¹⁵⁴ Dit is onder die hof se aandag gebring dat

¹⁵⁰ CCT 31/01 par 57:35.

¹⁵¹ 1998(1)SA 300 (CC) op par 54; 1997(11)BCLR 1489 (CC) op par 53.

¹⁵² CCT 31/01 par 58:35-36.

¹⁵³ Vierde amicus curiae.

¹⁵⁴ CCT 31/01 par 59:36.

omrede die meerderheid prostitute vroulik en die meerderheid verbruikers van die bedryf manlik is, hierdie artikel indirek op die grond van geslag diskrimineer.¹⁵⁵ Die staat het nie ontken dat indien slegs die prostituut gestraf word en nie haar kliënt nie, dit indirekte diskriminasie tot gevolg het nie, omrede die meerderheid prostitute vroulik en die meerderheid verbruikers van die bedryf, manlik is nie.

Regters Sachs en O'Regan het drie verskille tussen prostitute en hul verbruikers onderstreep, naamlik:

- 1) Die een betaal en die ander ontvang geld.
- 2) Oor die algemeen is die een vroulik en die ander manlik.
- 3) Die een se gedrag is strafbaar ingevolge die artikel en die ander s'n nie.¹⁵⁶

Deur die prostituut die prinsipaal in die misdryf te maak, veroorsaak dit 'n seksuele stereotipe wat opsig self in stryd met geslagsgelykheid is en gevolglik op indirekte diskriminasie neerkom.¹⁵⁷

Sachs en O'Regan¹⁵⁸ het daarop gewys dat daar wel geargumenteer is dat hoewel die verbruiker se gedrag nie deur die artikel strafbaar gestel word nie, so 'n verbruiker se gedrag wel deur middel van die gemenerereg en Wet 17 van 1956 (Wet op Oproerige Byeenkomste) strafbaar gestel word, soos

¹⁵⁵ CCT 31/01 par 59:37.

¹⁵⁶ CCT 31/01 par 60:38.

¹⁵⁷ CCT 31/01 par 60:38.

¹⁵⁸ CCT 31/01 par 61:38-39.

deur Regter Ngcobo vroeër ook genoem is. Uit bogenoemde kan afgelei word dat daar wel teen die sogenaamde verbruikers of dan kliënte van prostitute strafregtelik opgetree kan word, alhoewel dit blyk nie die geval in die praktyk te wees nie.

Soos reeds genoem steun skrywer Regters Sachs en O'Regan¹⁵⁹ in hul siening dat indien verbruikers op een van bogenoemde gronde vervolg word of kan word, artikel 20(1)(aA) steeds diskrimineer. Volgens die artikel word die prostituut as die prinsipaal gebrandmerk, terwyl die verbruiker as 'n medepligtige of samesweerder (in terme van bogenoemde twee gronde van vervolging) afgemaak word. Alhoewel die verskil 'n klein impak in formele regsterme mag hê, kan dit 'n groter effek op die sosiale houding teenoor en algemene siening van prostitute in die oë van die samelewing hê. Hierdie siening in die oë van die samelewing veroorsaak 'n patroon wat verskillende standarde ten opsigte van die seksualiteit van mans en vrouens uitkristaliseer.¹⁶⁰ Dit is nadelig vir vroue en lei tot geslagsongelykheid. Verder het hierdie diskriminasie die potensiaal om die menswaardigheid en persoon van vroue te beïnvloed.¹⁶¹

Die tweede vraag wat beantwoord moet word, is of hierdie indirekte diskriminasie billik is? In die minderheid se antwoord op hierdie vraag wys hul daarop dat dit belangrik is om te kyk na die soort groep waarteen gediskrimineer word, die soort diskriminerende bepaling en gedrag asook

¹⁵⁹ CCT 31/01 par 63:39.

¹⁶⁰ CCT 31/01 par 64:40.

¹⁶¹ CCT 31/01 par 65:40.

die impak van die diskriminasie op die geaffekteerde groep.¹⁶² Hul vervolg in antwoord deur te noem dat dit vrouens is (spesifiek prostitute) teenoor wie gediskrimineer word. Hul sosiale verwerping kan egter nie ten volle toegeskryf word aan die reg en die samelewing nie. Alhoewel baie prostitute se alternatiewe tot hierdie beroep beperk is, bly dit 'n onbetwisbare feit dat prostitute as gevolg van hul beroep, hul status in die oë van die samelewing verlaag en hulself sodoende weerloos laat.

Regters Sachs en O'Regan¹⁶³ wys verder in hul beantwoording van die tweede vraag daarop dat dit wel makliker is om indirekte diskriminasie te regverdig as in die geval van direkte diskriminasie. Die feit dat manlike verbruikers wel in teorie vervolg kan word, mag die onregverdigheid van hierdie diskriminasie beperk. In teenstelling hiermee veroorsaak hierdie onderskeid dubbele standaarde wat betref die uitdrukking van manlike en vroulike seksualiteit. Die onderskeid is egter nie per toeval nie, net soos die nalate van die samelewing om manlike verbruikers te vervolg ook nie verras nie. Dit is alles 'n gevolg van een defek in ons regssisteem wat vroue aan een standaard meet en mans aan 'n ander.

Regters Sachs en O'Regan¹⁶⁴ noem verder dat in die bepaling van billikheid, die artikel nie in afsondering beskou moet word nie, maar na die sosiale konteks daarvan gekyk moet word. Hul sien egter geen rede waarom die verskaffer van kommersiële seks in 'n slegter posisie as die verbruiker of

¹⁶² CCT 31/01 par 66:41.

¹⁶³ CCT 31/01 par 67:41-42.

¹⁶⁴ CCT 31/01 par 68:42-43.

koper daarvan geplaas moet word nie. Die feit dat die mans (verbruikers) gewoonlik in 'n sterker finansiële posisie is, behoort eerder tot die teendeel te lei. Om mans wat hul geld daaraan bestee om van hierdie dienste gebruik te maak, as minder blaamwaardig as die prostitute (wat 'n lewe maak en kinders opvoed deur die lewering van hierdie dienste) te beskou, is egter onregverdig.

Dit was die keuse van die parlement om seksuele omgang teen vergoeding te kriminaliseer, maar deur die verskaffer eerder as die verbruikers hoofsaaklik verantwoordelik te hou (te straf), kom op geslagsongelykheid neer. Dit is onnodig om daarop te wys dat diskriminasie op grond van geslag teen die Grondwet is. Gevolglik het die minderheid bevind dat die artikel onbillik op grond van geslag diskrimineer.¹⁶⁵ Die minderheid het dus nie saamgestem met Regter Ngcobo se sienswyse dat die brandmerk wat aan prostitute kleef nie uit die reg vloei nie, maar uit die siening en houding van die samelewing. Hulle het geargumenteer dat waar die prostituut as prinsipaal in die oortreding van die artikel uitgebeeld word, dit tot die seksuele stereotipe lei wat die prostituut se aansien in die samelewing verlaag. Die reg is dus bydraend verantwoordelik vir hierdie brandmerk wat aan prostitute kleef en dit is in stryd met die Grondwet.¹⁶⁶

Verder het die minderheid dit duidelik gemaak dat hul rede tot beslissing nie tot gevolg het dat 'n man wat skuldig bevind is aan roof, op onbillike diskriminasie as gevolg van geslag kan aanspraak maak slegs omrede meer

¹⁶⁵ CCT 31/01 par 69-70:43.

¹⁶⁶ CCT 31/01 par 72:44.

mans as vroue aan die misdryf, roof, skuldig bevind word nie. (Soos genoem deur Regter Ngcobo in sy meerderheidsuitspraak reeds hierbo bespreek.) Die verskil lê daarin dat seksuele omgang teen vergoeding, 'n intieme en gesamentlike of gedeelde handeling deur twee persone uitgevoer is, terwyl beide persone nie op dieselfde wyse gestraf word nie. Dit is nie die geval wat roof en ander kriminele oortredings betref nie.¹⁶⁷

Uit bogenoemde blyk dit dus duidelik dat artikel 20(1)(aA) van Wet 23 van 1957 die gelykheidsklousule (artikel 8(2)) van die Interim Grondwet beperk. In hul bespreking hiervan was dit vir die minderheid nie duidelik waarom die gedrag van die prostituut en nie van die verbruiker hoofsaaklik gekriminaliseer word nie. Dit is duidelik dat daar 'n doel is met die kriminalisering van prostitusie, maar hierdie doel behoort net so suksesvol nagestreef te word deur die gedrag van verbruikers te kriminaliseer. Hul verskil dus van Regter Ngcobo se siening dat om op prostitute toe te slaan met die doel om kommersiële seks te probeer smoor, billik is.¹⁶⁸

Ter afsluiting beklemtoon hulle dat verskillende samelewings prostitusie verskillend hanteer. Waar die gedrag van prostitute egter as die primêre kriminele oortreding beskou word, lei dit tot tekens van geslagsongelykheid en dubbele standaarde wat betref seksualiteit van mans en vroue. Ingevolge ons konstitusionele demokrasie, wat verbind is tot geslagsgelykheid, sal 'n verbod wat geslagsongelykheid tot gevolg het, op sterk regverdigingsgronde

¹⁶⁷ CCT 31/01 par 73:44-45.

¹⁶⁸ CCT 31/01 par 95-96:65-66.

gevestig moet wees om regverdiging in terme van artikel 33 van die Interim Grondwet te geniet.¹⁶⁹

In die lig van die feit dat die staat nie geargumenteer het dat daar ‘n belangrike doel gedien word deur die diskriminerende impak van die artikel nie en in die lig van die minderheid se siening dat die artikel seksuele stereotipes verder benadeel, was hul nie oortuig dat die beperking van die artikel billik in terme van artikel 33 van die Interim Grondwet is nie. In hul siening (soos ondersteun deur skrywer) is die artikel dus in stryd met artikel 8(2) van die Interim Grondwet, 200 van 1993.

3.5.3 Die grondwetlikheid van artikels 2 en 3(b) en (c) van Wet 23 van 1957 betreffende bordele

3.5.3.1 Die korrekte interpretasie van artikels 2 en 3(b) en (c) van Wet 23 van 1957

Voordat die grondwetlikheid van bogenoemde artikels aandag geniet het, het die minderheid in hul uitspraak dit nodig geag om eers die korrekte interpretasie van hierdie artikels te bespreek. Ten einde hierdie doel te bereik, was dit nodig om die definisies van “bordeel” en “ontug” onderskeidelik te ontleed.

¹⁶⁹ CCT 31/01 par 97:66.

Die definisies word soos volg in artikel 1 van die Wet op Seksuele Misdrywe¹⁷⁰ uiteengesit:

Bordeel –

ook ‘n huis of plek wat gehou of gebruik word vir doeleindes van prostitusie of vir persone om te besoek vir die doel om ontug te pleeg of vir enige ander wellustige of onsedelike doel.

Ontug –

buite-egtelike vleeslike gemeenskap.

Artikel 2 hoort dus soos volg ge lees te kan word:

- Enige persoon (iemand) wat
- ‘n huis of ‘n plek
- hou of gebruik vir die doel van prostitusie of vir persone om te besoek
- met die doel om ontug te pleeg (om buite-egtelike vleeslike gemeenskap te hê)
- of vir enige ander wellustige of onsedelike doel, is aan ‘n misdryf skuldig.¹⁷¹

Betekén dit dat enige huis of plek waar persone (anders as man en vrou) vleeslike gemeenskap het, ‘n bordeel is? Die minderheid in hul uitspraak, was van mening dat indien wel, hierdie artikel in teenstryd met die grondwetlike regte van menswaardigheid, vryheid en privaatheid sal wees.¹⁷²

Dit was egter die minderheid se siening dat artikels 2 en 3(b) en (c) ge lees

¹⁷⁰ 23/1957.

¹⁷¹ CCT 31/01 par 99:67.

¹⁷² CCT 31/01 par 100:68.

moet word met die doel om slegs kommersiële seks te reguleer net soos dit die geval was met artikel 20(1)(aA) hierbo bespreek.¹⁷³ Artikel 3(b) en (c) kriminaliseer die optrede van 'n persoon wat 'n bordeel bestuur of met die bestuur daarvan help asook iemand wat wetens al of 'n gedeelte van die geld wat in 'n bordeel verdien word, ontvang. Volgens die minderheid is dit 'n indikatie daarvan dat 'n bordeel 'n besigheid is van seksuele bedrywighede. Omrede die subartikel wys na die besigheidsaspek van 'n bordeel, kan hierdie artikels streng geïnterpreteer word as bedoelende dat slegs die optrede van persone wat aan die bestuur van bordele deelneem of wat geld van so 'n besigheid van kommersiële seks ontvang, skuldig is aan 'n misdryf. Artikel 2 kan egter meer verwarring veroorsaak deurdat dit enige persoon wat 'n bordeel hou se optrede kriminaliseer. Die minderheid was egter ook hier van mening dat die artikel gelees of geïnterpreteer kan word as bedoelende die hou van 'n bordeel om kommersiële seks te bewerkstellig. Dit was verder hul mening dat die artikel dienooreenkomstig geïnterpreteer moet word om sodoende enige ongrondwetlike gevolge te voorkom wat mag spruit uit die interpretasie dat die Wet enige persoon verbied om 'n plek te hou waar buite-egtelike gemeenskap kan plaasvind.¹⁷⁴

Alhoewel die minderheid in hul bespreking hiervan erken het dat daar aanduidings in die teks is dat die Wet oorspronklik geïmplementeer is om moraliteit in die samelewing af te dwing (buite-egtelike vleeslike gemeenskap te verbied), is hul van oordeel dat die Wet vandag voortbestaan

¹⁷³ CCT 31/01 par 101:68.

¹⁷⁴ CCT 31/01 par 101:68-69.

met 'n belangrike en regmatige grondwetlike doel, naamlik die regulering en voorkoming van kommersiële seks.¹⁷⁵

3.5.3.2 Konstitusionele uitdagings rondom artikels 2 en 3(b) en (c) van Wet 23 van 1957

Vervolgens sal die grondwetlikheid van artikels 2 en 3(b) en (c) bespreek word, in ooreenstemming met die interpretasie soos hierbo uiteengesit.

Die appellante het geargumenteer dat die artikels ongrondwetlik is, hoofsaaklik op grond van die bepalings van artikel 26 van die Interim Grondwet, en tweedens omrede hul beweer het dat dit veiliger vir die prostituut is om in bordele werksaam te wees as in die geval van diens voortspruitend vanaf straathoeke en privaat gelewer.¹⁷⁶ Gegronde op dieselfde redes verskaf in hul bespreking dat artikel 20(1)(aA) nie 'n beperking op artikel 26 van die Interim Grondwet plaas nie, het die minderheid bevind dat artikels 2 en 3(b) en (c) ook nie teenstrydig met artikel 26 is nie. Waar die kriminalisering van prostitusie in 'n oop en demokratiese samelewing aanvaar is met die oog daarop om lewenskwaliteit in Suid-Afrika te verbeter, behoort dieselfde beginsel betreffende bordele te geld.¹⁷⁷

Die tweede argument deur appellante gelewer was dat indien artikel 20(1)(aA) onregverdig inbreuk maak op die fundamentele reg van

¹⁷⁵ CCT 31/01 par 114:80.

¹⁷⁶ CCT 31/01 par 115:80-81.

¹⁷⁷ CCT 31/01 par 116:81.

persoonlike outonomieit, kriminele sanksies teen bordele ook nie geregverdig kan word nie. Die minderheid was egter weereens oortuig dat gegrond op dieselfde redes aangevoer in hul bevinding dat die kriminalisering van prostitusie nie onbillik inbreuk maak op die reg op privaatheid nie, dit ook nie die geval is met artikels 2 en 3(b) en (c) nie.¹⁷⁸ Die beperking is dus billik.

Ten slotte het die appellante geargumenteer dat bordele, 'n meer beskermende omgewing, vry van geweld en met gesondheidskontrole in die toepassing van seksuele dienste, kan verseker. Hul meen verder dat die late van die staat om bordele te vervolg, 'n bewys daarvan is dat die reg in die praktyk nie geregverdig kan word nie en nie die doel dien waarvoor dit geïmplementeer is nie. Hierdie argument wat insluit dat daar op die reg tot vryheid en sekuriteit van 'n persoon inbreuk gemaak word, kan egter nie volgens die minderheid geregverdig word nie. Al die redes deur hul aangevoer in terme van die feit dat dit oop is vir die Wetgewer om prostitusie as ekonomiese aktiwiteit te onderdruk en sodoende lewenskwaliteit te verbeter, geld dienooreenkomstig die verbod op bordele.¹⁷⁹

Die minderheid in hul uitspraak, het dus tot die slotsom gekom dat in die lig van die korrekte interpretasie van die artikels, die Hooggeregshof dit reg

¹⁷⁸ CCT 31/01 par 117:81.

¹⁷⁹ CCT 31/01 par 118-119:81-82.

gehad het¹⁸⁰ in sy interpretasie dat artikels 2 en 3(b) en (c) nie in teenstryd met die Grondwet is nie.

3.5.4 Remedie

Die minderheid het bevind dat artikel 20(1)(aA) van Wet 23 van 1957, artikel 8(2) van die Interim Grondwet onbillik beperk. Soos reeds in die begin van die bespreking genoem, is artikel 8(2) van die Interim Grondwet ooreenstemmend met artikel 9 van die Grondwet. Artikel 20(1)(aA) is dus in stryd met die Interim Grondwet sowel as die Grondwet van Suid-Afrika.¹⁸¹

Volgens artikel 172 van die Grondwet, is dit die taak van die Grondwethof om enige wet wat in teenstryd met die regte vervat in die Grondwet is, ongeldig te verklaar in die mate waartoe dit teenstrydig is. 'n Alternatief hiertoe is om 'n opskorting van die ongeldigverklaring vir enige tydperk en op enige voorwaardes te beveel om sodoende die bevoegde liggaam kans te gee om die defek reg te stel.¹⁸²

Die staat het gevra dat die bevel van ongeldigverklaring vir 'n periode van tussen 24 en 36 maande opgeskort moet word. Hul was van mening dat dit belangrik is om te kyk of onmiddellike ongeldigverklaring chaos sal veroorsaak, en indien wel, dit opgeskort moet word om die staat 'n kans te gee om die defekte reg te stel. Die staat was verder van mening dat die

¹⁸⁰ CCT 31/01 par 120:83.

¹⁸¹ CCT 31/01 par 121:83.

¹⁸² CCT 31/01 par 122:83.

onmiddellike ongeldigverklaring wel tot groot chaos sal lei omrede die staat sekswerk geensins sal kan reguleer nie en dit die publieke belang sal benadeel.¹⁸³

Namens die appellante weer, is geargumenteer dat die opskorting nie regverdigbaar of prakties nodig is nie. Enige opskorting sal volgens hul slegs tot 'n vertraging ten opsigte van die beskerming van prostitute lei. Verder sal dekriminalisasie veroorsaak dat die brandmerk wat aan prostitute kleef, sowel as geweld wat daarmee gepaard gaan dadelik sal verminder. Die *amici curiae*¹⁸⁴ het hul met hierdie standpunt vereenselwig.¹⁸⁵

Regters Sachs en O'Regan was egter van mening dat die Wet op Seksuele Misdrywe 23 van 1957, regmatig deur die Wetgewer geskep is. Dit is volgens hul slegs die diskriminerende effek van hierdie Wet wat onbillikheid veroorsaak. Alhoewel dekriminalisasie 'n opsie vir die staat is, is dit nie 'n konstitusionele vereiste nie. Al wat verwag word, is dat waar prostitusie as kriminele oortreding bestempel word, dit nie op 'n diskriminerende wyse toegepas moet word nie. Hul het nie saamgestem met die staat in sy mening dat onmiddellike ongeldigverklaring chaos sal veroorsaak nie. Suid-Afrika sal hom net weer in die posisie soos voor 1988 bevind. In hul siening is die vraag na of die opskorting van die ongeldigverklaring billik is, beantwoordbaar in die vraag of dit gelykheid tussen mans en vroue sal bevorder. Die hantering van prostitusie is 'n komplekse vraagstuk en daarom

¹⁸³ CCT 31/01 par 123:84.

¹⁸⁴ Vriende van die hof.

¹⁸⁵ CCT 31/01 par 124:84-85.

het die minderheid gevoel dat reg die beste sal geskied deur vir die staat 'n regverdige kans te bied om die hele kwessie rondom prostitusie te hersien en sodoende 'n weldeurdagte plan te bewerkstellig oor hoe hul prostitusie die beste in Suid-Afrika kan reguleer, met inbegrip van gelykheid.¹⁸⁶

Die uitwerking van die dekriminalisering van prostitusie sal afhang van of dit 'n blindelinge of weldeurdagte, beplande proses was.¹⁸⁷ Die minderheid het verwys na die bevinding van die Canadian Commission into Pornography and Prostitution.¹⁸⁸ In dié verslag word daar beweer dat enige sisteem van regulering, wat kriminalisering mag vervang, 'n deeglike studie en versigtige ontwikkeling vereis. Volgens hierdie Kommissie behoort 'n verandering na regulering van prostitusie suksesvol te wees indien dit 'n balans van die volgende belange reflekteer, naamlik:

- Die belang van die samelewing om homself van aanstootlike en indringende gedrag te beskerm.
- Die belang van prostitute en hul kliënte om in 'n beskermende omgewing, seksuele dienste te lewer en te ontvang.
- Die belang van die staat om wettigheid en publieke orde te handhaaf.¹⁸⁹

Dit was dus die minderheid se finale bevinding dat dit in almal se belang is dat die staat 'n geleentheid verdien om oor die mees effektiewe regulering van hierdie saak te besin. Die minderheid het sodoende voorgestel dat die

¹⁸⁶ CCT 31/01 par 126:86.

¹⁸⁷ CCT 31/01 par 127:86.

¹⁸⁸ Pornography and Prostitution in Canada: Report of the Special Committee on Pornography and Prostitution Vol 2 (Canadian Government Publishing Centre, Ottawa 1985).

¹⁸⁹ CCT 31/01 par 127:86-87.

ongeldigverklaring van die artikel opgeskort moet word vir 'n periode van 30 maande om die staat die geleentheid te bied om hierdie defek te reguleer. Die bevel van ongeldigheid wat deur die Hooggeregshof gemaak is, is dus bevestig, maar vir 'n periode van 30 maande opgeskort. Al die skuldigbevindings wat deur die Landdroshof gemaak is, het egter staande gebly.¹⁹⁰

3.5.5 Bevel

Die minderheid het soos volg beveel:

- 1) Artikel 20(1)(aA) van Wet 23 van 1957 is in stryd met die Grondwet en dus ongeldig.
- 2) Die bevel in paragraaf een hierbo word opgeskort vir 'n tydperk van 30 maande vanaf datum van uitspraak.
- 3) Die appél van eerste en tweede appellante word van die hand gewys.
- 4) Die bevel van die Hooggeregshof word ter syde gestel en vervang met die volgende bevel:

Die appél van die drie appellante word van die hand gewys en hul skuldigbevings en vonnisse bevestig.

3.6 Samevatting

Die vraag of prostitusie as misdryf as grondwetlik of ongrondwetlik beskou moet word, is soos uit bogenoemde bespreking afleibaar, debatteerbaar en

¹⁹⁰ CCT 31/01 par 128:88.

was selfs verantwoordelik vir 'n verdeling van die Grondwethof se regters in 'n meerderheids- en minderheidsuitspraak. Dit bly egter 'n staande feit dat prostitusie vandag 'n algemene verskynsel in Suid-Afrika is. Verder is dit 'n algemene feit dat prostitusie gepaard gaan met ander euwels soos geweld, dwelms en die verspreiding van MIV.

Met bogenoemde in gedagte en sonder om die dekriminalisering en gepaardgaande regulering van prostitusie impulsief voor te staan, bly dit die enigste manier waarop die staat uiteindelik die bedryf en die euwels daarmee gepaardgaande sal kan kontroleer.

Regter Ngcobo het egter tereg in sy uitspraak beklemtoon dat dit slegs die taak van die hof is om die wetgewing te handhaaf en dit nie te skep nie.

Selfs Regters Sachs en O'Regan wat in hul minderheidsuitspraak bevind het dat artikel 20(1)(aA) wel diskrimineer en dus ongrondwetlik is, het aanbeveel dat die artikel nie net van die wetboek moet verdwyn nie, maar vir 'n periode van 30 maande opgeskort moet word.¹⁹¹ Die doel van hierdie opskortingsperiode is dan om vir die staat 'n geleentheid te bied om hierdie euwel suksesvol aan te pak deur regulerende wetgewing in werking te stel.

In afwagting op die pogings van die staat en die wetgewer om hierdie probleem suksesvol aan te spreek, deur effektiewe wetgewende maatreëls in

¹⁹¹ CCT 30/01 par 129:89.

werking te stel, sal prostitusie egter gepaard met al sy newe-effekte, soos altyd, onwettig bly voortleef!

HOOFSTUK 4

DIE VOORKOMS VAN GEWELD IN DIE SEKSBEDRYF

4.1 Inleiding

Voordat daar egter in meer besonderhede na die voorkoms van geweld in die seksbedryf gekyk sal word, is dit belangrik om te verstaan watter vorme van gedrag onder die woord “geweld” tuishoort. Volgens die Verenigde Nasies se *Declaration on the Elimination of Violence Against Women*, word geweld teen vroue as volg gedefinieer:¹⁹²

... any act of gender-based violence that results in, or is likely to result in, physical, sexual or psychological harm or suffering to women.

Watts & Zimmerman¹⁹³ is van mening dat alhoewel hierdie definisie wyd is, dit geweld as enige handeling wat werklike of potensiele skade tot gevolg het en wat sy oorsprong in geslagsongelykheid het, weergee. Hulle vervolg deur ‘n paar voorbeelde van die term “geweld” soos dit in die praktyk voorkom, te noem. Hierdie voorbeelde is as volg: spesifieke kulturele vorme van misbruik soos byvoorbeeld die verminking van vroulike genitalieë, bruidskat moorde, die gooi van suur, die sogenaamde “honour killings”¹⁹⁴ asook gesinsgeweld (wat onder andere aanranding,

¹⁹² Watts & Zimmerman 2002:1232.

¹⁹³ 2002:1232.

¹⁹⁴ Die doodmaak van ‘n vrou wat haar familie in die skande gebring het.

moord en verkragting insluit).¹⁹⁵

Die vorme van geweld wat hoofsaaklik op prostitusie van toepassing is en waarna in meer besonderhede gekyk gaan word, sluit in fisiese aanranding, poging tot moord, moord, verkragting en die roof van sekswerkers. In die uitoefening van haar daaglikse taak bevind die vroulike sekswerker haarself verder in die kloue van twee ekstra groepe potensiële geweldtoedieners waaraan die gewone vrou op straat nie blootgestel is nie, naamlik haar kliënte en waar van toepassing, haar koppelaar.¹⁹⁶ Volledigheidshalwe sal beide geweld deur kliënte en koppelaars bespreek word, terwyl die misbruik van sekswerkers deur die polisie, ook kortliks aandag sal geniet.

4.2 Waaron meld sekswerkers as slagoffers van geweld, nie hierdie misdrywe aan nie?

Deur polisierekords na te slaan ten einde 'n begrip te vorm van die werklike statistieke van geweld (aanranding, verkragting en ander soortgelyke misdrywe) wat in die seksbedryf voorkom, sal 'n vermorsing van tyd wees. Volgens Watts & Zimmerman¹⁹⁷ is geweld teenoor vroue oor die algemeen, omtrent wêreldwyd onder-gerapporteer.

Geweldsmisdrywe teenoor sekswerkers gepleeg, word om verskeie redes dikwels nie aangemeld nie. Hierdie redes geniet vervolgens aandag.

¹⁹⁵ Watts & Zimmerman 2002:1232.

¹⁹⁶ Scholtz 1997:20. “'n Man wat van die winste van prostitusie leef.”

¹⁹⁷ 2002:1232.

- 1) Soos reeds in Hoofstuk 3 uiteengesit, bepaal die huidige Suid-Afrikaanse regsposisie dat prostitusie in ons land steeds as 'n grondwetregtelike misdryf sal voortbestaan. Gevolglik kan sekswerkers steeds strafregtelik vervolg word indien hul seksuele dienste in ruil vir vergoeding aanbied. Met die wysiging van die Wet op Seksuele Misdrywe¹⁹⁸ in 1988 kan die polisie, prostitusie nou selfs meer doeltreffend bekamp. Verpligte tronkstraf van tot drie jaar en 'n boete van tot R6 000 is moontlik.¹⁹⁹ Die vrees om self vervolg te word tydens die aanmelding van aanranding, verkragting, roof en so meer teenoor sekswerkers gepleeg, is dan die een rede waarom sekswerkers tans huiwerig is om hierdie voorvalle by die polisie te gaan aanmeld.

Volgens 'n studie deur Maureen Norton-Hawk²⁰⁰ is die vervolging (arrestasie) van vroulike straatprostitute egter teenproduktief en selfs verantwoordelik vir die voorkoms van meer geweld in die uitvoer van die sekswerker se beroep. In die Verenigde State van Amerika, wat deur Norton-Hawk bestudeer is, is die beleid van inhegtenisneming van sekswerkers oor 'n tydperk van twee eeue (twee honderd jaar) toegepas, sonder dat dit 'n afname in die hoeveelheid persone wat tot prostitusie as beroep toegetree het in die gebied, tot gevolg gehad het.²⁰¹ Behalwe vir die gebrek aan sukses met die inhegtenisneming van hierdie sekswerkers in 'n poging om hulle van verdere wetsoortreding te weerhou, het arrestasie ook verder volgens Norton-Hawk tot gevolg gehad dat hierdie

¹⁹⁸ 23/1957.

¹⁹⁹ Oosthuizen & Louw 1988:1.

²⁰⁰ 2001:403.

²⁰¹ Norton-Hawk 2001:404.

sekswerkers gedwing was om hul daaglikse take in die skadu's te gaan verrig.²⁰² Soos een historikus aangemerkt het:

.... places where prostitutes solicited were off limits to respectable women, were in the least desirable neighbourhoods, and were associated with crime and violence.²⁰³

Ten spyte van hierdie oneffektiwiteit en nuwe-effekte word daar nog steeds in vele lande en ook in Suid-Afrika gepoog om deur middel van strafsanksies prostitusie teen te werk.

2) Die sekswerkers wat wel genoeg moed bymekaar skraap om gevalle van geweldsmisdrywe te gaan aanmeld (en sodoende die risiko van vervolging in die gesig staar), kry verder dikwels 'n koue skouer in hul soeke na geregtigheid. Volgens Farren²⁰⁴ is 'n ses-en-dertigjarige Bernadette met 'n geweer in die mond deur voorgehoue kliënte verkrag, terwyl visdraad om haar nek en 'n plastieksak om haar kop gebind was. Dankbaar dat sy nog lewe en met die motor registrasienommer van haar aanvallers in haar besit, het sy na die polisie gegaan om die saak te gaan aangee. Die polisiebeampte aan diens se opmerking was as volg:

Not to bother, we will never find the men. Anyway, you were asking for it in the first place.²⁰⁵

²⁰² Norton-Hawk 2001:404.

²⁰³ Hobson 1987:12.

²⁰⁴ 2001:9.

²⁰⁵ Sien ook Watts & Zimmerman 2002:1233. "girls or women who have been sexually assaulted or raped are frequently said to have "asked for it" by the way they were dressed or behaved – even when the victim is a child."

Volgens 'n studie geloods deur Pauw²⁰⁶ moet baie sekswerkers in Kaapstad, sogenaamde “protection money” aan polisiebeamptes betaal om sodoende nie vervolgt te word nie.²⁰⁷ In sommige gevalle het sekswerkers daarvan gekla dat hul gedwing is om geslagsverkeer met polisiebeamptes te hê ten einde nie gearresteer te word nie. Verdere navorsing deur die *Sex Workers Education and Advocacy Task Force* (hierna genoem SWEAT) het voorvalle aan die lig gebring waar sekswerkers deur die polisie verkrag is wanneer hulle laasgenoemde se hulp probeer inwin het, of deur die polisie opgelaa en verkrag word voordat hul na die polisiestasie toe geneem word.²⁰⁸ SWEAT het ook 'n verklaring van 'n sekswerker van Faure in die Wes-Kaap ontvang waarin sy bevestig het dat sy deur 'n polisiebeampte verkrag is. 'n Opmerking van 'n ander sekswerker ook in die Faure omgewing, wat 'n paar maande tevore verkrag is, was as volg:

When they (the police) catch you in the bush with a man, they chase away that man and then take the condom from you and then they rape you.²⁰⁹

'n Opname gedoen in Bangladesh ten opsigte van 540 vroulike sekswerkers, het getoon dat 49% van die teikengroep (540) in daardie jaar deur die polisie verkrag is en 59% deur polisiebeamptes aangerand is.²¹⁰

²⁰⁶ 1994:46.

²⁰⁷ Sien ook Karim en Andere 1995:1523. “According to five independent accounts from the respondents, police occasionally help themselves to beers and seek free sexual favors from the sex workers.”

²⁰⁸ Kaplan 2001:10.

²⁰⁹ Kaplan 2001:10.

²¹⁰ Watts & Zimmerman 2002:1238.

Behalwe vir bogenoemde beweerde misbruik van sekswerkers deur sommige lede van die polisiemag, blyk dit verder dat gerugte die rondte doen waarin beweer word dat daar 'n verband tussen die polisiemag en die bestuur van sommige bordele bestaan. Volgens Beharie²¹¹ het ene, Mnr. Mike Moriarty, 'n Demokratiese Alliansie Raadslid, in 'n brief die betrekking van die Skerpioene gevra ten einde die korrupsie onder polisiebeamptes oop te vlek. In sy brief word onder andere die volgende bewerings gemaak:

- 1) 'n Speurder te Hillbrow polisiestasie besit die Planet Hillbrow Club.
- 2) 'n Vorige polisiebeampte besit die Perennial Vessel and Pub.
- 3) Vele ander klubs in Hillbrow word deur polisiebeamptes bestuur of hulle bied hulp aan die eienaars daarvan.

Sonder om te veralgemeen dat alle polisiebeamptes korrup en onbetroubaar is, verskaf bogenoemde enkele voorbeelde tog begrip vir die feit dat sekswerkers, daagliks blootgestel aan die gevare van die straat, nie dikwels die polisie se hulp inroep nie en baie geweldsmisdrywe teenoor hulle gepleeg, onaangemeld bly.

Sekswerkers vorm dus tans die ideale teikengroep vir die gewetenlose en geharde misdadiger wat graag aanrand, verkrag, roof en soms selfs moor. Wat is makliker vir 'n verkragter/moordenaar om 'n sekswerker in die stil, verlate strate van die nag op te laai en sonder dwang te vervoer na waar hulle alleen is of na waar sy makkers op hul wag om sodoende die sekswerker te verkrag/vermoor? Wetende dat die sekswerker nie sommer die saak by die polisie sal aanmeld nie (waar moontlike vervolging of

²¹¹ 2001:4.

verdere misbruik deur die polisie mag volg), loop hierdie misdadigers 'n geringe risiko om ooit vervolgt te word.

4.3 Die verskil tussen straatprostitusie en binneshuise sekswerkers

Alvorens daar na voorbeelde van geweldsvoorvalle in die seksbedryf van Suid-Afrika gekyk sal word, is dit ook belangrik om 'n onderskeid te tref tussen die sogenaamde: “High-class call girls” en “Streetwalkers”. Terwyl eersgenoemde sekswerkers meestal in 'n veilige omgewing dienste verskaf aan gereelde of dieselfde kliënte, is laasgenoemde sekswerkers dié wat hoofsaaklik aan die gevare van die straat blootgestel is.²¹²

In 'n studie geloods in die Verenigde Koninkryk waarvan 240 sekswerkers van die Leeds, Glasgow en Edinburgh distrikte deel was, het 50% van diegene wat “buitenshuis” werk (“streetwalkers”) geweld ervaar, terwyl slegs 26% van diegene wat “binneshuis” werk (as deel van 'n bordeel) geweld van hulle kliënte ervaar het.²¹³ Hierdie studie toon dus dat sekswerkers werksaam in die straat (buitenshuis) omtrent tot 50% meer blootgestel is aan geweld as die sekswerkers wat as deel van 'n bordeel (binneshuis) werksaam is.²¹⁴

Dit laat die vraag ontstaan of die wettiging van prostitusie alleen met 'n steeds staande verbod op die bedryf van bordele (wat deur al die

²¹² Dalla 2002:64.

²¹³ Watts & Zimmerman 2002:1236.

²¹⁴ Sien ook Valera et al 2000:149. “Even though all prostitutes are potentially impacted by these events, some studies suggest that street prostitutes are at a greater risk than those who work in environments off the street, such as brothels.”

grondwethof regters eenmalig voorgestaan is), ‘n werklik drastiese afname aan geweld in die seksbedryf tot gevolg sal hê.

4.4 Voorbeelde van geweldsvoorvalle gepleeg teenoor sekswerkers in Suid-Afrika

As blote staving vir die feit dat sekswerkers blootgestel is aan geweld, word enkele voorbeelde van misdrywe in Suid-Afrika gepleeg, waarin sekswerkers die slagoffers was, hieronder uiteengesit:

- Suid-Afrika se eerste erkende reeksmoordenaar het ten minste drie vroue in die 1930's vermoor. Die moorde het in 1937 gestop sonder dat die reeksmoordenaar ooit gevange geneem is. Hy het vermoedelik sekswerkers in Kaapstad se middestad opgetel en hulle verminkte liggame (vol steekwonde) is in Milnerton omgewing gevind.²¹⁵
- In 1992 het nog ‘n reeksmoordenaar sy verskyning in Kaapstad gemaak. Hy het altesaam 18 sekswerkers verwurg en van hul liggame in die onderontwikkelde gebiede van die Wes-Kaap ontslae geraak. Hy is ook nooit gevange geneem nie.²¹⁶
- Op Vrydagaand 5 Desember 1997 is Me. Shirley Tembane (37) vermoor en haar metgesel, Me. Patricia Mhlongo (22) ernstig aangerand deur Mnr. Gideon Joubert van Niekerk en vermoedelik sy swaer, Mnr. Andries Johannes Pretorius. Van Niekerk het vroeër in sy afsonderlike verhoor getuig dat sy en Pretorius se doelwit was om die

²¹⁵ Krost 2000:6.

²¹⁶ Krost 2000:6.

sekswerkers in opdrag van 'n verregse organisasie te vermoor, uit wraak vir plaasaanvalle.²¹⁷

- Op 6 Februarie 2002 is Mnr. Riaan Dreyer (33), oudlid van die polisie se Staatspresidentseenheid en die polisie in Heilbron, 13 jaar tronkstraf opgelê weens die moord op 'n prostituut, Me. Hlengiwe Neli Mbambo (26). Dreyer het een nag, terwyl sy vrou, Cathy, nie tuis was nie, vir R50, gemeenskap gehad met Mbambo. Hy het haar daarna in die kop en arm geskiet, haar lyk tot die volgende oggend in die tuin laat lê en haar daarna laat begrawe.²¹⁸
- In Februarie 2002 het SWEAT die moorde op 6 sekswerkers wat die vorige 6 maande plaasgevind het, aangeteken. Twee gevalle in Claremont, twee in Van Schoorsdrift op die N7 noord van Table View, een in Goodwood en een in Seepunt. Die polisie het egter 'n verdere twee moorde ondersoek – een van 'n sekswerker wat dood gevind is in Oudekraal en 'n ander wie se liggaam gevind is naby Victoria Road tussen Kampsbaai en Houtbaai.²¹⁹ Die speurders werksaam op die agt sake, het vermoed dat die moordenaar sy slagoffers eers dophou, dan verwurg en daarna steekwonde toedien voordat hy haar van kontant, juwele en ander besittings roof en van die liggaam ontslae raak. Die laaste slagoffer was 'n 24-jarige vrou wie se naakte liggaam naby Cambell Road gevind is. Die polisie het vermoed dat sy êrens anders verkrag en vermoor is.²²⁰ Haar hande was met kleefband vasgebind en haar mond toegeplak. Sy was vermoedelik verwurg.²²¹

²¹⁷ Kok 1999:1.

²¹⁸ Kok 2002:2.

²¹⁹ Daily News Correspondent 2002:5.

²²⁰ Daily News Correspondent 2002:5.

²²¹ Brits 2002:7.

Die volgende inligting weerspieël opmerkings gemaak deur sekswerkers, oor die wêreld heen, soos in nuusartikels vervat:

- Alhoewel sy geweier het om afgeneem te word, het sy aan die verslaggewer merke aan haar maag en bors getoon waar 'n aanvaller probeer het om 'n woord uit te krap nadat hy die sekswerker op Kersdag 2001 naby Wynberg opgelaai het.²²²
- Nog 'n sekswerker het gerapporteer dat sy haar beroep opgegee het nadat sy amper in 2001 vermoor is. Sy het ook eenkeer in 'n situasie beland waar sy deur vier mans verkrag is. Sy het kalm gebly en saamgewerk wetende dat indien sy sou weerstand bied sy ernstig beseer of selfs vermoor sou word.²²³
- Een sekswerker is na dienslewering, deur die kliënt verwurg en met 'n mes gedreig om sy geld terug te gee. In hierdie situasie het sy as volg opgemerk:

I'd rather give it than lose my life.²²⁴

- Nog 'n sekswerker het na 'n ervaring as volg opgemerk:

I was raped in Queens Park, I thought there was one client in the car, but it wasn't one client. I got into the car to go up to Queens Park and there is another three waiting. While the one got out, I felt something cold against my neck so there was one in the backseat of the car and he came out with the knife against the back of my neck and told me to just keep quiet.²²⁵

²²² Daily News Correspondent 2002:5.

²²³ Daily News Correspondent 2002:5.

²²⁴ Kaplan 2001:10.

²²⁵ Kaplan 2001:10.

- Sestienjarige Lerato Pholusi van Maseru, Lesotho, het as volg opgemerk:

White men only buy my services for three reasons: to force me to have sex with their dogs; to beat me up while naked; or to give them a nude dance. Often black men gang-raped her.²²⁶

- As antwoord op die vraag om haar gevoelens te beskryf nadat sy met 'n yster geslaan en vir die dood gelaat is, het een sekswerker as volg gereageer:

I didn't care. I didn't think about it. I got 150 stitches and was back on the streets that same day.²²⁷

Alhoewel dit dus nie altyd aangemeld word nie, is geweldsmisdrywe soos aanranding, verkragting, roof en moord, 'n werklikheid wat elke sekswerker daaglik in die gesig staar. Sonder hulp van die polisie en as afhanklikes van prostitusie vir 'n lewensbestaan, is sekswerkers gewillig om met hierdie vrees vir geweld steeds voort te gaan met die uitvoering van hul daaglikse pligte, onwetende waar en wanneer die volgende slagyster van geweld op hulle lê en wag.

4.5 Statistiese gegewens

Soos reeds hierbo verduidelik, is dit moeilik om ware statistiese gegewens met betrekking tot die voorkoms van geweldsmisdrywe in die seksbedryf vas te stel, juis omrede die aanmeldingsyfer om verskeie redes (soos reeds uiteengesit) so laag is. Daarom word hier hoofsaaklik op

²²⁶ Bhengu 2001:1.

²²⁷ Dalla 2002:74.

statistiese gegewens, verkry deur opnames van verskeie navorsers op die gebied, gekonsentreer.

- 1) Dr. Farley se studie sluit in onderhoudvoering met 854 prostitute van verskeie lande, insluitende Suid-Afrika.

Na 7 jaar se navorsing het Dr. Farley tot die volgende slotsom gekom:²²⁸

- 70% - 95% ondervind fisiese aanranding in die seksbedryf
- 60% - 75% is verkrag tydens die uitoefening van hul beroep
- 60% - 90% van al die studiegroep sekswerkers, is seksueel aangerand as kind
- 100% ervaar seksuele teistering in die uitoefening van hul beroep.

- 2) Dalla²²⁹ verwys na 'n studie deur ene Miller in 1993 waarin hy sestien sekswerkers ondervra het. Hy het tot die volgende slotsom gekom:

- 93,8% ondervind die een of ander vorm van seksuele aanranding
- 43,8% is gedwing tot seksuele aktiwiteite deur mans wat hulself voordoen as polisiebeamptes
- 75% is verkrag deur kliënte of in een of ander lokval
- meer as 50% is al geroof.

- 3) Volgens Kaplan²³⁰ het 'n studie wat in 1996 voltooi is, waarin 25 sekswerkers ondervra is, die volgende gegewens opgelewer:

- 64% het gerapporteer dat hul geweld van kliënte ervaar

²²⁸ Ellen Jordan en Twee Andere v die Staat (CCT 31/01): 'n Verklaring deur Dr. Melissa Farley: para 137-10: Bylae "AVE3".

²²⁹ 2002: vanaf 63.

²³⁰ 2001:10.

- 50% is deur die polisie verkrag of het een of ander vorm van geweld deur polisiebeamptes ervaar.
- 4) Volgens Willis & Barry²³¹ het 'n studie van 475 sekswerkers van vyf verskillende lande die volgende resultate opgelewer:
- 73% het fisiese aanranding in die uitvoer van hul werksaamhede ervaar
 - 62% is verkrag vanaf hul toetrede tot die bedryf.
- 5) Volgens Valera²³² het haar studie van 100 sekswerkers in Washington omgewing die volgende resultate weergegee:
- 60% van die teikengroep het geweld tydens hul deelname aan prostitusie ondervind
 - 44% is verkrag.

Valera²³³ vervolg dat 'n studie onder die San Francisco sekswerkers die volgende statistieke tot gevolg gehad het:

- 82% het geweld tydens hul deelname aan prostitusie ondervind
- 55% is deur kliënte aangeval
- 30% is aangeval deur mans wat nie kliënte was nie.

Soortgelyke resultate is verkry by “afgetrede sekswerkers” in dieselfde omgewing:

- 65% het geweld tydens hul deelname aan prostitusie ondervind

²³¹ 2002: vanaf 1417.

²³² 2000: vanaf 149.

²³³ 2000: vanaf 149.

- 66% is deur 'n koppelaar aangerand
- 36% is op 'n gereelde basis aangerand.

Valera²³⁴ het ook verder gemeld dat vroulike sekswerkers volgens 'n skatting deur die *Council for Prostitution* ongeveer een keer per week verkrag word.

4.6 Huidige voorsorgmaatreëls teen geweld van kliënte

Waar reg en geregtigheid op 'n spesifieke terrein nie geskied nie, is individue hierdeur geraak, gewoonlik aan hulself oorgelaat om voorsorgmaatreëls teen toekomstige gevare te tref.

Van hierdie voorsorgmaatreëls wat deur sekswerkers gevolg word, kan volgens Dalla²³⁵ as volg uiteengesit word:

- Die staatmaak op 'n voorgevoel in die bepaling van die “veiligheid” om diens ten opsigte van 'n bepaalde kliënt te lewer.
- Die ontmoet van kliënte in spesifieke areas alleenlik.
- Die weiering daarvan om meer as 'n paar blokke saam met kliënte te ry/beweeg om dienste te gaan verrig.
- Om kliënte in sigbare gebiede te ontmoet, byvoorbeeld naby straatligte.
- Een sekswerker het dit duidelik gestel dat sy nie haar dienste tot beskikking van “wit mans wat rooi trokke bestuur”, stel nie.

²³⁴ 2000: vanaf 149.

²³⁵ 2002: vanaf 63.

- ‘n Verdere drie deelnemers aan die navorsing het gerapporteer dat hul uit bewegende motorvoertuie gespring het nadat hul gevaar aangevoel het. (Die meeste deelnemers het egter gerapporteer dat hul glad nie bereid is om in kliënte se voertuie te klim nie – die risiko van gevaar is net te groot.).
- Ander verkies om wapens aan hul te dra. Een deelnemer het erken dat sy altyd ‘n mes by haar dra en haar kliënte daarvan bewus maak.

Norton-Hawk²³⁶ se navorsing het die volgende verdere voorsorgmaatreëls aan die lig gebring:

- Deur heeldyd bewus te bly van die omringende omgewing waarin hulle, hulself bevind.
- Deur altyd, voordat hul in ‘n kliënt se motor klim, agter in die motor te kyk of daar nie dalk nog mans is wat wegkruip nie.
- Deur altyd bewus te bly van waar die kliënt se hande is.
- Deur altyd seker te maak dat die motordeur en venster, handvatsels het.
- Deur seker te maak dat die deur nie gesluit is nie.
- Deur in gebiede te bly waar daar baie mense is.
- Deur gebruik te maak van ‘n hotel vir dienslewering.
- Deur te weier om diens te lewer in ‘n straatgang, plek waar dwelms verkoop word, of in ‘n verlate gebou.
- Deur wapens te dra. (Vyftig persent van die studiegroep sekswerkers het erken dat hulle ‘n wapen soos ‘n mes, ‘n gebreekte bottel, ‘n skêr, hoëhak skoene, ‘n geweer of skeermes by hul dra.).
- Andere maak geheel en al staat op instink en ‘n aanvoeling om te bepaal of ‘n kliënt gevaar inhou.

²³⁶ 2001:410-413.

- Van die sekswerkers soek kliënte met 'n tingerige geardheid/ voorkoms, sodat hul nie maklik deur die kliënt oorrompel kan word nie (dit is blykbaar 'n goeie teken as die kliënt effens bang voorkom).
- Van die sekswerkers vermy verder ook kliënte wat ou motors bestuur en slordige klere dra.

Volgens Norton-Hawk²³⁷ word hierdie magtelose pogings tot selfbeskerming egter dikwels selfs nie eens nagekom nie, as die nood om geld druk. Vier-en-tagtig persent van al die sekswerkers betrokke in haar navorsing het erken dat die mees algemene plek van dienslewering in kliënte se motors is en dit plaasvind op 'n afgeleë plek waar die sekswerker heeltemal blootgestel is aan die moontlike toediening van geweld.²³⁸ Kompetisie van ander sekswerkers dien ook as verdere oorsaak waarom sekswerkers soms nie hierdie selfgemaakte riglyne volg nie.

4.7 Geweld deur die koppelaar / souteneur

4.7.1 Die koppelaar as een van die entrepreneurs van prostitusie

Volgens Scholtz²³⁹ is daar hoofsaaklik sprake van drie soorte entrepreneurs wat wins uit prostitusie maak, behalwe dan die sekswerker self. Die drie entrepreneurs waarvan melding gemaak word is, 'n madam, die bestuurder/es van 'n gesellinklub asook die koppelaar/souteneur.

²³⁷ 2001:410-413.

²³⁸ 2001:410-413.

²³⁹ 1997:19-21.

Volgens Scholtz²⁴⁰ is ‘n “madam”, ‘n vrou wat ‘n bordeel bedryf en haar inkomste verkry deur die fooi wat die verbruiker betaal vir die dienste van die sekswerker. Daar is gevalle waar die madam, heel dikwels ‘n voormalige sekswerker, die rol van biegaemoeder en beskermer van die jonger sekswerkers aanneem. Alhoewel sy die jong meisies tot prostitusie oorreed, is sy tog oor hulle besorg en sien sy om na hulle welstand, al is dit dan tot haar eie voordeel.

Die tweede tipe entrepreneur hierbo genoem, is die bestuurder/es van ‘n gesellinklub, eskortagentskap of eskortklub. Volgens Scholtz²⁴¹ is dit heel dikwels hierdie persone wat die meeste wins uit prostitusie maak. Dit kan ‘n man of vrou wees, of soms ‘n egpaar, wat ‘n besigheidslisensie bekom het om die gesellinklub te bedryf. Hierdie klubs word bedryf as ‘n diensleweringagentskap aan mans wat die geselskap van ‘n dame wil bekom. Sy vergesel hom na ‘n bepaalde plek, volgens sy keuse, terwyl die kliënt ‘n bepaalde bedrag aan die agentskap betaal. Scholtz²⁴² voer verder aan dat die onderlinge skikking om seks te hê in sommige gevalle weg van die perseel van die agentskap geskied en die gesellinklub as sulks nie prostitusie bedryf nie. In ander gevalle vind seksuele omgang wel op die perseel plaas.

Die derde groep van entrepreneurs waarvan melding gemaak is, is dan die sogenaamde koppelaar of souteneur wat as volg deur verskillende woordeboeke gedefinieer word:

- man living on earnings of prostitute²⁴³

²⁴⁰ 1997:20.

²⁴¹ 1997:21.

²⁴² 1997:21.

²⁴³ Oxford Illustrated Dictionary 1978:1611.

- a man who controls prostitutes and arranges clients for them, taking a percentage of their earnings in return²⁴⁴
- iemand wat teen beloning mense met die oog op ontug bymekaar bring.²⁴⁵

Volgens Snyman,²⁴⁶ is koppelary enige handeling waardeur iemand 'n ander (gewoonlik 'n vrou) verkry, hetsy deur bedrog, geslepenheid, dwang of oorreding, om 'n prostituut te word.

Reeds in die inleidende paragraaf van hierdie hoofstuk is verwysing gemaak na koppelaars as een van die twee hoofgroepe (die ander dan kliënte soos hierbo bespreek) teenoor wie sekswerkers blootgestel staan vir die toediening van geweld.

4.7.2 Die algemene voorkoms van koppelary in prostitusie

Volgens Barry²⁴⁷ het 'n skatting van organisasies regoor die wêreld, wat te doene het met die blootstelling van vroue aan prostitusie, daarop gewys dat 80% tot 95% van alle sekswerkers deur 'n koppelaar beheer word. Terwyl 53% van die vroue wat deur ene Evelina Giobbe in die studie ondervra is, deur middel van 'n koppelaar hul toetrede tot prostitusie gemaak het, het 90% van die vroue betrokke in prostitusie, wel 'n

²⁴⁴ The Concise Oxford Dictionary 1999:1084.

²⁴⁵ Verklarende Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal 1994:573.

²⁴⁶ 2006:374.

²⁴⁷ 1995:198.

koppelaar gehad in die uitoefening van hul beroep. Laasgenoemde is dan ‘n bewys van die gewildheid van koppelary in die seksbedryf.

4.7.3 Die ontstaan van ‘n koppelaar – sekswerker verhouding

Volgens Barry²⁴⁸ soek ‘n koppelaar gewoonlik jong meisies of vroue wat kinderlik, alleen, bitter en rebels voorkom. Hierdie vroue is gewoonlik slagoffers wat weggevlug het van seksuele misbruik tuis of van ‘n huwelik waarin geweld betrokke was. Hulle bevind hulself letterlik op die straat, het gewoonlik geen bron van inkomste nie en beskik ook nie oor die nodige opleiding om maklik ‘n werk te bekom nie.

Barry²⁴⁹ vervolg dat ‘n tipiese voorbeeld waarin ‘n koppelaar sy “prooi” benader as volg uitgebeeld kan word:

Hy maak sy verskyning skielik, is baie vriendelik, bied aan om vir haar ‘n ete te koop en later ‘n plek om die aand te spandeer. Sy ontvang komplimente vir die eerste keer in jare, sowel as beloftes dat hy vir haar nuwe klere sal koop en haar hare gaan laat doen. Dit mag eers dae, weke, of selfs maande wees voordat sy uitvind wat met haar gebeur het.

Barry²⁵⁰ vervolg dat baie geld, nuwe motors, reise, die beste klere en roem, van die beloftes uitmaak, waarmee hierdie teikengroep dames deur koppelaars omgekoop word. Een koppelaar het blykbaar aan sy “slagoffer” genoem dat hy haar sal beskerm, by haar sal bly vir die res

²⁴⁸ 1995:204.

²⁴⁹ 1995:204.

²⁵⁰ 1995:205.

van sy lewe en dat die uitverhuur van haar seksuele dienste ten einde geld vir hom te bekom slegs nodig sal wees tot en met hy 'n groot som geld van 'n versekeringsmaatskappy sou ontvang as gevolg van 'n ongeluk wat vroeër plaasgevind het.

Die volgende stap van die koppelaar, wat op bogenoemde volg, is die sogenaamde “seasoning”. Volgens Barry²⁵¹ behels die begrip “seasoning”, die breek van die meisie se wil, die verlaging van haar selfaansien en 'n finale breek tussen haar vorige en huidige lewe. “Seasoning” behels afhanklikheid en in-die-skuld wees van die slagoffer by haar koppelaar – hy moet tog op 'n manier vir al die gratis kos, klere en blyplek, vergoed word!

Volgens Barry²⁵² is 'n verdere onderafdeling van “seasoning”, die verandering van die slagoffer se identiteit. 'n Nuwe naam sowel as die nodige dokumente word aan haar gegee soos byvoorbeeld 'n bestuurderslisensie en geboortesertifikaat sodat die polisie nie haar ware identiteit of ouderdom sal uitvind nie. Behalwe vir beskerming teen die inmenging van die polisie, vorm die nuwe identiteit ook 'n skeiding tussen die slagoffer se verlede en huidige lewensbestaan. Dit veroorsaak gewoonlik dat die slagoffer haar volle aandag op die huidige lewenswyse, waarin sy totaal en al aan hierdie koppelaar van haar behoort, vestig.

Barry²⁵³ verwys ook na ene Christina en Milner wat van mening was dat 'n koppelaar meer geïnteresseerd in sy slagoffer se denke as in haar

²⁵¹ 1995:208.

²⁵² 1995:210.

²⁵³ 1995:210.

liggaam is. Steve, ‘n koppelaar het aan laasgenoemde twee persone verduidelik waarom dit so belangrik is om ‘n sekswerker se denke te verander. Sy rede was as volg:

She must cut all family ties. Because, you see, she can’t be with her family and ho (whore) too. You can’t cope with bringing disgrace on your mother or father, your sister, or whoever it is. You have to get away from them. There’s nothing I could do with you over there because they’re telling you one thing and I’m telling you something else.²⁵⁴

Brock, nog ‘n koppelaar, het dit as volg verduidelik:

You create a different environment. It’s a brainwashing process; the whole thing is creativity. When you turn a chick out, you take away every set of values and morality she had previously and create a different environment. You give her different friends.²⁵⁵

4.7.4 Voordele daaraan verbonde om ‘n koppelaar te hê

Volgens die studie van Norton-Hawk,²⁵⁶ waarin onderhoudvoering met 50 sekswerkers plaasgevind het, het 33% van die sekswerkers gerapporteer dat die hoofrede of dan grootste voordeel om ‘n koppelaar te hê, bestaan uit die beskerming wat laasgenoemde teen geweld van kliënte bied. Omtrent die helfte van hierdie sekswerkers het aan ‘n koppelaar se “groep”, behoort. As “wives-in-law,” word verwag dat hierdie meisies gratis seksuele dienste aan hul koppelaar verskaf, terwyl omtrent alle geldelike gewin wat hulle beroep oplewer, aan hom afgestaan word.

²⁵⁴ Barry 1995:211.

²⁵⁵ Barry 1995:211.

²⁵⁶ 2001:412.

In ruil hiervoor, geniet die sekswerkers die koppelaar se beskerming, verskaf hy blyplek aan hulle, gee hulle ‘n gevoel van betekenis, dwelmmiddels en bystand wanneer daar met die gereg gebots word. Volgens Norton-Hawk²⁵⁷ verhoog die noodsaak om hulp wanneer die sekswerker in hegtenis geneem is, haar afhanklikheid van ‘n koppelaar. Sonder ‘n koppelaar is daar gewoonlik niemand wat borgtog kom betaal of na die sekswerker se kinders tydens haar aanhouding kan omsien nie.

Bogenoemde is dan die redes (voordele) waarom vele sekswerkers hulle tot ‘n koppelaar wend om as deel van sy “groep” werksaam te wees.

4.7.5 Nadele verbonde aan ‘n koppelaar-verhouding – die toediening van geweld deur die koppelaar

Wat die nadele van die behoort tot ‘n koppelaar se “groep” betref, kan die verskaf van gratis seksuele dienste en die oorbetaal van die sekswerkers se verdienste as geringe opofferings beskou word. Die grootste nadeel is die toediening van geweld deur koppelaars. Die koppelaar neem gewoonlik totale beheer oor sy werkers se lewensbestaan.

Om die krag van die web waarin die koppelaar se slagoffers toegespin word te probeer uitbeeld, volg ‘n voorbeeld van so ‘n kontrak, opgestel deur ‘n koppelaar en gekonfiskeer tydens ‘n klopjag in Washington D.C. in 1977:²⁵⁸

²⁵⁷ 2001:412.

²⁵⁸ Barry 1995:203.

You are reading this because you have passed one of the requirements to become a member of the illustrious family of _____. This life is just like a large scale movie production with me as the producer and you as the star. The world is your audience for the entire universe is your stage. It is also like a large scale business there is a president, director, and a teacher and a treasurer. All of these offices are held by me. In this business, there is no room for confusion. Anyone or anything opposing my will must be and will be destroyed.

Volgens Norton-Hawk²⁵⁹ se navorsing is misbruik deur die koppelaar algemeen, met 53% van haar studiegroep wat dit as 'n groot probleem beskou het. Die sekswerkers deur haar geondervra, het gereelde slanery, die brand met 'n warm yster, bene wat gebreek word en verkragting, deur koppelaars toegedien, gerapporteer.

Volgens Barry²⁶⁰ het die *Council for Prostitution Alternatives* gevind dat van die 55 vroue wat aan hulle program van 1990-1991 deelgeneem het, 63% erg deur hul koppelaars geslaan is teen 'n gemiddeld van 58 keer per jaar. Baie van die vroue het ook nie die mag en wreedheid van hulle koppelaar besef voordat hulle uit die kloue van laasgenoemde probeer ontsnap het nie.

'n Verdere studie deur die *Council for Prostitution Alternatives* in Portland, Oregon het bewys dat omtrent die helfte van die 234 vroue wat hulle in 1990 om hulp genader het, 'n gemiddeld van sestien keer per jaar

²⁵⁹ 2001:412.

²⁶⁰ 1995:202.

deur hul koppelaars verkrag is. Nege-en-veertig persent van hierdie groep vroue is ook deur hul koppelaars ontvoer.²⁶¹

4.7.6 Spesifieke voorvalle

- Volgens Barry²⁶² het een sestienjarige meisie haar “afskeidsgeskenk” deur haar koppelaar aan haar as volg beskryf toe sy gepoog het om hom te verlaat:

Well, first he put his foot in my face which broke my nose and knocked me out and I got out the door – we lived on the third floor of this building and I couldn’t get out the door in time before he caught me and there was just punches in the face and he had long fingernails which scared up my body pretty much and kicking because I kept falling on the floor from being hit in the head ... I finally got out the door and was running out the middle of the street and he was trying to drag me into the place again when the police came.

- Melinda, ‘n vorige sekswerker van San Francisco, is van mening dat wanneer ‘n vrou vir ‘n koppelaar begin werk het, daar geen uitkoms is nie, behalwe om te vlug. Die eerste keer wat sy sonder voldoende fondse verdien, tuis gekom en hy haar geskop het, het sy besef waarin sy haarself bevind het. Daarna was die aanranding gereeld. Hy het haar met ‘n hondeketting oor die kop geslaan, in die maag geskop toe sy swanger was en op ‘n keer in die bad probeer verdrink. Gevangenisstraf was Melinda se tydelike ontvlugting. Sy het geweet

²⁶¹ Barry 1995:202.

²⁶² 1995:199.

dat as sy gevange geneem word sy ten minste vir 4 maande van haar koppelaar kon wegbreek.²⁶³

‘n Sekswerker kan haar koppelaar se aandag verdeel deur ander vroue na hom te lok, maar wanneer sy van hom probeer ontvlug sal hy haar volg tot hy haar opspoor. Mooipraat sal volg totdat die sekswerker terugkeer waarna die hele proses homself gewoonlik weer herhaal.²⁶⁴

- Jessica (ook van San Francisco) het met Joey, ‘n koppelaar, begin uitgaan toe sy 19 jaar oud was. Kort nadat sy op hom verlief geraak het, het hy haar oortuig om seksuele dienste aan kliënte te verskaf ten einde geld te bekom vir die twee van hulle om om die wêreld heen te gaan reis. Met hierdie droom in haar kop, het Jessica haar toetrede tot die beroep gemaak, maar sonder sukses. Toe sy die derde aand sonder geld tuis gekom het, het Joey haar begin slaan. Die jaar en ‘n half wat daarop gevolg het, het uit meer gereelde slanery bestaan, totdat Jessica beseef het dat ten spyte van haar liefde vir Joey, hy nie haar drome gaan vervul nie. Sy het besluit om hom te verlaat. Hy het haar egter gevolg tot by haar tante se woning waar hy die deur oopgebreek het en fisiese en verbale geweld gebruik het om haar die skrik op die lyf te jaag. Daarna het hy die woning verlaat en drie dae later weer teruggekeer. Die keer het hy aan haar gesê om saam met hom te kom en haar baba saam te bring. Sy het gehoorsaam, want volgens haar het sy geen keuse gehad nie (haar tante se agtererf was ten volle omhein en die voordeur was reeds oopgebreek). Sy het saam met hom in die motor geklim waarna hy haar begin uitvra het oor ‘n gebeurtenis wat plaasgevind het toe sy hom die eerste keer verlaat het. Rusie het

²⁶³ Barry 1995:200.

²⁶⁴ Barry 1995:200.

ontstaan en hy het haar op die neus geslaan. Sy het begin bloei, waarop hy geantwoord het dat hy gaan aftrek en haar gaan slaan dat sy nooit weer sal kan beweeg nie. Hy het van die pad afgetrek en haar met sy vuiste begin slaan en haar nek probeer omdraai terwyl haar baba seuntjie moes toekyk. Sy kan nie onthou hoeveel keer hy haar geslaan het nie, maar onthou sy woorde toe hy gesê het dat hy homself nie verder fisies gaan seermaak deur haar aan te hou slaan nie en toe die “jack” agter uit die trok gaan haal het en haar daarmee oor die kop geslaan het. Sy is na haar ou tuiste geneem waar ‘n mede-sekswerker haar toestand gesien het en dit ‘n paar dae later aan die polisie gerapporteer het. Die polisie het haar na die hospitaal geneem waar hul haar meegedeel het dat sy ‘n skedelbreuk opgedoen het.²⁶⁵

- In 1976 het Cynthia in ‘n hof van San Francisco getuig van haar ervaringe toe sy haar koppelaar probeer verlaat het. In haar eerste poging van ontvlugting het sy na ‘n blyplek vir haarself gesoek toe haar koppelaar haar in die straat af gevolg het. Sy het ‘n eetplek binne gegaan en het gillend tussen die tafels rondgehardloop. Sy het aan die eienaar gevra om die polisie te bel, waarna hy haar uit die eetplek gejaag het. Haar koppelaar het haar “huis” toe geneem en haar so erg aangerand dat sy nie sy tuiste kon verlaat nie. Na ‘n opvolgende aanranding deur haar koppelaar het sy weereens probeer ontvlug. Sy het daarin geslaag om tot by ‘n motel te kom, waar sy ‘n kamer bespreek het om oor te bly tot tyd en wyl sy van haar beserings herstel het. Hy het haar egter opgespoor en gekla dat sy hom vermy en nie haar werk verrig nie. Sy het weggehardloop tot by die motel se kantoor waar sy om hulp gesmeek het. In die hofsaak het dit egter na vore gekom dat die moteleienaar daardie dag haar arms agter die rug

²⁶⁵ Barry 1995:201-202.

vasgehou het en aan die lede van die publiek in die motel aanwesig, verduidelik het om nie die polisie te bel nie. Laasgenoemde het getuig dat hy nie gedink het dat die man (koppelaar) die meisie sou doodmaak nie en het haar daarom uit die motel gegooi. Haar koppelaar het haar by die eienaar gegryp en na buite geneem. Sy het weereens van hom weggehardloop – die keer na die polisie, waar hy (haar koppelaar), gearresteer is.²⁶⁶

Bogenoemde is dan net ‘n paar voorbeelde van sekswerkers wat hulself in hulle soeke na onder andere beskerming teen gewelddadige kliënte, op ‘n ironiese wyse in die kloue van gewelddadige koppelaars bevind het.

Volgens Barry²⁶⁷ sal sekere koppelaars hulle sekswerkers toelaat om hulle “vryheid” terug te koop. Die “loskoopprys” is gewoonlik in die vorm van ‘n groot som geld, betaalbaar aan die koppelaar. Sommige sekswerkers ontvlug na ‘n ander stad of selfs staat en neem ‘n nuwe identiteit aan ten einde die kloue van hul koppelaars te ontglip, terwyl andere hul uitweg in selfmoord vind.

4.8 Geweldsmisdrywe wat deur sekswerkers gepleeg word

Bogenoemde is ‘n duidelike aanduiding van die feit dat geweld tans ‘n groot probleem in die meeste sekswerkers se lewensbestaan is. Voordat daar egter afgesluit word met voorstelle tot moontlike verligting op die gebied, is dit ook van belang om kortliks die pleeg van geweldsmisdrywe deur die sekswerker self te bespreek.

²⁶⁶ Barry 1995:215-216.

²⁶⁷ 1995:215.

4.8.1 Aanranding van die kliënt

Volgens Norton-Hawk,²⁶⁸ het die sekswerker se vrees om gearresteer te word, tot gevolg dat kliënte beseer kan word. Met die wete dat hulle nie op die gereg kan staatmaak nie, is sekswerkers gereed om geweld as selfverdediging toe te dien. Vyftig persent van haar navorsingsgroep het erken dat hulle 'n wapen soos byvoorbeeld 'n mes, gebreekte bottel, skêr, hoë-hak skoene, skeermes of 'n geweer by hulle dra, terwyl 38% al van genoemde wapens teen hulle kliënte gebruik het.

Bogenoemde statistiek is weereens bekom deur middel van akademiese navorsing op die gebied omrede soos Norton-Hawk²⁶⁹ dit stel, die kliënt, net soos die sekswerker, nie beskerming van die gereg geniet nie. Deur polisie rekords na te slaan om akkurate statistiek te bekom betreffende geweldsmisdrywe deur sekswerkers gepleeg, sal dus weereens 'n vermorsing van tyd wees aangesien die kliënte, met die wete dat moontlike vervolging as medepligte in die misdryf, prostitusie, hulle in die gesig staar (soos reeds in Hoofstuk 3 bespreek), selde hulle vergelding op hierdie wyse soek. Indien prostitusie gedekriminaliseer en gereguleer sal word, sal kliënte teenoor wie geweldsmisdrywe deur sekswerkers gepleeg is, wel die beskerming van die gereg kan geniet, sonder die vrees om self vervolgt te word.

Vervolging teen die sekswerker wat haarself skuldig gemaak het aan aanranding van die kliënt sal dan kan geskied soos in die geval van enige ander aanrandingsklage wat gemaak word.

²⁶⁸ 2001:413.

²⁶⁹ 2001:413.

Dit is egter skrywer se mening dat hierdie sake se kanse tot suksesvolle vervolging of skuldigbevinding meestal van geringe aard sal wees, omrede die sekswerkers hulself hoofsaaklik as voorsorgmaatreël teen geweld bewapen en geweld hoofsaaklik toedien as selfverdediging. Die kliënt sal egter wel die voordeel daarvan hê dat die sekswerker se handeling aan die vereistes van noodweer moet voldoen ten einde 'n skuldigbevinding vry te spring.

Die vereistes van noodweer is deur Verschoor²⁷⁰ as volg saamgevat:

Vereistes ten aansien van die aanval (in dié geval, die handeling/aanval deur die kliënt):

- Die aanval moet 'n positiewe doen of late wees.
- Die aanval moet wederregtelik wees.
- Die aanval hoef nie teen die verdediger gerig te wees nie.

Vereistes ten aansien van die verdediging (in dié geval die handeling van die sekswerker):

- Die verdediging/handeling moet teen die aanvaller gerig wees.
- Die verdediging moet 'n bewuste noodweershandeling wees.
- Die verdediging moet noodsaaklik wees om die bedreigde belang te beskerm.
- Die middels wat die verdediger/sekswerker aanwend moet nie skadeliker wees as wat nodig is om die aanval af te weer nie.

²⁷⁰ 1996:23. Sien ook Snyman 2006:102-111. Sien verder Burchell 2005:233-242.

In die pleging van enige geweldsmisdryf soos byvoorbeeld die roof van kliënte, of aanranding wat nie op grond van noodweer “verskoon” kan word nie, sal normale vervolging van die sekswerker en skuldigbevinding wel kan plaasvind.

4.8.2 Strafregtelike gevolge wat mag spruit uit die opsetlike/voorsienbare oordrag van MIV deur sekswerkers en hulle kliënte

Die vraag ontstaan of die opsetlike/voorsienbare oordrag van MIV deur middel van seksuele gemeenskap, waar die MIV-positiewe persoon oor sy status swyg, ‘n misdaad daarstel. Die antwoord op hierdie vraag hou belangrike implikasies vir sekswerkers asook kliënte wat tans nie verplig is om hulle MIV-status aan ‘n ander bekend te maak nie, in.

‘n Mens kan argumenteer dat die MIV-positiewe persoon in so ‘n geval van verkragting aangekla behoort te word omrede daar onsekerheid bestaan wat betref die geldigheid van die toestemming tot seksuele gemeenskap deur die ander party gegee. Met die uitbreiding van die definisie van verkragting soos gevind word in die Wetsvoorstel tot die wysiging van die Wet op Seksuele Misdrywe van 2006, word die opsetlike oordrag van MIV nie by verkragting ingesluit nie. Daar is verder geen ander bepaling in die Wetsvoorstel, wat opsetlike oordrag van MIV tot ‘n statutêre misdryf verklaar nie.

Daar kan ook geargumenteer word dat die opsetlike oordrag van die virus wel tot die dood kan aanleiding gee en vervolging van moord ingestel behoort te word. Dit is egter algemeen bekend dat die dood gewoonlik eers ‘n aantal jare later intree en dat baie faktore die kousale verband

tussen die gedrag van die beskuldigde en die dood van die slagoffer kan verbreek. Die enigste opsie tot beskikking van die staat, wat strafregtelike vervolging ten opsigte van bogenoemde gedrag betref, is dus in 'n aanklag van poging tot moord geleë. Die suksesvolle vervolging ten opsigte van poging tot moord, blyk uit die saak van *S v Nyalungu*.²⁷¹

4.8.2.1 *S v Nyalungu*

Die onlangse saak van *S v Nyalungu*²⁷² het geskiedenis in Suid-Afrika gemaak.

Die feite van die saak is heel eenvoudig. Die klaagster is 'n volwasse vrou (26 jaar oud) wat op 26 April 2000 om 07:30 langs 'n spoorlyn gestap het. 'n Onbekende man het haar genader, 'n mes uitgehaal en haar gelas om na 'n plek waar lang gras was te gaan. Toe sy nie gehoor gegee het nie, het hy haar daarheen gesleep en verkrag.²⁷³ Gedurende die verloop van die verrigtinge is daar op rekord geplaas dat die beskuldigde voor die datum van verkragting daarvan bewus was dat hy MIV-positief is.²⁷⁴

Uit die getuienis het dit verder geblyk dat die beskuldigde, wetende dat hy met die virus besmet was, wetende dat die virus deur middel van geslagsgemeenskap oorgedra kan word en wetende dat die virus die dood van 'n persoon kan veroorsaak, voortgegaan het om die klaagster te verkrag.²⁷⁵

²⁷¹ 2004 JDR 0189 (T).

²⁷² 2004 JDR 0189 (T).

²⁷³ 2004 JDR 0189 (T):3.

²⁷⁴ 2004 JDR 0189 (T):4.

²⁷⁵ 2004 JDR 0189 (T):7.

Die regspraak waarom die hof moes besin was of die beskuldigde, behalwe dan ten opsigte van die aanklag van verkragting, ook aan poging tot moord skuldig bevind kon word.

Dit was egter onbekend of die klaagster inderdaad met die virus besmet is omrede die klaagster geweier het om te gaan vir 'n toets omdat sy bang was vir die uitslag.²⁷⁶

Regter Jordaan²⁷⁷ het beslis dat haar weiering tot MIV-toetsing irrelevant was. Hy het daarop gewys dat die blote feit dat A na B skiet om hom te vermoor en mis skiet, nie die feit wegneem dat A aan poging tot moord skuldig is nie. Solank die handeling voltooi is met die oogmerk om 'n bepaalde gevolg te weeg te bring wat om een of ander rede nie intree nie, is poging bewys. Gevolglik was hy tevrede dat die staat bo redelike twyfel bewys het dat die beskuldigde ook, benewens verkragting, skuldig aan poging tot moord was.

4.8.2.2. Gevolg wat die saak vir sekswerkers inhou

Die gevolg van *S v Nyalungu*²⁷⁸ is dat MIV-positiewe persone of dan sekswerkers wat bewys is van hulle status en 'n redelike moontlikheid voorsien (opset met moontlikheidsbewussyn het) dat hulle 'n kliënt met die virus kan besmet en steeds voortgaan met die betrokke handeling (terwyl hulle hulself met so 'n moontlikheid versoen) van poging tot moord aangekla en daaraan skuldig bevind kan word.

²⁷⁶ 2004 JDR 0189 (T):8.

²⁷⁷ 2004 JDR 0189 (T):8.

²⁷⁸ 2004 JDR 0189 (T).

Die moontlike dekriminalisering van prostitusie en gepaardgaande regulering daarvan kan ook verpligte MIV-toetsing van sekswerkers tot gevolg hê en dus sekswerkers verplig om van hulle MIV-status bewus te word. Indien seksuele omgang sonder die gebruik van kondome dan deur MIV-positiewe sekswerkers sou plaasvind, sal die staat die sekswerker van poging tot moord kan aankla.

4.8.2.3. Probleme wat met die bewyslas ondervind kan word

Alhoewel die moontlike vervolging (wat betref poging tot moord) van MIV-positiewe persone wat die moontlikheid voorsien dat die virus aan 'n ander oorgedra kan word tydens seksuele omgang en steeds roekeloos met hul gedrag voortgaan, mag plaasvind, word probleme met die bewyslas van sulke gevalle voorsien.

Ten einde 'n skuldigbevinding teen die MIV-draer te verkry, sal die bewyslas op die staat rus om onder andere bo redelike twyfel te bewys dat die draer:

Bewus was van sy of haar status (anders ontbreek opset wat 'n vereiste vir skuldigbevinding aan poging tot moord is),²⁷⁹ bewus was dat MIV-infektering as gevolg van sy/haar gedrag kon plaasvind en ook dat dit tot die dood kan aanleiding gee.

Hierdie punt kan wel moontlik deur middel van erkenning deur die beskuldigde self bewys word soos wat die geval in die saak van *S v*

²⁷⁹ Sien Snyman 2002:291. "A person can be guilty of attempt to commit a crime only if she had the intention to commit that particular crime."

*Nyalungu*²⁸⁰ was. Indien erkenning deur die beskuldigde egter nie plaasvind nie, mag dit 'n ingewikkelde taak vir die staat wees om te bewys.

Indien prostitusie nie gedekriminaliseer word nie en gepaardgaande regulering wat onder andere verpligte MIV-toetsing²⁸¹ tot gevolg het, nie plaasvind nie, kan die moontlikheid van vervolging op 'n aanklag van poging tot moord teenoor MIV-positiewe persone en sekswerkers tot gevolg hê dat sekswerkers en andere sal weier om hulself te toets om sodoende onbewus van hulle MIV-status te bly.

Of bogenoemde egter die staat se saak negatief sal beïnvloed bly 'n ope vraag omrede die sekswerker wat weier om vir MIV-toetsing te gaan, tog 'n redelike moontlikheid voorsien dat sy MIV-positief is en deur middel van seksuele omgang sonder die gebruik van kondome wel die virus aan 'n kliënt of 'n ander sal kan oordra.

Nog 'n vraagstuk is of die kliënt wat homself vrywillig tot die sekswerker se dienste gerig het en toestem tot of op seksuele verkeer sonder die gebruik van kondome aandring, ooit 'n klag teen so 'n sekswerker, wat hom moontlik met die MI-virus kon infekteer, sal gaan lê.

²⁸⁰ 2004 JDR 0189 (T).

²⁸¹ Die vraag of Suid-Afrika, met die dekriminalisering van prostitusie, sekswerkers aan verpligte MIV-toetse sal kan onderwerp, geniet in Hoofstuk 5 aandag.

4.9 Voorstelle tot verligting van geweld in die seksbedryf

Geweld vorm 'n groot deel van sekswerkers se daaglikse bestaan, en slegs die dekriminalisering en gepaardgaande regulering van prostitusie (asook bordele in 'n nog groter mate) sal 'n definitiewe verligting vir sekswerkers op hierdie gebied tot gevolg hê. Met die dekriminalisering van prostitusie sal hierdie sekswerkers die geweldsmisdrywe wel kan aanmeld sonder die vrees om self vervolg te word. Gevolglik sal beskerming ook nie so dikwels by 'n koppelaar gesoek word nie, wat verdere geweld mag uitskakel.

Indien die dekriminalisering van prostitusie wel gerealiseer het, is skrywer van mening dat ten einde prostitusie suksesvol te reguleer en te verseker dat sekswerkers wat wel slagoffers van geweld is, hierdie misdrywe sal rapporteer, van die spesialishof stelsel gebruik gemaak moet word.

Daar is tans reeds spesialishowe in ons land wat seksuele misdrywe hanteer. Die eerste van hierdie howe is in 1993 in Suid-Afrika bekend gestel as nuwe maatreël ten einde die vervolging van seksuele misdrywe te verbeter.²⁸² Die eerste spesialishof te Wynberg het in verskeie opsigte van ander streekshowe verskil, naamlik:²⁸³

1. 'n Slagoffer gesentreerde benadering, selfs voordat die verhoor begin het, is gevolg. Sodra 'n slagoffer 'n seksuele misdryf by die polisie aangemeld het, het 'n multi-disiplinêre span diens aan die slagoffer verskaf. 'n Maatskaplike werkster, van die destydse Departement van

²⁸² Reyneke & Kruger 2006:7.

²⁸³ Reyneke & Kruger 2006:7-8.

Welsyn, is aangestel as voltydse koördineerder van hierdie ondersteuningsdienste vir slagoffers.

2. Reëlins is getref om sekondêre viktimisering van slagoffers te verminder. Die hof self was steeds in dieselfde landdroshofgebou as die ander strafhowe, maar is geskuif na 'n aparte vloer. Dit is gedoen om aangesig tot aangesig kontak met die beskuldigde en/of die publiek in die gange van die hofgebou, terwyl slagoffers (klaagsters/klaers) wag om te getuig, te voorkom. Met die aankoms van slagoffers by die hof, was 'n private, kleurvolle en slagoffer-vriendelike wagkamer tot hulle beskikking. Kos en ondersteuningdienste is deur Rapcan, 'n nie-staatsorganisasie aan die slagoffers (klaagsters/klaers) voorsien.
3. Die personeel komponent van die hof is ook aangepas. Twee aanklaers in plaas van een, is per hof aangewys. Hierdie reëling het aanklaers in staat gestel om beurte te maak om hulle sake aan te bied. Die dag wat hulle nie in die hof spandeer het nie, het aan aanklaers die geleentheid gebied om onder andere beter vir sake voor te berei.

Ten einde aan die spesifieke doelwitte van die spesialishowe wat met seksuele misdrywe handel, te voldoen, is 'n bloudruk ontwerp waaraan alle howe wat as spesialishowe (ten opsigte van seksuele misdrywe) wil kwalifiseer, nou moet voldoen. Die 2005 Bloudruk stel tans die volgende vereistes:²⁸⁴

1. Aanklaers – elke hof moet deur twee aanklaers met onderskeidelik vyf jaar ervaring beman word.

²⁸⁴ Reyneke & Kruger 2006:14.

2. Administratiewe ondersteuning – aanklaers moet deur administratiewe personeel gehelp word deur middel van onder andere liassing, insameling van inligting en die bestuur van aanklaers se dagboeke.
3. Slagoffer bystanddienste – ten einde sekondêre trauma te verminder, moet klaagsters/klaers van voldoende bystand soos byvoorbeeld, voorbereiding vir die hof, aparte wagkamers, berading en inligting rakende die saak voorsien word.
4. Saak bestuurders – saak bestuurders moet aangestel word om die hofrolle te bestuur, seker te maak dat alle getuies die hof bywoon en om al die sake wat in die hof verhoor word, te monitor.
5. Tussengangers – elke hof moet in terme van artikel 170A van die Strafproseswet 55 van 1977 sy eie tussengangers vir kindergetuies tot beskikking hê. Elke hof moet ook oor sy eie oudio-visuele toerusting beskik om getuies in staat te stel om deur middel van die gebruik van 'n televisie, buite die hof getuie te lewer.
6. Beradingsdienste – as gevolg van die traumatiese uitwerking wat seksuele misbruik op slagoffers het, moet elke hof 'n maatskaplike werker van die Departement van Maatskaplike Ontwikkeling, asook een van nie-staatsorganisasies, hê. Hierdie werkers moet help bepaal of getuies gereed is om te getuig en moet verder berading aan die slagoffers en die hofpersoneel verskaf.
7. Landdroste – Hofe vir seksuele misdrywe moet deur ervare, toegewyde en sensitiewe landdroste beman word.
8. Regshulp – toegewyde regshulp-prokureurs moet tot die beskikking van beskuldigdes wees.

Die voordele verbode aan die hantering van sake waarin sekswerkers as klaagsters mag optree, as soortgelyk as in die geval van seksuele

misdrywe (in terme van ‘n spesialishof stelsel), blyk duidelik uit die bogenoemde. Aparte wagkamers en die gepaardgaande vermyding van kontak met die beskuldigde asook die publiek, sal opsig self reeds van groot waarde wees en mag sekswerkers aanmoedig om geweld teenoor hulle gepleeg, inderdaad te rapporteer.

4.10 Samevatting

Hierdie Hoofstuk beklemtoon die magtelose posisie van diegene wat in die uitvoer van hul onwettige beroep, beperkte toegang tot die staat se beskermingsmag (polisie) het. Wat hul posisie verder verswak, is dat sekswerkers meestal vrouens is.²⁸⁵ In hulle pogings om hulself teen geweldsmisdrywe te beskerm, is hulle oorgelaat aan selfgemaakte voorsorgmaatreëls soos byvoorbeeld, ‘n “voorgevoel” teenoor ‘n bepaalde kliënt, ontmoetings in “verligte” gebiede, deur nie te ver vanaf die bekende saam met die kliënt na onbekende gebiede te beweeg nie en om wapens te dra. Die feit bly egter staan dat die sekswerker en kliënt tog beweeg tot by ‘n plek waar dit net die twee van hulle is en dat diegene wat hulself wel deur wapens probeer beveilig, maklik deur die sterker kliënt oorrompel kan word en aan sy handeling oorgelaat is. Ten einde hulself teen hierdie geweld van kliënte te beskerm, val baie sekswerkers in die kloue van ‘n koppelaar wat ‘n verdere risiko van geweld in hul lewensbestaan verseker. Die inwerkingtreding en uitvoering van bogenoemde voorstelle kan ‘n definitiewe verligting op dié gebied tot stand bring.

²⁸⁵ <http://www.samgi.org.za/Publications/booklets/monitoringSexIndustry.pdf>. Nageslaan op 7 September 2006. “The majority of sex workers are female (approximately 95%) but there are also male and transgendered sex workers.”

HOOFSTUK 5

DIE VERBAND TUSSEN DIE VERSPREIDING VAN MIV EN KOMMERSIËLE SEKSWERK

5.1 Inleiding

Dit is 'n onbetwiste feit dat MIV 'n groot bron van kommer, nie net in Suid-Afrika nie, maar ook in die res van die wêreld is. Die verspreiding van MIV regoor die wêreld het in die middel tot laat 1970's 'n aanvang geneem.²⁸⁶ Intussen het die MIV-epidemie buite beheer geraak - van 'n skamele 100 000 mense wêreldwyd geïnfekteer met MIV in 1981 was daar reeds 'n geskatte 12,9 miljoen mense in 1992 geïnfekteer.²⁸⁷

Volgens Svenkerud & Singhal²⁸⁸ het die *Joint United Nations Committee on HIV/AIDS* (UNAIDS) geskat dat daar in 1996 ongeveer 27,9 miljoen MIV-gevalle wêreldwyd bekend is. Volgens O'Connor²⁸⁹ ly daar tans minstens 40 miljoen mense wêreldwyd aan dié lewensbedreigende siekte, waarvan meer as 30 miljoen van dié lyers in lande suid van die Sahara-woestyn woon.

Wat onderskeie lande betref, het Thailand se Departement van Gesondheid aangedui dat daar reeds in 1996 meer as 800 000 MIV-positiewe persone in

²⁸⁶ Mann & Tarantola 1992:15.

²⁸⁷ Mann & Tarantola 1992:15.

²⁸⁸ 1998:193.

²⁸⁹ 2005:4.

hulle land was. Volgens Manopaiboon et al²⁹⁰ is verwag dat daar teen die jaar 2000 reeds meer as ‘n miljoen persone in Thailand MIV-positief sou wees.

Dane²⁹¹ dui daarop dat teen die jaar 2000 daar reeds 1,5 miljoen Tiawanese vroue alleen, MIV-positief was.

In 1995 het die Wêreld Gesondheidsorganisasie geskat dat daar ongeveer 26 000 MIV-positiewe volwassenes en kinders in Nepal, Indië was.²⁹² In 2004 was daar na raming ongeveer 4 miljoen persone met MIV in Indië woonagtig.²⁹³

Die impak van MIV in sub-Sahara Afrika is ook kommerwekkend. Daar is geskat dat ongeveer 24,5 miljoen inwoners MIV-positief tydens 1999 was.²⁹⁴ Daar word beweer dat van al die persone in die wêreld wat met MIV lewe, 6 uit elke 10 mans, 8 uit elke 10 vroue en 9 uit elke 10 kinders in sub-Sahara Afrika voorkom.²⁹⁵

Tanzanië is ook een van die lande wat ernstig deur MIV geraak is. Reeds in 1987 was 24,2% van die volwassenes in die stad, Bukoba, MIV-positief. In

²⁹⁰ 2003:39.

²⁹¹ 2002:186.

²⁹² Poudel & Carryer 2000:75.

²⁹³ O’Neil et al 2004:852. Sien ook D’Cruz 2003:255. “Vanaf die eerste gerapporteerde MIV-geval (‘n sekswerker in Madras) in 1986, het die Nasionale VIGS Beheer Organisasie geskat dat daar reeds 3.86 miljoen MIV-gevalle in Indië in die jaar 2000 sou wees.”

²⁹⁴ Slonim-Nevo et al 2001:487.

²⁹⁵ Suid-Afrika se MIV/VIGS en ander Seksueel Oordraagbare Siektes Strategiese Plan 2000-2005:3.

1997 was MIV die hooforsaak van afsterwe onder volwassenes tussen die ouderdom van 15 en 59 jaar.²⁹⁶

Suid-Afrika het met die virus kennis gemaak in 1982, maar die rekordhouding van die MIV-gevalle het eers in 1987 'n aanvang geneem.²⁹⁷ Volgens Varga²⁹⁸ het Suid-Afrika in 2001 reeds meer as 3 miljoen MIV-positiewe inwoners gehad en het daar daaglik meer as 1500 infeksies plaasgevind. Volgens O'Connor²⁹⁹ was daar in 2005 ongeveer vyf miljoen Suid-Afrikaners met die virus besmet en is meer as drie miljoen mense reeds as gevolg van die virus oorlede.

Die impak van die epidemie op vrouens is veral dramaties omrede die heteroseksuele manier van oordrag as die grootste bron (tot 71%) van MIV-oordrag beskou word.³⁰⁰ Daar is dus geen twyfel oor die moontlikheid van die MIV-infektering van sekswerkers deur middel van hul kliënte of omgekeerd in die uitoefening van hulle daaglikse werksaamhede nie. Die erns van die oordrag van MIV aan sekswerkers se kliënte, is daarin geleë dat die virus weer deur hierdie kliënte aan hulle vrouens, ander seksmaats en uiteindelik hul pasgebore kinders oorgedra word.³⁰¹ Selfs al word die kinders

²⁹⁶ Outwater et al 2001:19.

²⁹⁷ Varga 2001:352.

²⁹⁸ 2001:352.

²⁹⁹ 2005:4.

³⁰⁰ Mann & Tarantola 1992:15. Sien ook Varga 2001:352. "The majority of infections are heterosexual and among young adults." Sien verder Slonim-Nevo et al 2001:487. "Aids in sub-Saharan Africa is primarily a heterosexual problem." Asook Dane (ongedateerd):185. "Among heterosexual men, unprotected sex with female commercial sex workers is the primary factor contributing to HIV transmission."

³⁰¹ Prybylski & Alto 1999:460. Sien ook Ruxrungtham et al 2004:69. "In most places HIV spreads

dalk nie soos hierbo verduidelik geïnfekteer nie, het die MIV-status van ‘n ouer wel ‘n direkte invloed op kinders. Volgens Dane³⁰² is daar in hierdie millennium reeds een miljoen Taiwanese kinders met ten minste een MIV-positiewe ouer. Sy vervolg dat 10 000 kinders tussen 1982 en 1992 hulle moeders aan MIV/VIGS verloor het en dat baie van hierdie kinders ook hulle vaders verloor het.³⁰³ Volgens die *Report on the Global AIDS Epidemic* van 2006 word geskat dat ongeveer 12 000 000 kinders (tussen die ouderdom van 0 en 17 jaar) van sub-Sahara Afrika in die jaar 2005 wees was as gevolg van VIGS.³⁰⁴ Hierdie situasie mag op sy beurt weer lei tot kinderarbeid en/of kinderprostitusie.³⁰⁵ Wat ‘n bose kringloop.

Met die moontlike dekriminalisering van prostitusie in Suid-Afrika ontstaan die vraag wat die effek van dekriminalisering van die seksbedryf op die land se huidige MIV-getalle sal hê. Sal dit die huidige MIV-statistieke die hoogtes instuur of kan ‘n gewettigde seksbedryf met moontlike gepaardgaande gesondheidskontroles en projekte dalk ‘n gedeeltelike verligting vir die land se MIV-krisis bring?

first among injecting drug users, followed by HIV spread among sex workers. Clients of sex workers are the next link in the chain and they then transmit the virus to their female sexual partners. Most women infected in Asia have been the monogamous wives or regular partners of higher risk men. HIV in children, through maternal infection, represents the final link in the chain.

³⁰² 2002:185.

³⁰³ Dane 2002:187.

³⁰⁴ Report on the Global AIDS Epidemic, UNAIDS/WHO, Mei 2006.

³⁰⁵ Dane 2002:187.

5.2 Wat is MIV en hoe versprei dit?

5.2.1 Inleiding

Die verworwe immuungebrek sindroom (VIGS) is die eerste keer as 'n kliniese entiteit in 1981 beskryf. MIV is geïdentifiseer as die oorsaak in 1983.³⁰⁶ Volgens Janse van Rensburg³⁰⁷ is die virus geïsoleer vanuit 'n limfnode van 'n persoon wat aan VIGS gely het deur Francoise Barré-Sinoussi van Luc Montagnier se laboratorium by die Pasteur Instituut in Parys, Frankryk en HTLV-III genoem. Die virus is later hernoem die menslike immuungebrek virus tipe 1 (MIV-1). Die Wêreldgesondheidsorganisasie reken dat daar tot 16 000 nuwe infeksies per dag plaasvind. In die jaar 2004 is daar egter geskat dat soveel as 1 800 nuwe infeksies per dag in Suid-Afrika alleen opgedoen kan word.³⁰⁸

5.2.2 Roetes van oordrag

Die vier roetes verantwoordelik vir die oordrag van die virus is as volg geklassifiseer:³⁰⁹

- a) Seksuele omgang (vaginaal, oraal en anaal).
- b) Moeder na kind (ouerlik, perinataal, borsvoeding).
- c) Gekontamineerde bloed, bloedprodukte en orgaanoorplantings.

³⁰⁶ Janse van Rensburg 2004:62.

³⁰⁷ 2004:62.

³⁰⁸ Janse van Rensburg 2004:62.

³⁰⁹ Janse van Rensburg 2004:62-63.

- d) Gekontamineerde naalde (intraveneuse dwelm misbruikers, inspuittings en naaldprik beserings).

Heteroseksuele omgang is vir die meeste infeksies wêreldwyd verantwoordelik, veral in ontwikkelende lande.³¹⁰ MIV word meer geredelik van mans na vrouens oorgedra. Homoseksuele transmissie was aanvanklik verantwoordelik vir die meeste infeksies in die Verenigde State van Amerika en die Verenigde Koninkryk, maar heteroseksuele transmissie het so vermeerder dat dit nou as die belangrikste metode van oordrag in ontwikkelende lande beskou word.³¹¹

Daar is geen bewys dat MIV versprei word deur sosiale of huishoudelike kontak of deur bloedsuigende insekte soos muskiete of luise nie.³¹²

5.2.3 Behandeling

Volgens Janse van Rensburg³¹³ en vele ander skrywers is daar tans steeds geen genesing vir MIV en VIGS nie en die pasiënt moet met 'n kroniese, progressiewe, infektiewe en onvoorspelbare kondisie saamleef. Die mikpunt van behandeling is om fisiese en geestelike gesondheid te handhaaf, om transmissie van die virus te voorkom en om palliatiewe behandeling te verskaf soos nodig. Substansiële vordering is gemaak in die ontwikkeling en

³¹⁰ Janse van Rensburg 2004:63.

³¹¹ Janse van Rensburg 2004:63.

³¹² Janse van Rensburg 2004:63.

³¹³ 2004:71.

gebruik van anti-retrovirale middel regimes.³¹⁴ Die hoofdoel van anti-retrovirale middels is om virale replikasies te onderdruk tot so ‘n lae vlak as moontlik vir so lank as moontlik. As dit bereik kan word, kan aanhoudende skade aan die immuunsisteem voorkom word en die siekte progressief vertraag word.³¹⁵

Daar is tans drie klasse anti-retrovirale middels beskikbaar,³¹⁶

- 1) Nukleosied-analoog tru-transkriptase inhibitore (NRTIs soos byvoorbeeld AZT en 3TC).³¹⁷
- 2) Non-nukleosied tru-transkriptase inhibitore (NNRTIs soos byvoorbeeld nevirapine).³¹⁸
- 3) Protease inhibitore (PIs).³¹⁹

³¹⁴ Janse van Rensburg 2004:71.

³¹⁵ Janse van Rensburg 2004:71.

³¹⁶ Janse van Rensburg 2004:71.

³¹⁷ Sien http://aidsinfo.nih.gov/DrugsNew/DrugdetailNT.aspx?int_id=0285. Nageslaan op 18 Augustus 2006. “Nucleoside Reverse Transcriptase Inhibitors block reverse transcriptase, a protein that HIV needs to make more copies of itself. Lamivudine (3TC) and Zidovudine (AZT) belong to the class called Nucleoside Reverse Transcriptase Inhibitors and were approved by the FDA on 27 September 1997, for use in combination with other anti-HIV infection in adults and in children more than 12 years old. This medicine does not cure or prevent HIV infection or AIDS and does not reduce the risk of passing the virus to other people.”

³¹⁸ Sien <http://www.aidsmeds.com/NNRTIs.htm>. Nageslaan op 18 Augustus 2006. “NNRTIs attach themselves to reverse transcriptase and prevent the enzyme from converting RNA to DNA. In turn, HIV’s genetic material cannot be incorporated into the healthy genetic material of the cell, and prevents the cell from producing new virus.”

³¹⁹ Sien <http://www.aidsmeds.com/PIs.htm>. Nageslaan op 18 Augustus 2006. “Protease inhibitors prevent T-cells that have been infected with HIV from producing new copies of the virus.”

5.2.4 Onkoste vir die staat

Volgens Mann en Tarantola³²⁰ was die koste verbonde aan een jaar se behandeling met AZT in 1992 ongeveer \$2 500.

Wat Asië betref is die finansiële gevolge van die behandeling van MIV-persone skokkend. As veronderstel word dat slegs 20% van die populasie met NNRTI behandel moet word, sal die koste per jaar ongeveer US\$ 241 miljoen wees vir Thailand en US\$1.43 biljoen vir Indië, onderskeidelik.³²¹

Die lae koste verbonde aan die gebruik van nevirapine (US\$2) en die maklike administrasie daarvan wys egter op die voordele om nevirapine eerder as ander middels te gebruik. Dit sal die Suid-Afrikaanse regering jaarliks ongeveer R6 miljoen kos om nevirapine aan alle moeders en kinders (met 'n positiewe MIV-status asook diegene wat in 'n hoë risiko klas val), te verskaf.³²²

5.3 Statistiek in verband met die voorkoms van MIV onder sekswerkers

5.3.1 Statistiek ten opsigte van sekswerkers in Suid-Afrika

³²⁰ 1992:15.

³²¹ Ruxrungtham 2004:72.

³²² <http://www.sciencein africa.co.za/2002/april/nevirapine.htm>. Nageslaan op 18 Augustus 2006.

Volgens Peltzer et al³²³ het 'n opname in 1996 onder 145 vroulike sekswerkers by vragmotor-oornagstaanplekke in die Natalse middellande, daarop gedui dat 50,3% van die sekswerkers MIV-positief was. Wat vragmotor-oornagstaanplekke langs die Tanzanië-Zambiese hoofweg betref was die voorkoms van MIV en sifilis onder vroue, 50% en 24% onderskeidelik.³²⁴ In Johannesburg het 'n opname deur Rees et al³²⁵ in die jaar 2000 getoon dat 45% van die sekswerkers MIV-positief was. Na aanleiding van 'n studie deur Legget³²⁶ in 2001 onder 249 sekswerkers in drie van Suid-Afrika se grootste stede, is bevind dat 66% van die nie-blanke sekswerkers MIV-positief was in vergelyking met 18% blanke en 17% gekleurde sekswerkers. Volgens Legget³²⁷ was daar dus 'n sterk verband tussen etnisiteit en die voorkoms van MIV in teenstelling met die vals vermoede van 'n sterk verband tussen die gebruik van dwelms en MIV. Mzaidume, Campbell en Williams,³²⁸ het in die jaar 2000 beweer dat sewe uit elke tien sekswerkers in Suid-Afrika MIV-positief is.

Verskeie studies oor die afgelope agt jaar het die statistiek van MIV-infektering onder vroulike sekswerkers in die groot stedelike gebiede van sub-Sahara Afrika, soos volg aangedui:³²⁹

³²³ 2004:4.

³²⁴ Outwater 2001:20.

³²⁵ 2000:284.

³²⁶ 2001:103.

³²⁷ 2001:107.

³²⁸ 2000:23f.

³²⁹ Report on the Global Aids Epidemic 2006:107.

- 73% in Ethiopië.
- 68% in Zambië.
- 50% in Ghana en Suid-Afrika.
- 40% in Benin.
- 31% in Ivoorkus.
- 27% in Djibouti en Kenia.
- 23% in Mali.

5.3.2 Statistiek ten opsigte van sekswerkers in ander lande

Volgens Prybylski et al³³⁰ het die verspreiding van MIV onder Phnom Penh (Kambodja) sekswerkers, volgens die verslae van die Wêreldgesondheidsorganisasie, van 9,2% in 1992 tot 39,4% in 1994 vermeerder. Prybylski et al³³¹ is verder van mening dat bordeel-gebaseerde sekswerkers 'n groter risiko loop om met die MI-virus geïnfekteer te word, omrede hulle dubbel soveel kliënte diens as ander sekswerkers en dan ook aan die laer klas bemark. Volgens Prybylski et al³³² word die meeste sekswerkers, verbonde aan 'n bordeel, met die MI-virus geïnfekteer gedurende hulle eerste of tweede jaar van dienslewering. Die gebruik van kondome is ook heelwat laer wat betref bordeel-gebaseerde sekswerkers. Laasgenoemde sekswerkers is meer gewillig om seksuele omgang sonder die gebruik van kondome met hulle kliënte te hê.

³³⁰ 1999:459.

³³¹ 1999:467.

³³² 1999:467.

Volgens Wienrawee & Livingstone³³³ was 44% van die sekswerkers werksaam in die noordelike streek van Thailand in 1999 reeds MIV-positief. In Kambodja was die persentasie geïnfecteerdes tot 60% in sekere gebiede.³³⁴

Volgens Nepal se Nasionale Sentrum vir VIGS en Seksueel Oordraagbare Siektes Beheer is ongeveer 60 – 70% van Nepal se prostitute wat van Indië af terugkeer MIV-positief of met een of ander seksueel oordraagbare siekte besmet.³³⁵

Volgens Chattopadhyay en Mckaig³³⁶ was ongeveer 72% van Mombaai, Indië, se sekswerkers in 1998 MIV-positief.

5.4 Redes tot die hoë MIV-voorkoms onder sekswerkers

Daar is verskeie redes³³⁷ tot die hoë risiko van die infeksie met MIV onder sekswerkers. Die hoofrede is veral omdat hulle daaglikse

³³³ 1999:28.

³³⁴ Wienrawee & Livingstone 1999:28.

³³⁵ Poudel & Carryer 2000:76.

³³⁶ 2004:159.

³³⁷ Sien Legget 2001:101. “Female commercial street sex workers working in urban areas of South Africa are considered to be an at-risk group for a number of reasons:
The range and number of their sex partners;
Their exposure to sexually transmitted diseases;
Greater than average likelihood of intravenous and other drug use;
The presence of financial incentives for forgoing condom use in the commercial sex industry, teamed with the financial pressures of drug addiction;
The possible effects of drug use on judgement during commercial sex transactions and its impact on the ability to practice safer sex;
Low self-esteem and latent suicidal tendencies among sex workers that may interfere with the taking of reasonable precautions;

werksaamhede hoofsaaklik bestaan uit heteroseksuele geslagsgemeenskap wat soos reeds genoem, as die grootste bron van MIV-oordrag beskou word.³³⁸

Meeste sekswerkers het 'n groot verskeidenheid kliënte wat die risiko tot MIV-infektering of oordrag verhoog.

Volgens 'n studie in 2004 gedoen deur Peltzer et al³³⁹ onder 70 sekswerkers (29 van Phalaborwa en 41 van die Tzaneen-omgewing), was die gemiddelde hoeveelheid verskillende seksmaats/kliënte per sekswerker, ongeveer 4.1 per week met 'n gemiddeld van 2.4 kliënte aan wie hulle diens op hulle laaste werksdag gelewer het. Volgens Rees et al³⁴⁰ het die meeste sekswerkers (88%) in die jaar 2000 in Johannesburg ongeveer 5 kliënte daaglik gehad. In die jaar 2001 in Durban was die gemiddelde hoeveelheid kliënte van sekswerkers per dag, net onder drie,³⁴¹ terwyl die gemiddelde hoeveelheid kliënte per nag in 1990 in Bulawayo in Zimbabwe ongeveer 1,3 was.³⁴² In 'n studie deur Karim et al³⁴³ in 1995, onder twaalf sekswerkers by

The high levels of forcible rape inflicted on this population;
The physical wear and tear of the business and its effect on the extent of blood to blood (or semen to blood) contact and;
The fact that clients are likely to have patronized other sex workers previously.”

³³⁸ Sien ook Distiller 2001:39. “In South Africa, as elsewhere, sex workers have traditionally been perceived as reservoirs of HIV infection. Because sex workers are perceived to sell penetrative vaginal and anal sex, they are often perceived as one of the groups (alongside homosexual men) that “spread” HIV, or that “cause” AIDS. Sien ook Poudel & Carryer 2000:75. “The main source of Aids transmission in Nepal is heterosexual contact.”

³³⁹ 2004:6.

³⁴⁰ 2000:283.

³⁴¹ Varga 2001:355.

³⁴² Wilson et al 1990:609.

³⁴³ 1995:1522.

vragmotor-oornagstaanplekke tussen Durban en Johannesburg, het die sekswerkers aangedui dat hulle in totaal aan ongeveer 266 kliënte per week diens lewer.

Wat sommige ander lande betref, het sekswerkers in 2004 in Bangladesh aan vier tot sewe kliënte per aand diens gelewer.³⁴⁴ In nog 'n studie in 2002 onder 701 sekswerkers in suidelike China is bevind dat 40,9% van die sekswerkers gemiddeld een kliënt daaglik gehad het, terwyl 27% aan twee of meer kliënte daaglik diens gelewer het.³⁴⁵ Volgens Ruxrungtham et al³⁴⁶ se studie is daar bevind dat die persentasie mans wat sekswerkers besoek onderskeidelik as volg was: 5% in Hong Kong, 9% in China tot 22% in Thailand.

'n Verdere rede tot die hoë voorkoms van MIV onder sekswerkers is die feit dat baie sekswerkers nie altyd van kondome gebruik maak tydens geslagsgemeenskap met óf hulle kliënte óf hulle persoonlike maats nie.

Tien van die sewentig sekswerkers in Peltzer se studie in 2004 onder sekswerkers in Suid-Afrika het nie van kondome gebruik gemaak tydens gemeenskap met hul laaste kliënt van wie hul betaling ontvang het nie. Volgens Varga & Blose³⁴⁷ se studie in 1996 het slegs 22% van die sekswerkers in Durban altyd kondome gebruik, terwyl 78% aangedui het dat

³⁴⁴ Ruxrungtham et al 2004:72.

³⁴⁵ Lau et al 2002:222.

³⁴⁶ 2004:70.

³⁴⁷ 1996:9.

hulle gewoonlik van kondome gebruik gemaak het. Volgens Wilson et al³⁴⁸ het slegs 44% van die sekswerkers in Harare in 1989 gerapporteer dat hulle van kondome tydens hulle laaste betaalde seksuele omgang gebruik gemaak het. Volgens nog 'n studie deur Wilson et al³⁴⁹ in 1990, is bevind dat 58,9% van die sekswerkers in Bulawayo, Zimbabwe nie altyd van 'n kondoom gebruik maak met kliënte nie en twee derdes het nie van kondome gebruik gemaak tydens hul laaste geslagsverkeer waarvoor hulle nie betaling ontvang het nie. Pickering et al³⁵⁰ het met sy navorsing in 1993 onder sekswerkers in Gambië bevind dat die gebruik van kondome deur sekswerkers van die tipe kliënt afhang. Ongeveer 84% van die sekswerkers het aangedui dat hulle gebruik gemaak het van kondome met kliënte teenoor slegs 4% wat daarvan gebruik gemaak het tydens geslagsverkeer in persoonlike verhoudings. Tot 91% van die sekswerkers het gebruik gemaak van kondome met hul eerste kliënt van die aand tot 'n lae gemiddelde persentasie van 37% wat betref die tiende kliënt vir die aand! Volgens Karim et al³⁵¹ se studie in 1995 is bevind dat sewe uit die twaalf sekswerkers wat by vragmotor-oornagstaanplekke tussen Durban en Johannesburg diens gelewer het, van geen voorbehoedmiddel gebruik gemaak het nie. Hulle het aangedui dat hulle na seksuele omgang hulself reinig met middele soos Dettol, Savlon, Jik of Imbiza³⁵² ten einde swangerskap en die oordrag van virusse te voorkom.³⁵³

³⁴⁸ 1989:269.

³⁴⁹ 1990:609.

³⁵⁰ 1993:1093.

³⁵¹ 1995:1522.

³⁵² 'n Soort kruiepap.

³⁵³ Sien ook Outwater et al 2001:24. "The women (100 female sex workers in Morogoro, Tanzania)

Wat die gebruik van kondome in ander lande betref is in 'n studie in 1999 onder 502 sekswerkers van Kambodja gevind dat 32,4% van die sekswerkers nie altyd aan kliënte vra om kondome te gebruik nie.³⁵⁴ Alhoewel 97% van die sekswerkers gerapporteer het dat hulle graag wil hê dat kliënte kondome moet gebruik, het slegs twee derdes van die sekswerkers aan hulle kliënte gevra om dit te doen. Verder is bevind dat manskliënte baie seldsaam kondome gebruik, behalwe as hulle spesifiek versoek word. Volgens 'n opname onder die sekswerkers sal slegs 4 uit elke 15 mans uit eie wil 'n kondoom gebruik.³⁵⁵

5.5 Redes tot die swak aanwending van kondome in die praktyk

Kondome as seker die bekendste vorm van voorkoming van MIV-oordrag word om verskeie redes nie altyd deur sekswerkers gebruik nie.

Volgens Peltzer et al³⁵⁶ se studie onder sekswerkers in Suid-Afrika was die redes gegee waarom daar nie van kondome gebruik gemaak word nie, hoofsaaklik die volgende:

believed eating nutritious food helped maintain their immunological status and so protected them from getting STDs. All women reported that after each sexual encounter they quickly washed their vagina with a water-based solution mixed with herbs, soap, salt or Dettol.”

³⁵⁴ Prybylski & Alto 1999:464.

³⁵⁵ Prybylski & Alto 1999:464.

³⁵⁶ 2004:6.

- die kliënt het beswaar gemaak³⁵⁷
- die sekswerker hou nie daarvan nie
- die sekswerker het van ander vorme van voorbehoeding gebruik gemaak of nie gedink dat dit nodig was nie.

‘n Verdere moontlike rede soos deur Peltzer et al³⁵⁸ genoem is die gebruik van alkohol. Een derde van haar teikengroep sekswerkers het aangedui dat hulle daaglik alkohol gebruik wat moontlik hul vermoë om op die gebruik van kondome aan te dring kan verswak.

Volgens Varga & Blose³⁵⁹ dien finansiële nood,³⁶⁰ die feit dat kliënte skoon voorkom,³⁶¹ dreigemente van geweld en hoë alkohol-inname hoofsaaklik as struikelblokke teen die gebruik van kondome deur sekswerkers in Durban.

Distiller³⁶² is van mening dat kliënte ook graag meer geld aanbied om seksuele omgang sonder die gebruik van kondome te bekom.

³⁵⁷ Sien ook Lau et al 2002:220. “The major reason for not using condoms during sexual contact was the clients’ refusal to use condoms.”

³⁵⁸ 2004:9.

³⁵⁹ 1996:9.

³⁶⁰ Sien ook Varga 2001:355. “Two-thirds (67,3%) of sex worker respondents would forego condoms for extra payment.”

³⁶¹ Sien ook Varga 2001:355. “Eleven point nine percent of the sex worker respondents would agree to unprotected sex if the client looked clean and respectable.”

³⁶² 2001:39.

Die redes tot die swak aanwending van kondome onder sekswerkers in Tanzanië is volgens Outwater et al³⁶³ as volg:

- Ontevredenheid van kliënte.
- Die breek van kondome.
- Pynlike skaafplekke na seksuele verkeer met opeenvolgende kliënte wat almal van kondome gebruik maak.
- Die wanopvatting dat dit kanker kan veroorsaak.

Nog twee addisionele redes tot die swak aanwending van kondome volgens Karim et al³⁶⁴ onder sekswerkers by vragmotor-oornagstaanplekke tussen Durban en Johannesburg was soos volg:

- Sekswerkers het gerapporteer dat kondome verantwoordelik was vir die verlies van kliënte en vir wanbetaling deur kliënte.
- Sekswerkers het gekla oor die feit dat die gebruik van kondome soms lei tot fisiese geweld deur kliënte omrede dit tot seksuele ontevredenheid lei.

Volgens Prybylski & Alto³⁶⁵ is daar bevind dat tot 40% van die sekswerkers van Kambodja bereid is om seksuele omgang sonder die gebruik van kondome te hê ten einde kliënte tevrede te stel en te behou.

In New York, waar prostitusie steeds onwettig is, is dit moeilik vir sekswerkers om kondome in hulle besit te hou, omrede hulle dan die risiko

³⁶³ 2001:24.

³⁶⁴ 1995:1523.

³⁶⁵ 1999:466.

loop dat dit deur die polisie as bewyse teen hulle gebruik kan word.³⁶⁶ Dit kniehalter verder die gebruik van kondome deur hierdie sekswerkers.

5.6 Die MIV-kennis van sekswerkers

5.6.1 Die MIV-kennis van sekswerkers in Suid-Afrika

Volgens Peltzer et al³⁶⁷ het 97% van die 70 sekswerkers in Suid-Afrika wat aan die navorsingsprojek deelgeneem het, in 2004 aangedui dat hulle al van die MI-virus of vigs gehoor het. Van hierdie sekswerkers het 70% aangedui dat hul iemand wat MIV-positief is of daaraan oorlede is, geken het.

Die resultate soos deur Peltzer et al³⁶⁸ se studie was verder aanduidend dat sekswerkers oor onvoldoende kennis omtrent die MI-virus beskik. Sommige van die sekswerkers (38,5%) het aangedui dat hul van mening is dat die virus deur muskietbyte oorgedra kan word, terwyl 17% van oordeel was dat die virus opgedoen kan word deur 'n maaltyd met 'n MIV-geïnfekteerde te deel.

³⁶⁶ mAy-welby 2004:150.

³⁶⁷ 2004:7.

³⁶⁸ 2004:7.

Die volgende is ook gevind:³⁶⁹

- Die vlak van opvoeding/opleiding ontvang deur sekswerkers hou verband met hul kennis van MIV (daar is geen verband tussen ouderdom en MIV-kennis nie).
- Spesifieke MIV-opleiding kan positief in verband met MIV-kennis gebring word.
- Daar is 'n verband tussen MIV-opleiding (en nie MIV-kennis nie) en die gebruik van kondome.

Die sekswerkers se grootste bronne van inligting rakende MIV volgens die opname in 2004 was die radio (46,7%), die televisie (35,5%), plakkate (30,43%) en laastens kontak met gesondheidswerkers (20,29%).³⁷⁰

Volgens 'n studie deur Varga³⁷¹ in 2001 waaraan 100 sekswerkers van Durban deelgeneem het, is bevind dat al die sekswerkers van MIV geweet het en ook goed ingelig was met betrekking tot die verkryging, oordrag en voorkoming daarvan. Al die sekswerkers wat deelgeneem het was bewus van hulle risiko tot infektering as gevolg van hulle aktiwiteite.

Dieselfde is deur Outwater et al³⁷² in 2001 bevind in sy studie onder sekswerkers in Tanzanië.

³⁶⁹ Peltzer et al 2004:7.

³⁷⁰ Peltzer et al 2004:7.

³⁷¹ 2001:354.

³⁷² 2001:23. "Virtually all informants could provide highly specific information on HIV/AIDS and other STDs with respect to aetiology, symptomatology, the pathophysiological processes involved, natural history and severity of the condition, treatments and prevention."

5.6.2 Die MIV-kennis van sekswerkers in ander lande

Volgens Prybylski & Alto³⁷³ se navorsing in 1999 met 502 sekswerkers van Kambodja, het 97,4% van die sekswerkers te kenne gegee dat hulle al van MIV/VIGS gehoor het en dit was meestal by wyse van die televisie en ander informele kennisgewings. Ses-en-veertig persent van die sekswerkers het kliënte uitgewys as die groep persone met wie hulle MIV die meeste bespreek. Mede-werkers (36%) en bordeeleienaars en bestuurders (13%) was van die ander genoemde bronne waar inligting bekom is. 'n Persentasie van 8,6 was onseker of hulle MIV deur middel van hulle werk kan opdoen, terwyl 18,2% van oordeel was dat dit nie moontlik is nie. Meeste van die sekswerkers, 96,8% was bewus daarvan dat MIV transmissie voorkom kan word en 96,6% was oortuig van die feit dat die gebruik van kondome as effektiewe voorkomingsmaatreël teen transmissie kan dien. Dit is interessant om te let op Prybylski & Alto³⁷⁴ se bevinding dat daar geen wesenlike verskil was met betrekking tot die gebruik van kondome deur sekswerkers wat oortuig was dat MIV oordrag nie deur middel van hulle werk oorgedra kan word nie en diegene wat wel die verband tussen onbeskermdde seksuele omgang en die oordrag van MIV besef het nie. Vyf-en-negentig persent van die sekswerkers het aangedui dat hulle graag addisionele opleiding rakende MIV verlang, terwyl 87% aangedui het dat hulle opleiding aan hulle kliënte beskikbaar gestel wil hê.³⁷⁵

³⁷³ 1999:464.

³⁷⁴ 1999:465.

³⁷⁵ Prybylski & Alto 1999:466.

Romero-Daza et al³⁷⁶ het in 2003 aangedui dat 35 sekswerkers in die stad Hartford, Connecticut, aangedui het dat hulle duidelik bewus was van die gesondheidsrisiko van hulle beroep en hulleself as goed ingelig rakende MIV beskou het.

In 'n studie in 2002 onder 701 sekswerkers in suidelike China deur Lau et al³⁷⁷ is bevind dat die sekswerkers 'n vals gevoel van veiligheid ontwikkel het deur subjektief te assesseeer of hulle kliënte 'n seksueel oordraagbare virus het of nie en was sommige sekswerkers ook onbewus van die feit dat MIV-positiewe persone geen sigbare simptome wys nie. Ongeveer 10% van die sekswerkers in Lau se studie het nog nooit van VIGS gehoor nie en 21,7% was onder die indruk dat MIV slegs 'n virus is wat deur homoseksuele persone opgedoen word. Vyf-en-dertig persent het geglo dat VIGS geneesbaar is en slegs 34,5% het geweet van die venstertydperk wat aan VIGS verbonde is. Vyftien persent het geglo dat kondome herhaaldelik gebruik kan word en ongeveer die helfte het geweet dat kondome 'n vervaldatum het. Ongeveer 73% persent van die sekswerkers het 'n behoefte aan meer inligting rakende MIV-voorkoming getoon en sou hierdie inligting hoofsaaklik deur middel van die televisie en dokters wou bekom.³⁷⁸

Die belangrikheid van en behoefte aan programme ter opleiding van alle sekswerkers, potensiële sekswerkers en hulle kliënte deur goed

³⁷⁶ 2003:250.

³⁷⁷ 2002:219.

³⁷⁸ Lau et al 2002:223.

georganiseerde organisasies blyk dus wêreldwyd 'n noodsaaklikheid te wees soos later meer breedvoerig bespreek sal word.

5.7 Die houding van sekswerkers teenoor moontlike MIV-infektering

In 'n studie in die suidelike deel van China onder 701 sekswerkers is daar bevind dat 13,4% van die sekswerkers nie altyd van 'n kondoom gebruik sal maak wanneer hulle met 'n persoon wat 'n seksueel oordraagbare siekte het geslagsverkeer het nie (dus wetende dat hulle met 'n seksueel oordraagbare siekte geïnfekteer kan word). 'n Persentasie van 35,4 sal steeds geslagsverkeer hê, maar altyd van kondome gebruik maak en slegs 42,2% sal nie met so 'n persoon geslagsverkeer hê nie.³⁷⁹

Volgens Varga³⁸⁰ se navorsing waaraan 100 sekswerkers van Durban deelgeneem het, was die meeste sekswerkers dit eens dat die wete dat hulle moontlik met die MI-virus geïnfekteer kan word in die uitvoer van hulle daaglikse werksaamhede, hulle nie verhoed om met sekswerk voort te gaan nie.

Een sekswerker het dit as volg gestel:

We as commercial sex workers fear AIDS, but our work does not allow a situation of fear and too much health consciousness...

³⁷⁹ Lau et al 2002:223.

³⁸⁰ 2001:355.

Volgens Varga³⁸¹ het 78,4% van die sekswerkers werksaam in die sentrale stedelike gebiede en 98% van die sekswerkers werksaam in die woongebiede aangetoon dat die feit dat 'n kliënt wat betaal en MIV-positief is of nie, nie 'n oorweging is om dienste te lewer of te weier nie. So ook het 92,1% van hierdie sekswerkers aangedui dat die MIV-status van hulle persoonlike seksmaats nie enige kommer vir hulle ingehou het nie.³⁸²

Varga³⁸³ is van mening dat baie vrouens VIGS as onvoorkombaar beskou in hulle beroep as sekswerkers en dit slegs as een van vele ander werksverbande probleme soos onder andere verkragting, geweld, arrestasie of armoede beskou. Hierdie houding tesame met die MI-virus se lang asimptomiese periode in die agterkop, het tot gevolg dat sekswerkers hulle onmiddellike basiese behoeftes bo kommer oor die moontlike infektering van MIV stel (in die lig van die irrelevansie daarvan wat die nabye toekoms betref).

Een sekswerkers het dit as volg gestel:

AIDS takes years before it affects a person seriously. So we (sex workers) do not see ourselves leaving our work before we become ill ... however much of it (AIDS risk) might scare us ...³⁸⁴

³⁸¹ 2001:355.

³⁸² Sien ook Manopaiboon et al 2003:40. Volgens 'n studie onder sekswerkers in Chiang Rai is bevind dat ongeveer 'n derde van die vroue wat MIV-positief was, met die virus geïnfekteer is toe hulle nie in die seksbedryf betrokke was nie.

³⁸³ 2001:357.

³⁸⁴ Varga 2001:357.

Nog 'n sekswerker het as volg opgemerk:

I don't care very much about being HIV-positive because that will start getting me in 20 years' time ... Now I am worried about making money and enjoying myself as much as I can ...³⁸⁵

Die materiële voordele verbonde aan sekswerk word dus belangriker geag as die moontlike infektering met die MI-virus, of anders gestel, die stadige inwerkingtreiding van die MI-virus verminder die kommer oor infektering wanneer finansiële nood dreig.³⁸⁶

Finansiële behoeftes dien dan ook as motivering vir baie sekswerkers om tot hoë risiko seksuele omgang (sonder die gebruik van kondome) met kliënte in te stem.

Twee sekswerkers het dit onderskeidelik soos volg gestel:

If you start making health issues a priority and are very strict in terms of safe sex ... you become a starving sex worker very quickly ... Your circumstances (as a commercial sex worker) make it impossible to protect yourself against the disease.³⁸⁷

³⁸⁵ Varga 2001:357.

³⁸⁶ Varga 2001:357.

³⁸⁷ Varga 2001:358.

When you wake up in the morning, you do not think about how to prevent AIDS and stay healthy. Your priority is, where am I going to get money to buy food and eat.³⁸⁸

Wat seksuele omgang tussen sekswerkers en hulle persoonlike maats aanbetref, word kondome, soos reeds vroër aangedui, byna nooit gebruik nie.

Een sekswerker het dit soos volg gestel:

It would be better to die of AIDS from someone you love than lose a loving guy for the sake of a condom.³⁸⁹

Nog 'n sekswerkers het dit soos volg gestel:

If I asked my boyfriend to start using condoms he would accuse me of having had unprotected sex with clients and say that I have AIDS. Or he might think that I suspect him of having AIDS.³⁹⁰

Dit blyk dus dat baie sekswerkers die risiko van MIV-infektering verkies eerder as om die vertrouwe en intimiteit in 'n persoonlike verhouding in gedrang te plaas.

³⁸⁸ Varga 2001:358.

³⁸⁹ Varga 2001:359.

³⁹⁰ Varga 2001:359.

5.8 Die MIV-kennis en houding van kliënte en persone met wie sekswerkers verhoudings het

5.8.1 Die MIV-kennis en houding van kliënte

Karim et al³⁹¹ het aangedui dat kliënte by vragmotor-oornagstaanplekke tussen Durban en Johannesburg se kennis rakende MIV verskil. Ses van die nege kliënte was bewus van die feit dat MIV 'n seksueel oordraagbare siekte is en tot dood kan lei, terwyl drie van die kliënte nie in MIV geglo het nie. Sommige het geglo dat MIV-oordrag deur middel van oogkontak met 'n geïnfekteerde persoon of deur bo-oor die urine van 'n geïnfekteerde te loop, kan plaasvind.

Volgens Varga³⁹² se navorsing onder sekswerkers, hulle kliënte en persone met wie hulle in persoonlike verhoudings staan in Durban omgewing, is bevind dat alle manlike deelnemers goed ingelig was rakende MIV en die voorkoming, verkryging en oordrag daarvan.

Volgens Varga³⁹³ is ontkenning van die risiko om met MIV geïnfekteer te word egter 'n algemene houding by sekswerkers en hulle kliënte.

³⁹¹ 1995:1523.

³⁹² 2001:355.

³⁹³ 2001:356.

Manlike kliënte se houding rakende die moontlike MIV-infektering of oordrag daarvan deur middel van seksuele daade met sekswerkers sien soos volg daarna uit:³⁹⁴

- 1) Hulle beoordeel 'n sekswerker se status (MIV) deur na haar uiterlike voorkoms te kyk. As sy skoon voorkom, word sy MIV-negatief geag.

Een trokbestuurder het soos volg opgemerk:

... there are circumstances when I assess the girl (sex worker) and satisfy myself that she is clean. In such cases I would not use a condom.³⁹⁵

Nog 'n trokbestuurder het soos volg opgemerk:

There are two young girls who come to the depot... These young girls are very clean, and are the only sex workers that I sleep with without a condom I trust them because they are very young and clean and do not seem to have venereal diseases.³⁹⁶

Om dieselfde wanindruk (dat 'n mens deur middel van iemand se voorkoms kan bepaal of hy MIV-positief is of nie) wat onder die inwoners van Thailand geheers het reg te stel, het 'n groep nie-staatsorganisasies 'n reeks portrette van jong persone wat MIV-positief is, gemaak. Professionele fotografe, van wie baie aan mode tydskrifte diens gelewer het, het hulle

³⁹⁴ Varga 2001:356.

³⁹⁵ Varga 2001:356.

³⁹⁶ Varga 2001:356.

dienste gratis aangebied ten einde aan jong persone te wys dat MIV-positiewe persone net so mooi en vol lewe soos enige ander persoon voorkom.³⁹⁷

- 2) Ander kliënte gebruik hulle eie gesondheid of die afwesigheid van fisiese tekens van infektering om hulleself te oortuig dat hulle nie geïnfekteer is nie. Kliënte vermy ook soms die vasstelling van hulle MIV-status deur middel van toetse ten einde 'n positiewe uitkyk op die lewe te behou.³⁹⁸

Een kliënt het dit soos volg gestel:

I would never undertake an AIDS test voluntarily ... Such a decision would be premature and suicidal ... I do not want to know my fate ... AIDS tests victimize people who are already victims of the situation.³⁹⁹

Volgens Varga,⁴⁰⁰ beskou kliënte die toestemming tot seksuele gemeenskap sonder die gebruik van kondome as 'n tekortkoming aan die kant van die sekswerker self. Geen verantwoordelikheid word hulleself toegereken vir hulle eie seksuele gedrag nie.

³⁹⁷ Wienrawee & Livingstone 1999:28.

³⁹⁸ Varga 2001:359.

³⁹⁹ Varga 2001:359.

⁴⁰⁰ 2001:360.

5.8.2 Die houding van persone wat in persoonlike verhoudings met sekswerkers staan

Byna al tien manspersone wat in 'n persoonlike verhouding met sekswerkers betrokke is en aan Varga⁴⁰¹ se studie deelgeneem het, het aangedui dat hulle nooit van kondome tydens seksuele omgang met hulle sekswerker geliefdes gebruik maak nie.

Wat eggenotes en vriende met wie sekswerkers in 'n vaste verhouding staan betref, maak hulle hoofsaaklik daarop staat dat sekswerkers altyd kondome gebruik wanneer hulle dienste verrig.

Een manspersoon wat in 'n verhouding met 'n sekswerker betrokke was het soos volg opgemerk:⁴⁰²

I am dependent on her for a living now ... and would rather take the risk of contracting AIDS than ... losing her. That would cause serious financial problems for me ...

⁴⁰¹ 2001:356. Sien ook Karim et al 1995:1523. "None of the eight respondents with regular, non-commercial sexual partners used condoms in these relationships as they trusted each other."

⁴⁰² Varga 2001:358.

5.9 Suid-Afrika se Strategiese Plan teen MIV/VIGS en ander Seksueel Oordraagbare Siektes 2000-2005

Suid-Afrika se Minister van Gesondheid⁴⁰³ het in die voorwoord van Suid-Afrika se Strategiese Plan teen MIV/VIGS en ander Seksueel Oordraagbare Siektes 2000-2005 soos volg opgemerk:

South Africans have fought and won many difficult wars before. We have the ability as a country to do the same with this epidemic.

Geen sektor, department of organisasie word ook alleen verantwoordelik gehou om die MIV-epidemie aan te spreek nie omrede dit 'n oogmerk van die hele land moet wees. In die voorwoord van die plan word dit verder benadruk dat alle staatsdepartemente, organisasies en belanghebbendes die plan sal gebruik ten einde hulle eie strategiese en operasionele plan te ontwikkel en sodoende al die inisiatief van die land saamgevoeg kan word om maksimale effektiwiteit te bereik.⁴⁰⁴

Volgens 'n analise gedoen met die voorbereiding van die Strategiese Plan is bevind dat daar tydens die analise ongeveer 4,2 miljoen MIV-positiewe Suid-Afrikaners was. Dit kom neer op meer as 550 000 persone wat jaarliks geïnfekteer word. Verder is daar geskat dat daar teen die jaar 2005, ongeveer 6 miljoen geïnfekteerde Suid-Afrikaners sou wees.⁴⁰⁵

⁴⁰³ Dr. M Tshabalala-Msimang.

⁴⁰⁴ Suid-Afrika se MIV/VIGS en ander Seksueel Oordraagbare Siektes Strategiese Plan 2000-2005:2.

⁴⁰⁵ Suid-Afrika se MIV/VIGS en ander Seksueel Oordraagbare Siektes Strategiese Plan 2000-2005:5.

Die Strategiese Plan identifiseer die volgende as oorsake van die epidemie in Suid-Afrika:⁴⁰⁶

- 1) Armoede.
- 2) Trekarbeid.
- 3) Kommersiële sekswerk.
- 4) Die lae status van vroue.
- 5) Ongeletterdheid.
- 6) Die tekort aan formele opleiding.
- 7) Stigma en diskriminasie.

Daar word ook genoem dat die Nasionale MIV/VIGS & ander Seksueel Oordraagbare Siektes Strategiese Plan 2000-2005 al hierdie oorsake moet aanspreek.

Die Suid-Afrikaanse Nasionale VIGS Raad (SANAC) is die hoogste liggaam in Suid-Afrika wat die staat met betrekking tot alle MIV-verbandhoudende geleenthede adviseer. Die hoof funksies van SANAC is soos volg:

- 1) Adviseer die staat oor die MIV/VIGS beleid.
- 2) Verseker die effektiewe deelname van sektore en organisasies in implementeringsprogramme en strategieë.
- 3) Monitor die implementering van die Strategiese Plan in al die sektore van die samelewing.

⁴⁰⁶ Suid-Afrika se MIV/VIGS en ander Seksueel Oordraagbare Siektes Strategiese Plan 2000-2005:5.

- 4) Ontwikkel en versterk vennootskappe vir 'n uitgebreide nasionale reaksie onder alle sektore.
- 5) Mobiliseer bronne vir die implementering van die VIGS-programme.
- 6) Die aanbeveling van relevante navorsing.⁴⁰⁷

Een verteenwoordiger uit elk van die volgende sektore (behalwe staatdepartemente) dien op hierdie raad, naamlik: besigheid, geklassifiseerde MIV-positiewe persone, nie-staatsorganisasies, geloof-gebaseerde organisasies, vakbonde, vroue, jeug, tradisionele dokters, tradisionele leiers, regsberoepes, menseregte, gestremdes, beroemde persone, sport, media gasvryheidsbedryf en die plaaslike regering.⁴⁰⁸

Afgesien daarvan dat sekswerk as een van die grootste oorsake van die vinnige verspreiding van MIV in Suid-Afrika beskou word, verras die feit dat die seksbedryf nie op die raad verteenwoordig word geensins nie, omrede sekswerk steeds 'n onwettige bedryf in Suid-Afrika is.

Wat sekswerk betref word daar verder in Suid-Afrika se Strategiese Plan slegs na sekswerk verwys as deel van die volgende prioriteitsareas:

- In prioriteit area 1 naamlik, Voorkoming, word genoem dat toegang tot kondome in bordele verbeter moet word.⁴⁰⁹

⁴⁰⁷ Suid-Afrika se MIV/VIGS en ander Seksueel Oordraagbare Siektes Strategiese Plan 2000-2005:8.

⁴⁰⁸ Suid-Afrika se MIV/VIGS en ander Seksueel Oordraagbare Siektes Strategiese Plan 2000-2005:10.

⁴⁰⁹ Suid-Afrika se MIV/VIGS en ander Seksueel Oordraagbare Siektes Strategiese Plan 2000-2005:14.

- In prioriteit area 4 naamlik, Regte en Menseregte, word genoem dat strafregmaatreëls ingestel moet word om slagoffers van seksuele geweld se regte te beskerm en die dekriminalisering van kommersiële sekswerk ondersoek moet word.⁴¹⁰

Ten spyte van die feit dat President Thabo Mbeki in 2005 in sy staatsrede gesê het dat Suid-Afrika die beste MIV/VIGS-beleid en programme (beter as dié van enige ander land) het, is Le Roux⁴¹¹ (‘n nasionale MIV/VIGS-koördineerder en SANAC-lid) van mening dat ons die doeltreffendheid van ons land se ingryping moet bevraagteken.

Le Roux⁴¹² is van mening dat Suid-Afrika se besmettingskoers in 2005 op 1 700 per dag gestaan het en wonder hoekom MIV/VIGS Suid-Afrika se grootste gesondheid- en sosiaal-ekonomiese bedreiging geword het as ons dan die beste program en beleide het?

Volgens Le Roux⁴¹³ het Suid-Afrika ‘n samehangende, gesinkroniseerde en uitvoerbare strategie nodig. Ten einde ‘n gemeenskaplike strategie te ontwikkel stel sy die volgende voor:

- 1) Eenstemmigheid oor die belangrikheid van bydraende faktore soos armoede en geslag wat die probleem vererger.

⁴¹⁰ Suid-Afrika se MIV/VIGS en ander Seksueel Oordraagbare Siektes Strategiese Plan 2000-2005:21.

⁴¹¹ 2005:4.

⁴¹² 2005:4.

⁴¹³ 2005:4.

- 2) Gedrag sal verander moet word.
- 3) Ons sal op 'n verantwoordelike wyse moet saamstem oor hoe ons, ons behoort te gedra en dan 'n werkwyse instel wat ons gedrag doeltreffend sal verander. Streng nakoming daarvan sal moet geskied ten einde 'n positiewe verandering mee te bring.

Ten slotte lê Le Roux⁴¹⁴ klem daarop dat die plesierigheid en kommersialisering van MIV/VIGS-veldtogte laat vaar moet word en 'n vrees by elke landsburger gekweek moet word om die ware aard van die siekte in te skerp: dit maak dood!

Intussen het Suid-Afrika se Minister van Gesondheid se herhaalde bewerings oor die “dodelike newe-effekte” van antiretrovirale medisyne (ARM) reeds gelei tot ernstige siekte en sterftes onder vigslyers wat onder druk van hulle onderskeie gemeenskappe hul behandeling gestaak het. Die Minister van Gesondheid, het onlangs weer vir die soveelste keer uitgevaar teen antiretrovirale medisyne en haar suurlemoen-, knoffel- en olyfoliedieet op 'n mediakonferensie bemark. Sy was nie verheug oor die meer as 42 000 mense wat medikasie (ARM) kragtens die regering se vigsprogram kry nie, omdat sy “nie weet hoe baie van hulle doodgaan weens die newe-effekte van die medikasie (ARM) nie”. Op 'n vraag of sy enige wetenskaplike bewyse het vir haar knoffeldieet as plaasvervanger vir ARM, het die Minister verslaggewers na 'n artikel in *ANC Today* verwys, waarin geen navorsing genoem word nie, maar bloot verwys word na die rol van voeding volgens die Wêreldgesondheidsorganisasie se riglyne. Volgens die Demokratiese

⁴¹⁴ 2005:4.

Aliansie Party het haar “ongegronde” uitlatings dat ‘n goeie dieet net so goed soos ARM vigs bestry, die land se vigsprogram met tien jaar teruggesit. Hoewel goeie voeding vir die doeltreffende werking van ARM noodsaaklik is, is die meeste dokters dit eens dat voeding alleen ARM nie kan vervang nie.⁴¹⁵

5.10. Die suksesvolle voorkoming van MIV onder sekswerkers in ander lande bereik

5.10.1 Sukses bereik deur die effektiewe optrede van die staat in Thailand en Kambodja onderskeidelik

Met verwysing na die groot rol wat sekswerkers in die verspreiding van MIV in Thailand en Kambodja onderskeidelik gespeel het, het die nasionale leiers van beide lande vinnig gereageer ten einde voorkomingsmaatreëls meer doeltreffend te maak.⁴¹⁶ Die Eerste Ministers van beide lande het MIV/VIGS ‘n nasionale prioriteit gemaak. In Thailand het die nasionale begroting vir MIV/VIGS van 0.68 miljoen Amerikaanse dollar in 1988 (90% daarvan het van bilaterale skenkers gekom) tot 82 miljoen Amerikaanse dollar in 1997 (96% afkomstig van die *Royal Thai Government*), gegroei.⁴¹⁷

⁴¹⁵ Volksblad, 9 Mei 2005:1.

⁴¹⁶ Ruxruntham et al 2004:76.

⁴¹⁷ Ruxruntham et al 2004:76.

Wat Kambodja betref is daar van internasionale bronne gebruik gemaak om aan die nodige behoeftes te kon voorsien. Groot nasionale MIV-voorkomingsprogramme is geloods, nie slegs vir sekswerkers nie, maar ook vir die groot kliënte populasie. Die publiek is wyd ingelig en opgelei rakende die risiko van MIV en die voorkoming daarvan deur middel van kontak met die media, skole, werkplekke en ander gebiede. Die resultaat was dat die gebruik van kondome gestyg het tot 90% en die persentasie mans wat sekswerkers besoek het in beide lande (Thailand en Kambodja) halveer het.⁴¹⁸

Thailand is verder een van die min streke wat baie ondervinding het wat anti-retrovirale medikasie betref. Hierdie medikasie is gratis aan MIV-positiewe Taiwanese gegee vanaf 1992 alhoewel 'n terugslag in 1995 ondervind is weens die hoë kostes aan hierdie middels verbonde. Thailand het weereens die probleem bestry deur te begin met die produksie van generiese middels wat die kostes daaraan verbonde drasties verlaag het. Met hierdie prysverlaging het die *Royal Thai Government* beoog om die ondersteuning ten opsigte van die verskaffing van anti-retrovirale medikasie van 13 000 tot 50 000 pasiënte in 2004 uit te brei.⁴¹⁹

⁴¹⁸ Ruxruntham et al 2004:76.

⁴¹⁹ Ruxruntham et al 2004:77.

5.10.2 Sukses bereik in Thailand en die Dominikaanse Republiek gebaseer op die samewerking tussen die staat, nie-staatsorganisasies en sekswerkers self

Horizons Report⁴²⁰ doen verslag dat die Dominikaanse Republiek groot sukses met hulle 100 Persent Kondoom Program bereik het. Die effek van die program was dat daar glasbakke vol kondome in elke kamer van die bordele of seksorganisasies wat aan die program deelgeneem het, was, asook “glow-in-the-dark” plakkate wat teen die mure aangebring is om sekswerkers sowel as kliënte te herrinner om altyd van kondome gebruik te maak. Die program het eensgesindheid onder sekswerkers, bordeeleienaars, bestuurders, personeel en andere in die seksbedryf gebring ten einde ‘n gesamentlike verbintenis te bou waarvolgens kondome vir elke kommersiële seksuele daad gebruik sou word.

Die konsep van 100 Persent Kondoomgebruik het in 1991 in Thailand ontstaan, waarvolgens die regering ‘n beleid ontwerp het wat die gebruik van kondome in alle bordele verplig het. Bordeeleienaars wat nie daaraan gehoor gegee het nie, was onderworpe aan sanksies en herhaaldelike nie-nakoming kon daartoe lei dat die betrokke bordeel gesluit moes word.⁴²¹ Die resultate van die beleid was indrukwekkend met ‘n groei in die gebruik van kondome (deur sekswerkers wat aan die studie deelgeneem het) van 14% tot 90%. ‘n Verdere aanduiding van sukses was ‘n 79% afname in seksueel

⁴²⁰ 2002:1.

⁴²¹ Horizons Report 2002:1.

oordraagbare siektes opgedoen deur manspersone wat gereeld bordele besoek het.⁴²²

Met Thailand se sukses in die agterkop was die wêreld gemotiveerd om die program ook in ander streke soos onder andere die Dominikaanse Republiek te gaan toepas. Vroeg in 2002 het die Dominikaanse Program reeds hul sukses ten opsigte van die aanneming van die elemente van Thailand se suksesprogram bekend gemaak in die hoop dat die program ook in ander streke toegepas sal kan word.⁴²³

Die Dominikaanse program was die gevolg van samewerking tussen staatsagentskappe en nie-staatsorganisasies (wat al vir meer as 15 jaar met die seksindustrie gewerk het). In die hoofstad van Santo Domingo, het die program 34 seksorganisasies betrek in 'n poging om eensgesindheid onder sekswerkers, eienaars, en personeel te bring ten einde 'n omgewing te skep waar kondoomgebruik die norm vir sekswerkers en hulle kliënte sou wees.⁴²⁴ Addisioneel tot MIV-voorkoming deur middel van die gebruik van kondome, het die program ook werksinkels gefinansier wat besprekings rakende sensitiewe onderwerpe soos die gebruik van kondome met gereelde kliënte asook in persoonlike verhoudings, ingesluit het. Deelname aan die program in Santa Domingo was egter vrywillig.⁴²⁵

⁴²² Horizons Report 2002:2.

⁴²³ Horizons Report 2002:2.

⁴²⁴ Horizons Report 2002:2.

⁴²⁵ Horizons Report 2002:2.

In Puerto Plata, aan die noordelike kus van die land is hierdie eensgesindheid-opbouing van sekswerkers ook geïmplementeer, maar hier is die gebruik van kondome vir elke kommersiële seksdaad ook deur middel 'n regionale staatsbeleid vereis.⁴²⁶ Die opbou van eensgesindheid onder seksorganisasies, tesame met die regionale staatsbeleid wat 100 persent kondoomgebruik vereis, is afgedwing deur middel van sanksies wat hoofsaaklik uit boetes bestaan het.⁴²⁷

Uit 'n studie geloods onder twee honderd sekswerkers van elk van bogenoemde stede het dit duidelik geblyk dat die program suksesvol was. Die studie het verder getoon dat die sukses bereik in Puerto Plata, waar die program gekombineer was met staatsbeleid, heelwat groter van aard was.⁴²⁸ Die konstante gebruik van kondome tydens seksuele omgang met gereelde kliënte het slegs effens in Santo Domingo (van 15% tot 18%) verbeter, terwyl daar 'n meer drastiese groei in die gebruik van kondome met gereelde kliënte in Puerto Plata was (van 13% tot 29%). Die afname in seksueel oordraagbare siektes was ook groter in Puerto Plata (vanaf 29% tot 16%) as in die geval van Santo Domingo (vanaf 25% tot 16%).⁴²⁹

Hierdie inligting is aanduidend van die feit dat die opbou van eensgesindheid onder sekswerkers deur staats- en nie-staatsorganisasies,

⁴²⁶ Horizons Report 2002:2.

⁴²⁷ Horizons Report 2002:2.

⁴²⁸ Horizons Report 2002:3.

⁴²⁹ Horizons Report 2002:3.

tesame met 'n afdwingbare staatsbeleid, groot sukses met betrekking tot MIV-voorkoming onder sekswerkers tot gevolg kan hê.

Die sukses in die Dominikaanse Republiek is verder daaraan toe te skryf dat hulle van sekswerkers self, die staat asook nie-staatsorganisasies gebruik gemaak het om hulle doelwit te bereik (in teenstelling met Thailand).⁴³⁰ Die basis van die vennootskap was ooreenkomste wat gelei het tot die opleiding van die staat se gesondheidsinspekteurs en dokters van klinieke vir seksueel oordraagbare siektes, deur nie-staatsorganisasies en sekswerkers.⁴³¹

Volgens Bayardo Gomez,⁴³² voormalige direkteur van die provinsiale Departement van Gesondheid van Puerto Plata, was die gesondheidsinspekteurs wat verantwoordelik is vir die maandelikse monitering van seksueel oordraagbare siektes onder sekswerkers se data baie korrupt, voor die samewerking met hierdie amptenare as deel van die projek.

Sekswerkers sowel as die eienaars van seksorganisasies (wat ook by die program betrek is), het ook positief ten opsigte daarvan gereageer.⁴³³

Een sekswerker van Puerto Plata wat verantwoordelik was vir opleiding van mede-sekswerkers as deel van die program, het soos volg opgemerk:⁴³⁴

⁴³⁰ Horizons Report 2002:3. Sien ook Ruxrungtham 2004:76. "Successful programmes are those that use NGO's to pilot prevention and care activities, but then collaborate with governmental entities to move them to scale."

⁴³¹ Horizons Report 2002:3.

⁴³² Horizons Report 2002:3.

⁴³³ Horizons Report 2002:3.

⁴³⁴ Horizons Report 2002:3.

Now, as a result of the project , we take care of ourselves more, and get more respect and skills. Before the project, I used to drink a lot, and not take care of myself – but now I have to be an example of what I am teaching the other women about 100 percent condom use.

Sekswerkers self was ook tevrede met die program omrede dit die las op hulle skouers om op die gebruik van kondome aan te dring, makliker maak. Hulle het geweet dat hulle op die eienaar, bestuurder, platejoggies en ander werknemers kon staat maak om hulle te ondersteun as daar ‘n probleem is.⁴³⁵

Eienaars van bordele aan die ander kant was ook tevrede met die program, omrede die gevoel was dat as jy omsien na die gesondheid van jou sekswerkers, dit meer status aan die organisasie bied.⁴³⁶

Onderhandelinge was in 2002 reeds op pad na die Wêreldbank en USAID om fondse te bekom ten einde hierdie kombinasie-model van die opbou van eensgesindheid in die seksindustrie tesame met ‘n staatsbeleid na ander areas van die Dominikaanse Republiek, waar daar ook baie seksorganisasies en MIV- infektering voorkom, uit te brei.⁴³⁷

⁴³⁵ Horizons Report 2002:3.

⁴³⁶ Horizons Report 2002:3.

⁴³⁷ Horizons Report 2002:3.

5.10.3. Sukses bereik in Indië en Brasilië, gebaseer op gemeenskapsontwikkeling onder sekswerkers

Sekswerkers van Rio de Janeiro wat op straat hulle dienste verrig, maak gereeld 'n draai by 'n klein kantoortjie, geleë op die tweede vloer van 'n gebou, wanneer hulle 'n ruskans benodig. Toegerus met gemaklike stoele, 'n yskas en 'n telefoon, bied die *Fiona da Alma (Soul's Thread) Drop-in Centre*, iets heeltemal nuuts in dié stad naamlik, 'n plek vir sekswerkers om te ontspan, 'n rustige middagete te geniet en van die kompetisie van die lewe op straat te vergeet, terwyl hulle met vriende sosialiseer.⁴³⁸

Die werknemers van hierdie klein kantoortjie bestaan hoofsaaklik uit sekswerkers self, wie se daaglikse taak die sameroep van vergaderings asook die aanbied van werkswinkels rakende enigiets met betrekking tot die onderhandeling met kliënte wat betref die gebruik van kondome tot die verbetering van leesvermoëns en die maak van kunsblomme vir ekstra inkomste, behels. Hierdie kantoor dien ook as oefenplek vir die Fio da Alma koor wat uit 10 sekswerkers bestaan en gedurende feesgeleenthede optree.⁴³⁹

Hierdie fasiliteit is ontwerp as deel van 'n studie wat deur Horizons geloods is ten einde die effektiwiteit van gemeenskapontwikkeling onder sekswerkers as strategie tot MIV-voorkoming te toets. Ten spyte van die groeiende gewildheid van so 'n fasiliteit ontbreek daar volgens die Horizons

⁴³⁸ Horizons Report 2002:4.

⁴³⁹ Horizons Report 2002:4.

Report⁴⁴⁰ nog bewyse rondom die vraag of gemeenskapontwikkeling effektief tot MIV-voorkoming onder sekswerkers lei.

‘n Soortgelyke studie het in Kalkutta in Indië, plaasgevind. Die projek was bekend as die Sonagachi Projek. Sonagachi was een van die eerste voorbeelde van projekte wat verander het vanaf ‘n streng gesondheidsverbeterings-model tot een wat ook gemeenskapontwikkelingstrategieë ingesluit het om sodoende die lewens van sekswerkers te verbeter en MIV-voorkoming te verseker.⁴⁴¹

Die opname wat onder 512 sekswerkers werksaam in ‘n bordeel in Kalkutta gedoen is, het ‘n duidelike verband tussen sosiale-integrasie en deelname van sekswerkers en die konstante gebruik van kondome getoon. Sekswerkers wat deel was van ‘n seksorganisasie en deelgeneem het in die laaste verkiesing, het onder andere meer gereelde gebruik van kondome aangemeld.⁴⁴²

Groepbesprekings en in-diepte onderhoude met onder andere sekswerkers en bordeeleienaars het die ontwikkeling van verskeie strategieë tot gevolg gehad, wat die vermoë om oor die gebruik van kondome met kliënte te onderhandel, verbeter het. Volgens die resultate is gevind dat om deel van ‘n sekswerker-gemeenskap te wees, sowel as deelname aan die groter

⁴⁴⁰ 2002:5.

⁴⁴¹ Horizons Report 2002:5.

⁴⁴² Horizons Report 2002:5.

samelewing, voorkomingmaatreëls teen MIV onder sekswerkers kan fasiliteer.⁴⁴³

Die Sonagachi Projek het ook daartoe gelei dat ongeletterde vroue deur ander sekswerkers onderrig is, terwyl hulle kinders eers na ‘n dagsorgsentrum en later na die skool gestuur is. Sekswerkers wat krediet benodig het, het ook deur middel van hierdie gemeenskapsontwikkelingsprojek bekostigbare lenings van ondersteunende organisasies bekom. Al bogenoemde inisiatiewe het indrukwekkende resultate opgelewer. In 1992, die jaar waarin die Projek begin het, was die statistiek betreffende die konstante gebruik van kondome met kliënte vir die laaste twee maande slegs 1%. Teen 1998 het dit verbeter na 50%. Die voorkoms van sifilis het van 25% geval na 11% en die voorkoms van MIV onder vroulike sekswerkers was 5% teenoor 51% van die sekswerkers in Mombaai, Bombaai.⁴⁴⁴

‘n Sleutelrol in die sukses van die Projek is te vinde in die deelname van sekswerkers in die *Women’s Coordinating Committee*.⁴⁴⁵ Vanaf die stigting daarvan in 1995 het hierdie groep ‘n kragtige stem vir die regte en belange van sekswerkers geword.⁴⁴⁶ In 1997 het die organisasie nasionale aansien geniet met die organisering van Indië se eerste nasionale sekswerkers

⁴⁴³ Horizons Report 2002:5.

⁴⁴⁴ Horizons Report 2002:7.

⁴⁴⁵ Horizons Report 2002:7.

⁴⁴⁶ Horizons Report 2002:7.

konferensie.⁴⁴⁷ Hulle is tans besig met ‘n beweging wat op die dekriminalisering van prostitusie aandring.⁴⁴⁸

BIRDS is nog ‘n organisasie wat deur ‘n Hollandse internasionale organisasie befonds word en ook op MIV-voorkoming in Indië fokus deur konsultante op te lei en inligting rakende MIV asook kondome te versprei.⁴⁴⁹ Hulle het in 1999 reeds in so ‘n mate uitgebrei dat hulle MIV-konsultante aan 15 distrikshospitale in Karnataka kon verskaf. Hierdie konsultante het ook uitgereik na sekswerkers in hulle onderskeie distrikte.⁴⁵⁰

Die Brasiliaanse navorsers wat in 2000 met ‘n studie onder 500 sekswerkers begin het, se resultate het ook ‘n sterk verband tussen die gereelde gebruik van kondome en sosiale integrasie van sekswerkers getoon.⁴⁵¹ In die studie is bevind dat sekswerkers wat deel van ‘n groep/gemeenskap gevorm het en ondersteuning van ander sekswerkers ontvang het, tien keer meer van kondome gebruik gemaak het in hulle laaste vier maande van dienslewering as dié wat sosiaal geïsoleerd was.⁴⁵²

⁴⁴⁷ Horizons Report 2002:7.

⁴⁴⁸ Horizons Report 2002:7. Sien ook O’Neil et al 2004:855. “Sonagachi in Calcutta - from this humble beginning, sex workers in the area created a cooperative society in 1995 that now has over 35 000 members throughout India, a cultural forum with 170 members that promotes safe sex through artistic activities, and a telephone Hotline for HIV positive people.”

⁴⁴⁹ O’Neil et al 2004:855.

⁴⁵⁰ O’Neil et al 2004:855-856.

⁴⁵¹ Horizons Report 2002:6.

⁴⁵² Horizons Report 2002:6.

5.10.4 Sukses bereik in Brasilië met opleiding in die gebruik van die vroulike kondoom

‘n Studie geloods deur Horizons in Campinas, Brasilië het die gebruik van die vroulike kondoom deur sekswerkers wat meer inligting rakende en makliker toegang (deur middel van ‘n opleiding- en ‘n sosiale veldtog) tot die produk bekom het, bestudeer.⁴⁵³

Horizons het met ‘n plaaslike, sosiale bemarkingsorganisasie, DKT, saamgespan ten einde ‘n stabiele prys vir die vroulike kondoom te bepaal, plekke te identifiseer wat gereeld deur sekswerkers besoek word om dit aan hulle beskikbaar te stel en die gebruik en aankoop van die produk aan te moedig deur middel van opvoedkundige sessies deur gesondheidswerkers gelei.⁴⁵⁴

Die studie het by vier navorsingspersele plaasgevind en die navorsers het onderskeidelik 211 sekswerkers in 1999 en 216 sekswerkers in 2000 ondervra om die gebruike betreffende beide manlike en vroulike kondome te bepaal.⁴⁵⁵ Die studie het ‘n verhoging van 17% tot 51% in die getal vrouens wat altyd van die vroulike kondoom gebruik gemaak het, getoon. Sommige sekswerkers het gerapporteer dat die vroulike kondoom hulle in staat stel om seksuele omgang in enige posisie te hê sonder dat dit breek of uitglip en dat

⁴⁵³ Horizons Report 2002:11.

⁴⁵⁴ Horizons Report 2002:11.

⁴⁵⁵ Horizons Report 2002:11.

dit gebruik kan word met kliënte wat nie die gebruik van gewone kondome wil aanvaar nie.⁴⁵⁶

Een sekswerker se opmerking wat betref die gebruik van die vroulike kondoom was soos volg:

I go to the bathroom and insert the female condom without him noticing it. I do not lose money and at the same time I protect myself.⁴⁵⁷

5.10.5 Unieke MIV-voorkoming gevolg deur sekswerkers in Viëtnam se parke

Walters⁴⁵⁸ wys op die MIV-voorkoming wat deur sekswerkers in parke in Viëtnam gevolg word. Die tipe kommersiële seks wat plaasvind minimaliseer die risiko van MIV-oordrag deurdat daar geen oordrag van liggaamvloeistowwe van die kliënt na die sekswerker of omgekeerd plaasvind nie. Die enigste diens wat deur die sekswerkers verrig word, is die masturbering van manlike kliënte deur die sekswerker – waartydens die sekswerkers betas mag word. Dit vind gewoonlik op 'n bankie in die park plaas terwyl die manlike kliënt of langs die sekswerker sit of voor haar gaan staan.⁴⁵⁹ Betaling geskied gewoonlik voordat die seksuele daad plaasvind. Na dienslewering maak die sekswerkers van toiletpapier gebruik om hulself

⁴⁵⁶ Horizons Report 2002:11.

⁴⁵⁷ Horizons Report 2002:11.

⁴⁵⁸ 2003:437.

⁴⁵⁹ Walters 2003:438.

te reinig en reinig hulle, hulle hande met water en handdoeke wat saam werk toe geneem word.⁴⁶⁰ Van hierdie sekswerkers diens tussen vyftien en twintig kliënte per aand.⁴⁶¹ Volgens Walters⁴⁶² hou hierdie tipe sekspraktyk min risiko vir die oordrag van MIV in en kan dit Viëtnam in hulle stryd teen MIV help.

5.10.6 Suksesvolle MIV-voorkoming onder sekswerkers in Australië

In Sydney, Australië, het die twee grootste politieke partye, met die oog op openbare gesondheid, wetgewing bekend gestel wat beide homoseksualiteit en sekswerk dekriminaliseer.⁴⁶³

Australië, wat van die laagste MIV-syfers in die wêreld het, beweer dat die rede daarvoor is dat hulle sekswerkers kon bereik en oplei en hulle nie net op die gebruik van kondome en veilige seks klem gelê het nie, maar ook sekswerkers bemagtig het om beter oor hulleself as sekswerkers of homoseksuele persone te voel.⁴⁶⁴

In Australië befonds die regering seksuele gesondheidklinieke, wat gratis is, geen identiteit verlang nie en ook waar vertroulikheid gewaarborg word. Hierdie klinieke kan dus besoek word sonder dat daar gevrees hoef te word

⁴⁶⁰ Walters 2003:439.

⁴⁶¹ Walters 2003:437.

⁴⁶² 2003:439.

⁴⁶³ mAy-welby 2004:150.

⁴⁶⁴ mAy-welby 2004:150.

dat iemand anders bewus sal word van die feit dat jy 'n sekswerker is. Terselfdertyd bied dit die nodige gesondheidsorg, ondersoek en gesondheidsvoorligting aan dié wat 'n behoefte daaraan het.⁴⁶⁵

Projekte word ook deur die federale- en staatsregering befonds sodat sekswerkers besoek kan word, onderrig kan ontvang en aangemoedig word om bogenoemde klinieke te besoek. Daar word van sekswerkers self gebruik gemaak om ander sekswerkers te bereik en te onderrig, want volgens mAy-welby⁴⁶⁶ luister alle professionele persone baie makliker na hulle kollegas as na 'n persoon wat nog nooit daardie werk verrig het nie. Hierdie projekte sluit inligting in oor die volgende: advies oor belasting, diens in die seksbedryf, veilige seks, hoe om met die plaaslike regering te handel, bystand wat betref die aanmelding van misbruik by die polisie asook gemeenskapsaangeleenthede.⁴⁶⁷

Die sukses van so 'n praktiese benadering spreek duidelik uit die feit dat MIV onder sekswerkers in Australië minder as 1% is en dit minder is as die algemene voorkoms van MIV onder die res van die algehele bevolking.⁴⁶⁸

⁴⁶⁵ mAy-welby 2004:151.

⁴⁶⁶ 2004:151.

⁴⁶⁷ mAy-welby 2004:151.

⁴⁶⁸ mAy-welby 2004:151.

5.10.7 Suksesvolle MIV-voorkoming onder sekswerkers van Nederland

“Living room” projekte vir straatprostitute het reeds in sewe groot Hollandse stede plaasgevind. ‘n Gemiddeld van 50 sekswerkers per aand, maak van hierdie “living rooms” gebruik. Hulle is gewoonlik naby aan straatprostitute se distrikte geleë en verkoop kos en iets te drinke. Nuwe inspuitings en naalde is ook daar beskikbaar in ruil vir dié wat reeds gebruik is, terwyl kondome ook beskikbaar gestel word. In die verlede was maatskaplike-sosiale dienste nie tot die beskikking van straatprostitute nie, maar deesdae is dokters dikwels by hierdie “living rooms” teenwoordig. Hulle behandel nie slegs seksueel oordraagbare siektes en MIV nie, maar ook ander mediese klagtes.⁴⁶⁹

Baie van die Hollandse stede waar venster-prostitutisie voorkom, geniet ook tussen drie tot vier keer per week die dienste van ‘n veldwerker wat dan ‘n middag of ‘n aand by sekswerkers in rooilig-gebiede en bordele besoek aflê. Omrede daar baie sekswerkers van ander lande ook voorkom, is dit belangrik om aan hulle inligting rakende veilige seks, MIV en seksueel oordraagbare siektes, voorbehoeding en kondome tydens hulle eerste ontmoeting te verskaf. Pamflette wat inligting rakende VIGS en seksueel oordraagbare siektes, asook adresse van klinieke wat met laasgenoemde behulpsaam kan wees, bevat, word in agt verskillende tale versprei.⁴⁷⁰

⁴⁶⁹ <http://users.ugent.be/~rmak/europap/rapned.html>. Nageslaan op 30 Augustus 2006.

⁴⁷⁰ <http://users.ugent.be/~rmak/europap/rapned.html>. Nageslaan op 30 Augustus 2006.

‘n Teatergroep, in samewerking met die munisipaliteit van Amsterdam se Gesondheidsdienste, het ‘n blyspel oor veilige seks aangebied wat hoofsaaklik op sekswerkers van vreemde herkoms gemik was. Hulle het ook met die manlike toeskouers oor veilige seks gepraat en ‘n kondoom aan elke persoon oorhandig. Nog ‘n teatergroep het by drie vorige geleenthede gehelp om veilige seks-opleiding aan kliënte van venster-prostitute in rooilig-distrikte te bied.⁴⁷¹

Die nasionale veldtog, *SAFE SEX Sure*, is vir die eerste keer in 1990 geloods en later uitgebrei. Dit bestaan uit ‘n wye reeks opvoedkundige materiaal wat hoofsaaklik gemik is op:⁴⁷²

- 1) die verbetering van kontak met teikengroepe van MIV-infektering
- 2) die verbetering van kennis rakende MIV en seksueel oordraagbare siektes (wat betref oordrag en voorkoming)
- 3) die herinstelling en verbetering van veilige seks as ‘n standaard wat sosiaal normaal is.

‘n Tydskrif genaamd, *Safe Sex at Work and at Play*, met gedetailleerde en opgedateerde inligting rakende die voorkoming van MIV en seksueel oordraagbare siektes, ginekologiese toetsing, voorbehoeding en die “veiliger” gebruik van dwelmmiddels, word onder andere deur *SAFE SEX Sure* onder vroulike sekswerkers versprei. Verder bied die tydskrif ook wenke oor hoe om op veilige seks aan te dring en waarheen om vir berading of behandeling te gaan. Die tydskrif is in Hollands, Engels, Duits en

⁴⁷¹ <http://users.ugent.be/~rmak/europap/rapned.html>. Nageslaan op 30 Augustus 2006.

⁴⁷² <http://users.ugent.be/~rmak/europap/rapned.html>. Nageslaan op 30 Augustus 2006.

Tsjeggies beskikbaar. Vir sekswerkers van ander herkoms, wat nie kan lees nie, is kassette in onder andere Engels en Spaans beskikbaar.⁴⁷³

Aan bordeeleienaars word 'n brosjure oor "safe house policy" en hoe om die higiëniese werksomstandighede te verbeter, verskaf, terwyl SAFE SEX Sure kondoom pakkette met instruksies van hoe kondome gebruik behoort te word en 'n lys van gesondheidsdienste aan kliënte van sekswerkers in rooilig-distrikte versprei.⁴⁷⁴

Uit bogenoemde blyk dit asof Nederland aktief werksaam is wat betref die voorkoming van MIV en seksueel oordraagbare siektes. Die voorkoms van MIV onder sekswerkers in Amsterdam, sonder 'n geskiedenis van binne-aarse dwelmgebruik en dienslewering aan kliënte wat van binne-aarse dwelms gebruik maak, blyk baie laag en respektiewelik 1,5% en 0,5% te wees.⁴⁷⁵

⁴⁷³ <http://users.ugent.be/~rmak/europap/rapned.html>. Nageslaan op 30 Augustus 2006.

⁴⁷⁴ <http://users.ugent.be/~rmak/europap/rapned.html>. Nageslaan op 30 Augustus 2006.

⁴⁷⁵ <http://users.ugent.be/~rmak/europap/rapned.html>. Nageslaan op 30 Augustus 2006.

5.11 Die voorkoms/afwesigheid van verpligte MIV-toetse onder sekswerkers in lande waar prostitusie reeds gedekriminaliseer is

Die Nederlandse regering was betrokke in die formulering van 'n beleid oor VIGS vanaf die begin van die epidemie. Hulle beleid het die volgende doelwitte:⁴⁷⁶

- 1) Die ontwikkeling van 'n bevredigende struktuur vir die sorg vir mense met MIV/VIGS, en
- 2) Die aanmoediging van navorsing en voorkoming van diskriminasie teen dié wat met MIV geïnfekteer is.

In Nederland adviseer die *National Committee on AIDS Control*, beide die nasionale en plaaslike regerings in verband met 'n vigsbeleid. In 1988 is 'n verslag gepubliseer wat voorstelle in verband met hoe om MIV en seksueel oordraagbare siektes onder sekswerkers te voorkom, neergelê. Die belangrikste voorstelle was soos volg:⁴⁷⁷

- 1) Prostitusie, dit is die verkoop van seks vir geld of ander goed, is 'n sosiale werklikheid. Die voorkomingsbeleid poog nie om mense te laat afsien van hulle lewenstyl nie (of om prostitusie te verlaat nie), maar eerder om hulle lewenstyl aan te pas, byvoorbeeld deur middel van die toepassing van veilige seks en veiliger dwelmgebruik.

⁴⁷⁶ <http://users.ugent.be/~rmak/europap/rapned.html>. Nageslaan op 30 Augustus 2006.

⁴⁷⁷ <http://users.ugent.be/~rmak/europap/rapned.html>. Nageslaan op 30 Augustus 2006.

- 2) Die regulering van 'n spesifieke vorm of aspek van prostitusie sal altyd 'n effek op ander vorme daarvan ook hê. Slegs 'n omvattende beleid sal dus effektief wees.
- 3) Strenger regulasies sal 'n negatiewe effek op die meer kwesbare groepe van prostitusie naamlik, die minderjarige sekswerker, onwettige immigrante, dwelmverslaafdes en straatprostitute, hê.
- 4) Die beheer oor VIGS en ander seksueel oordraagbare siektes is afhanklik van die verandering van huidige gedrag en kan slegs deur middel van 'n individuele en vrywillige keuse bereik word. Onvrywillige maatreëls is nie net oneffektief nie, maar ook teenproduktief. Verpligte MIV-toetse en registrasie van sekswerkers is verwerp.⁴⁷⁸

In Duitsland is verpligte registrasie en MIV-toetse onder sekswerkers, net soos in Nederland, in 2001 afgeskaf. Vanaf 2001 is anonieme, gratis en vrywillige MIV-toetsing aan almal, insluitende onwettige immigrante, beskikbaar gemaak.⁴⁷⁹

Alhoewel 'n persoon in Duitsland wat MIV-positief gediagnoseer is, advies oor voorkoming van die verspreiding van die virus ontvang en uitgevra word oor seksuele kontak tydens 'n berading, is geen werklike en konstante

⁴⁷⁸ Sien ook Hindle & Barnett 2003:18. "Contrary to other states where prostitution has been legalized, The Netherlands does not impose STD or HIV/AIDS testing on prostitutes. According to the Mr. A. de Graaf Foundation, a research and advocacy group that stopped its operation in January 2005, many feel that the government is responsible for making medical checkups and treatment available, but it is the responsibility of the individual to use them. Clinics and medical outreach services are available in the red-light districts and "lounges" where street solicitation is permitted."

⁴⁷⁹ http://en.wikipedia.org/wiki/Prostitution_in_Germany. Nageslaan op 25 Augustus 2006.

opvolg van laasgenoemde persone se seksuele kontak nog in Duitsland onderneem nie.⁴⁸⁰

In Nevada, waar prostitusie slegs in gelisensieërde bordele toegelaat word,⁴⁸¹ is sekswerkers onderworpe aan regulasies en kontroles. Alle sekswerkers, werksaam in Nevada se bordele, moet by die polisie registreer. 'n Werkspermit word aan elke sekswerker uitgereik, op voorwaarde dat 'n verpligte seksueel oordraagbare siekte en MIV-toets geslaag word. Sekswerkers moet hulleself elke maand aan 'n MIV-toets onderwerp, terwyl die toetsing vir seksueel oordraagbare siektes elke week moet plaasvind. Indien 'n werker met 'n seksueel oordraagbare siekte geïnfekteer is, moet sy behandeling daarvoor ontvang. Dit is verder 'n misdryf vir 'n MIV-positiewe persoon om in prostitusie betrokke te wees. Terwyl baie sekswerkers verpligte MIV/VIGS-toetse ondersteun, het sommiges reeds die potensiële impak daarvan op sekswerkers se siviele regte, bevraagteken.⁴⁸²

Australië het die *Prostitution Act* in 1992 aangeneem.⁴⁸³ Een van die hoofdoelwitte van die Wet is om die gesondheid van sekswerkers en die gemeenskap te verseker. Die Wet verplig sekswerkers, werksaam in bordele of gesellin-agentskappe, om verpligte toetse vir seksueel oordraagbare siektes te ondergaan. Diegene wat positief toets word verhoed om seksuele dienste te lewer en eienaars en bestuurders van bordele en gesellin-

⁴⁸⁰ Baron 1999:103.

⁴⁸¹ Hindle & Barnett 2003:32.

⁴⁸² Hindle & Barnett 2003:34.

⁴⁸³ Hindle & Barnett 2003:4.

agentskappe mag nie toelaat dat 'n geïnfecteerde sekswerker werk nie. Alhoewel sommiges verpligte mediese toetse kritiseer, het andere die regering se poging om alle partye vir die voorkoming van seksueel oordraagbare siektes verantwoordelik te hou, geprys. Eerder as om net op sekswerkers te fokus, is dit ook volgens die *Prostitution Act*, onwettig vir enigiemand, wetende dat hy of sy 'n seksueel oordraagbare siekte het, om kommersiële seks te verskaf of te ontvang. Dit gee daartoe aanleiding dat sekswerkers in 'n beter posisie is om druk van kliënte of hulle werkgewers om nie van kondome gebruik te maak nie, te weerstaan.⁴⁸⁴

5.11.1 Die moontlike vooruitsig van verpligte MIV-toetse vir sekswerkers in Suid-Afrika met die dekriminalisering van prostitusie

Uit bogenoemde blyk dit of die dekriminalisering van prostitusie in 'n land dus twee moontlike opsies op die gebied van verpligte MIV-toetse bied:

- 1) Die verpligte toetsing van MIV onder sekswerkers (soos wat tans in Australië en Nevada gevolg word).
- 2) Geen verpligte toetsing vir MIV onder sekswerkers nie, maar wel die fokus op voorkomingsmaatreëls soos byvoorbeeld die aandrang op die gebruik van kondome en die gratis verspreiding daarvan. (Die gebruik wat in Nederland en Duitsland gevolg word).

⁴⁸⁴

Hindle & Barnett 2003:5.

In Suid-Afrika bied die Wet op Arbeidsverhoudinge⁴⁸⁵ tans 'n gedragskode waarin riglyne betreffende MIV en die werkplek uiteengesit word.

Die twee hoofdoelwitte daarvan word in Skedule 2 uiteengesit en is soos volg:

- 1) Om riglyne voor te lê wat deur werkgewers en vakbonde geïmplementeer kan word om te verseker dat daar nie teen MIV-positiewe werknemers gediskrimineer word nie.⁴⁸⁶
- 2) Om werkgewers, werknemers en vakbonde van riglyne te voorsien oor hoe om MIV/VIGS in 'n werkplek te bestuur (wat onder andere die bekendstelling van maatreëls om die verspreiding van MIV te voorkom, insluit).

Werkgewers, werknemers en hulle onderskeie organisasies word in terme van Skedule 4 van hierdie gedragskode aangemoedig om 'n MIV/VIGS-beleid en programme, wat die behoeftes van die spesifieke werksplek aanspreek, te ontwikkel en te implementeer.

Die gedragskode maak dit verder duidelik in Skedule 5⁴⁸⁷ dat geen werknemer of potensiële werknemer deur 'n werkgewer versoek mag word om 'n MIV-toets te ondergaan ten einde sy of haar MIV-status vas te stel

⁴⁸⁵ 66/1995.

⁴⁸⁶ Sien ook artikel 6(1) van die Wet op Billike Indiensneming 55/1998 wat bepaal dat niemand in 'n beleid of in praktyk teen 'n werknemer of potensiële werknemer as gevolg van sy of haar MIV-status mag diskrimineer nie. Indien diskriminasie plaasgevind het, moet die werkgewer kan bewys dat die diskriminasie billik was.

⁴⁸⁷ Skedule 5:par 5.3.3.

nie, behalwe indien die Arbeidshof dit in terme van artikel 7(2) van die Wet op Billike Indiensneming⁴⁸⁸ as billik verklaar.⁴⁸⁹

Ingevolge artikel 187(1)(f) van die Wet op Arbeidsverhoudinge,⁴⁹⁰ mag ‘n werknemer wat MIV-positief is of VIGS het, ook nie slegs as gevolg daarvan ontslaan word nie. Indien geldige redes egter bestaan wat verband hou met die bevoegdheid van die werknemer om voort te gaan om werk te verrig en billike prosedures gevolg is, mag hulle diens in terme van artikel 188(1)(a)(i) beëindig word.⁴⁹¹

Dit is dus duidelik dat Suid-Afrika tans ‘n benadering volg wat die regte van MIV-positiewe persone tot ‘n groot mate beskerm en dat verpligte MIV-

⁴⁸⁸ 55/1998.

⁴⁸⁹ Sien ook Oosthuizen 2001:44. “According to the Draft National Policy on Testing for HIV, testing for HIV may be done in the following circumstances:

- a. Upon individual request, for diagnostic or treatment purposes, with the informed consent of that individual.
- b. On the recommendation of a medical doctor that such testing is clinically indicated, with the informed consent of the individual.
- c. As part of HIV testing for research purposes, with the informed consent of the individual in accordance with national legal and ethical provisions regarding research.
- d. As part of screening of blood donations, with the informed consent of the individual and in accordance with statutory provisions regarding blood donations.
- e. As part of unlinked and anonymous testing for epidemiological purposes undertaken by the national, provincial or local health authority or an agency authorized by any of these bodies, with informed consent, provided that HIV testing for epidemiological purposes is carried out in accordance with national and ethical provisions regarding such testing.
- f. Where an existing blood sample is available, and an emergency situation necessitates testing the source patient’s blood (example when a health care worker has sustained a risk bearing accident such as a needle-stick injury), HIV testing may be undertaken without informed consent but only after informing the source patient that the test will be performed, and providing for the protection of privacy. The information regarding the result may be disclosed to the health care worker concerned but must otherwise remain confidential and may only be disclosed to the source patient with his or her informed consent.
- g. Where statutory provisions or legal authorization exist for testing without informed consent.

⁴⁹⁰ 66/1995.

⁴⁹¹ Wet op Arbeidsverhoudinge 66/1995:Skedule 5:par5.3.4.

toetse en afdanking as gevolg van 'n MIV-positiewe status tans hoofsaaklik verbode is. Daar moet egter in gedagte gehou word dat sekswerk in Suid-Afrika tans steeds onwettig is en die wetgewer dit nog nie nodig geag het om op hierdie gebied vir prostitusie as wettige bedryf voorsiening te maak nie.

Skrywer is van mening dat die dekriminalisering van prostitusie, net soos in Australië en Nevada, met verpligte MIV-toetse vir sekswerkers asook hulle kliënte gepaard behoort te gaan. Dit is vanselfsprekend dat die verpligte gebruik van kondome as voorkomingsmaatreël ook van meet af moet geld.

Alhoewel verpligte toetse vir MIV en seksueel oordraagbare siektes vir sekswerkers met die dekriminalisering van prostitusie in Suid-Afrika, die ideale pad is om te volg, is skrywer egter oortuig dat dit nie lank sal neem voordat die grondwetlikheid daarvan voor die Grondwethof vir beslissing sal dien nie.

5.12. Voorstelle tot die suksesvolle MIV-voorkoming onder sekswerkers in Suid-Afrika

Dit blyk duidelik uit Suid-Afrika se Strategiese Plan teen MIV/VIGS en ander Seksueel Oordraagbare Siektes 2000-2005, dat ons land tans oor geen wesenlike en uitvoerbare plan beskik om MIV-verspreiding deur sekswerkers te voorkom nie.

Ons land kan op hierdie terrein baie leer van ander lande wat reeds groot sukses op hierdie gebied bereik het soos wat hierbo bespreek is.

Skrywer beveel die volgende stappe aan ten einde die suksesvolle MIV-voorkoming onder sekswerkers in Suid-Afrika te bereik:

- 1) Die dekriminalisering van prostitusie met gepaardgaande regulering daarvan as beroep.⁴⁹²

Volgens Varga⁴⁹³ sal die eerste stap in die moontlike verandering van sekswerkers se gedrag daarin moet lê dat hulle selfbeeld verhoog moet word. Hierdie swak selfbeeld waaraan meeste sekswerkers lei word vererger deur die feit dat kommersiële seks steeds onwettig in Suid-Afrika is.

Dit is verder nie verrassend dat al die sekswerkers, 35 van Hartford, Connecticut, wat aan Romero-Daza et al⁴⁹⁴ se studie deelgeneem het daarop gedui het dat as slagoffers van seksuele geweld, dit vir hulle onmoontlik is om in daardie omstandighede hulself teen moontlike MIV-infektering te beskerm nie. Gevolglik sal die moontlike dekriminalisering en regulering van prostitusie in 'n land wat met veiliger werksomstandighede gepaard gaan, ook beter onderhandelingsgeleenthede aan sekswerkers bied wat betref die gebruik van kondome.

⁴⁹² Sien ook Karim et al 1995:1521. "Women working at truck stops are typically at the upper end of the scale for risk of HIV infection. Efforts to educate them as to HIV protective strategies have been impeded by frequent police harassment, which has made them a "hard-to-reach" group." Sien verder Chattopadhyay & Mckaig 2004:164. "Empowerment of CSW, originating with their official recognition, is the key to their development in an attempt to affect a long-term health/safety oriented behavior change."

⁴⁹³ 2001:360.

⁴⁹⁴ 2003:251.

- 2) Die aanneming en aanpassing van 'n suksesvolle MIV/VIGS-voorkomingsprogram, soos dié van die Dominikaanse Republiek, om aan Suid-Afrika se eie behoeftes te voorsien. Soos reeds hierbo genoem, het die Dominikaanse Republiek weer hulle program by Thailand aangeneem en aangepas om sodoende in hulle land se behoeftes te voorsien.

Dit is 'n onbetwiste feit dat die afwesigheid van omvangryke voorkomingsprogramme ten opsigte van die groepe wat as hoof oorsake van die verspreiding van MIV beskou word, die MIV-syfers van 'n land die hoogtes sal instuur.⁴⁹⁵

- 3) Skrywer is oortuig dat MIV-opleiding een van die hoofdoelwitte moet wees om sukses met die program te bereik. (Skrywer is verder oortuig dat MIV-opleiding onder sekswerkers en hulle kliënte eers suksesvol kan geskied met die dekriminalisering van prostitusie).

3.1) Die positiewe verband tussen die verskaffing van MIV-opleiding en die gebruik van kondome onder sekswerkers soos in hierdie hoofstuk bespreek is, beklemtoon die belangrikheid van MIV-opleiding as deel van 'n MIV-voorkomingsprogram.

3.2) MIV-opleiding nie net onder sekswerkers nie, maar ook onder hulle kliënte regoor die land is dus 'n noodsaak vir suksesvolle

⁴⁹⁵

Sien Ruxrungtham et al 2004:72. "In the absence of extensive prevention programmes to reduce HIV transmission in at-risk populations (clients and sex workers, injecting drug users and men who have sex with men), they might be expected to see steadily climbing HIV prevalence."

MIV-voorkoming. Gesien in die lig van die feit dat die MIV-virus makliker van 'n man na 'n vrou oorgedra kan word, is dit baie belangrik om ook aan kliënte die nodige opleiding en behandeling te kan verskaf.

Soos Distiller⁴⁹⁶ dit stel, lê die probleem tans om hierdie kliënte te bereik, terwyl prostitusie nog onwettig is.

3.3) 'n Program wat voorsiening vir MIV-opleiding onder sekswerkers en hulle kliënte maak, alleen, sal ook geen finale oplossing bied nie. Soos reeds in hierdie hoofstuk bespreek, word sommige sekswerkers geïnfekteer deur middel van geslagsgemeenskap wat in hulle persoonlike verhoudings plaasvind. Manopaiboon et al⁴⁹⁷ stel dus voor dat sekswerkers en hulle persoonlike vriende saam berading moet ontvang wat betref die MIV-risiko en hoe om dit te voorkom. Alternatiewelik word die ontwikkeling van MIV-voorkomingsmetodes soos byvoorbeeld entstof⁴⁹⁸ of vaginale

⁴⁹⁶ 2001:40.

⁴⁹⁷ 2003:50.

⁴⁹⁸ Sien <http://www.who.int/hiv/topics/vaccines/Vaccines/en/>. Nageslaan op 6 September 2006. "Vaccines stimulate the body's immune system to provide protection against infection or disease. Vaccines against HIV are being developed, and they are in various stages of clinical trial but at present none have proven effective."

“microbicides”⁴⁹⁹ wat nie afhanklik is van samewerking van jou seksmaat nie, voorgestel.⁵⁰⁰

- 3.4) Nog ‘n groep persone op wie aandag gevestig moet word, is die kinders wat wees deur ouers/sekswerkers wat aan MIV/VIGS oorlede is, gelaat word. Baie van hierdie kinders is aan die straat oorgelewer en begin self ‘n beroep in die sekswerk ten einde te oorleef. De la Cruz⁵⁰¹ lê klem op die behoeftes en noodsaaklikheid van programme vir vigswesies. Volgens haar het organisasies wat poog om te help deur middel van opleiding, die beste kans op sukses. Een van die beste organisasies in Zimbabwe wat met die Katolieke Kerk geassosieer word, is die *Mashambanzou Care Trust*.⁵⁰²

Die doel van die organisasie is om almal wie hulle kan bereik betreffende die MIV/VIGS-epidemie op te lei. Hulle werkswinkels, aangebied in verskillende tale soos Engels, Shona en Sindebele, bereik van skoolkinders tot soldate en ook mense wat in die landelike gebiede werk.⁵⁰³

⁴⁹⁹ Sien <http://www.who.int/hiv/topics/microbicides/microbicides/en/>. Nageslaan op 6 September 2006. “Microbicides are compounds that can be applied inside the vagina or rectum to protect against transmitted infections (STI’s) including HIV. They can be formulated as gels, creams, film, or suppositories. Microbicides may or may not have spermicidal activity (contraceptive effect). At present an effective microbicide is not available”.

⁵⁰⁰ Manopaiboon et al 2003:50. Sien ook Karim et al 2003:1524. “While the social process to build group identity and strength are under way, the sex workers in this study have been emphasizing their need for a protective method that does not require client cooperation. Research with intravaginal microbicides is now being planned with this group.”

⁵⁰¹ 2000:21.

⁵⁰² De la Cruz 2000:21.

⁵⁰³ De la Cruz 2000:21.

In Suid-Afrika, met sy vele straatkinders wat ook bereid mag wees om prostitusie as inkomste bo die verdra van hongerpyne te verkies, behoort MIV-opleiding onder hierdie groep dringende aandag te geniet.

- 3.5) Die program met MIV/VIGS-opleiding as doelwit moet werknemers/opleidingspersoneel betrek wat al elf amptelike tale van ons land verteenwoordig, ten einde alle persone op alle gebiede te bereik en op te lei.
- 3.6) Sekswerkers self moet so ver as moontlik opgelei word ten einde opleiding aan ander sekswerkers te verskaf. Soos reeds in hierdie hoofstuk bespreek is, blyk dit dat mense meer bereid is om te luister na ander wat self in 'n soortgelyke beroep is of was as na persone wat nog nooit daardie diens gelewer het nie.
- 3.7) Ten einde die MIV-opleiding te verskaf, is dit nodig om die behoeftes van die teikengroep aan wie opleiding verskaf gaan word, te bepaal. Om opleiding deur middel van onder andere televisie te bied sal byvoorbeeld nie die persone of sekswerkers in sekere landelike gebiede bereik nie. So het 'n organisasie in Kambodja 'n bootreis geborg ten einde 'n video oor 'n MIV-positiewe Kambodja-soldaat, wat huis toe teruggekeer het, aan te bied. Die vertoon van hierdie video was uiters suksesvol en is

deur meer as 100 000 mense oor 'n kort tydperk van drie maande gesien.⁵⁰⁴

- 3.8) Die opleiding moet spesifiek fokus op die uitbreiding van kennis wat betref die gebruik van kondome en die doeltreffendheid daarvan aangaande die voorkoming van MIV. As deel van hierdie opleiding behoort kondome gratis verskaf te word en altyd maklik bekombaar te wees.

Prybylski et al⁵⁰⁵ wys op die sukses wat met MIV-opleiding onder sekswerkers in Thailand bereik is toe dit met die gratis verspreiding van kondome gekombineer is.

Chattopadhyay & Mckraig⁵⁰⁶ is ook van mening dat ten einde met kondome as voorkomingsmaatreël teen MIV te slaag dit gereeld, korrek en konstant aangewend moet word. Hierdie vereistes vereis weereens opgeleide gebruik, finansiële stabiliteit van sekswerkers (nie net wat betref die prys van kondome nie, maar ook om kliënte wat nie van kondome gebruik wil maak nie, te kan weier), die maklike bekombaarheid van kondome asook die samewerking van kliënte.

⁵⁰⁴ Wienrawee & Livingstone 1999:28.

⁵⁰⁵ 1999:469.

⁵⁰⁶ 2004:163.

Volgens Peltzer et al⁵⁰⁷ het 61,91% van die 70 sekswerkers in Suid-Afrika wat deel van die studie was, reeds van die vroulike kondoom gehoor maar slegs 14% het al daarvan gebruik gemaak. Volgens Marseille et al⁵⁰⁸ sal 'n goed ontwerpte vroue-kondoom-program wat aan sekswerkers aangebied word asook aan ander vroue met meer as een seksmaat, baie koste-effektief wees en tot besparing van die openbare sektor van Suid-Afrika se gesondheidsfondse lei.

Volgens 'n vraelys wat in 2001 in Zimbabwe deur sekswerkers voltooi is, is bevind dat sekswerkers self die gebruik van die vroue-kondoom aanvaar, maar dat kliënte ongewillig was omrede hulle wantroue het in die onbekende metode van beskerming.⁵⁰⁹ Dit dui weereens op die behoefte van die opleiding van nie net sekswerkers nie, maar ook hulle kliënte.

3.9) Behalwe vir die opleiding betreffende kondome, is skrywer dit eens met Peltzer et al,⁵¹⁰ wat op die belangrikheid van opleiding betreffende die onderhandelingsvermoëns van sekswerkers wys. Dit is van kardinale belang ten einde op die gebruik van kondome te kan aandring.

3.10) Nog 'n struikelblok teen MIV-voorkoming is die gebruik van alkohol en dwelmmiddels deur sommige sekswerkers wat hulle

⁵⁰⁷ 2004:6.

⁵⁰⁸ 2001:135-48.

⁵⁰⁹ Ray et al 2001:581.

⁵¹⁰ 2004:10.

vermoë om op die gebruik van kondome aan te dring ook mag beïnvloed. Rehabilitasie geleenthede vir sekswerkers met hierdie probleem is dus ook noodsaaklik.

Volgens El-Bassel et al⁵¹¹ sal pogings van die openbare gesondheidssektor om MIV–infektering en dwelmmisbruik onder sekswerkers te verminder ook onsuksesvol wees, tensy dit met emosionele gesondheid en ander basiese dienste soos behuising, opvoeding/opleiding, werksgeleenthede en behandeling vir die gebruik van dwelmmiddels gepaard gaan.

3.11) Skrywer is dit verder eens met Svenkerud & Singhal⁵¹² wat van mening is dat ten einde sukses met die aanbied van ‘n program vir ‘n spesifieke populasiegroep soos byvoorbeeld sekswerkers te bereik, daar spesifieke verdere riglyne is wat gevolg moet word, naamlik:

- Die spesifieke groep moet met respek behandel word.
- Die groep moet gemaklik voel teenoor die persone met wie hulle kommunikeer.
- Inligting wat in groot groepe bekend gemaak word, moet opgevolg word deur middel van persoonlike opvolgbesoeke ten einde te verseker dat die inligting soos aangebied of die video wat tydens die groepsessie vertoon is, deur die individu verstaan word.

⁵¹¹ 1997:69.

⁵¹² 1998: vanaf 193.

- Opvolgprosedures moet nie net gevolg word om te verseker dat die oordra van inligting wel suksesvol was nie, maar ook om vas te stel of dit met veranderde gedrag gepaard gaan.
- 4) Gemeenskapsontwikkeling as deel van ons land se MIV-program kan ook 'n sleutelrol in MIV-voorkoming onder sekswerkers speel. Voorbeelde van die sukses bereik met gemeenskapontwikkeling ten einde MIV-voorkoming te bevorder is te vinde in Brasilië en Indië soos vroeër in die hoofstuk bespreek is.
 - 5) Staatskontrole oor die seksbedryf vorm die volgende stap in MIV-voorkoming onder sekswerkers. Staatskontrole kan geskied deur middel van die verpligte registrasie van sekswerkers of die lisensiëring van bordele.
 - 6) Met die ingryping van die staat kan die gebruik van kondome deur sekswerkers verpligtend gemaak word deur strafsanksies in te stel vir die nie-nakoming daarvan.

Die sleutel tot sukses wat in Thailand bereik is, was die feit dat die seksindustrie in kommersiële ondernemings ingedeel is, met rekordhouding wat onder staatsbeheer geval het. Die sisteem is gekontroleer en gemonitor en die gebruik van kondome is deur die staat afdwing. Hierdie afdwinging van die gebruik van kondome in elke kommersiële seksonderneming het die keuse van kliënte om van

kondome gebruik te maak weggeneem omrede hulle nie ander sekswerkers kon besoek waar hulle op seksuele omgang sonder die gebruik van kondome kon aandring nie.⁵¹³

- 7) Staatskontrole oor die bedryf met gepaardgaande regulerende wetgewing baan verder die weg vir verpligte MIV-toetsing.

Met konfidensialiteit as voorvereiste vir die verpligte MIV-toetsing sal sekswerkers nie net in staat gestel word om van hulle MIV-status bewus te word nie, maar kan die nodige inligting rakende voorkoming van oordrag, behandeling en verdere risiko's ook tydens en na toetsing aan MIV-positiewe sekswerkers voorsien word.

Distiller⁵¹⁴ is ook van mening dat die regulering van prostitusie as wettige bedryf daartoe sal lei dat sekswerkers meer bereid sal wees om die aard van hulle beroep bekend te maak wanneer hulle mediese hulp inwin. Gevolglik sal gesondheidsopleiding en behandeling ook makliker aan hierdie werkers gebied kan word.

Sekere gedeeltes van Nevada is toegelaat om 'n hoogs gereguleerde seksindustrie te wettig met verpligte registrasie en lisenasiering van sekswerkers, beperking van prostitusie tot sekere bordele, weeklikse gesondheidsondersoeke en verpligte gebruik van kondome.⁵¹⁵ Sekswerkers

⁵¹³ Chattopadhyay & Mckaig 2004:163.

⁵¹⁴ 2001:39.

⁵¹⁵ Legget 1998:21-24.

is verder opgelei in die visuele inspeksie van seksueel oordraagbare siektes en disinfekteer kliënte met antiseptiese middels voor en na seksuele omgang as deel van hulle werkswyse.⁵¹⁶

Die resultaat van bogenoemde is dat geen geregistreerde sekswerker in Nevada tot en met 1998 MIV-positief getoets het nie.⁵¹⁷

Hierdie rekord kan nie deur die algemene populasie bereik word nie en dit maak in werklikheid uit 'n gesondheidsoogpunt, seksuele omgang met 'n sekswerker van Nevada in sommige gevalle veiliger as seksuele omgang in die huwelik en baie veiliger as die tipiese "one-night-stand".⁵¹⁸

- 8) Alhoewel MIV-verspreiding deur middel van die regulering van die seksbedryf in 'n groot mate voorkom kan word, kan die streng regulering en vereistes daaraan verbonde veroorsaak dat sekswerkers verkies om nie te registreer nie en ongesteurd en onwettig voortgaan.

Skrywer is egter van mening dat daar streng opgetree moet word (deur middel van strafsanksies), teen sekswerkers wat nie bereid is om die vasgestelde vereistes en voorgeskrewe riglyne na te kom nie. Die sukses van die dekriminalisering en gepaardgaande regulering van prostitusie sal hoofsaaklik afhang van die vermoë van die staat om nakoming af te dwing.

⁵¹⁶ Leggett 1998:21-24.

⁵¹⁷ Leggett 1998:21-24.

⁵¹⁸ Leggett 1998:21-24.

5.13 Samevatting

Prostitusie, al is dit 'n euwel, is stewig in ons land gevestig met geen hoop om in die toekoms te verdwyn nie. Verder is MIV-verspreiding 'n groot rede tot kommer in Suid-Afrika en speel sekswerkers 'n rol in die verspreiding daarvan. Met die instelling en uitvoering van bogenoemde riglyne kan MIV-verspreiding deur sekswerkers in Suid-Afrika egter in 'n groot mate beperk word.

Sekswerk sonder die verspreiding van MIV is 'n moontlikheid. So word ook bevestig deur Leggett⁵¹⁹ waar hy opmerk dat een sekswerkers wat beweer dat sy aan ongeveer 50 kliënte per week diens lewer in 'n provinsie waarvan ongeveer een derde van die besoekers MIV-positief is (Kwa-Zulu-Natal), steeds haar MIV-negatiewe-status behou.

⁵¹⁹ 2001:108.

HOOFSTUK 6

DIE INVLOED VAN 'N GEWETTIGDE SEKSBEDRYF OP KINDERPROSTITUSIE EN HANDEL IN KINDERS

6.1 Inleiding

In 'n artikel deur Benjamin Waugh en aartsbiskop Edward van 1886 is kinders soos volg beskryf.⁵²⁰

A child is not only made in the image of God, but of all His creatures it is the most like Himself in its early purity, beauty, brightness, and innocence.

Die reinheid van jeugdiges is toe reeds ook beskou as iets wat aan korrupsie blootgestel kon word en beskerming moes geniet.⁵²¹

Ongelukkig is dit nodig om te meld dat daar oor die jare heen nie veel verander het nie. Inteendeel, die seksuele uitbuiting van kinders is vandag 'n internasionale probleem wat besig is om buite beheer te raak.⁵²²

⁵²⁰ Brown 2004:346.

⁵²¹ Brown 2004:346.

⁵²² Sien Chase & Statham 2005:4. "In recent years, there has been an increasing awareness of the extent and scale of abuse of children and young people through sexual exploitation, both internationally and in the UK."

Barnitz⁵²³ stel dit soos volg:

The practice of Commercial Sexual Exploitation of Children recognizes no national borders and strikes at a human resource precious to every community's future: our children.

In Nelson Mandela se boodskap aan die *Congress Against Commercial Sexual Exploitation of Children* gehou te Stockholm, Swede, in Augustus 1996, blyk ook sy misnoeë duidelik wat betref die seksuele uitbuiting van kinders.⁵²⁴ Mandela se woorde was soos volg:⁵²⁵

They are not ours to be used and abused, but to be loved and nurtured. Their well being is ultimately the well being of an entire nation.

In die oorweging van die moontlike dekriminalisering van prostitusie in Suid-Afrika, ontstaan die vraag dus wat die effek van so 'n stap op kindersprostitusie en die handel van kinders sal wees. Wat hierdie hoofstuk betref sal daar spesifiek gelet word op die omvang en strekking van hierdie twee vorme van seksuele uitbuiting van kinders en die effek wat die dekriminalisering van prostitusie daarop mag hê. Navorsing oor internasionale handel is egter steeds baie min en hoofsaaklik beperk tot die bespreking van die probleem en die hersiening van raamwerke en beleide op die gebied.⁵²⁶

⁵²³ 2001:600.

⁵²⁴ Jeffreys 2000:360.

⁵²⁵ Jeffreys 2000:360.

⁵²⁶ Chase & Statham 2005:14. Sien ook Melby 2004:3. "David Finkelhor, PhD, professor of sociology and director of the Crimes Against Children Research Center at the University of New Hampshire, said: There really isn't any good research on juvenile prostitution. It's pretty sketchy."

6.2 Definisies

Ten einde 'n duidelike onderskeid te tref tussen die terme wat in hierdie hoofstuk gebruik word, word die volgende definisies verskaf:

1) Kinders.

Volgens artikel 1 van die *Convention on the Rights of the Child*, word kinders soos volg gedefinieer:⁵²⁷

Every human being below the age of eighteen years unless, under the law applicable to the child, majority is attained earlier.

Artikel 1 van Suid-Afrika se Wetsvoorstel tot die wysiging van die Wet op Seksuele Misdrywe van 2006 omskryf “kind” ook as ‘n persoon jonger as 18 jaar, met die uitsondering van artikels 14 en 15 (wat betref sekere seksuele dade met kinders waarvoor kinders nie geldige toestemming kan gee nie) vir watter doeleindes kinders beskryf word as persone tussen die ouderdom van 12 en 16 jaar.

Volgens Jeffreys⁵²⁸ verskil die ouderdom waarop toestemming tot geslagsverkeer gegee kan word in die onderskeie lande. In lande waar daar nie spesifieke wetgewing bestaan wat die diens van meisies onder die ouderdom van 18 in prostitusie verbied nie, word die ouderdom waarop toestemming gegee kan word as die ouderdom beskou waarop prostitusie wettig is.

⁵²⁷ Jeffreys 2000:360.

⁵²⁸ 2000:360.

2) Kinderprostitusie.

Chase & Statham⁵²⁹ definieer kinderprostitusie soos volg:

Child prostitution refers to the sexual exploitation of a child for the remuneration in cash or in kind, usually but not always organized by an intermediary (parent, family member, procurer, teacher, etc.).

3) Handel in kinders.

Die *Human Rights Watch* het handel in kinders soos volg gedefinieer:⁵³⁰

The recruitment, transportation, transfer, harbouring or receipt of a child for the purposes of sexual or labour exploitation, forced labour, or slavery.

Volgens Chase & Statham⁵³¹ word handel in kinders hoofsaaklik in twee verdeel, naamlik handel wat binne die grense van 'n land of staat plaasvind en internasionale handel wat oor landsgrense heen geskied.

4) Kommersiële Seksuele Uitbuiting.

Hierdie term is soos volg deur *The Declaration and Agenda for Action of the World Congress Against Commercial Sexual Exploitation of Children*, soos gehou te Stockholm, 1996, gedefinieer:⁵³²

⁵²⁹ Chase & Statham 2005:8.

⁵³⁰ Beyrer 2004:16.

⁵³¹ 2005:14.

⁵³² Chase & Statham 2005:8. Sien ook Barnitz 2001:598. "This atrocity, rightly called the ultimate evil is defined as a fundamental violation of children's rights and comprises the sexual abuse by a person and remuneration in cash or in kind to the child or to a third person or persons. In addition to suffering all the consequences of sexual abuse, the child is treated as a commodity, and the child's body is sold to an abuser for the abuser's sexual pleasure. Commercial sexual exploitation

The commercial sexual exploitation of children is a fundamental violation of children's rights. It comprises sexual abuse by the adult and remuneration in cash or kind to the child or a third person or persons. The child is treated as a sexual object and as a commercial object. The commercial sexual exploitation of children constitutes a form of coercion and violence against children, and amounts to forced labour and a contemporary form of slavery.

Uit bogenoemde definisies blyk dit dus duidelik dat die kommersiële seksuele uitbuiting van kinders na beide kinderprostitusie en die handel van kinders verwys.

6.3 Die verskil tussen die prostitusie van volwassenes en kinderprostitusie

Die behoefte om tussen die prostitusie van volwassenes en kinderprostitusie te onderskei, word nou amptelik erken. Hierdie onderskeid is belangrik omrede daar al hoe meer aanvaar word dat jong persone betrokke by prostitusie, slagoffers van seksuele misbruik is. Daarom, eerder as om die terme prostituut of sekswerker te gebruik, word na jong persone betrokke in prostitusie as jongelinge, onderworpe aan seksuele uitbuiting, verwys.⁵³³

of children occurs in the sex trade businesses of prostitution, pornography and trafficking for sexual purposes.

⁵³³ Melrose 2002:335.

Jeffreys⁵³⁴ stem egter nie saam met aktiviste en selfs die Internasionale Arbeidsorganisasie⁵³⁵ wat ‘n onderskeid tussen die prostitusie van volwassenes en kinderprostitusie (in die sin dat kinderprostitusie gestop kan word terwyl die prostitusie van volwassenes gewettig word) probeer tref nie. Jeffreys⁵³⁶ vervolg dat die prostitusie van volwassenes en kinderprostitusie nie geskei kan word nie omrede beide vorme skadelike, tradisionele praktyke tot gevolg het wat beëindig moet word. Volgens haar kan slegs beleide wat alle vorme van mans se seksueel uitbuitende gedrag uitroei, tot die vermindering van kinderprostitusie aanleiding gee.⁵³⁷ Jeffreys⁵³⁸ stel voor dat in plaas daarvan om ‘n onderskeid tussen die prostitusie van volwassenes en kinderprostitusie te tref, dit beter sal wees om die probleem van prostitusie aan te spreek deur middel van die “rekonstruksie” of verandering van mans se seksuele gedrag op ‘n globale vlak. Skrywer het egter bedenkinge oor die kanse tot sukses met so ‘n poging.

Volgens Jeffreys⁵³⁹ kan daar ook van die onderskeid wat tussen die prostitusie van volwassenes en kinderprostitusie gemaak word, afgelei word dat wanneer kinders die ouderdom van 18 jaar bereik, alhoewel hulle steeds

⁵³⁴ 2000:359.

⁵³⁵ Sien <http://www.ilo.org/public/english/about/index.htm>. Nageslaan op 8 September 2006. “The International Labour Organization is the UN specialized agency which seeks the promotion of social justice and internationally recognized human and labour rights.”

⁵³⁶ 2000:359.

⁵³⁷ Jeffreys 2000:359.

⁵³⁸ 2000:376.

⁵³⁹ 2000:361.

in die seksindustrie misbruik mag word, hulle as minder kosbaar geag word en so ook hulle welstand.

Skrywer stem egter nie saam met hierdie siening van Jeffrey's⁵⁴⁰ nie. Myns insiens is addisionele beskerming ten opsigte van kinders tot en met 'n bepaalde ouderdom juis nodig as gevolg van onder andere die emosionele onvolwassenheid en die gebrek aan selfhandhawendheid wat by kinders mag voorkom.

In die Internasionale Arbeidsorganisasie se verslag oor prostitusie in Suid-Oos Asië tref Lin Lean Lim die onderskeid tussen die prostitusie van volwassenes en kinderprostitusie soos volg:⁵⁴¹

Child prostitution is an intolerable form of child labour whereas in the case of adults, prostitution could be considered an occupation or a form of work, in the case of children it is a totally unacceptable form of forced labour.

Die Internasionale Arbeidsorganisasie bied as grondslag vir die onderskeid wat hulle tussen die prostitusie van volwassenes en kinderprostitusie tref, die groot fisiese en sielkundige skade wat deur kinders, onderworpe aan seksuele uitbuiting, gelei word.⁵⁴² Volgens die verslag deur die Internasionale Arbeidsorganisasie, ly kinders wat slagoffers van prostitusie is aan onder andere post-traumatiese stres, is hulle geneigd om hulleself te

⁵⁴⁰ 2000:361.

⁵⁴¹ Jeffrey's 2000:362.

⁵⁴² Jeffrey's 2000:365.

beseer, en ook om skuldig, skaam en waardeloos te voel. Jeffrey's⁵⁴³ is egter van mening dat navorsing daarop dui dat volwasse sekswerkers ook soortgelyke fisiese en sielkundige skade ly.

Skrywer stem saam met Jeffrey's⁵⁴⁴ in haar mening dat volwasse sekswerkers ook dikwels fisiese en sielkundige skade ly, maar is steeds oortuig dat kinders addisionele beskerming verdien. Skrywer se sienswyse word ondersteun deur die Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika⁵⁴⁵ wat dit in terme van artikel 28 (1)(e) en (f)⁵⁴⁶ nodig geag het om spesiale beskerming aan kinders teen sekere vorme van arbeid te bied, terwyl geen soortgelyke voorsiening ten opsigte van volwassenes gemaak is nie.

Lin Lean Lim se ondersteuning van die onderskeid wat tussen die prostitusie van volwassenes en kinderprostitusie getref moet word, blyk verder uit die volgende aanhaling uit haar verslag:⁵⁴⁷

Even when a child is physiologically developed, he or she may not have the cognitive, psychosocial or emotional capacity, or self-perception, to make a voluntary choice to enter prostitution.

⁵⁴³ 2000:365.

⁵⁴⁴ 2000:365.

⁵⁴⁵ Wet 108/1996.

⁵⁴⁶ Artikel 28 (1)(e) en (f): (1)Elke kind het die reg-

- (e) om teen uitbuitende arbeidspraktyke beskerm te word;
- (f) om nie verplig of toegelaat te word om werk te verrig of dienste te lewer nie wat
 - (i) onvanpas is vir 'n persoon van daardie kind se ouderdom; of
 - (ii) 'n risiko vir die kind se welsyn, opvoeding, liggaamlike of geestelike gesondheid of geestelike, morele of sosiale ontwikkeling inhou.

⁵⁴⁷ Jeffrey's 2000:368.

Melrose⁵⁴⁸ is ook van mening dat as gevolg van kinders se ekonomiese afhanklikheid van volwassenes en die verskil in magsbalans tussen kinders en volwassenes, kinders en jong persone betrokke in prostitusie, vanselfsprekend meer kwesbaar as volwassenes in die seksbedryf is. Melrose⁵⁴⁹ vervolg dat jong persone wat by prostitusie betrokke is, hoofsaaklik gesoek word deur ouer kliënte, wat daartoe in staat en bereid is om te betaal vir die voorreg om arm, emosioneel kwesbare en jong vroue vir hul eie seksuele bevrediging te misbruik.

Volgens Kuntay⁵⁵⁰ is ‘n mens gedurende kinderjare meer kwesbaar en is die kans om uitgebuit te word soveel groter. Hy is van mening dat ‘n individu, veral ‘n minderjarige persoon (as gevolg van die magsbalans wat in die samelewing heers), maklik beheer van sy of haar lewensomstandighede kan verloor. Dit als in aggenome, is dit volgens hom nie verkeerd om kinderprostitusie as “gedwonge arbeid” te beskou nie.⁵⁵¹

Cusick⁵⁵² is ook van mening dat daar iets addisioneel verkeerd is met kinderprostitusie. Volgens haar is seks met ‘n kind, misbruik, is kinders geregtig op beskerming teen misbruik en is volwassenes wat kinders seksueel misbruik, seksuele misdadigers.

⁵⁴⁸ 2002:336.

⁵⁴⁹ 2002:336.

⁵⁵⁰ 2002:345.

⁵⁵¹ Kuntay 2002:345.

⁵⁵² 2002:245.

Skrywer steun die sienswyse van diegene wat van mening is dat kinderprostitusie in 'n ernstiger lig as die prostitusie van volwassenes beskou moet word en meer dikwels 'n vorm van gedwonge arbeid is. Met die dekriminalisering van prostitusie in 'n land is 'n duidelike en weldeurdagte verbod op kinderprostitusie dus 'n voorvereiste.

6.4 Statistiese gegewens in verband met kinderprostitusie en handel in kinders

6.4.1 Algemeen

Daar is geen onsekerheid oor die feit dat die wêreldwye verskynsel van handel in mense tans 'n nuwe industrie is wat biljoene verdien nie.⁵⁵³

⁵⁵³ Barnitz 2001:608. "Trafficking in human beings for the sex trade and for labor is believed to be a \$7 billion business, according to Amy O'Neil Richard, analyst and author of International trafficking in women to the United States: A contemporary manifestation of slavery and organized crime. Billions of additional dollars are generated by prostitution, pornography and sex tourism business. Sien ook Denisova 2001:30. "Trafficking in women and children for purposes of sexual exploitation increases annually, generating an estimated 7 billion to 12 billion dollars a year." Sien verder Die Volksblad, 12 Mei 2004:2. "Volgens Kreston is die mensehandelbedryf wêreldwyd \$7 miljard sterk en kinders word tot \$30 000 elk verkoop – hetsy vir seksuele uitbuiting of gedwonge arbeid en slawerny. Kinders is nie soos dwelms nie. 'n Kind kan weer en weer en weer verkoop word. Hulle word op verskillende ouderdomme vir verskillende praktyke gebruik." Sien ook Poulin 2005:s.p. "The prostitution industry accounts for 5% of the GDP of the Netherlands, between 1 and 3% of Japanese GDP and in 1998, the ILO estimated that prostitution accounted for between 2 and 14% of the total economic activity in Thailand, Indonesia, Malaysia and the Philippines. Sien verder Poulin 2005:s.p. "The traffickers sell such women to the owners of Victoria's brothels for US \$15 000 each. The weekly profits derived from the trafficking in women in Australia by the prostitution industry is estimated at \$1 million. Sien verder Rennell 2004:30. "The International Labor Organisation claims that in 2003 the child sex industry in Thailand contributed between 14 and 16 percent of the national gross domestic product. The UN Office on Drugs and High Crime cites Europol's estimate that the industry is worth several billion US dollars a year." Sien verder Jeffreys 2000:362. "The sex industry in SE Asia is estimated in the report to account for from 2-14 percent of regional economies. The estimated value of the 'adult industry' in Australia by market analysts is 1.8 billion Australian dollars."

Volgens Poulin⁵⁵⁴ word daar tans geskat dat die wins wat gemaak word deur middel van die handel in vroue vir seksuele doeleindes, meer geld inbring as handel in vuurwapens en dwelmmiddels.

Wat statistiek ten opsigte van die voorkoms van kinderprostitusie en handel in kinders betref, moet daar egter in gedagte gehou word dat alle syfers en gevalle nie aangemeld word nie.⁵⁵⁵

Alhoewel min kwantitatiewe navorsing⁵⁵⁶ op die gebied van handel vir seksuele doeleindes gedoen is, dui selfs die mees informele opnames wel op skokkende syfers van kinders wat daarby betrokke is.⁵⁵⁷

Volgens Siringi⁵⁵⁸ word daar wêreldwyd ongeveer 1 miljoen kinders jaarliks in prostitusie gedwing en is die totale getal kinders wat as prostitute werksaam is, so veel as 10 miljoen.⁵⁵⁹

⁵⁵⁴ 2005:s.p.

⁵⁵⁵ Chase & Statham 2005:8. "Quantifying the scale of prostitution involving children and young people is problematic since much activity is hidden away in brothels, massage parlours and saunas, and there are clear practical constraints and ethical issues in conducting appropriate research."

⁵⁵⁶ Statistiek betreffende kinderprostitusie en die voorkoms van handel in kinders en persone is moeilik bekombaar, veral in die lig van die feit dat dit in 'n groot mate versteek word. Statistiese gegewens met betrekking tot die onderskeie lande wat volg is dus nie deurgaans volledig wat betref die voorkoms van kinderprostitusie en handel onderskeidelik nie, terwyl die datums ten opsigte van beskikbare statistiek ook aansienlik verskil.

⁵⁵⁷ Barnitz 2001:598.

⁵⁵⁸ 2002:1756.

⁵⁵⁹ Sien verder Rennell 2004:30. "The United Nations Children's Fund (UNICEF) states that more than 1 million new children worldwide enter the industry every year and are forced to serve between five and ten clients a day."

Volgens die *United Nations Children's Fund* word daar wêreldwyd miljoene kinders vir kommersiële doeleindes uitgebuit. Volgens hulle tree daar ook ongeveer 1 miljoen kinders jaarliks tot die seksbedryf toe, maar veroorsaak die geheimhouding van hierdie bedryf 'n gebrek aan behoorlik gedokumenteerde syfers om hierdie breë skattings te staaf.⁵⁶⁰

Volgens Poulin⁵⁶¹ is ongeveer 4 miljoen vroue en kinders jaarliks slagoffers van wêreldwye handel vir seksuele doeleindes.

6.4.2. Verenigde Koninkryk

Volgens Chase & Statham⁵⁶² wissel die getal jeugdiges in Brittanje wat jaarliks by prostitusie betrokke is en waarvan 'n derde jonger as sestien jaar oud is, tussen 2000 (volgens Bluett et al se studie in die jaar 2000) en 5 000 (volgens Barret se studie in 1998).

Volgens die *United Nations Children's Fund* (UNICEF) het daar gedurende die jare 1999 tot 2003 ten minste 250 kinders die Verenigde Koninkryk vir doeleindes van handel binnegekom.⁵⁶³ Hierdie syfer word egter beskou as 'n onderskatting van die ware getal omrede handel nog 'n nuwe verskynsel is en baie owerhede nou eers begin om daarvan rekord te hou.⁵⁶⁴

⁵⁶⁰ The Lancet 2001:2095.

⁵⁶¹ 2005:s.p.

⁵⁶² 2005:9.

⁵⁶³ Chase & Statham 2005:14.

⁵⁶⁴ Chase & Statham 2005:14.

Volgens Brown⁵⁶⁵ het 'n woordvoerder van *End Child Prostitution, Child Pornography and Trafficking of Children for Sexual Purposes* (ECPAT) in 2002 genoem dat daar tussen 5 000 en 10 000 kinders, sonder toesig, in die Verenigde Koninkryk is. Baie van hulle het daarheen gegaan om opleiding te ontvang, maar het in die verkeerde hande geval.

6.4.3 Verenigde State van Amerika

Volgens 'n koerantberig⁵⁶⁶ in 2004 was ene Kreston van mening dat Amerika ongeveer 400 000 kinderprostitute het.

Volgens 'n verslag deur Miko⁵⁶⁷ in 2003, word daar jaarliks tussen 18 000 en 20 000 mense vanaf Suid-Oos Asië en die voormalige Soviet Unie, vir doeleindes van handel, na die Verenigde State van Amerika geneem. Baie van hierdie persone eindig in die beroep van prostitusie.

6.4.4 Nederland

Volgens 'n verslag deur ECPAT⁵⁶⁸ was daar vanaf Januarie 1996 tot en met Julie 1998 tussen 1000 en 1 500 kinders werksaam in die bedryf van prostitusie.

⁵⁶⁵ 2004:353.

⁵⁶⁶ Die Volksblad, 12 Mei 2004:2.

⁵⁶⁷ <http://www.childjustice.org/docs/scarpa2005.pdf>. Nageslaan op 6 Oktober 2006.

⁵⁶⁸ <http://www.ecpat.nl/ariadne/loader.php/nl/ecpat/Rapporten/trafficking1/NETHERLANDS.pdf/>. Nageslaan op 13 Oktober 2006.

Volgens 'n verslag⁵⁶⁹ deur die Verenigde State van Amerika (soos uitgereik in Junie 2006), is 'n groot persentasie van die 25 000 persone, tans betrokke in die bedryf van prostitusie in Nederland, slagoffers van handel.⁵⁷⁰

6.4.5 Duitsland

Volgens 'n verslag⁵⁷¹ deur die Verenigde State van Amerika (soos uitgereik in Junie 2006), is daar in die jaar 2004 ongeveer 972 slagoffers van handel in Duitsland geïdentifiseer.

6.4.6 Australië

Volgens 'n verslag deur ECPAT⁵⁷² in 1998, was daar ongeveer 3 000 kinders, sommige jonger as 10 jaar, in Australië se seksbedryf betrokke.

⁵⁶⁹ U.S. State Department Trafficking in Persons Report, Junie, 2006.

⁵⁷⁰ <http://www.gvnet.com/humantrafficking/Netherlands.htm>. Nageslaan op 13 Oktober 2006.

⁵⁷¹ U.S. State Department Trafficking in Persons Report, Junie, 2006.

⁵⁷² <http://www.catwinternational.org/factbook/aus.php>.

6.4.7 Suid-Afrika

Volgens 'n aanbieding deur Abass,⁵⁷³ soos gebaseer op 'n studie geloods deur die nie-staatsorganisasie, Molo Songololo, was daar in Augustus 2002 ongeveer 28 000 kinderprostitute in Suid-Afrika. Volgens Abass⁵⁷⁴ het die Argus koerant egter in Junie 2002 die getal kinderprostitute in Suid-Afrika op 40 000 geraam, terwyl die polisie volgens Die Burger (in Junie 1999) met 38 000 kinderprostitute in 1998 kontak gemaak het.

Volgens Abass⁵⁷⁵ is dit egter onseker hoeveel van hierdie kinders slagoffers van handel was.

6.5 Die ouderdom van slagoffers

Volgens Chase en Statham⁵⁷⁶ is die huidige tendens dat die ouderdom van kinders en jong persone betrokke by prostitusie, besig is om af te neem.⁵⁷⁷

Meisies so jonk as 9 en seuns so jonk as ses jaar is werksaam in die bedryf.⁵⁷⁸

⁵⁷³ <http://www.ecpat.no/dokumenter/South%20Africa.pps>. Nageslaan op 6 Oktober 2006.

⁵⁷⁴ <http://www.ecpat.no/dokumenter/South%20Africa.pps>. Nageslaan op 6 Oktober 2006.

⁵⁷⁵ <http://www.ecpat.no/dokumenter/South%20Africa.pps>. Nageslaan op 6 Oktober 2006.

⁵⁷⁶ 2005:9.

⁵⁷⁷ Sien ook Barnitz 2001:598. "Although no precise universal data exists, some research suggests that the age of the children being sexually exploited, is decreasing."

⁵⁷⁸ Chase & Statham 2005:9.

Volgens Barnitz,⁵⁷⁹ is die gemiddelde ouderdom van kinders wat in hierdie moderne vorm van slawerny vasgevang word, 'n geskatte 13 of 14 jaar.

Melrose⁵⁸⁰ se navorsing in verband met 50 sekswerkers regoor Engeland en Wallis, dui daarop dat al die sekswerkers tot die beroep toegetree het voordat hulle 18 jaar oud was. Ongeveer die helfte van die groep het tot die beroep toegetree toe hulle 14 jaar of jonger was.

Volgens navorsing ten opsigte van kinderprostitute in Las Vegas, het die ouderdomme van diegene wat in die jaar Julie 2003 tot en met Junie 2004, vir prostitusie gearrester is, as volg gewissel:⁵⁸¹

- 81 was sewentien
- 49 was sestien
- 32 was vyftien
- 17 was veertien
- 8 was dertien jaar oud.

Volgens Kreston⁵⁸² is die gemiddelde ouderdom van kinderprostitute in Amerika 14 jaar.

⁵⁷⁹ 2001:598.

⁵⁸⁰ Melrose 2002:342.

⁵⁸¹ Melby 2004:4.

⁵⁸² Die Volksblad, 12 Mei 2004:2.

Volgens Rennell⁵⁸³ het die ouderdomme van kinderprostitute van Thailand, wat aan Montgomery se studie deelgeneem het, van 4 tot 15 jaar gewissel. Baie van die kinders met wie onderhoude gevoer is, het nie eens oor die woordeskat beskik om te verduidelik wat hulle werk behels nie.

Wat Hwang⁵⁸⁴ se navorsing ten opsigte van 49 Taiwanese prostitute betref, het hulle ouderdomme tussen 13 en 28 jaar gewissel. Vier-en-veertig meisies was jonger as 18, terwyl die ouderdom van toetrede tot die beroep van 9 tot 17 jaar gewissel het.

Volgens Jeffreys⁵⁸⁵ is 'n tiende van die werkers, werksaam in 'n groot bordeel in Indonesië, jonger as 17. 'n Vyfde van dié wat ouer as 17 is, het tot die seksbedryf toegetree toe hulle jonger as 17 was. 'n Opname in 1994 en 1995 gedoen, het getoon dat 60% van die geregistreeerde sekswerkers van Indonesië tussen 15 en 20 jaar oud is.

Volgens Poulin⁵⁸⁶ het die gemiddelde ouderdom van Kanadese sekswerkers se toetrede tot die beroep in 1998 van 14.1 tot 14.8 gewissel (afhangende van die provinsie.) Tussen 70% en 80% van Kanada se sekswerkers was kinders toe hulle tot die seksbedryf toegetree het.

⁵⁸³ 2004:30.

⁵⁸⁴ 2004:138.

⁵⁸⁵ 2000:364.

⁵⁸⁶ 2005:s.p.

Volgens Wambui Njuguna⁵⁸⁷ van *End Child Prostitution in Kenya*, dink niemand wat 'n sestienjarige sekswerker sien daaraan dat sy minderjarig is nie. Mense is slegs geskok wanneer 'n meisie jonger as veertien in die seksbedryf betrokke is. Wambui Njuguna⁵⁸⁸ is verder van mening dat die mense van Kenia, kinderprostitusie as normaal aanvaar.

6.6 Die werwing van slagoffers

Volgens Barnardo⁵⁸⁹ se navorsing blyk die vier fases van die oornam van beheer oor hierdie jong vroue en meisies se lewens, soos volg:

- Die aanbied van geskenke en 'n duur lewenstyl aan die meisies.
- Die skepping van 'n verhouding ingevolge waarvan die meisie van haar werwer afhanklik raak en die aanmoediging van die verbreking van alle familiebande.
- Die oornam van beheer op alle terreine van die jong meisie se lewe.
- In die finale fase vind algehele dominasie asook die ontwikkeling van 'n bereidwillige slagoffer wat bereid is om enigiets te doen, insluitende seks met ander mans, ten einde haar werwer tevrede te stel, plaas.

⁵⁸⁷ Siringi 2002:1756.

⁵⁸⁸ Siringi 2002:1756.

⁵⁸⁹ Chase & Statham 2005:10.

In sommige gevalle word die slagoffers, veral jong vroue en kinders ontvoer en gedwing om as bediendes, werkers of dan sekswerkers, ver van hulle tuiste, diens te verrig. Baie van die slagoffers, wat in armoede 'n bestaan voer, word ook maklik weggelok deur werwers wat aan hulle hoop gee en beloftes maak van goeie werk wat oorsee op hulle wag.⁵⁹⁰ Sommige slagoffers betaal selfs duisende dollars aan hierdie werwers wat hulle dan help om reisdokumente en kontakte met betrekking tot verblyf en werk oorsee, te bekom.⁵⁹¹ Met aankoms lê hierdie “nuwe werkgewers” beslag op die dokumente en word slagoffers aangerand en gedreig met deportering, sou hulle kla. So vind vroue aan wie werk as kelnerinne, kinderoppassers en bediendes belowe is, hulself in bordele vasgevang.⁵⁹²

Hierdie slagoffers het gewoonlik niemand om hulle by te staan of hulp aan hulle te verleen nie. Die redes daarvoor is soos volg:⁵⁹³

- Hulle is ver van hulle tuiste.
- Die vrees vir die owerheid.
- 'n Gebrek aan familie en vriende.
- Die onvermoë om die taal van die land waarin hulle vasgevang is, te praat.

⁵⁹⁰ The Lancet 2003:2093. Sien ook Barnitz 2001:599. “Parents may have been misled into believing their children were being offered the opportunity of legal and appropriate employment.”

⁵⁹¹ The Lancet 2003:2093.

⁵⁹² The Lancet 2003:2093. Sien ook Denisova 2001:33. “In Ukraine, traffickers entice 70 percent of their victims with promises of work, participation in beauty contests, modeling careers, affordable vacations in foreign countries, study abroad programs at prestigious universities, and marriage services.”

⁵⁹³ The Lancet 2003:2093.

Barnitz⁵⁹⁴ sluit hierby aan deur te noem dat kinders na 'n land geneem kan word waarvan hulle nie die taal kan praat of verstaan nie en dan deur hulle werwers ingelig word dat omrede hulle nie paspoorte het nie, hulle in die gevangenis kan beland as hulle na vore tree. Sonder inmenging of ondersteuning van die regering is hierdie kinders afgesonder van volwassenes wat bereid en bevoeg is om namens hulle op te tree. Gevolglik is die verskuiwing en wegsteek van hierdie kinders nie moeilik nie en word hulle deur hulle werwers as handelsware gebruik. Sodra voldoende wins uit hierdie slagoffers gemaak is en laasgenoemde die trauma oorleef het, word hulle op straat gegooi.

André Neethling, Waarnemende Bevelvoerder van die Eenheid vir Gesinsgeweld, Kinderbeskerming en Seksuele Misdrywe in Gauteng het die metode van werwing van slagoffers wat in Suid-Afrika plaasvind soos volg beskryf:⁵⁹⁵

Die koppelaars teiken kinders wat emosioneel weerloos is en koop hulle met geskenke om. Die kinders word dan na nagklubs toe geneem waar hulle met dwelms kennis maak en so van die middels afhanklik raak. Dan word hulle makliker deel van 'n prostitusienetwerk.

⁵⁹⁴ 2001:599.

⁵⁹⁵ Die Volksblad, 20 November 2004:2.

6.7 Ander faktore wat lei tot die seksuele uitbuiting van kinders

Volgens Barnitz⁵⁹⁶ dra die volgende faktore, vanaf 'n internasionale perspektief, tot die seksuele uitbuiting van kinders by:

Wat die vraag-kant betref:

- Die devaluasie van die kind en diskriminerende praktyke.
- Tekort aan opleidings- en werksgeleentheid.
- Die groei van stedelike industriële gebiede.
- Tekort aan wetgewing en wetstoepassing.
- Die perspektief dat vroue en kinders verantwoordelik is om die familie te onderhou.⁵⁹⁷

Wat die aanbod-kant betref:

- Baie kriminele netwerke wat die seksbedryf organiseer en kinders en jeugdige werf.
- Die kompleksiteit wat betref wetstoepassing.
- Die aanvaarding in kulture dat mans sekswerkers mag besoek.
- Vrees vir MIV wat aanleiding gee dat kliënte jonger kinders soek.⁵⁹⁸
- Werkgewers se werwing van slagoffers deur middel van 'n sisteem wat slagoffers in skuld by die werkgever dompel.
- Die behoefte vir sekstoerisme.

⁵⁹⁶ 2001:606.

⁵⁹⁷ Sien ook Beyrer 2004:16. "While forced labour and trafficking are human rights violations, many of the world's children must work to survive or to help their families survive. This painful reality is impossible to legislate away and cannot be addressed simply by stiffening penalties against traffickers.

⁵⁹⁸ Sien ook Jeffreys 2000:365. "There is a growing demand from customers in South East Asia for children because of fears of HIV transmission."

- Die internasionale bevordering van die seksindustrie deur
- middel van tegnologie.⁵⁹⁹

Ander redes tot toetrede soos deur Chase & Statham⁶⁰⁰ geïdentifiseer, sluit die volgende in:

- Basiese behoeftes soos kos en akkommodasie wat benodig word.
- Die behoefte aan goedere wat slagoffers nie kan bekostig nie.

Hwang,⁶⁰¹ wat 'n studie onder 49 kinderprostitute in rehabilitasiesentrums van Taiwan gedoen het, is van mening dat die volgende vier faktore as motivering dien om in prostitusie te bly:

- Finansiële redes.⁶⁰²
- Emosionele redes.⁶⁰³
- Dwelms.⁶⁰⁴
- Self-indentifisering as sekswerker.⁶⁰⁵

⁵⁹⁹ Sien ook Die Volksblad, 12 Mei 2004:2. “Volgens Kreston word die internet en moderne tegnologie wêreldwyd deur handelsindikate gebruik om hul produkte te bemark. Dit is die loopplank waarop hulle hul slagoffers uitstal.”

⁶⁰⁰ 2005:9.

⁶⁰¹ 2004:136.

⁶⁰² Hwang 2004:140. 73% van die deelnemers het dit as die belangrikste motivering genoem om in prostitusie te bly.

⁶⁰³ Hwang 2004:140. 27% het dit as hul belangrikste motivering vir volharding in die beroep genoem. Sien Hwang 2004:140. “Clients, pimps and friends in prostitution supplied many juveniles with companionship, attention, affection, excitement, and a sense of accomplishment.”

⁶⁰⁴ Hwang 2004:140. Alhoewel geen aanduiding gegee word van die persentasie deelnemers wat dit as grootste motivering beskou om met prostitusie te volhard nie, het 64% van die deelnemers dit ten minste as 'n rede genoem.

⁶⁰⁵ Hwang 2004:140. Slegs 11 van die 33 deelnemers, wat almal reeds langer as 2 jaar in prostitusie

Volgens Scholtz⁶⁰⁶ is daar ook baie gesinne met kinders aan die hoof. Van hulle is te jonk om oor enige vaardighede te beskik en wend hulself tot prostitusie om die pot aan die kook te hou. Baie tieners doen dit vir oorlewing.

Volgens Siringi⁶⁰⁷ was deelnemers aan die werkswinkel gehou te Nairobi in 2002 van mening dat armoede onder kinders en die feit dat al hoe meer kinders wees gelaat word deur ouers wat aan MIV sterf, die grootste redes vir kinders se toetrede tot die seksbedryf is.⁶⁰⁸ Volgens Siringi⁶⁰⁹ voltooi slegs 48% van Kenia se leerlinge laerskool onderrig. Dit kan vanselfsprekend weer aanleiding gee tot minder werksgeleenthede en die gevolglike toetrede tot die seksbedryf.

Redes aangevoer vir die probleem van seksuele uitbuiting van kinders in die Oekraïne dui ook op die tekort aan aktiewe programme vir opleiding van kinders.⁶¹⁰

betrokke was, het hierna as motivering verwys. Hierdie meisies sien 'n mate van trots in hulle werk, beskou hulself as goeie sekswerkers en glo dat hulle 'n persoonlikheid het wat daarvoor geskik is.

⁶⁰⁶ Die Volksblad, 25 November 2004:10.

⁶⁰⁷ 2002:1756.

⁶⁰⁸ Sien ook Beyrer 2004:17. "For HIV orphans work may be essential to survival and being without parents make them highly vulnerable to exploitation, trafficking and HIV."

⁶⁰⁹ 2002:1756.

⁶¹⁰ Denisova 2001:33.

In die Verenigde State van Amerika vlug die kinders, betrokke in die seksbedryf, gewoonlik van misbruik deur hulle eie ouers.⁶¹¹ In Los Angeles, vorm wegloop en hawelose kinders, 75% van alle jeugdiges betrokke in prostitusie.⁶¹²

Kuntay⁶¹³ se navorsing in Turkye bevestig ook dat familietwis en gebroke huise die rede is waarom baie kinders hulle na die strate wend. Wanneer meisies hulself eers op straat bevind, word baie van hulle in sekswerk gelok deur ander meisies wat reeds aktief in die veld is.⁶¹⁴

Volgens Melrose⁶¹⁵ se navorsing onder sekswerkers van Engeland en Wallis, het meer as twee derdes van die deelnemers gerapporteer dat hulle familietwis as jeugdiges beleef het, terwyl die helfte seksueel deur familieledede misbruik is.

Met McCarthy en Hagan se studie van hawelose kinders in Brittanje is bevind dat 30% van die deelnemers as sekswerkers werksaam was vandat

⁶¹¹ Barnitz 2001:599. Sien ook Hwang 2004:140. "In fact, a lack of support at home was a common theme among 90% of the participants, and most described a history of physical and/or sexual abuse at home."

⁶¹² Cusick 2002:237. Sien ook Barrett 1998:478. "Running away is an important feature of young people's involvement with prostitution."

⁶¹³ 2002:348-349.

⁶¹⁴ Sien ook Daily Sun, 3 Januarie 2005:1-2. "The young hooker (16) told Daily Sun that her New Year's wish is for a new life. Her drug-addict mother abandoned her when she was only 4 years old. Her foster parents used to fight over nothing almost every day. On the day she was chased away she shouted at them and told them that she was sick and tired of what they were doing. When she returned to beg for forgiveness, she was chased away again. She then met other homeless girls, a bit older and prostitutes. They introduced her to the business."

⁶¹⁵ 2002:338. Sien ook Hwang 2004:136. "Regardless of race or class, prostitutes (both juveniles and adults) tend to have a history of parental abuse and neglect, incest, rape, disruptive school activity, running away, and early sexual experiences."

hulle hul huise verlaat het.⁶¹⁶ Lee en O'Brien het gevind dat een uit elke sewe jong persone wat aan hulle studie deelgeneem het, vandat hulle weggeloop het, in prostitusie betrokke was.⁶¹⁷

6.8 Redes waarom jeugdiges in die beroep bly

Volgens Barnitz⁶¹⁸ is dit byna onmoontlik om kinders wat tot die seksbedryf toegetree het, daarvan te red.

Volgens Chase & Statham⁶¹⁹ wys navorsing op die probleme wat deur kinders, betrokke in prostitusie, ervaar word wanneer hulle die bedryf wil verlaat. Hierdie probleme sluit die volgende in:⁶²⁰

- Finansiële probleme en skuld.
- Afhanklikheid van dwelms.
- Enkel-ouerskap.
- 'n Tekort aan kwalifikasies en opleiding om sodoende alternatiewe werk te bekom.
- Huislike probleme.
- 'n Kriminele rekord as prostituut.
- Koppelaars.

⁶¹⁶ Cusick 2002:232.

⁶¹⁷ Cusick 2002:232.

⁶¹⁸ 2001:599.

⁶¹⁹ 2005:18.

⁶²⁰ Chase & Statham 2005:18.

Chase & Statham⁶²¹ is van mening dat hoe langer jeugdige in die seksbedryf betrokke is, hoe moeiliker is dit om daaruit te ontsnap. Dit is veral die geval waar kontak met familie en vriende verbreek is en die jeugdige se direkte vriendekring ook in prostitusie betrokke is.

6.9 Nadele wat deur kinder-slagoffers van seksuele uitbuiting ervaar word

Van die nadele wat deur kinders betrokke in prostitusie ervaar word, is soos volg:⁶²²

- Probleme met familie.
- Mishandeling en geweld.
- Druk deur vriende.
- Dwelms.
- Die verloor van kontak met familie en sosiale netwerke.

Volgens Barnitz⁶²³ is kinders, betrokke in die sekshandel, blootgestel aan onmiddellike- en langtermyn skade asook die dood. Kinder-slagoffers van handel vir seksuele doeleindes word daagliks emosioneel, sielkundig, fisies en seksueel misbruik deur beide die persone wat in beheer van die

⁶²¹ 2005:19.

⁶²² Chase & Statham 2005:9.

⁶²³ 2001:600.

handeldryf is, asook die volwassenes wat die geleentheid om hulle te misbruik, aankoop.

Die onmiddellike risiko's waaraan slagoffers blootgestel is, sluit onder andere die volgende in:⁶²⁴

- Aanranding.
- Verkragting.
- Marteling.
- Moord.

Langtermyn skade sluit die volgende in:⁶²⁵

- Die moontlikheid om aan dwelms verslaaf te raak.
- Die opdoen van seksueel oordraagbare siektes (MIV ingesluit).
- Geestesongesteldhede.
- 'n Verskeidenheid van self-vernietigende gedrag.
- Die uitwerping deur die samelewing.

Beyrer⁶²⁶ sluit hierby aan en beweer dat kinders wat aan handel blootgestel is, onderworpe is aan gevare wat hulle gesondheid, ontwikkeling, welstand en in sommige gevalle, hulle lewens, bedreig. Hy vervolg dat die risiko van MIV, vir iemand wat in seksuele slawerny verkoop word, ook altyd teenwoordig is.

⁶²⁴ Barnitz 2001:600.

⁶²⁵ Barnitz 2001:600.

⁶²⁶ 2004:16.

Ook volgens Kuntay⁶²⁷ se navorsing ten opsigte van kinderprostitute in Turkye, loop kinderprostitute die risiko om blootgestel te word aan teistering, geweld en MIV.

Mikhail⁶²⁸ wys verder daarop dat kinderprostitute dit moeilik vind om hulle omstandighede te verander en dat dié wat daarin slaag dikwels finansiële en sosiale probleme in die toekoms ondervind. Finansiële probleme word ondervind omrede daar 'n tekort is aan alternatiewe werksgeleenthede vir hierdie meisies wat gewoonlik nie oor voldoende kwalifikasies en vaardighede beskik nie. Die gebrek aan kwalifikasies en vaardighede blyk uit die feit dat kinderprostitute gewoonlik van opvoedkundige geleenthede ontnem word.⁶²⁹

Nog 'n newe-effek is die gereelde terugkeer na prostitusie. Volgens Hwang⁶³⁰ is die vereenselwiging met prostitusie een van die hoofredes waarom kinders terugkeer na prostitusie. Dit dui op die noodsaak om kinders, betrokke in prostitusie, te help voordat hulle hulself met die beroep vereenselwig. Een kinderprostituut het na haar terugkeer na die seksbedryf soos volg opgemerk.⁶³¹

⁶²⁷ 2002:347.

⁶²⁸ 2002:47.

⁶²⁹ Mikhail 2002:47.

⁶³⁰ 2004:142.

⁶³¹ Hwang 2004:143.

I am not suited to others jobs. I would not recommend it to others girls; it would not do any good for them ... But, I am already used to it.

6.10 Die huidige posisie in Suid-Afrika

6.10.1 Algemeen

Volgens 'n onlangse studie deur die Internasionale Organisasie vir Immigrasie, het Suid-Afrika 'n hawe geword vir plaaslike en internasionale misdaadgroepe wat betrokke is in die seksbedryf.⁶³²

Daar word geskat dat Suid-Afrika tussen 28 000 en 38 000 kinderprostitute het en minstens 25% van die land se straatkinders seks verkoop om te kan oorleef.⁶³³ Volgens Hesselink-Louw et al⁶³⁴ bestaan ongeveer 25% van Suid-Afrika se sekswerkers uit kinders.

Duisende skoolgaande kinders in Suid-Afrika dra die verantwoordelikheid om gesinshoofde en die broodwinner in die huis te wees. Met geen opleiding nie wend hulle hulself tot prostitusie en word self so slagoffers van MIV/VIGS.⁶³⁵

⁶³² Contemporary Sexuality 2003:8.

⁶³³ Die Volksblad, 13 Mei 2004:10.

⁶³⁴ 2004:358.

⁶³⁵ Die Volksblad, 13 Mei 2004:10.

Neethling, Waarnemende Bevelvoerder van die Eenheid vir Gesinsgeweld, Kinderbeskerming en Seksuele Misdrywe in Gauteng, kan nie bevestig dat die voorkoms van prostitusie in Suid-Afrika toegeneem het nie, maar is van mening dat dit deesdae openlik bedryf word en waar dit vroeër ondergronds bedryf is, mens deesdae die kinders langs die pad sien staan en hulself verkoop.⁶³⁶

Mnr. Juan Migeul Petit, die Verenigde Nasies se Kommissie op Menseregte se spesiale gesant oor kinderhandel, -prostitusie en -pornografie, het soos volg in sy voorlopige verslag ten opsigte van Suid-Afrika opgemerk:⁶³⁷

Dringende stappe moet gedoen word om die seksuele misbruik van kinders in Suid-Afrika “wat klaarblyklik aan die toeneem is” en die toenemende gebruik van Suid-Afrika in die onwettige handel in kinders te keer.

Petit was in September 2002 vir tien dae in Suid-Afrika om bewerings ten aansien van die toenemende seksuele misbruik van Suid-Afrikaanse kinders te ondersoek. Sy ondersoek het die volgende aan die lig gebring:⁶³⁸

- Dit is geen mite dat MIV-positiewe volwassenes glo dat hulle genees kan word deur omgang met ‘n kind of ‘n maagd te hê nie.⁶³⁹

⁶³⁶ Die Volksblad, 20 November 2004:2.

⁶³⁷ Die Volksblad, 8 Oktober 2002:5.

⁶³⁸ Die Volksblad, 8 Oktober 2002:5.

⁶³⁹ Sien ook Pierce & Bozalek 2004:829. “These social workers attribute an increase in sexual abuse of very young children to a common belief that sex with a virgin will cure AIDS.” Sien verder The Lancet 2001:2095. “Ignorance about transmission, belief in a diminished risk of becoming

- Kinders word toenemend vir seksuele omgang misbruik omdat daar geglo word dat hulle nog nie deur die MIV-virus besmet is nie.
- Ernstige pogings moet aangewend word om armoede en werkloosheid te verlig, omdat dit lyk of baie voorvalle van seksuele geweld teen kinders die gevolg is van woede en verveling.
- Wat die internasionale handel in kinders betref, is daar berigte dat Suid-Afrika toenemend 'n ontvangerland en 'n halfweghuis word vir kinderhandel uit ander Afrika-lande en Asië.

Camerer,⁶⁴⁰ lid van die Demokratiese Alliansie Party, is ook van mening dat Suid-Afrika sy huis betreffende mensehandel in orde moet kry. Sy meen die gebrek aan wetgewing bemoeilik die taak van die polisie om oortreders vas te trek en dat daar vuur gemaak moet word onder die regering. Hesselink-Louw et al⁶⁴¹ is ook van mening dat die wetgewing in Suid-Afrika nie voldoende is om kinderprostitusie te verhoed nie.

Dit is verder van belang om daarop te wys dat Suid-Afrika 'n ondertekenaar is van beide die *African Charter of Human and People's Rights* en die *African Charter on the Rights and Welfare of the Child*, wat die beginsels van die *United Nation's Convention on the Rights of the Child* van 1989

infected, and myths about curative powers of virginity have fuelled the demand for very young girls, especially in parts of Asia and Africa.

⁶⁴⁰ Die Volksblad, 25 Augustus 2005:11.

⁶⁴¹ 2004:358.

eerbiedig.⁶⁴² Daar rus dus ‘n plig op Suid-Afrika om kinders se regte te beskerm en die uitbuiting van kinders te voorkom. Laasgenoemde sluit die voorkoming van kinderprostitusie sowel as kommersiële seks waarin kinders betrokke is, in.⁶⁴³

Artikel 34 van die *United Nation’s Convention on the Rights of the Child* is spesifiek relevant met betrekking tot kinderprostitusie. Volgens hierdie artikel moet lidlande onderneem om hulle kinders te beskerm teen alle vorme van seksuele uitbuiting en misbruik.⁶⁴⁴ Met die oog op hierdie doel moet lidlande alle nasionale, bilaterale en multi-laterale stappe neem om die volgende te voorkom:⁶⁴⁵

- i) Die aansporing of dwing van kinders om aan enige wederegtelike seksuele aktiwiteit deel te neem.
- ii) Die gebruik van kinders in prostitusie of ander wederegtelike, seksuele praktyke.
- iii) Die gebruik van kinders in pornografiese vertonings en materiaal.

Ingevolge artikel 5 van die *African Charter of Human and People’s Rights* is Suid-Afrika ook verplig om kinders te beskerm teen uitbuiting en vernederende gedrag, veral dan wat betref slawerny, kinderprostitusie en ander vorme van kommersiële seks met kinders. Artikel 16(2) van die *African Charter of Human and People’s Rights* fokus op die belangrikheid

⁶⁴² Hesselink-Louw et al 2004:357.

⁶⁴³ Hesselink-Louw et al 2004:357.

⁶⁴⁴ Hesselink-Louw et al 2004:358.

⁶⁴⁵ Hesselink-Louw et al 2004:358.

van die voorkoming, beskerming, identifisering, rapportering, verwysing en die ondersoek van die misbruik van kinders. Artikels 21(2), 27 en 29 stipuleer verder ook dat kinders beskerm moet word teen kinder-huwelike en kinderprostitusie.⁶⁴⁶

‘n Meer onlangse stap van Suid-Afrika is die ratifisering van die Verenigde Nasies se *Optional Protocol on The Sale of Children, Child Prostitution and Pornography*.⁶⁴⁷ Hierdie protokol lê veral klem op die voorkoming van die verkoop van kinders, kinderprostitusie en kinder-pornografie,⁶⁴⁸ toepaslike strafbepalings vir oortreders van hierdie misdrywe,⁶⁴⁹ samewerking tussen lidlande wat betref die ondersoek van genoemde kriminele oortredings,⁶⁵⁰ die beskerming van die regte en belange van kinder-slagoffers van vermelde misdrywe⁶⁵¹ asook die opleiding van persone wat met die slagoffers van handel werk.⁶⁵²

6.10.2 Huidige Suid-Afrikaanse wetgewing wat gebruik kan word om kinderprostitusie en handel in kinders te bestry

⁶⁴⁶ Hesselink-Louw et al 2004:358.

⁶⁴⁷ The Lancet 2001:2095.

⁶⁴⁸ Artikel 1.

⁶⁴⁹ Artikel 3(3).

⁶⁵⁰ Artikel 6(1).

⁶⁵¹ Artikel 8.

⁶⁵² Artikel 8(4).

Met bogenoemde verpligtinge wat op Suid-Afrika se skouers rus, ontstaan die vraag oor watter wetgewing Suid-Afrika tans beskik om kinderprostitusie en die handel in kinders teen te werk. Hierdie wetgewing en die effektiwiteit daarvan geniet vervolgens aandag.

6.10.2.1 Die Grondwet

Daar is eenstemmigheid onder menseregte agentskappe en nie-staatsorganisasies dat kinderprostitusie en die handel van kinders, inbreuk maak op menseregte en daarom geëlimineer moet word.⁶⁵³

Die volgende artikels soos in die Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika, 1996⁶⁵⁴ uiteengesit, is spesifiek van toepassing:

28(1) Elke kind het die reg-

- (d) om teen mishandeling, verwaarlosing, misbruik of vernedering beskerm te word;
- (e) om teen uitbuitende arbeidspraktyke beskerm te word;
- (f) om nie verplig of toegelaat te word om werk te verrig of dienste te lewer nie, wat-
 - (i) onvanpas is vir 'n persoon van daardie kind se ouderdom ;of
 - (ii) 'n risiko vir die kind se welsyn, opvoeding, liggaamlike of geestelike gesondheid of geestelike, morele of sosiale ontwikkeling inhou.

⁶⁵³ Jeffreys 2000:359.

⁶⁵⁴ Wet 108/1996.

Volgens Hesselink-Louw et al⁶⁵⁵ verbied die Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika, 1996⁶⁵⁶ ingevolge hierdie artikel dus kinderprostitusie.

Artikel 28(2) en (3) stipuleer verder dat:

28(2) 'n Kind se beste belang is van deurslaggewende belang in elke aangeleentheid wat die kind raak.

28(3) In hierdie artikel beteken “kind” iemand onder die ouderdom van 18 jaar.

Artikel 13 van die Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika, 1996 plaas verder 'n verbod op slawerny, knegskap en dwangarbeid. Volgens Hesselink-Louw et al⁶⁵⁷ het Geraldine Fraser-Moloketi in 'n toespraak haar mening uitgespreek dat kinderprostitusie 'n vorm van slawerny is. Haar mening is gegrond op die feit dat kinderprostitute oor die algemeen nie in staat is om die beroep te verlaat as hulle wil nie. Dit impliseer dat kinders as slawe gehou word en sodoende gedwing word om as sekswerkers te werk.

6.10.2.2 Die Wet op Kindersorg 74 van 1983 soos gewysig deur Wet 19 van 1999

Artikel 50(1)(a) van die Wet stipuleer dat enige ouer of voog of persoon wat toesig het oor 'n kind en toelaat dat die kind mishandel word of wat die kind

⁶⁵⁵ 2004:361.

⁶⁵⁶ Wet 108/1996.

⁶⁵⁷ 2004:361.

verstoot, skuldig is aan ‘n oortreding,⁶⁵⁸ terwyl die mishandeling van ‘n kind deur enige ander persoon ingevolge artikel 50(1)(b) van die Wet tot misdryf verklaar word.

Artikel 50(A) van die Wet op Kindersorg reguleer die vervolging van ‘n persoon wat direk betrokke is by die seksuele uitbuiting van kinders en van persone wat regtens met die eiendom waar dit plaasvind, verbind kan word. Hierdie artikel is dus nie van toepassing op persone wat die seksuele uitbuiting van kinders toelaat, fasiliteer of indirek daarby betrokke is nie. In effek reguleer hierdie artikel dus slegs die misdaad van seksuele uitbuiting en die plek waar die oortreding begaan word (soos byvoorbeeld ‘n bordeel), maar nie ook die vervolging van ander aktiwiteite wat met seksuele uitbuiting verband hou nie.⁶⁵⁹

Artikel 50A(1) handel egter spesifiek oor die kommersiële seksuele uitbuiting van kinders en bepaal dat enigeen wat deelneem aan of betrokke is by die kommersiële seksuele uitbuiting van kinders, skuldig is aan ‘n misdryf.⁶⁶⁰

Ingevolge artikel 50A(2), is dit ‘n oortreding vir ‘n persoon wat die eienaar, huurder of die bestuurder van eiendom is waar die kommersiële seksuele uitbuiting van kinders plaasvind om nie hierdie aktiwiteite binne ‘n redelike

⁶⁵⁸ Hesselink-Louw et al 2004:362.

⁶⁵⁹ Hesselink-Louw et al 2004:362.

⁶⁶⁰ Hesselink-Louw et al 2004:363. Sien verder Hesselink-Louw et al 2004:362. “It is recommended that the Child Care Act should make detailed provision for the prosecution of those who allow (facilitate) the sexual exploitation of children and the associated sexual activities (such as commercial sex) in order to restrict the facilitators and to cover all possible sexual activities.”

tydperk aan die polisie te rapporteer nie. Volgens Hesselink-Louw et al⁶⁶¹ is daar egter onduidelikheid oor wat bedoel word met eiendom en kan die afwesigheid van 'n behoorlike definisie daarvan, tot die vraag aanleiding gee of diegene wat kinders in hulle motorvoertuie sekueel uitbuit, vervolg kan word of nie. “Redelike tydperk” waarbinne rapportering aan die polisie moet geskied, word ook nie gedefinieer nie en is dus aan eie diskresie oorgelaat. Volgens Hesselink-Louw et al⁶⁶² moet hierdie terme duidelik omskryf word.

Volgens Hesselink-Louw et al⁶⁶³ plaas die Wet op Kindersorg⁶⁶⁴ verder geen verpligting op mediese praktisyns of onderwysers wat vermoed dat kinders mishandel word, om dit te gaan aanmeld nie en dui dit op nog 'n gebrek wat aangespreek moet word.

Koen et al⁶⁶⁵ wys op nog 'n tekortkoming wat die Wet op Kindersorg⁶⁶⁶ betref naamlik, die late om mishandeling te definieer. Dit laat ruimte vir persoonlike interpretasies van die woord en het tot gevolg dat persone wat kinders mishandel, nie altyd suksesvol vervolg kan word nie. Volgens Hesselink –Louw et al⁶⁶⁷ moet hierdie konsep wyd in die wet beskryf word ten einde alle vorme van mishandeling te dek.

⁶⁶¹ 2004:363.

⁶⁶² 2004:363.

⁶⁶³ 2004:362.

⁶⁶⁴ 74/1983.

⁶⁶⁵ Hesselink-Louw et al 2004:363.

⁶⁶⁶ 74/1983.

⁶⁶⁷ 2004:363.

6.10.2.3 Wet op Gesinsgeweld 116 van 1998

Volgens Hesselink-Louw et al⁶⁶⁸ verleen hierdie Wet beskerming ten opsigte van onder andere, gesinsgeweld en seksuele mishandeling aan enige persoon wat in 'n gesinsverhouding staan.

Gesinsgeweld en seksuele mishandeling word onderskeidelik soos volg ingevolge artikel 1 van die Wet op Gesinsgeweld⁶⁶⁹ gedefinieer:

- Gesinsgeweld-
 - (a) fisiese mishandeling;
 - (b) seksuele mishandeling;
 - (c) emosionele, verbale en sielkundige mishandeling;
 - (d) ekonomiese mishandeling;
 - (e) intimidasie;
 - (f) teistering;
 - (g) agtervolging;
 - (h) beskadiging van eiendom;
 - (i) betreding van die klaer se woning sonder toestemming, waar die partye nie dieselfde woning deel nie; of
 - (j) enige ander oorheersende of mishandelende gedrag teenoor 'n klaer,

⁶⁶⁸ 2004:363.

⁶⁶⁹ 116/1998.

waar sodanige optrede die veiligheid, gesondheid of welstand van die klaer skaad, of dreigende leed ten opsigte van die veiligheid, gesondheid of welstand van die klaer kan meebring.

Volgens Hesselink-Louw et al⁶⁷⁰ sluit bogenoemde die dwing van kinders in prostitusie in.

- Seksuele mishandeling-
enige gedrag wat die klaer mishandel, verneder, verkleineer of andersins die klaer se seksuele integriteit skend.

Volgens Hesselink-Louw et al⁶⁷¹ sal 'n voorbeeld daarvan wees wanneer 'n slagoffer gedwing word om 'n seksuele daad teen sy of haar wil te doen.

Hesselink-Louw et al⁶⁷² wys dus daarop dat ouers wat hulle kinders in prostitusie of enige ander vorm van seksuele uitbuiting dwing, ingevolge die Wet op Gesinsgeweld,⁶⁷³ aan 'n oortreding skuldig bevind kan word. Die Wet bied dus 'n mate van beskerming wat betref die seksuele uitbuiting van kinders.

6.10.2.4 Die Wet op Basiese Diensvoorwaardes 75 van 1997

Artikel 43 van die Wet op Basiese Diensvoorwaardes lees soos volg:

⁶⁷⁰ 2004:363.

⁶⁷¹ 2004:363.

⁶⁷² 2004:364.

⁶⁷³ 116/1998.

43. Verbod op indiensneming van kinders.

(1) Niemand mag 'n kind in diens neem nie-

- (a) wat onder die ouderdom van 15 jaar is; of
- (b) onder die minimum skoolverlaatouderdom ingevolge enige wet is, indien dit 15 jaar of ouer is.

(2) Niemand mag 'n kind in diens neem nie vir diens-

- (a) wat ongeskik is vir 'n persoon van daardie ouderdom;
- (b) wat die kind se welsyn, opvoeding, liggaamlike of geestesgesondheid of geestelike, morele of sosiale ontwikkeling in gevaar stel.

(3) Iemand wat 'n kind strydig met subartikels (1) of (2) in diens neem, begaan 'n misdryf.

Hierdie Wet kriminaliseer dus die indiensneming van kinders jonger as 15 en sal ook van toepassing wees op die indiensneming van kinders jonger as 15 vir doeleindes van seksuele uitbuiting.⁶⁷⁴

6.10.2.5 Wet op die Voorkoming van Georganiseerde Misdad 121 van 1998

Volgens Hesselink-Louw et al⁶⁷⁵ kan hierdie Wet gebruik word om misdade soos kommersiële seks met kinders, die seksuele uitbuiting van kinders en kinderprostitusie te reguleer en te voorkom. Hierdie Wet handel oor die

⁶⁷⁴ Sien ook die Wet op Kindersorg 74/1983:artikel 52A.

⁶⁷⁵ 2004:364.

kriminalisering van sekere aktiwiteite wat met bendes en afpersing verband hou.⁶⁷⁶

Artikel 1 van die Wet definieer 'n kriminele bende as volg:

Ook 'n formele of informele voortdurende organisasie, vereniging of groep van drie of meer persone, wat as een van sy aktiwiteite het die pleging van een of meer misdrywe wat 'n identifiseerbare naam of uitkennende teken of simbool het, en wie se lede, individueel of gesamentlik in 'n patroon van kriminele bende-aktiwiteite betrokke is of betrokke geraak het.

Volgens Hesselink-Louw et al⁶⁷⁷ kan volwasse persone wat kinderprostitusie fasiliteer of betrokke is in die handel van kinders dus ingevolge dié Wet vervolg word. Aktiwiteite waaraan volwassenes skuldig bevind kan word, sluit onder andere die volgende in: verkragting, ontvoering, onsedelike aanranding, statutêre verkragting, seks teen vergoeding, menseroof of sameswering ten einde enige van hierdie aktiwiteite te pleeg.⁶⁷⁸

Hesselink-Louw et al⁶⁷⁹ vervolg dat hierdie wetgewing dus op persone soos koppelaars wat direk of indirek (byvoorbeeld as fasiliteerders of persone wat met kinders handel dryf) wins uit prostitusie en die seksuele uitbuiting van kinders maak, konsentreer. Sy stel voor dat hierdie wet gebruik moet word

⁶⁷⁶ Hesselink-Louw et al 2004:364.

⁶⁷⁷ 2004:64.

⁶⁷⁸ Hesselink-Louw et al 2004:364.

⁶⁷⁹ 2004:364.

om kinders teen seksuele uitbuiting te beskerm en dat die wins wat koppelaars deur middel van hierdie aktiwiteite bekom, herwin⁶⁸⁰ en aangewend moet word vir die rehabilitering van kinderprostitute.⁶⁸¹

6.10.2.6 Wet op Seksuele Misdrywe 23 van 1957 soos gewysig in 1988

Die artikels soos vervat in die Wet op Seksuele Misdrywe⁶⁸² wat aangewend kan word om kinders teen seksuele uitbuiting te beskerm, sluit die volgende in:

- Artikel 10(a) - Koppelary:

Iemand wat –

- (a) ‘n vrouspersoon verkry of probeer verkry om ontug met enige ander persoon as die koppelaar te pleeg of wat op enige ander manier help om sodanige ontug te bewerkstellig;
is aan ‘n misdryf skuldig.

Volgens Hessselink-Louw et al⁶⁸³ beperk hierdie artikel oor koppelary egter die slagoffer tot ‘n vrou en maak dit dus geen voorsiening vir die vervolging van seksuele oortredings teen mans en seuns nie.

⁶⁸⁰ Hessselink-Louw et al 2004:364. “This Act also makes provision for the restitution and/or confiscation of profits wrongfully derived from illegal activities, this would include child prostitution.”

⁶⁸¹ Hessselink-Louw et al 2004:364.

⁶⁸² 23/1957.

⁶⁸³ 2004:360.

- Artikel 11 – Sameswering om te onteer:

Iemand wat met enige ander persoon saamsweer om 'n vrouspersoon onder valse voorwendsels of op ander bedrieglike wyse oor te haal om 'n manspersoon toe te laat om met haar ontug te pleeg, is aan 'n misdryf skuldig.

Volgens Hesselink-Louw et al⁶⁸⁴ oortree die koppelaar in die meeste gevalle waar kinderprostitusie ter sprake is, ook artikel 12 van die Wet op Seksuele Misdrywe.⁶⁸⁵ Artikel 12 handel oor die aanhouding van 'n vrou of jong meisie teen haar wil in 'n huis, plek of 'n bordeel vir die doeleindes van prostitusie. Daar geld verder ook 'n vermoede dat indien die meisie (wat aangehou word vir seksuele gemeenskap) jonger as sestien is, sy teen haar wil aangehou word. Indien sy ouer as sestien maar jonger as 21 is, is die vermoede dat sy teen haar wil aangehou word indien sy teen haar eie sin of dié van haar ouers/voog verwyder is.⁶⁸⁶

- Artikel 13(1) - Ontvoering:

Enige persoon wat 'n ongetroude mans- of vrouspersoon onder die ouderdom van 21 jaar uit die bewaring en teen die wil van sy of haar vader of moeder of voog neem of aanhou, of laat neem of aanhou, met die opset om daardie persoon of enige ander persoon, hetsy 'n bepaalde persoon of nie, met die ongetroude mans of vrouspersoon ontug kan pleeg, is aan 'n misdryf skuldig.

⁶⁸⁴ 2004:355.

⁶⁸⁵ 23/1957.

⁶⁸⁶ Artikel 12(2) a & b.

- Artikel 14 – Seksuele misdrywe met jeugdiges:
 - (1) Enige manspersoon wat –
 - (a) ontug met ‘n meisie onder die ouderdom van 16 pleeg of probeer pleeg of
 - (b) ‘n onsedelike of onbehoorlike daad met so ‘n meisie of met ‘n seun onder die ouderdom van 19 pleeg of probeer pleeg, of
 - (c) so ‘n meisie of seun uitlok of aanlok om ‘n onsedelike onbehoorlike daad te pleeg, is skuldig aan ‘n misdryf.

Volgens artikel 14(2) is dit ‘n voldoende verweer teen ‘n aanklag ingevolge subartikel 14(1) dat die meisie ten tyde van die pleeg van die misdryf ‘n prostituut was, dat die aldus aangeklaagde persoon op bedoelde tydstip onder die ouderdom van 21 jaar was, dat die beskuldigde ‘n eerste oortreder op die gebied is of dat die meisie hom mislei het om te glo dat sy ten tyde van die daad ouer as sestien was.

Soortgelyke bepalings en verwere word ingevolge artikel 14(3) en (4) van die Wet op Seksuele Misdrywe⁶⁸⁷ gevind wat betref die pleging van ontug, onsedelike dade en die uitlokking daarvan teenoor seuns.

- Artikel 19 – Aanlokking tot pleeg van onsedelike dade:
 - Iemand wat –

⁶⁸⁷ 23/1957.

- (a) in enige openbare plek vir onsedelike doeleindes iemand anders aanlok, uitlok of lastig val; of
- (b) homself of haarself opsetlik en openlik vertoon in onbehoorlike kleding of op 'n onbehoorlike wyse by enige deur of venster of op enige plek waar hy of sy gesien kan word van enige publieke straat of plek of in enige plek waartoe die publiek toegang het, is aan 'n misdryf skuldig.

Uit bogenoemde wetgewing blyk dit duidelik dat persone wat betrokke is in die kommersiële seksuele uitbuiting van kinders, tans wel van sekere misdade vervolgt kan word – statutêr sowel as gemeenregtelik.

Dit bly egter skrywer se mening dat die erns van die misdaad en die mate waarin die pleging daarvan toeneem, die implementering van spesifieke anti-handel en kinderprostitusie wetgewing met swaar vonnisopsies vir oortreders, noodsaak.

Dit blyk egter dat Suid-Afrika wel die behoefte aan meer spesifieke, wetgewende bepalings teen die seksuele uitbuiting van kinders besef het en die behoefte daaraan ingevolge die Wetsontwerp op Kinders van 2003 asook die Wetsontwerp tot die wysiging van die Wet op Seksuele Misdrywe 23 van 1957⁶⁸⁸ aangespreek het.

⁶⁸⁸ Criminal Law (Sexual Offences and Related Matters) Amendment Act, 2006.

6.10.2.7 Die Wetsontwerp op Kinders van 2003

Hierdie Wetsontwerp wat spesifieke anti-handel bepalings bevat, moet steeds deur die President onderteken word voordat dit geïmplementeer kan word.

Artikel 283 van die Wet hou spesifiek verband met die verbod op handel van kinders vir doeleindes van uitbuiting.

Artikel 283(2) bepaal dat die toestemming tot handel soos deur 'n kind verskaf, in die volgende omstandighede as ongeldig beskou sal word:

- Indien dit deur middel van 'n dreigement of dwang verkry is.
- Indien die kind ontvoer is.
- Indien toestemming op grond van bedrog verkry is.
- Indien toestemming deur middel van die misbruik van mag verkry is.
- Indien 'n betaling of verskaffing van voordele aan die kind of persoon in beheer van die kind gegee is ten einde toestemming te verkry.

Artikel 283(3)(a) van die Wet maak voorsiening vir die opskorting van ouerlike regte ten opsigte van 'n kind, in gevalle waar die ouer of voog met die kind handel gedryf het.

6.10.2.8 Die Wetsontwerp tot die wysiging van die Wet op Seksuele Misdrywe 23 van 1957⁶⁸⁹ soos voorgelê in 2006

Die Wetsontwerp tot die wysiging van die Wet op Seksuele Misdrywe 23 van 1957⁶⁹⁰ is in 2006 voorgelê en steeds onderworpe aan die goedkeuring van die Parlement. Slegs die Engelse weergawe is tans beskikbaar. Die artikels van hierdie Wetsontwerp wat ten doel het om die seksuele uitbuiting van kinders te voorkom, lees soos volg:

- **Acts of consensual sexual penetration with certain children**

14. (1) A person (“A”) who commits an act of sexual penetration with a child (“B”) is, despite the consent of B to the commission of such an act, guilty of the offence of having committed an act of consensual sexual penetration with a child (consensual rape).

(2) (a) The institution of a prosecution for an offence referred to in subsection (1) must be authorised in writing by the National Director of Public Prosecutions if both A and B were children at the time of the alleged commission of the offence: Provided that, in the event that the National Director of Public Prosecutions authorises the institution of a prosecution, both A and B must be charged with contravening subsection (1).

(b) The National Director of Public Prosecutions may not delegate his or her power to decide whether a

⁶⁸⁹ Criminal Law (Sexual Offences and Related Matters) Amendment Act, 2006.

⁶⁹⁰ Criminal Law (Sexual Offences and Related Matters) Amendment Act, 2006.

prosecution in terms of this section should be instituted or not.

- **Acts of consensual violation with certain children**

15. (1) A person (“A”) who commits an act of sexual violation with a child (“B”) is, despite the consent of B to the commission of such an act, guilty of the offence of having committed an act of consensual sexual violation with a child (consensual sexual assault).

(2) (a) The institution of a prosecution for an offence referred to in subsection (1) must be authorised in writing by the relevant Director of Public Prosecutions if both A and B were children at the time of the alleged commission of the offence: Provided that, in the event that the Director of Public Prosecutions concerned authorises the institution of a prosecution, both A and B must be charged with contravening subsection (1).

(b) The Director of Public Prosecutions concerned may not delegate his or her power to decide whether a prosecution in terms of this section should be instituted or not.

“Sexual penetration” en “sexual violation” word soos volg in artikel 1 van die Wet gedefinieer:

“sexual penetration” includes any act which causes penetration to any extent whatsoever by –

- (a) the genital organs of one person into or beyond the genital organs, anus, or mouth of another person;
- (b) any other part of the body of one person or, any object, including any part of the body of an animal or any object resembling the genital organs of a person or an animal, into or beyond the genital organs or anus of another person; or
- (c) the genital organs of an animal, into or beyond the mouth of another person, and

“sexually penetrates” has a corresponding meaning;

“sexual violation” includes any act which causes –

- (a) direct or indirect contact between the –
 - i) genital organs or anus of one person or, in the case of a female, her breasts, and any part of the body of another person or an animal, or any object, including any object resembling the genital organs or anus of a person or an animal;
 - ii) mouth of one person and
 - (aa) the genital organs or anus of another person or, in the case of a female, her breasts;
 - (bb) the mouth of another person;
 - (cc) any other part of the body of another person, other than the genital organs or anus of that person or, in the case of a female, her breasts, which could –
 - (aaa) be used in an act of sexual penetration;
 - (bbb) cause sexual arousal or stimulation; or
 - (ccc) be sexually aroused or stimulated thereby; or

- (ddd)* any object resembling the genital organs or anus of a person, and in the case of a female, her breasts, or an animal; or
- iii) the mouth of the complainant and the genital organs or anus of an animal;
- (b)* the masturbation of one person by another person; or
- (c)* the insertion of any object resembling the genital organs of a person or animal, into or beyond the mouth of another person, but does not include an act of sexual penetration, and “**sexually violates**” has a corresponding meaning.

In terme van artikel 1 van die Wet word kind, vir doeleindes van artikels 14 en 15, as ‘n persoon ouer as 12 jaar maar jonger as 16 jaar gedefinieer.

- **Defences**

- 53. (2) Whenever an accused person is charged with an offence under –
 - (b)* section 14 or 15, it is, subject to subsection (3), a valid defence to such a charge to contend that the child deceived the accused person into believing that he or she was 16 years or older at the time of the alleged commission of the offence and the accused person reasonably believed that the child was 16 years or older; or
 - (c)* section 15, it is, subject to subsection (3), a valid defence to such a charge to contend that both the accused persons were children and the age difference between them was

not more than two years at the time of the alleged commission of the offence.

- (3) The provisions of subsection (2)(c) do not apply if -
- (a) the accused person is related to the child within the prohibited incest degrees of blood, affinity or an adoptive relationship; or
 - (b) the child lacked the intellectual development to appreciate the nature of an act of sexual penetration or sexual violation.

Uit bogenoemde blyk dit duidelik dat indien die kind, ouer as 12 jaar en jonger as 16 jaar, 'n sekswerker is, dit nie meer as 'n geldige verweer aanvaar sal word nie, soos wat die geval met artikel 14(2) van die Wet op Seksuele Misdrywe⁶⁹¹ is nie.

- **Sexual exploitation of child**

16. (1) A person (“A”) who unlawfully and intentionally engages the services of a child complainant (“B”), or offers the services of B to a third person (“C”), with or without the consent of B, in order to perform a sexual act with B, for financial or other reward, favour or compensation to B, A (when offering the services of B) or to another person (“D”), among others by –
- (a) committing a sexual act with B;

⁶⁹¹ 23/1957.

- (b) inviting, persuading or inducing B to allow C to commit a sexual act with B;
 - (c) participating in, being involved in, promoting, encouraging or facilitating the commission of a sexual act with B by C;
 - (d) making available, offering or engaging C for purposes of the commission of a sexual act with B by D; or
 - (e) detaining B, whether under threat, force, coercion, deception, abuse of power or authority, for purposes of the commission of a sexual act with B by C or D, is guilty of an offence of being involved in the sexual exploitation of a child.
- (2) A person (“A”) who intentionally –
- (a) allows or knowingly permits the commission of a sexual act by a third person (“C”) with a child complainant (“B”) while being a primary care-giver defined in section 1 of the Social Assistance Act, 1992 (Act No. 59 of 1992), parent or guardian of B; or
 - (b) owns, leases, rents, manages, occupies or has control of any movable or immovable property used for purposes of the commission of a sexual act with B by C, is guilty of the offence of furthering the sexual exploitation of a child.
- (3) (a) A person who has knowledge of the sexual

exploitation of a child by any person as contemplated in subsection (1) or (2) must report such knowledge within a reasonable time of gaining information of such occurrence at a police station.

(b) A person who fails to report knowledge of the sexual exploitation of a child as contemplated in paragraph (a), is guilty of an offence.

- (4) A person (“A”) who intentionally receives financial or other reward, favour or compensation from the commission of a sexual act with a child complainant (“B”) by a third person (“C”), is guilty of an offence of benefiting from the sexual exploitation of a child.
- (5) A person (“A”) who intentionally lives wholly or in part on rewards, favours or compensation for the commission of a sexual act with a child complainant (“B”) by a third person (“C”), is guilty of an offence of living from the earnings of the sexual exploitation of a child.
- (6) A person (“A”), including a juristic person, who –
- (a) makes or organises any travel arrangements for or on behalf of a third person (“C”), whether that other person is resident within or outside the borders of the Republic, with the intention of facilitating the commission of any sexual act with a child complainant (“B”), irrespective of whether the act is committed or not; or
- (b) prints or publishes, in any manner, any information that is intended to promote or facilitate conduct that

would constitute a sexual act with B, is guilty of an offence of promoting child sex tours.

- **Sexual grooming of child**

17. A person (“A”) who, for purposes of the sexual grooming of a child complainant (“B”) -

(a) manufactures, distributes or facilitates the manufacture or distribution of an article that promotes or is intended to be used in the commission of a sexual act with or by B;

(b) supplies or displays to B an article which is intended to be used in the performance of a sexual act with the intention to encourage or enable B to perform such sexual act;

(c) having met or communicated with B by any means from, to or in any part of the world, on at least two earlier occasions, intentionally travels to meet or meets B with the intention of committing a sexual act, during or after the meeting; or

(d) arranges or facilitates the meeting or communication with B by any means from, to or in any part of the world, with the intention that A or a third person (“C”) will commit a sexual act with B, during or after such meeting;

is guilty of the offence of sexual grooming of a child.

- **Extra-territorial jurisdiction**

56. (1) Even if the act alleged to constitute a sexual offence under this Act occurred outside the Republic, a court of the Republic, whether or not the act constitutes an

offence at the place of its commission, has jurisdiction in respect of that offence if the person to be charged –

- (a) is a citizen of the Republic;
- (b) is ordinarily resident in the Republic;
- (c) was arrested in the territory of the Republic, or in its territorial waters or on board a ship or aircraft registered or required to be registered in the Republic at the time the offence was committed;
- (d) is a company, incorporated or registered as such under any law, in the Republic; or
- (e) any body of persons, corporate or unincorporated, in the Republic.

(2) Any act alleged to constitute a sexual offence under this Act and which is committed outside the Republic by a person, other than a person contemplated in subsection (1)(a), is, whether or not the act constitutes an offence at the place of its commission, deemed to have been committed in the Republic if that -

- (a) person is found in the Republic; and
- (b) person is, for any reason, not extradited by the Republic or if there is no application to extradite that person.

(3) Any offence committed in a country outside the Republic as contemplated in subsection (1) or (2), is, for purposes of determining the jurisdiction of a court to try the offence, deemed to have been committed -

- (a) at the place where the complainant is ordinarily

resident; or

(b) at the accused person's principal place of business.

- **Application and interpretation of transitional provisions relating to trafficking in persons for sexual purposes**

65. (1) Pending the adoption of legislation in compliance with the *United Nations Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, Supplementing the United Nations Convention Against Trans-National Organized Crime* (signed on 14 December 2000) and the repeal of this Part, the transitional provisions in this Part relating to the trafficking in persons for sexual purposes are provisionally provided for in partial compliance of our international obligations and to deal with this rapidly growing phenomena globally.

- **Trafficking in persons for sexual purposes**

66. (1) A person ("A") who trafficks any person ("B"), without the consent of B, is guilty of the offence of trafficking in persons for sexual purposes.
- (2) For the purpose of subsection (1), "consent" means voluntary or uncoerced agreement.
- (3) Circumstances in which B does not voluntarily or without coercion agree to being trafficked, as contemplated in subsection (1), include, but are not limited to, the following –

- (a) where B submits or is subjected to such an act as a result of any one or more of the means or circumstances contemplated in subparagraphs (a) to (g) of the definition of trafficking having been used or being present; or
 - (b) where B is incapable in law of appreciating the nature of the act, including where B is, at the time of the commission of such act –
 - i) asleep;
 - ii) unconscious;
 - iii) in an altered state of consciousness, including under the influence of any medicine, drug, alcohol or other substance, to the extent that B's consciousness or judgement is adversely affected;
 - iv) a mentally disabled person; or
 - v) a child.
- (4) A person who -
- (a) orders, commands, organises, supervises, controls or directs trafficking;
 - (b) performs any act which is aimed at committing, causing, bringing about, encouraging, promoting, contributing towards or participating in trafficking; or
 - (c) incites, instigates, commands, aids, advises, recruits, encourages or procures any other person to commit, cause, bring about, promote, perform, contribute towards or participate in trafficking, is guilty of an

offence.

- (5) A person who has been trafficked is not liable to stand trial for any criminal offence, including any migration-related offence or prostitution, which was committed as a direct result of being trafficked.
- (6)
 - (a) A commercial carrier commits an offence if the carrier brings a person into or removes a person from the Republic and, upon entry into or departure from the Republic, the person does not have the travel documents required for lawful entry into or departure from the Republic.
 - (b) A commercial carrier is not guilty of an offence under paragraph (a) if –
 - (i) the carrier had reasonable grounds to believe that the documents that the person has are the travel documents required for lawful entry into or departure from the Republic by that person;
 - (ii) the person possessed the travel documents required for lawful entry into or departure from the Republic when that person boarded, or last boarded, the means of transport to travel to or from the Republic; or
 - (iii) entry into the Republic occurred only because of illness of or injury to a child or adult on board, stress of weather or other circumstances beyond the control of the commercial carrier.

- (c) A commercial carrier is, in addition to any offence under this section, liable to pay the costs of the trafficked person's care and safekeeping and return from, the Republic.
- (d) A court must, when convicting a commercial carrier of an offence under this section, in addition order the commercial carrier concerned to pay the costs contemplated in paragraph (c).

Die Wetsvoorstel tot die wysiging van die Wet op Seksuele Misdrywe 23 van 1957⁶⁹² is voorwaar 'n stap in die regte rigting. Die kriminalisering van die spesifieke vorme van seksuele uitbuiting van kinders soos in artikel 16 aangetref word, die tydelike verbod ten opsigte van die handel van mense vir seksuele doeleindes ingevolge artikel 66 en die uitbreiding van die jurisdiksie ingevolge artikel 56 is aanduidend daarvan dat Suid-Afrika die erns van die seksuele uitbuiting van kinders besef en dit poog teenwerk. Die sukses van hierdie poging sal egter van die goedkeuring van die Wetsvoorstel deur die Parlement en die daaropvolgende effektiewe toepassing daarvan, afhang.

6.10.3 Die Verenigde State se Verslag⁶⁹³ ten opsigte van Suid-Afrika

Die Verenigde State doen vanaf die jaar 2001 'n jaarlikse evaluering in verband met die pogings wat lande aanwend om handel teen te veg en stel

⁶⁹² Criminal Law (Sexual Offences and Related Matters) Amendment Act, 2006.

⁶⁹³ U.S. State Department Trafficking in Persons Report, Junie 2006.

dan 'n Verslag vry. Volgens die Verslag word lande in drie groepe gedeel, gebaseer op hulle nakoming van vasgestelde minimum standarde. Hierdie standarde, sluit in die ontwikkeling van maatreëls om handel te voorkom en die vervolging van handelaars, strawwe vir ernstige misdade, insluitende verkragting, ontvoering, asook strafmaatreëls wat streng genoeg is om handel te voorkom. Lande wat ten volle aan die minimum standarde voldoen, val in die eerste groep. Lande ingedeel in groep 2, voldoen nie aan die minimum standarde nie, maar wend ernstige pogings aan om daaraan te voldoen, terwyl lande van groep 3 glad nie aan die standarde voldoen nie en ook geen pogings aanwend om daaraan te voldoen nie.⁶⁹⁴

Volgens die Verslag⁶⁹⁵ (soos in Junie 2006) voldoen Suid-Afrika tans nie ten volle aan die minimum standarde om handel te elimineer soos wat vereis word nie, maar is ernstige pogings aangewend om daaraan te voldoen. Suid-Afrika vorm dus tans deel van die groep 2-lande. Ten einde sy posisie te verbeter, word daar van Suid-Afrika verwag om wetgewing te implementeer wat alle vorme van handel in mense verhoed, nasionale prosedures vir die uitbreiding van beskerming van slagoffers te ontwikkel en soos in die geval van ander misdade, nasionale statistiek in verband met die aantal sake oor handel wat vervolg word en die hoeveelheid slagoffers van handel wat bygestaan word, op te stel.⁶⁹⁶

⁶⁹⁴ Beyrer 2004:17.

⁶⁹⁵ U.S. State Department Trafficking in Persons Report, Junie 2006.

⁶⁹⁶ <http://www.gvnet.com/humantrafficking/SouthAfrica-2.htm>. Nageslaan op 13 Oktober 2006.

Wat die vervolging van persone betrokke in handel betref is die volgende inligting volgens die Verslag bekend:⁶⁹⁷

- Die regering het nie volledige inligting in verband met die hoeveelheid ondersoekte na en die vervolging van sake in verband met handel vir die jaar, verskaf nie.
- Die gebrek aan spesifieke anti-handel wetgewing benadeel steeds pogings deur wetstoepassers om die misdryf aan te spreek.
- Die Wetsontwerp op Kinders van 2003 wat die handel in kinders spesifiek verbied moet steeds deur die President onderteken word, terwyl die Wetsontwerp tot die wysiging van die Wet op Seksuele Misdrywe 23 van 1957⁶⁹⁸ wat ook spesifieke anti-handel bepalings bevat, aan die Parlement vir goedkeuring voorgelê is.
- Op 'n positiewe noot, het die Suid-Afrikaanse Polisie Diens, die Nasionale Vervolgingsgesag asook die Departement van Binnelandse Sake gedurende die jaar aan ongeveer 800 personeellede opleiding rakende handel en die voorkoming daarvan, verskaf.

Wat beskerming betref, het die volgende in Suid-Afrika plaasgevind:⁶⁹⁹

- Die beskerming van slagoffers van handel het gedurende die periode onsuksesvol gebly.
- Die regering beskik tans oor geen bestaande programme wat spesifiek op die bystand en hulp aan slagoffers van handel konsentreer nie.
- Ten spyte van bogenoemde bestaan daar wel 'n reeks sosiaal-maatskaplike dienste soos onder andere die agt "Thuthuzela" sentrums

⁶⁹⁷ <http://www.gvnet.com/humantrafficking/SouthAfrica-2.htm>. Nageslaan op 13 Oktober 2006.

⁶⁹⁸ Criminal Law (Sexual Offences and Related Matters) Amendment Act, 2006.

⁶⁹⁹ <http://www.gvnet.com/humantrafficking/SouthAfrica-2.htm>. Nageslaan op 13 Oktober 2006.

wat slagoffers van seksuele geweld met mediese en sielkundige sorg bystaan asook wat betref die verlening van regshulp.

- Immigrasie amptenare doen ook nie altyd 'n ondersoek na die moontlikheid dat vreemdelinge, sonder wettige dokumente om in die land te wees, slagoffers van handel is, voordat hulle gedeporteer word nie.

Wat voorkoming betref, is die volgende pogings in Suid-Afrika aangewend:⁷⁰⁰

- Die regering se pogings wat betref die bewusmaking van die misdryf, handel, het gedurende die jaar verbeter.
- Inligting rakende handel in vroue en kinders is in die regering se jaarlikse *Violence against Woman and Children Campaign* ingesluit.
- 'n Jeug-georiënteerde program oor handel in persone is twee keer op televisie uitgesaai.
- Die Nasionale Vervolgingsgesag het 'n posisie vir 'n nasionale koördineerder, ten einde 'n nasionale anti-handel afdeling te lei, geadverteer.

⁷⁰⁰ <http://www.gvnet.com/humantrafficking/SouthAfrica-2.htm>. Nageslaan op 13 Oktober 2006.

6.11 Die hantering van kinderprostitusie en handel op internasionale vlak

6.11.1 Internasionale konvensies en deklarasies teen die seksuele uitbuiting van kinders

Verskeie internasionale konvensies is al gehou en deklarasies uitgereik ten einde voorsiening te maak vir die hantering van die seksuele uitbuiting van kinders op internasionale vlak. 'n Paar van die konvensies/deklarasies is soos volg:

- Die *Convention on the Rights of the Child* soos aangeneem deur die Algemene Vergadering van die Verenigde Nasies op 20 November 1989.⁷⁰¹ Artikel 34 van die Konvensie lees soos volg:⁷⁰²

The child has the right to be protected from all forms of sexual exploitation and sexual abuse. State parties should take all appropriate measures to prevent the inducement or coercion of a child to engage in prostitution or unlawful practices.

Addisioneel tot bogenoemde, het die Verenigde Nasies se Vergadering in Mei 2000 'n *Optional Protocol on The Sale of Children, Child Prostitution and Pornography* aangeneem om wetgewing te verbeter wat sover deur 87 nasies onderteken is, deur 13 geratifiseer is en op 18 Januarie 2002 bindend geword het.⁷⁰³

⁷⁰¹ Munir & Yasin 1997:149.

⁷⁰² Barnitz 2001:607.

⁷⁰³ The Lancet 2001:2095.

- Die 1990 *World Summit for Children's World Declaration on the Survival, Protection and Development of Children and Plan of Action* ingevolge waarvan erken word dat miljoene kinders in moeilike omstandighede leef, insluitende dié wat in prostitusie, seksuele misbruik en ander vorms van uitbuiting vasgevang is.⁷⁰⁴ Die Deklarasie verklaar die volgende:⁷⁰⁵

We will work to ameliorate the plight of millions of children who live under especially difficult circumstances – as victims of apartheid and foreign occupation, orphans and street children ... the disabled and abused, the socially disadvantaged and the exploited.

- Die 1993 *United Nations Conference on Human Rights* gehou te Wenen ingevolge waarvan verbeterde nasionale en internasionale tegnieke vir die beskerming van onder andere kinders wat ekonomies en seksueel uitgebuit word deur middel van kinderprostitusie en kinderpornografie gevra word.⁷⁰⁶
- Die 1996 *World Congress on the Commercial Sexual Exploitation of Children*. Diegene wat deelgeneem het aan die kongres, gehou te Stockholm, Swede, het ooreengestem dat daadwerklike optrede nodig is om die misbruik van kinders te stop.⁷⁰⁷ Volgens die *Draft Declaration and Agenda for Action* soos uitgereik deur die 1996 *World Congress on the Commercial Sexual Exploitation of Children*

⁷⁰⁴ Munir & Yasin 1997:149-150.

⁷⁰⁵ Munir & Yasin 1997:150.

⁷⁰⁶ Munir & Yasin 1997:150.

⁷⁰⁷ Barnitz 2001:601.

is erkenning verleen aan die feit dat elke kind geregtig is op beskerming teen seksuele uitbuiting en misbruik en is state onder andere versoek om kinders te beskerm en slagoffers fisies sowel as sielkundig te help herstel.⁷⁰⁸ Afgevaardigdes van 124 lande het ooreengestem dat die volgende areas voorkeur aandag behoort te geniet:⁷⁰⁹

- 1) Koördinerings en samewerking op plaaslike, nasionale, regionale asook internasionale vlak.
 - 2) Voorkoming.
 - 3) Beskerming.
 - 4) Herstel en herintegrering.
 - 5) Deelname van kinders.
- Die *Second World Congress against Commercial Sexual Exploitation of Children* is in 2001 te Yokohama, Japan gehou. Die doel van die kongres was om te kyk na die vordering wat gemaak is vanaf die eerste kongres vyf jaar gelede gehou te Stockholm. Daar is gevind dat alhoewel die opleiding en bewusmaking wat plaasgevind het, die seksuele uitbuiting van kinders tot 'n sekere mate uit die skadu's gebring het, nasionale wetgewing rondom die onderwerp steeds onvoldoende is en glad nie in sommige lande bestaan nie. Waar voldoende wetgewing wel bestaan, dien dit egter nie hoog op die agenda van wetstoepassers nie en is

⁷⁰⁸ Munir & Yasin 1997:150.

⁷⁰⁹ Barnitz 2001:601. Sien ook Rennell 2004:32. "The statement was divided into five areas targeting the elimination of child trafficking: Coordination and Cooperation, Prevention, Protection, Recovery, and Reintegration."

strafmaatreëls vir handel in mense dikwels minder ernstig as dié van handel in wapens en dwelms.⁷¹⁰

6.11.2 Die Verenigde Koninkryk

Volgens Brown & Barret⁷¹¹ is kinderprostitusie ‘n konstante probleem in die Britse samelewing vanaf 1880.

Die meeste van die beperkte inligting oor handel in kinders hou verband met gevalle waar kinders alleen in die land arriveer en onder die owerhede se aandag kom wanneer hulle ‘n skuilplek soek.⁷¹²

Volgens Chase & Statham⁷¹³ is kinders en jong persone wat die land alleen binnekom en skuilplek soek, kwesbaar vir seksuele uitbuiting omrede hulle gewoonlik min geld het en afgesny is van ander vorme van ondersteuning. Ander weer, word spesifiek die land ingevoer vir seksuele uitbuiting. Sommiges arriveer in die land agter in vragmotors, met ‘n studente visum en andere saam met ‘n man wat hulle beweer ‘n vriend of geliefde is. Sodra hulle in die Verenigde Koninkryk arriveer, word hulle vir prostitusie gebruik of na ander Europese lande verhandel.⁷¹⁴ Kinders en jong persone wat die

⁷¹⁰ The Lancet 2001:2095.

⁷¹¹ 2002:1083.

⁷¹² Chase & Statham 2005:15.

⁷¹³ 2005:15.

⁷¹⁴ Chase & Statham 2005:15.

land op hierdie wyse binnekom, kom gewoonlik eers onder die owerhede se aandag wanneer hulle reeds seksueel uitgebuit is.⁷¹⁵

Volgens Chase & Statham⁷¹⁶ word die term kinderprostituut in die Verenigde Koninkryk deesdae met terme soos kindermishandeling of kinders blootgestel aan uitbuiting, vervang. Dit is aanduidend van die feit daar tans 'n verskuiwing is vanaf 'n straf tot 'n welsynsmodel. Hierdie benadering erken die behoefte om te fokus op die meer effektiewe vervolging van die oortreders of misbruikers van kinders.

Belangrike wetgewing in verband met die seksuele uitbuiting van kinders is die *Sexual Offences Act* van 2003. In Mei 2004 het die *Sexual Offences Act* van 2003, die 1956 Wet vervang.⁷¹⁷ Die nuwe Wet definieer 'n kind as iemand jonger as 18 en nie sestien jaar soos in die geval van die 1956 wet nie. 'n Nuwe misdryf genaamd die kommersiële uitbuiting van kinders, impliseer wettige beskerming teen blootstelling aan prostitusie en pornografie tot en met die ouderdom van 18 jaar. Hierdie Wet voorsien verder strengere strafmaatreëls van tot lewenslange gevangenisstraf vir diegene wat kinders jonger as 13 jaar aan seksuele uitbuiting blootstel.⁷¹⁸ Volgens Gray⁷¹⁹ is hierdie Wet nou die sleutel vir alle regspraktisyns om in sake rakende seksuele misdrywe te gebruik.

⁷¹⁵ Chase & Statham 2005:15.

⁷¹⁶ 2005:8.

⁷¹⁷ Chase & Statham 2005:5.

⁷¹⁸ Chase & Statham 2005:5.

⁷¹⁹ 2004:316.

In geheel ontbreek die kennis rakende die kompleksiteit van handel en hoe om dit te identifiseer en te ondersoek by sosiaal-maatskaplike departemente in die Verenigde Koninkryk tans, alhoewel daar sekere owerheidspersone is wat prosedures ontwikkel om die behoeftes van kwesbare jong persone wat vanaf oorsee arriveer en die risiko loop om uitgebuit te word, aan te spreek.⁷²⁰

Volgens Chase & Statham⁷²¹ behoort aandag gevestig te word op die opleiding en bewusmaking van 'n aantal professionele persone insluitende, immigrasie beamptes, maatskaplike werkers, polisie en ander professionele persone wat direkte ondersteuning aan kinders, blootgestel aan die risiko van uitbuiting, bied.

6.11.2.1 Die Verenigde State se Verslag⁷²² (Junie 2006) ten opsigte van die Verenigde Koninkryk

Volgens die Verslag voldoen die Verenigde Koninkryk tans volkome aan die minimum standaard soos in paragraaf 6.10.3 hierbo verduidelik. Die Verenigde Koninkryk het gedurende die jaar streng wetstoepassing en voorkoming ten opsigte van handel gedemonstreer en goeie vordering

⁷²⁰ Chase & Statham 2005:20.

⁷²¹ 2005:21.

⁷²² U.S. State Department Trafficking in Persons Report, Junie 2006.

getoon wat betref die verbetering van die beskerming wat aan slagoffers gebied word.⁷²³

Daar is egter tans geen spesiale immigrasie status vir slagoffers van handel beskikbaar nie en die behuising/skuiing kapasiteit vir slagoffers van handel bly baie beperk. Daar word verder van die regering verwag om spesialis opleiding uit te brei wat die identifisering en verwysing van potensiële slagoffers van handel, sal insluit.⁷²⁴

6.11.3 Die Verenigde State van Amerika

Die Verenigde State van Amerika het in 1995 'n taakmag geskep, bestaande uit verteenwoordigers van die private *National Center for Missing and Exploited Children* en federale agentskappe, ten einde diens ten opsigte van vermiste kinders en kinders blootgestel aan uitbuiting (insluitende kinders betrokke in die seksbedryf) te koördineer.⁷²⁵ Hierdie taakmag het as belangrike instrument tot die volgende gedien:⁷²⁶

- 1) Die verbetering van wetstoepassing.
- 2) Die inisiëring van navorsing op die gebied.
- 3) Die wysiging van wetgewing wat onder andere groter strafbepalings vir Amerikaanse toeriste wat kinders in ander dele van die wêreld misbruik, ingesluit het.

⁷²³ <http://www.gvnet.com/humantrafficking/UK-2.htm>. Nageslaan op 13 Oktober 2006.

⁷²⁴ <http://www.gvnet.com/humantrafficking/UK-2.htm>. Nageslaan op 13 Oktober 2006.

⁷²⁵ Barnitz 2001:602.

⁷²⁶ Barnitz 2001:602.

Volgens Barnitz⁷²⁷ blyk die belangrikste, nasionale aksie teen die seksuele uitbuiting van kinders in die Verenigde State uit die aanvaarding van die *Victims of Trafficking and Violence Protection Act* van 2000. Hierdie wetgewing het voorsiening gemaak vir 'n bedrag van \$95 miljoen oor 'n tydperk van twee jaar ten einde die handel van ongeveer 50 000 tot 100 000 vreemde vroue en kinders wat in die seksbedryf van die Verenigde State gedwing is, teen te veg.

Van die spesifieke bepalings van hierdie wetgewing sluit die volgende in:⁷²⁸

- Die vermeerdering van die maksimum tydperk gevangenisstraf vir oortreders, insluitende lewenslange gevangenisstraf vir ontvoering, verswarende seksuele misbruik of die handel in kinders jonger as 14 jaar.
- Die beskikbaarstelling van die federale getuienisbeskermingsprogram vir die slagoffers van handel ten einde slagoffers die geleentheid te bied om oortreders te dagvaar en toegang tot voordele vir die slagoffers van misdaad te verkry.
- Die skepping van 'n nuwe visum-status vir slagoffers wat met die wetstoepassers saamwerk.
- Die bevoegdheid van die President om nie-humanitêre hulp aan lande wat nie aan die minimum standarde ten opsigte van die eliminering van handel vir seksuele doeleindes voldoen nie, te weier.

⁷²⁷ 2001:602.

⁷²⁸ Barnitz 2001:602.

Die Verenigde State doen vanaf die jaar 2001 'n jaarlikse evaluering oor die pogings wat lande aanwend om handel teen te veg en stel dan 'n Verslag vry.⁷²⁹ Volgens die Verslag word lande in drie groepe gerangeer, gebaseer op hulle nakoming van minimum standaarde. Hierdie standaarde, sluit in die voorkoming van handel en die bestrawwing van handelaars, strawwe vir ernstige misdade, insluitende verkragting, ontvoering, asook strafmaatreëls wat streng genoeg is om handel te voorkom.⁷³⁰ Lande wat ten volle aan die minimum standaarde voldoen, val in die eerste groep. Lande ingedeel in groep 2, voldoen nie aan die minimum standaarde nie, maar wend ernstige pogings aan om daaraan te voldoen, terwyl lande van groep 3 glad nie aan die standaarde voldoen nie en ook geen pogings aanwend om daaraan te voldoen nie.⁷³¹

Die nuutste wetgewing rakende handel in Amerika is egter die *Trafficking Victims Protection Reauthorization Act* van 2005.⁷³² Ingevolge hierdie wetgewing word internasionale sowel as huishoudelike handel aangespreek.⁷³³ 'n Loodsprogram sal ook deur die Administrateur van die Verenigde State se Internasionale Ontwikkelingsagentskap uitgevoer word, 180 dae na die implementering van die Wet, om sodoende die beste praktyke rakende fasiliteite vir die rehabilitering van slagoffers van handel in ander lande, vas te stel. Na afloop van hierdie loodsprogram, sal die

⁷²⁹ Beyrer 2004:17.

⁷³⁰ Beyrer 2004:17.

⁷³¹ Beyrer 2004:17.

⁷³² Trafficking Victims Protection Reauthorization Act van 2005 – sien aanhef.

⁷³³ Trafficking Victims Protection Reauthorization Act van 2005 – Title I & Title II.

Administrateur fasiliteite, soortgelyk aan die beste fasiliteite soos deur die program bevind, in ander lande op die been bring.⁷³⁴ Die Administrateur sal van organisasies wat deskundiges op die gebied van die hantering van slagoffers van handel is, gebruik maak ten einde hierdie doelwitte te bereik.⁷³⁵

Die Verenigde State se toewyding om handel teen te veg blyk duidelik uit bogenoemde stappe en behoort as voorbeeld vir ander lande te dien.

6.11.3.1 Die Verenigde State se Verslag⁷³⁶ (Junie 2006) ten opsigte van die Verenigde State self

Die Verenigde State van Amerika is nie onderworpe aan groepering nie omrede die jaarlikse evaluering betreffende die nakoming van minimum standaarde deur hulself uitgevoer word.⁷³⁷

Daar word wel in die verslag genoem dat alhoewel die Verenigde State uitstekende vordering op die gebied van voorkoming en die eliminering van handel getoon het, die regering se pogings om handel binne die grense van die Verenigde State aan te spreek, steeds verbeter moet word. Groter pogings moet ook aangewend word om te verseker dat slagoffers van handel

⁷³⁴ Trafficking Victims Protection Reauthorization Act van 2005:Artikel 102 1(A) & 2.

⁷³⁵ Trafficking Victims Protection Reauthorization Act van 2005 – Artikel 102(5).

⁷³⁶ U.S. State Department Trafficking in Persons Report, Junie 2006.

⁷³⁷ <http://www.gvnet.com/humantrafficking/USA.htm>. Nageslaan op 13 Oktober 2006.

berading ontvang en dat inligting rakende handel aan wetstoepassers voorsien word.⁷³⁸

6.11.4 Nederland

Die prostitusie van volwassenes is ingevolge die Wet Opheffing Bordeelverbod van 2000 in Nederland gewettig.⁷³⁹ Ingevolge die Wet is die prostitusie van minderjariges egter steeds strafbaar.⁷⁴⁰

Volgens ECPAT is daar egter 'n sterk vermoede dat die nuwe Wet die prostitusie van minderjariges verder ondergronds dryf en kinders sodoende makliker slagoffers van seksuele uitbuiting en mishandeling word.⁷⁴¹

Poulin⁷⁴² is dit eens dat die nuwe Wet wat ten doel gehad het om 'n einde aan kinderprostitusie te bring, 'n groot mislukking is. Die *Organization for the Rights of the Child*, waarvan die hoofkwartier in Amsterdam is, reken dat die getal minderjariges wat as sekswerkers in Nederland werksaam is, van 4 000 in 1996 tot ongeveer 15 000 in 2001 (insluitende ten minste 5 000 wat van vreemde herkoms is) toegeneem het.⁷⁴³

⁷³⁸ <http://www.gvnet.com/humantrafficking/USA.htm>. Nageslaan op 13 Oktober 2006.

⁷³⁹ Nieuwsbrief Plan Nederland, 11 Augustus 2004:2.

⁷⁴⁰ Nieuwsbrief Plan Nederland, 11 Augustus 2004:2.

⁷⁴¹ Nieuwsbrief Plan Nederland, 11 Augustus 2004:2.

⁷⁴² 2005:s.p.

⁷⁴³ Poulin 2005:s.p.

Wetgewing wat handel oor die voorkoming van handel in persone word tans in artikel 250 van die Nederlandse Strafwetboek (*Dutch Criminal Code*) gevind.⁷⁴⁴ Handeling wat ingevolge hierdie artikel verbied word, sluit die volgende in:⁷⁴⁵

- Die dwing van 'n ander om aan prostitusie deel te neem.
- Die aansporing van 'n minderjarige om aan prostitusie deel te neem.
- Die werwing, abduksie of neem van 'n persoon om in 'n ander land aan prostitusie deel te neem.
- Die ontvangs van inkomste van prostitusie waarin 'n jeugdige of 'n persoon wat daarin geforseer is, betrokke is.
- Die dwing van 'n persoon om ontvangste uit prostitusie af te staan.

Die maksimum straf wat vir oortreding van bogenoemde handeling opgelê mag word, is ses jaar gevangenisstraf, maar in gevalle waar verswarende omstandighede⁷⁴⁶ bewys word, kan gevangenisstraf van agt tot tien jaar opgelê word.⁷⁴⁷

⁷⁴⁴ <http://www.ecpat.nl/ariadne/loader.php/nl/ecpat/Rapporten/trafficking1/NETHERLANDS.pdf/>. Nageslaan op 13 Oktober 2006.

⁷⁴⁵ <http://www.ecpat.nl/ariadne/loader.php/nl/ecpat/Rapporten/trafficking1/NETHERLANDS.pdf/>. Nageslaan op 13 Oktober 2006.

⁷⁴⁶ Dit sluit in gevalle waar die misdaad teenoor minderjariges jonger as sestien jaar oud gepleeg word, waar twee of meer persone in die proses van handel saamwerk of waar ernstige fisiese beserings in die proses van handel aan die slagoffer toegedien is.

⁷⁴⁷ <http://www.ecpat.nl/ariadne/loader.php/nl/ecpat/Rapporten/trafficking1/NETHERLANDS.pdf/>. Nageslaan op 13 Oktober 2006.

Omrede kinderprostitusie ten spyte van bogenoemde wetgewing steeds ‘n groeiende probleem in Nederland is, het ECPAT - *Defence for Children International* (ECPAT-DCI) in samewerking met Plan Nederland en UNICEF – Nederland, ‘n ondersoek na die redes wat tot die groeiende probleem bydra, gehou, en in die begin van die jaar 2005 afgehandel.⁷⁴⁸ Twee van die probleme wat geïdentifiseer is, blyk soos volg:⁷⁴⁹

- Die toepassing van die reg. Maatskaplike werkers en navorsers op die gebied is uitgesproke oor die onbevoegdheid van die polisie om die probleem te hanteer. Daar blyk verder ‘n tekort aan personeel en kennis wat die polisie betref, te wees.
- Volgens die polisie is dit moeilik om behuising/skooling vir kinder-slagoffers te vind omrede jeugsorg-instellings hulle dikwels wegwys indien die kinders van vreemde herkoms is.

Barret⁷⁵⁰ is ook van mening dat die gesondheidsorg, maatskaplike dienste, welsyn, onderrig, asook die polisie, onderskeidelik elk hulle individuele rol speel, maar dat effektiewe samewerking om die probleem van kinderprostitusie aan te spreek, ontbreek.

6.11.4.1 Die Verenigde State se Verslag⁷⁵¹ (Junie 2006) ten opsigte van Nederland

⁷⁴⁸ Nieuwsbrief Plan Nederland, 11 Augustus 2004:3.

⁷⁴⁹ <http://www.ecpat.nl/ariadne/loader.php/nl/ecpat/Rapporten/trafficking1/NETHERLANDS.pdf/>. Nageslaan op 13 Oktober 2006.

⁷⁵⁰ 1998:479.

⁷⁵¹ U.S. State Department Trafficking in Persons Report, Junie 2006.

Volgens die Verslag van Junie 2006, voldoen Nederland tans ten volle aan die minimum standarde soos in paragraaf 6.10.3 hierbo verduidelik. Die regering het gedurende die jaar 2005 groot verbetering op die gebied van wetstoepassing en voorkomingsmaatreëls aangebring ten einde die probleem van handel aan te spreek.⁷⁵²

Volgens die verslag moet daar egter 'n sistematiese en sensitiewe ondersoek na en identifisering van potensiële slagoffers van handel in die gewettigde seksbedryf (wat dus rooilig-distrikte insluit) van Nederland plaasvind.⁷⁵³

6.11.5 Duitsland

Kinderprostitusie in Duitsland is ingevolge artikel 180 van die *Code of Criminal Procedure* verbode, terwyl die handel in persone ingevolge artikel 180(b) van hierdie Kode verbied word.⁷⁵⁴ Gevangenisstraf van tot vyf jaar kan opgelê word indien 'n persoon, wetende dat 'n ander van vreemde herkoms is, die persoon beïnvloed om aan seksuele praktyke deel te neem. Die gevangenisstraf kan tot tien jaar verleng word in gevalle waar 'n oortreder van dwang, dreigemente, ontvoering of misleiding gebruik gemaak het, om sy doel te bereik.⁷⁵⁵

⁷⁵² <http://www.gvnet.com/humantrafficking/Netherlands.htm>. Nageslaan op 13 Oktober 2006.

⁷⁵³ <http://www.gvnet.com/humantrafficking/Netherlands.htm>. Nageslaan op 13 Oktober 2006.

⁷⁵⁴ <http://sos.vrm./t:81/files/Germany.pdf>. Nageslaan op 6 Oktober 2006.

⁷⁵⁵ <http://sos.vrm./t:81/files/Germany.pdf>. Nageslaan op 6 Oktober 2006.

Op 19 Februarie 2005, het die 37ste wysiging tot die Duitse Strafkode (*German Penal Code*) in werking getree.⁷⁵⁶ Hierdie wysiging het ten doel om die handel in persone meer effektief teen te werk en behels die verdeling van die misdryf, handel in persone, in twee aparte misdrywe, naamlik:⁷⁵⁷

- Handel in mense vir seksuele uitbuiting.
- Handel in mense vir uitbuiting op die gebied van arbeid.

Hierdie wysiging het die vervolging ten opsigte van handel in mense vir uitbuiting op die gebied van arbeid aansienlik uitgebrei, wat nie ingevolge die vorige wetgewing sou kon plaasvind nie.⁷⁵⁸

6.11.5.1 Die Verenigde State se Verslag⁷⁵⁹ (Junie 2006) ten opsigte van Duitsland

Volgens die Verslag (soos in Junie 2006) voldoen Duitsland tans volkome aan die minimum standaard vir die eliminering van handel. Die regering het meer as 3 miljoen dollar aan nie-staatsorganisasies voorsien ten einde programme aan te voer wat kinder-sekstoerisme gedurende die periode 2004-2006 sal teenwerk.⁷⁶⁰

⁷⁵⁶ <http://www.kok-potsdam.de/index.php?idcat=52&lang=3&PHPSESSID=f956bbb6ff1854aed6716e91bb419e76>.

⁷⁵⁷ <http://www.kok-potsdam.de/index.php?idcat=52&lang=3&PHPSESSID=f956bbb6ff1854aed6716e91bb419e76>.

⁷⁵⁸ <http://www.gvnet.com/humantrafficking/Germany-2.htm>. Nageslaan op 13 Oktober 2006.

⁷⁵⁹ U.S. State Department Trafficking in Persons Report, Junie 2006.

⁷⁶⁰ <http://www.gvnet.com/humantrafficking/Germany-2.htm>. Nageslaan op 13 Oktober 2006.

Volgens die Verslag moet Duitsland hulle aandag op die vermindering van binnelandse aanvraag vestig en meer volledige statistiek uitbring wat betref die klagtes, insluitende nie-handel verbandhoudende klagtes, waarvan handelaars aangekla word, asook die vonnisse wat hulle opgelê word.⁷⁶¹

6.11.6 Australië

Poulin⁷⁶² is van oordeel dat die wettiging van prostitusie in Australië tot die toename van kinderprostitusie aanleiding gegee het.⁷⁶³

Poulin⁷⁶⁴ vervolg dat alhoewel daar geglo is dat die wettiging van sekswerk, beheer oor die seksindustrie sou moontlik maak, die onwettige industrie nou buite beheer is. Volgens die polisie in Victoria is daar ongeveer 400 onwettige bordele teenoor die 100 wettiges. Handel in vroue en kinders vanaf ander lande het ook baie toegeneem.

Australië se anti-handel wetgewing⁷⁶⁵ is egter baie omvattend en bevat streng strafbepalings. Oortreders van handel in mense, insluitende dié wat

⁷⁶¹ <http://www.gvnet.com/humantrafficking/Germany-2.htm>. Nageslaan op 13 Oktober 2006.

⁷⁶² 2005:s.p.

⁷⁶³ Sien ook Jeffreys 2000:362. "There is evidence from Australia to support the notion that child prostitution increases in line with the prostitution industry in general. A recent ECPAT report on child prostitution in Australia concluded that child prostitution was rising all over the country, but particularly in the state of Victoria, which was the first to legalize licensed brothels in the 1980s and has the most industrialized industry in the country at this time."

⁷⁶⁴ 2005:s.p.

⁷⁶⁵ Soos ingevolge die Australian Criminal Code Act van 1995.

tans aangekla word, kan verwag om 'n lang tydperk agter die tralies deur te bring. Die strafbepalings is tans soos volg:⁷⁶⁶

- Tot 25 jaar vir 'n *slavery offence*.⁷⁶⁷
- Tot 15 jaar vir 'n *sexual servitude offence*⁷⁶⁸ en 19 jaar as die slagoffer jonger as 18 is.
- Tot 7 jaar vir 'n *deceptive recruiting offence*⁷⁶⁹ en 9 jaar as die slagoffer jonger as 18 is.

⁷⁶⁶ http://www.dfat.gov.au/illegal_immigration/laws.html. Nageslaan op 15 Maart 2006.

⁷⁶⁷ Slavery offence word ingevolge artikel 270(3) van die Australian Criminal Code Act van 1995 soos volg gedefinieer:

270.3 Slavery offences

(1) A person who, whether within or outside Australia, intentionally:

- (a) possesses a slave or exercises over a slave any of the other powers attaching to the right of ownership; or
- (b) engages in slave trading; or
- (c) enters into any commercial transaction involving a slave; or
- (d) exercises control or direction over, or provides finance for:
 - (i) any act of slave trading; or
 - (ii) any commercial transaction involving a slave;is guilty of an offence.

⁷⁶⁸ Sexual servitude word ingevolge artikel 270(4) van die Australian Criminal Code van 1995 soos volg gedefinieer:

270(4)(1) For purposes of this Division, sexual servitude is the condition of a person who provides sexual services and who, because of the use of threats:

- (a) is not free to cease providing sexual services; or
- (b) is not free to leave the place or area where the person provides sexual services.

Sexual servitude offence sluit ingevolge artikel 270(6), die volgende gedrag in:

270(6)(1) A person:

- (a) whose conduct causes another person to enter into or remain in sexual servitude; and
- (b) who intends to cause, or is reckless as to causing, that sexual servitude; is guilty of an offence.

⁷⁶⁹ Deceptive recruiting for sexual services word ingevolge artikel 270(7) van die Australian Criminal Code van 1995 uiteengesit en lees soos volg:

270(7)(1) A person who, with the intention of inducing another person to enter into an engagement to provide sexual services, deceives that other person about:

- (a) the fact that the engagement will involve the provision of sexual services; or
- (aa) the nature of sexual services to be provided; or
- (b) the extent to which the person will be free to leave the place or area where the person provides sexual services; or
- (c) the extent to which the person will be free to cease providing sexual services; or
- (d) the extent to which the person will be free to leave his or her place of residence; or
- (da) if there is or will be a debt owed or claimed to be owed by the person in

- Tot 20 jaar vir ‘n *people smuggling aggravated by exploitation offence*.⁷⁷⁰

As uitbreiding tot bogenoemde is die *Criminal Code Amendment (Trafficking in Persons Offences) Bill* op 3 Augustus 2005 in Australië geïmplementeer.⁷⁷¹ ‘n Algemene misdaad van handel wat uit die invoer van ‘n persoon na Australië deur middel van dreigemente, dwang of misleiding bestaan, vorm deel van hierdie wetgewing.⁷⁷² Hierdie misdaad is strafbaar met 12 jaar gevangenisstraf of met 20 jaar gevangenisstraf waar die bedoeling van die oortreder was om die slagoffer aan uitbuiting of

-
- connection with the engagement – the quantum, or the existence, of the debt owed or claimed to be owed; or
 - (e) the fact that the engagement will involve exploitation, debt bondage or the confiscation of the person’s travel or identity documents; is guilty of an offence.

⁷⁷⁰ Aggravated offence of people smuggling word ingevolge artikel 73(2) van die Australian Criminal Code van 1995 uiteengesit en lees soos volg:

- 73(2)(1) A person is guilty of an offence if the person commits the offence of people smuggling in relation to another person and any of the following applies:
- (a) the person commits the offence intending that the victim will be exploited after entry into the foreign country;
 - (b) in committing the offence, the person subjects the victim to cruel, inhuman or degrading treatment;
 - (c) in committing the offence, the person’s conduct:
 - (i) gives rise to a danger of death or serious harm to the victim;
 - (ii) the person is reckless as to the danger or death or serious harm to the victim that arises from the conduct.

Die People smuggling offence self, word ingevolge artikel 73(1) van die Australian Criminal Code van 1995 soos volg verduidelik:

- 73(1)(1) A person is guilty of an offence if:
- (a) the person organizes or facilitates the entry of another person into a foreign country; and
 - (b) the entry of the other person into the foreign country does not comply with the requirements under that country’s law for entry into the country; and
 - (c) the other person is not a citizen or permanent resident of the foreign country; and
 - (d) the person organises or facilitates the entry:
 - (i) having obtained a benefit to do so; or
 - (ii) with the intention of obtaining a benefit.

⁷⁷¹ http://www.dfat.gov.au/illegal_immigration/laws.html. Nageslaan op 13 Oktober 2006.

⁷⁷² http://www.dfat.gov.au/illegal_immigration/laws.html. Nageslaan op 13 Oktober 2006.

onmenslike, vernederende behandeling, bloot te stel.⁷⁷³ Hierdie wetgewing sluit verder 'n spesifieke misdaad van handel in kinders in, met 'n straf van tot 20 jaar gevangenisstraf vir oortreding daarvan. In die geval van laasgenoemde is dit nie nodig om te bewys dat die oortreder van dwang of dreigemente gebruik gemaak het nie en is toestemming deur die kind, irrelevant.⁷⁷⁴

Die *Criminal Code Amendment (Trafficking in Persons Offences) Bill* skep ook 'n uitgebreide misdryf wat verband hou met die misleidende werwing van persone wat na Australië gaan om in die seksbedryf diens te lewer, maar nie daarvan bewus is dat hulle dienste, uitbuiting, sou insluit nie.⁷⁷⁵ Hierdie misdryf het dus betrekking op gevalle waar 'n persoon mislei word ten aansien van die omstandighede waaronder seksuele dienste gelewer sal word en is strafbaar met 7 jaar gevangenisstraf of 9 jaar gevangenisstraf waar die slagoffer 'n kind is.⁷⁷⁶

Die 2005 wetgewing sluit verder ook 'n *debt bondage offence* in wat die gebruik van skuldooreenkomste wat 'n persoon in die verskaffing van seksuele dienste of ander arbeid indwing ten einde skuld af te betaal, kriminaliseer.⁷⁷⁷

⁷⁷³ http://www.dfat.gov.au/illegal_immigration/laws.html. Nageslaan op 13 Oktober 2006.

⁷⁷⁴ http://www.dfat.gov.au/illegal_immigration/laws.html. Nageslaan op 13 Oktober 2006.

⁷⁷⁵ http://www.dfat.gov.au/illegal_immigration/laws.html. Nageslaan op 13 Oktober 2006.

⁷⁷⁶ http://www.dfat.gov.au/illegal_immigration/laws.html. Nageslaan op 13 Oktober 2006.

⁷⁷⁷ http://www.dfat.gov.au/illegal_immigration/laws.html. Nageslaan op 13 Oktober 2006.

Skrywer is van mening dat kinderprostitusie en handel in kinders en persone met die effektiewe toepassing van hierdie streng wetgewende maatreëls egter suksesvol bestry behoort te kan word.

6.11.6.1 Die Verenigde State se Verslag⁷⁷⁸ (Junie 2006) ten opsigte van Australië

Volgens die Verslag voldoen Australië volkome aan die minimum standarde soos in paragraaf 6.10.3 hierbo bespreek. Australië word geprys op grond van die regshervorming wat plaasgevind het en spesifiek met betrekking tot die skeep van die *debt bondage* misdryf ingevolge die *Criminal Code Amendment (Trafficking in Persons Offences) Bill* van 2005 asook op grond van die opleiding wat aan wetstoepassers ten opsigte van die voorkoming van handel verskaf is.⁷⁷⁹

In die afgelope drie jaar is daar egter geen oortreder van die misdryf handel, skuldig bevind en gevonnissen nie. Die verslag wys op die suksesvolle vervolging en vonnis van oortreders van hierdie misdaad as 'n belangrike vereiste tot die voorkoming daarvan.⁷⁸⁰

⁷⁷⁸ U.S. State Department Trafficking in Persons Report, Junie 2006.

⁷⁷⁹ <http://www.gvnet.com/humantrafficking/Australia-2.htm>. Nageslaan op 13 Oktober 2006.

⁷⁸⁰ <http://www.gvnet.com/humantrafficking/Australia-2.htm>. Nageslaan op 13 Oktober 2006.

6.12 Voorstelle tot die effektiewe hantering en voorkoming van kinderprostitusie en -handel in Suid-Afrika

Skrywer se voorstelle tot die effektiewe hantering en voorkoming van kinderprostitusie en handel in Suid-Afrika word hieronder puntsgewys uiteengesit, waarna 'n kort bespreking van ander skrywers se sienings met betrekking tot die voorstelle aandag geniet.

- 1.) Wetgewing ingevolge waarvan kinders vir die verkoop van seks teen vergoeding vervolg kan word, behoort gewysig te word. Kinders, persone van 18 jaar en jonger behoort eerder as slagoffers as oortreders beskou te word.

Volgens Lee en O'Brien⁷⁸¹ is daar geen bewyse dat die vervolging van kinders 'n voorkomende effek op kinderprostitusie het nie. Inteendeel, wys hulle daarop dat die kriminalisering daarvan, jong persone verder benadeel. Die *Magistrates Association and the National Association of Probation Officers*⁷⁸² argumenteer dat om jong persone te vervolg, slegs tot hulle sosiale isolasie en onderdrukking bydrae. Dit gee nie aanleiding tot die verbetering van hulle selfbeelde nie en doen min wat betref die aanmoediging om van die beroep afstand te doen. Dit bemoeilik ook die uitreiking na en verskaffing van hulp aan kinderprostitute.⁷⁸³

⁷⁸¹ Cusick 2002:240.

⁷⁸² Cusick 2002:240.

⁷⁸³ Cusick 2002:240.

Barrett⁷⁸⁴ staaf bogenoemde deur daarop te wys dat ingeligtes rakende kinderprostitusie van mening is dat die vervolging van jong mense die verkeerde boodskap na diegene wat misbruik word asook hulle misbruikers, uitstuur.

- 2) Spesifieke wetgewing ingevolge waarvan volwassenes betrokke in kinderprostitusie en handel van kinders en persone vervolg kan word, moet as 'n voorvereiste vir die dekriminalisering van prostitusie in Suid-Afrika geïmplementeer word. Streng strafbepalings vir die oortreding daarvan moet dienooreenkomstig in plek gestel word.

Hesselink-Louw et al⁷⁸⁵ beklemtoon ook die noodsaaklikheid van spesifieke wetgewing wat kinders sal beskerm en die moontlikheid van uitbuiting deur volwassenes sal beperk.

Volgens Hesselink-Louw et al⁷⁸⁶ moet sekere wetgewing reggestel en andere gewysig word ten einde kinderprostitusie in Suid-Afrika meer effektief te bekamp of, alternatiewelik, moet nuwe wetgewing wat spesifiek oor kinderprostitusie handel, geïmplementeer word.

Suid-Afrika se poging om hieraan te voldoen blyk duidelik uit die Wetsontwerp op Kinders van 2003 asook die Wetsontwerp tot die wysiging

⁷⁸⁴ 1998:476.

⁷⁸⁵ 2004:353.

⁷⁸⁶ 2004:367.

van die Wet op Seksuele Misdrywe 23 van 1957⁷⁸⁷ soos onderskeidelik in paragrawe 6.10.2.7 en 6.10.2.8 hierbo bespreek word. Hierdie wetgewing spreek die probleem van kinderprostitusie en handel van kinders en persone spesifiek aan. Die goedkeuring daarvan deur die Parlement en implementering daarvan is dus volgens skrywer 'n voorvereiste vir die dekriminalisering van prostitusie in Suid-Afrika.

- 3) Ekstra-territoriale jurisdiksie ten opsigte van Suid-Afrika se burgers wat hulleself aan die seksuele uitbuiting van kinders in ander lande skuldig maak, blyk ook 'n belangrike stap in die effektiewe voorkoming van die seksuele uitbuiting van kinders te wees. Myns insiens blyk die ideale posisie uit 'n soortgelyke uitbreiding van jurisdiksie in alle lande ten einde die verskuiwing van die probleem na lande met onvoldoende wetgewing, te voorkom.

In Suid-Afrika is die uitbreiding van jurisdiksie ook reeds ingevolge die Wetsontwerp tot die wysiging van die Wet op Seksuele Misdrywe 23 van 1957⁷⁸⁸ aangespreek. Artikel 56 van die Wetsontwerp maak voorsiening vir die vervolging van Suid-Afrikaanse burgers wat hulself aan die pleging van seksuele misdrywe in ander lande skuldig maak.

⁷⁸⁷ Criminal Law (Sexual Offences and Related Matters) Amendment Bill, 2006.

⁷⁸⁸ Criminal Law (Sexual Offences and Related Matters) Amendment Bill, 2006.

- 4) Met die nodige wetgewing in plek, sal die sukses of mislukking daarvan, van die effektiewe wetstoepassing op die gebied afhang.

Selfs ontwikkelde lande soos Australië en Nederland waar prostitusie gedekriminaliseer is en wat reeds oor spesifieke anti-handel wetgewing beskik, ervaar 'n toename in kinderprostitusie en handel soos onderskeidelik in paragrawe 6.11.6 en 6.11.4 hierbo bespreek word. Skrywer is van mening dat alhoewel die feit dat die seksbedryf nie meer in hierdie lande versteek hoef te word nie, aanleiding tot die groeiende syfers in kinderprostitute kan gee, wetstoepassing in hierdie lande ook gebrekkig is. Dit word ondersteun deur die verslag van die Verenigde State ten opsigte van Australië se nakoming van die minimum standarde soos in paragraaf 6.11.6.1 hierbo bespreek word.

Munir en Yasin⁷⁸⁹ noem dat wetgewing om oortreders van die seksuele uitbuiting van kinders gevange te hou in alle lande gevind kan word, maar dat die afdwinging daarvan dikwels swak is.

Barnitz⁷⁹⁰ is ook van mening dat die arrestasie van kliënte en sekswerkers nie 'n belonende afdeling van polisiewerk is nie.

Skrywer is van mening dat ten einde die seksuele uitbuiting van kinders suksesvol in 'n land aan te spreek, spesiale opleiding aan 'n polisie-eenheid

⁷⁸⁹ 1997:152.

⁷⁹⁰ 2001:603.

verskaf moet word, wat betref die aard en erns van die misdaad asook die kwesbaarheid van die slagoffers. Hierdie polise-eenheid moet uitsluitlik op die voorkoming en vervolging van die seksuele uitbuiting van kinders konsentreer.

Chase & Statham⁷⁹¹ is ook van mening dat meer werk nodig is wat betref die opleiding van 'n reeks professionele persone, insluitende die polisie wat direkte ondersteuning aan kinders en jong persone, blootgestel aan die risiko van uitbuiting, moet voorsien.

Koen et al⁷⁹² ondersteun ook bogenoemde en stel die uitbreiding van die voorkoming en vervolging van die viktimiseerders van kinders deur middel van spesialis polisie- en vervolgingseenhede voor asook die skepping van 'n spesiale taakmag of staatsorganisasie wat slegs op kinderprostitusie sal fokus.

- 5) Onderlinge samewerking tussen en finansiële ondersteuning van staatsdepartemente en ander nie-staatsorganisasies, behulpsaam met die verskaffing van dienste aan die slagoffers van kinderprostitusie en handel in kinders en persone, sal ook 'n deurslaggewende rol in die beskerming en re-integrering van slagoffers in die samelewing speel.

⁷⁹¹ 2005:21.

⁷⁹² Hesselink-Louw et al 2004:367-368.

Volgens Barnitz⁷⁹³ is wetstoepassers dikwels frustréerd deur kinders en jeugdiges wat as gevolg van vrees of intimidasie nie hulle samewerking tydens polisie-ondersoek gee nie asook wat betref die tekort aan dienste aan hierdie kinders en jeugdiges. Hierdie dienste sluit onder andere hulp betreffende behuising, regsadvies en fisiese en sielkundige gesondheidsorg wat benodig word om kinders en jeugdiges uit die omstandighede van seksuele uitbuiting te help ontgrip, in.

Volgens Féat⁷⁹⁴ het navorsing daarop gedui dat onder andere straatwerk, uitreiking, kontak met tehuise vir kinders en instapfasiliteite en klinieke, die beste kans tot ondersteuning aan kinders, misbruik deur prostitusie, bied.

Behalwe vir die samewerking tussen die organisasies en die ondersteuning deur die staat aan laasgenoemde, is skrywer van mening dat alle slagoffers van seksuele uitbuiting, onmiddellik vir getuiebeskerming moet kwalifiseer. Dit kan daartoe aanleiding gee dat slagoffers bereid is om samewerking te gee en met die vervolging van oortreders behulpsaam te wees. Die periode waartydens die slagoffers deel van 'n getuiebeskermingsprogram vorm, bied verder ook 'n ideale geleentheid om slagoffers behulpsaam te wees wat betref rehabilitering en voorbereiding van hulle re-integrasie in die samelewing.

Wat die befondsing van organisasies, betrokke in die verskaffing van hulp aan kinderprostitute en slagoffers van handel betref, is skrywer van mening dat wins wat deur die oortreders van die misdade kinderprostitusie en handel

⁷⁹³ 2001:603.

⁷⁹⁴ 1999:349.

in kinders gemaak is, gekonfiskeer moet word en tot voordeel van hierdie organisasies aangewend moet word. Konfiskering kan tans wel ingevolge die Wet op die Voorkoming van Georganiseerde Misdad 121 van 1998 plaasvind soos in paragraaf 6.10.2.5 hierbo bespreek is. Indien bewys is dat kinderprostitusie en handel in kinders effektief in Suid-Afrika teengewerk kan word en die gevolglike dekriminalisering van prostitusie in ons land sou plaasvind, kan die belasting soos gehef op sekswerkers se inkomste, ook gebruik word tot die befondsing van hierdie organisasies.

- 6) Voorkomende stappe teen die seksuele uitbuiting van kinders moet voorkeur aandag in ons land geniet. Dit sluit die handhawing van basiese regte van kinders, die identifisering van kinders wat 'n risiko loop om 'n slagoffer te word asook bewusmakingsprogramme, in.

Beyrer⁷⁹⁵ wys daarop dat alhoewel handel in kinders sterk teengestaan moet word, kinders se regte tot veilige kinderjare, burgerskap, toegang tot gesondheidsorg en opleiding soveel meer ondersteuning moet geniet indien ons 'n impak op die seksuele uitbuiting van kinders wil maak.

Skrywer ondersteun hierdie standpunt deur Beyrer en is van mening dat die verskaffing van hierdie basiese regte aan kinders, die toetrede tot die beroep van kinderprostitusie tot 'n groot mate sal beperk.

⁷⁹⁵ 2004:17.

Wat voorkoming betref, is Beyrer⁷⁹⁶ oortuig dat grootskaalse opvoedkundige veldtogte hoofsaaklik in gebiede van oorsprong moet plaasvind. Gesondheidsdienste speel volgens hom 'n effektiewe rol wat die volgende betref:⁷⁹⁷

- Die identifisering van persone wat van hulle dienste gebruik maak as slagoffers van handel.
- Die hantering van die gevolge van handel wanneer kinders veilig en buite die omgewing van handel verkeer.

Beyrer⁷⁹⁸ vervolg dat, net soos met ander vorme van misbruik, die verskaffers van bogenoemde dienste ook opleiding benodig om situasies van handel te herken en suksesvol daarteenoor op te tree.

- 7) In die opleiding van die jeug, bewusmakingsveldtogte en die uitreik na kinderprostitute, moet kinders as fasiliteerders behulpsaam wees.

Christian en Gilvary⁷⁹⁹ is ook van mening dat jongmense betrokke moet wees in die ontwikkeling van dienste wat op jeugdige gemik is omrede kinders baie op hulle eie portuurgroep vir direksies en identifisering steun.

⁷⁹⁶ 2004:17.

⁷⁹⁷ Beyrer 2004:17.

⁷⁹⁸ 2004:17.

⁷⁹⁹ Cusick 2002:245.

Barnitz⁸⁰⁰ is ook van mening dat ‘n ideale program nie slegs kinders en jeugdiges as slagoffers sal behandel nie, maar ook aan hulle die geleentheid sal bied om onder andere aan die voorkoming van die seksuele uitbuiting van kinders deel te neem.

- 8) Omrede die handel in kinders en persone, soos reeds in paragraaf 6.1 hierbo bespreek, ‘n internasionale probleem is, sal samewerking op internasionale vlak ‘n deurslaggewende rol in die bestryding van die seksuele uitbuiting van kinders speel.

Barnitz⁸⁰¹ is ook van mening dat nie slegs ‘n gekoördineerde plaaslike reaksie nie, maar ook ‘n gekoördineerde internasionale reaksie nodig is om die seksuele uitbuiting van kinders te voorkom.⁸⁰²

Verskeie internasionale konvensies is al opgestel om ‘n beroep op alle nasies te doen wat betref die aanneem van wetgewing wat handel in mense sal voorkom soos in paragraaf 6.11.1 hierbo bespreek word. Myns insiens is ‘n vanselfsprekende stap in die voorkoming van die seksuele uitbuiting van kinders dus in die ondersteuning van hierdie konvensies geleë.

⁸⁰⁰ 2001:605.

⁸⁰¹ 2001:597.

⁸⁰² Sien ook Schaeffer 2002:692. “Further work needs to be done on how international bodies can work with local groups to provide children more options and rights in a manner more sensitive to the perspectives of the children, families, and local and global contexts.”

Die Lancet⁸⁰³ wys op die volgende riglyne waaraan voldoen moet word wat betref slagoffers van vreemde herkoms in 'n land wat internasionaal toegepas moet word en wat skrywer se ondersteuning geniet:

- Slagoffers van handel moet nie as kriminele beskou word nie.
- Slagoffers moet met deernis behandel word.
- Visums moet aan slagoffers verskaf word sodat hulle sake ondersoek kan word en hulle die geleentheid sal hê om behulpsaam te wees met die vervolging van diegene wat hulle uitgebuit het.
- Die nodige gesondheids- en sosiale dienste behoort ook aan hierdie slagoffers voorsien te word om sodoende van enige fisiese en sielkundige misbruik te herstel en sodat slagoffers hul lewens met die nodige menswaardigheid sal kan hervat of hulle nou in die nuwe land bly of terugkeer na hul land van oorsprong.

Skrywer is verder van mening dat internasionale konferensies gereeld gehou behoort te word met die doel om sukses wat in lande bereik is, te deel en hierdie suksesvolle metodes van voorkoming dan in ander lande te implementeer, soos wat beoog word ingevolge artikel 102 1(A) & 2 van die Verenigde State van Amerika se *Trafficking Victims Reauthorizations Act* van 2005.

⁸⁰³ 2003:2093.

6.13 Samevatting

Uit bogenoemde blyk dit duidelik dat kinderprostitusie en die handel in kinders, 'n wêreldwye probleem is - in lande waar prostitusie gedekriminaliseer is, sowel as in lande waar dit steeds 'n misdryf is.

In vergelyking met die ander lande ten opsigte waarvan daar in hierdie hoofstuk 'n regsvergelykende studie gedoen is naamlik, die Verenigde Koninkryk, die Verenigde State van Amerika, Nederland, Duitsland en Australië, is Suid-Afrika 'n stap agter wat betref die voldoening aan die minimum standarde tot die eliminering van handel soos vasgestel deur die Verenigde State. Suid-Afrika is die enigste land wat as 'n Groep 2 land gegroepeer is.

As voorvereiste vir die dekriminalisering van prostitusie in Suid-Afrika, is ernstige voorbereiding tot die voorkoming van die seksuele uitbuiting van kinders, vervolging van oortreders en beskerming van kinders, dus 'n noodsaaklikheid.

HOOFSTUK 7

DIE SEKSWERKER SE ARBEIDSREGTE IN 'N GEDEKRIMINALISERENDE BEDRYF VAN PROSTITUSIE

7.1. Inleiding

They were not asking to be saved from prostitution, nor for the criminalization of brothel-keepers. They were asking to be recognized as women, mothers, civilians, but most of all as workers.⁸⁰⁴

Volgens Petzer⁸⁰⁵ spog Suid-Afrika graag met sy menseregte-kultuur, maar is selfs die mees basiese menseregte en arbeidsregte sekswerkers nie beskore nie.⁸⁰⁶

Artikel 23 van die Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika, 1996⁸⁰⁷ verseker arbeidsregte aan elke werknemer en werkgewer en lees as volg:

23(1) Elkeen het die reg op billike arbeidspraktyke.

(2) Elke werker het die reg om –

⁸⁰⁴ <<http://www.europeangreens.org/peopleandparties/wgroups/prostitution.pdf>>. Nageslaan op 15 Maart 2006.

⁸⁰⁵ Die Burger, 8 Maart 2002:13.

⁸⁰⁶ Sien ook Hernández-Truyol & Larson 2006:395. “That labor is an indivisible part of the fabric of fundamental human rights is already a political and legal fact; yet the implications of this fusion have been little explored in the debate over sexual labor.”

⁸⁰⁷ Wet 108/1996.

- (a) 'n vakbond te stig en daarby aan te sluit;
 - (b) aan die bedrywighede en programme van 'n vakbond deel te neem; en
 - (c) te staak.
- (3) Elke wergever het die reg om -
- (a) 'n werkgewersorganisasie te stig en daarby aan te sluit;
 - en
 - (b) aan die bedrywighede en programme van 'n werkgewersorganisasie deel te neem.
- (4) Elke vakbond en elke werkgewersorganisasie het die reg om –
- (a) sy eie administrasie, programme en bedrywighede te bepaal;
 - (b) te organiseer; en
 - (c) 'n federasie te stig en daarby aan te sluit.
- (5) Elke vakbond, werkgewersorganisasie en werkgewer het die reg om aan kollektiewe bedinging mee te doen. Nasionale wetgewing kan verorden word om kollektiewe bedinging te reguleer. In die mate waarin die wetgewing 'n reg in hierdie hoofstuk beperk, moet die beperking aan artikel 36(1) voldoen.
- (6) Nasionale wetgewing kan erkenning verleen aan vakbondsekerheidsreëlings wat in kollektiewe ooreenkomste vervat is. Tot die mate waarin die wetgewing 'n reg in hierdie Hoofstuk beperk, moet die beperking aan artikel 36(1) voldoen.

Alhoewel selfs die Internasionale Arbeidsorganisasie⁸⁰⁸ reagerings nou aanmoedig om die seksbedryf te wettig en sodoende die seksindustrie te belas en as wettige beroep te reguleer,⁸⁰⁹ geniet sekswerkers in Suid-Afrika tans steeds geen arbeidsregte nie, vanweë die onwettige aard van die beroep.⁸¹⁰

Het Suid-Afrikaners al ooit gewonder wat van sekswerkers word indien hulle siek of swanger is of onregmatig ontslaan word?⁸¹¹

Die huidige posisie met betrekking tot arbeidsregte van sekswerkers in Suid-Afrika word gevolglik in hierdie hoofstuk bespreek en vergelyk met dié van sekswerkers in ander lande. Daar word hoofsaaklik gekonsentreer op lande waar sekswerk gedekriminaliseer is en sekswerkers inderdaad arbeidsregte geniet. Omrede sekswerkers se toegang tot arbeidsregte tans 'n nuwe verskyningsvorm is wat nog deur weinig lande gevolg word, is beskikbare navorsing en inligting op die gebied baie beperk.

⁸⁰⁸ Sien <http://www.ilo.org/public/english/about/index.htm>. Nageslaan op 8 September 2006. "The International Labour Organization is the UN specialized agency which seeks the promotion of social justice and internationally recognized human and labour rights."

⁸⁰⁹ <http://sisyphe.org/article.php?id_article=689>. Nageslaan op 15 Maart 2006. Sien ook Bruch 2004:25. "The ILO has also taken a significant step towards acknowledging sex work as an international labor issue. Although it does not take a position on the legal status of prostitution, it has acknowledged that, at least in Southeast Asia, the sex business has assumed the dimensions of a commercial sector, one that contributes substantially to employment and national income in the region. This report is groundbreaking for moving the discussion of prostitution and other sex work into the labor framework." Sien verder Inglis 2001:84. "The ILO report continues to propose that policy concerns for women who choose sex work should focus on improving their working conditions and social protection so as to ensure that they are entitled to the same labor rights and benefits as other workers."

⁸¹⁰ Sien ook Weekly Mail & Guardian, 9 Augustus 2001:24. "It goes without saying that because sex work is illegal, labour laws do not currently apply to these workers".

⁸¹¹ Die Burger, 8 Maart 2002:13.

Dit is verder belangrik om daarop te let dat, vir doeleindes van hierdie hoofstuk, wanneer daar na prostitusie as beroep verwys word, na vrywillige sekswerk verwys word. Skrywer is dit eens met vele ander dat gedwonge sekswerk ongrondwetlik is en dus ook nie as beroep geag mag word nie.⁸¹²

7.2 Verskillende benaderings tot prostitusie

Verskillende lande het verskeie benaderings oor die jare heen gevolg wat prostitusie as beroep betref. Elkeen van hierdie benaderings geniet vervolgens aandag.

7.2.1 Die sogenaamde “prohibitionist” benadering

Volgens Meyer⁸¹³ is die Verenigde State van Amerika die enigste industriële land wat in groot maat voortgaan om hierdie benadering te volg deur die daad van prostitusie self te kriminaliseer, terwyl besonderhede van staat tot staat verskil. Hierdie kriminalisering verwyder sekswerkers van beskerming ten opsigte van salarisse, die regulering van werksure, sosiaal-maatskaplike wetgewing, toegang tot versekering en pensioen, veiligheid en gesondheid, asook die reg tot kollektiewe bedinging.⁸¹⁴

⁸¹² Sien Hauge 1995:24. “Certainly forced prostitution, which approaches the conditions of slavery, has been universally and correctly condemned as a human rights abuse. Voluntary prostitution, as a legitimate and freely chosen profession, has proven to be a divisive issue among groups interested in furthering the international human rights of women.”

⁸¹³ 1993-1994:106.

⁸¹⁴ Sien ook Hernández-Truyol & Larson 2006:440. “Criminalization prevents the exercise of core labor rights, notably the right to organize and freedom of association; decriminalization or legalization would allow the enjoyment of these rights.”

Volgens die “prohibitionist” benadering word prostitusie dus as kriminele gedrag, waarvoor sekswerkers gestraf of gebiedend hervorm moet word, beskou. Alle aktiwiteite verbandhoudend met prostitusie en alle partye daarby betrokke se optrede word gekriminaliseer. Alhoewel hierdie tipe wetgewing beoog om prostitusie te elimineer, is daar geen bewyse dat lande wat hierdie benadering volg suksesvol was in die bereiking van hulle doelwit nie. Eerder as om prostitusie te elimineer, laat prostitusie as onwettige bedryf, sekswerkers ten volle afhanklik van derde partye. Omrede hulle geen beskerming van die reg geniet nie, (as gevolg van hul vrees vir arrestasie en vervolging) bevind sekswerkers hulself in veral die mag van bordeeleienaars, koppelaars en ander middelmannen aan die een kant, en polisiebeamptes en hofamptenare wat bereid is om ‘n blinde oog te draai in ruil vir geld of gratis seksuele dienste, aan die ander kant.⁸¹⁵

7.2.2 Die “abolitionist” model/benadering

Wetgewing van die meerderheid lande is tans op hierdie benadering gebaseer. Hiervolgens word sekswerkers nie as misdadigers nie, maar as slagoffers beskou. Prostitusie word dus as ‘n vorm van seksuele geweld beskou. Die onderliggende gedagte van hierdie benadering is daarin geleë dat prostitusie slegs voortbestaan omrede bordeeleienaars, koppelaars en handelaars, vrouens in prostitusie lok om wins uit sekswerkers se verdienste te maak. Voorstanders van hierdie benadering glo dat die afskaffing van prostitusie en die beskerming van vroue bereik kan word deur middel van

⁸¹⁵ <<http://www.europeangreens.org/peopleandparties/wgroups/prostitution.pdf>>. Nageslaan op 15 Maart 2006.

die bestrawwing van hierdie “derde partye”. Hierdie derde partye is dan enige persoon wat ‘n ander probeer oortuig om seksuele dienste te lewer, wins daaruit te maak of prostitusie te organiseer.⁸¹⁶

Alhoewel seks teen vergoeding nie verbode vir die sekswerker is nie, is dit byna onmoontlik om diens as sekswerker te verrig omrede enige werk ‘n sekere mate van organisasie, soos die huur van ‘n werkplek, die inbring van kliënte en samewerking van kollegas, vereis. Die reg self ontnem dus die sekswerker van noodsaaklike geriewe wat haar inkomste verseker.⁸¹⁷ Die rede daarvoor is dat derde partye se betrokkenheid by prostitusie, steeds onwettig is.

Die impak van hierdie benadering tot prostitusie, is ‘n kombinasie van isolasie, stigmatisering en die sosiale verwerping van sekswerkers.⁸¹⁸

‘n Nuwe verskyningsvorm van hierdie benadering is om die kliënt se gedrag te kriminaliseer.⁸¹⁹ Die gevolg hiervan is die vermindering van uitlokking op straat. Dit beteken egter nie dat vroue hul sekswerk stop nie, maar dat sekswerkers en kliënte van minder sigbare metodes gebruik maak om te ontmoet. Sekswerk word dus ondergronds gedryf. Verder kan die

⁸¹⁶ <<http://www.europeangreens.org/peopleandparties/wgroups/prostitution.pdf>>. Nageslaan op 15 Maart 2006.

⁸¹⁷ <<http://www.europeangreens.org/peopleandparties/wgroups/prostitution.pdf>>. Nageslaan op 15 Maart 2006.

⁸¹⁸ <<http://www.europeangreens.org/peopleandparties/wgroups/prostitution.pdf>>. Nageslaan op 15 Maart 2006.

⁸¹⁹ Sien ook Meyer 1993:114 wat reeds in 1993 hierop gewys het. “Some suggest criminalizing only the purchase of sex – jailing only the “johns”. What fun to hear the outcry from the Reagan-Bush judiciary over this violation of equal protection!”

kriminalisering van kliënte tot ‘n verhoogde risiko van geweld teen sekswerkers lei.⁸²⁰

Swede en Venezuela is voorbeelde van lande wat die wettiging van prostitusie verwerp op grond daarvan dat prostitusie nie ‘n wettige ekonomiese en arbeidsektor is nie.⁸²¹ Met die fokus op die nadelige gevolge van prostitusie op vroue, hou voorstanders van hierdie benadering vol dat die beleid van bestrawwing van almal betrokke in prostitusie, behalwe die prostituut self, ‘n moet is.⁸²²

Nog ‘n metode wat by hierdie benadering mag aansluit is die sogenaamde “shame punishment”.⁸²³ In 1994 het die stad, La Mesa, in Kalifornië, ‘n beleid geïnisieer waarvolgens die name en foto’s van sekswerkers se kliënte in plaaslike koerante gepubliseer is.⁸²⁴ Teenstanders van hierdie gebruik plaas vraagtekens rondom die effektiwiteit daarvan en die koste daaraan verbonde, terwyl prokureurs vrae rondom die grondwetlikheid daarvan rig en koerante hulle oor siviele aanspreeklikheid bekommer.⁸²⁵

Wêreldwyd het honderde gemeenskappe reeds verskillende metodes van “shaming johns” toegepas. Die name en gesigte van diegene wat gearresteer

⁸²⁰ <<http://www.europeangreens.org/peopleandparties/wgroups/prostitution.pdf>>. Nageslaan op 15 Maart 2006.

⁸²¹ Inglis 2001:86.

⁸²² Inglis 2001:86.

⁸²³ Guyton Persons 1996:1526.

⁸²⁴ Guyton Persons 1996:1526.

⁸²⁵ Guyton Persons 1996:1527.

word vir die toenadering tot sekswerkers het al in plaaslike koerante geflits, en op verspreide plakkate verskyn.⁸²⁶ Kansas City het onder andere ‘n “Hooker Hotline” en soos in baie ander gemeenskappe stuur hulle ook briewe na huise van sekswerkers se kliënte en dra so die nuus aan laasgenoemde se geliefdes oor.⁸²⁷

Alhoewel hierdie metode van “shaming johns” as goeie afskrikkingmiddel voorkom, blyk dit nie as probleemoplossing in ander lande te gedien het nie.⁸²⁸ In Miami, Florida, is “johns” se name op plakkate as gebruik oor ‘n tydperk van drie jaar opgesit, sonder dat dit enige afname in prostitusie getoon het.⁸²⁹

7.2.3 Die “regulation” benadering

Volgens hierdie benadering word prostitusie as ‘n onvoorkombare en selfs noodsaaklike boosheid beskou.⁸³⁰ Die bestaan van prostitusie word min of meer aanvaar, maar terselfertyd as ‘n gevaar vir die samelewing se gesondheid en orde beskou. Om die samelewing dus van die gevare verbonde aan hierdie noodsaaklike boosheid te beskerm, word prostitusie gereguleer deur die uitvaardiging van regulasies.⁸³¹ Alhoewel sekswerkers se

⁸²⁶ Guyton Persons 1996:1536.

⁸²⁷ Guyton Persons 1996:1537.

⁸²⁸ Guyton Persons 1996:1543.

⁸²⁹ Guyton Persons 1996:1543-1544.

⁸³⁰ <<http://www.europeangreens.org/peopleandparties/wgroups/prostitution.pdf>>. Nageslaan op 15 Maart 2006.

⁸³¹ Sien ook Meyer 1993-1994:107. “Regulation generally aims at preventing the spread of sexually transmitted diseases (STD’s) – venereal disease and more recently AIDS - as well as at imposing

werk nie onwettig is nie, geniet hulle geen regte as werkers nie en neem die staat ook nie verantwoordelikheid vir hulle werksomstandighede nie.⁸³²

Regulering geskied gewoonlik deur middel van verskillende vorme van verpligte registrasie en ander metodes van staatsbeheer. Dit kan die volgende insluit.⁸³³

- Verpligte mediese ondersoeke om publieke gesondheid te beskerm.
- Die verbod op dienslewering buite die grense van sekere areas of plekke.
- Die verbod op tippelary.
- Regulasies rakende nasionaliteit en residensiële status van die vroue betrokke (gewoonlik gepaardgaande met strawwe vir vroue wat nie aan die regulasies voldoen nie).

GroenLinks⁸³⁴ is van mening dat geen van die drie genoemde benaderings, of hulle nou sekswerkers se gedrag kriminaliseer, sekswerkers as slagoffers ag, of die seksbedryf reguleer, enige voorsorg tref vir die regte of werks-

what might be called time, place and manner restrictions on the practice or advertisement of prostitution. Licensing of prostitutes, brothels and bars is currently practiced, for example, in the Philippines. Many other jurisdictions regulate and limit street solicitation, or use zoning to confine brothels to certain neighborhoods.”

⁸³² <<http://www.europeangreens.org/peopleandparties/wgroups/prostitution.pdf>>. Nageslaan op 15 Maart 2006.

⁸³³ <<http://www.europeangreens.org/peopleandparties/wgroups/prostitution.pdf>>. Nageslaan op 15 Maart 2006.

⁸³⁴ <<http://www.europeangreens.org/peopleandparties/wgroups/prostitution.pdf>>. Nageslaan op 15 Maart 2006.

lewensomstandighede van sekswerkers nie. GroenLinks⁸³⁵ is dus ‘n voorstander van ‘n vierde benadering, wat hy die “labour” benadering noem.

7.2.4 Die “labour” benadering

Volgens GroenLinks⁸³⁶ kom hierdie benadering van sekswerkers self. Hiervolgens veg sekswerkers teen hulle uitsluiting van gewone regte wat die samelewing aan andere bied. Sekswerkers vra vir die erkenning van sekswerk as beroep en die dekriminalisering van seksbesighede om sodoende die regulering van die seksindustrie deur middel van siviele en arbeidsreg eerder as die strafreg te bereik.⁸³⁷

SWEAT⁸³⁸ is ook van mening dat die enigste praktiese manier om die seksindustrie te hanteer, in die dekriminalisering daarvan lê en dat sekswerk as ‘n beroep hanteer moet word.⁸³⁹

Hierdie benadering bied ‘n nuwe verskeidenheid instrumente om geweld en misbruik in die seksbedryf teen te veg. Deur sekswerk as beroep te beskou

⁸³⁵ <<http://www.europeangreens.org/peopleandparties/wgroups/prostitution.pdf>>. Nageslaan op 15 Maart 2006.

⁸³⁶ <<http://www.europeangreens.org/peopleandparties/wgroups/prostitution.pdf>>. Nageslaan op 15 Maart 2006.

⁸³⁷ <<http://www.europeangreens.org/peopleandparties/wgroups/prostitution.pdf>>. Nageslaan op 15 Maart 2006. Sien ook Meyer 1993:107 waar hy ‘n soortgelyke benadering ondersteun..... “I advocate decriminalization of the act of prostitution and the activities of prostitutes, and would countenance only such regulation as is aimed directly at empowering prostitutes to gain adequate wages, protection from disease and abuse, and employment benefits. To that end regulatory schemes should be – like most others – voluntary in the sense that prostitutes choose whether to avail themselves of benefits ranging from AIDS screening to overtime pay.”

⁸³⁸ Sex Worker Education and Advocacy Task Force.

⁸³⁹ Weekly Mail and Guardian, 16 Augustus 2001:22.

kan dieselfde instrumente wat ‘n eeu gelede ontwikkel is om uitbuitende omstandighede in ander industrieë te beëindig, gebruik word om die wanpraktyke in die sekindustrie te stop.⁸⁴⁰

GroenLinks⁸⁴¹ is verder van mening dat die feit dat prostitusie nie ‘n “gewone” beroep is nie, nie moet veroorsaak dat sekswerkers van arbeidsregte uitgesluit word nie, maar dat daar eerder na maniere van toepassing gesoek moet word of alternatiewelik, die aanvulling van die arbeidsreg, om voorsiening te maak vir die spesifieke karakter van prostitusie, op dieselfde manier as wat daar voorsiening gemaak is vir baie ander vorme van arbeid wat buitengewoon is.

GroenLinks⁸⁴² som die redes vir sy ondersteuning van hierdie benadering as volg op:

- Sekswerkers is mense. (Hierdie benadering behandel sekswerkers nie as voorwerpe nie, maar as persone wat ernstig opgeneem moet word).
- Arbeidsregte. (Hierdie benadering stel sekswerkers in staat om arbeidsregte te bekom. Dit is die mees effektiewe instrument om die magsbalans tussen sekswerkers en bordeeleienaars/houers te verander. Indien arbeidsregulasies van toepassing is, kan sekswerkers siviele en arbeidsregtelike kontrakte sluit, misbruikende werkgewers en kliënte dagvaar, hulself verseker teen werkloosheid en siekte asook geregtig

⁸⁴⁰ <<http://www.europeangreens.org/peopleandparties/wgroups/prostitution.pdf>>. Nageslaan op 15 Maart 2006.

⁸⁴¹ <<http://www.europeangreens.org/peolpleandparties/wgroups/prostitution.pdf>>. Nageslaan op 15 Maart 2006.

⁸⁴² <<http://www.europeangreens.org/peopleandparties/wgroups/prostitution.pdf>>. Nageslaan op 15 Maart 2006.

wees op voordele van die staat en pensioen. Al hierdie maatreëls/voordele is algemeen in ander professies).

- Kritiese verbruikers. (Kliënte sal ook die geleentheid hê om kritiese verbruikers te wees. Net soos ons wil hê dat mense kritiese verbruikers op ander gebiede moet wees, soos byvoorbeeld om nie produkte van kinderarbeid aan te koop nie, wil ons ook hê dat kliënte ook slegs sekswerkers wat in selfgereguleerde (wettige/vrywillige) omstandighede werksaam is, moet besoek.)
- Minder geweld teen sekswerkers. (Hierdie benadering neem sekswerk uit die bestek van slegte, kriminele en immorele gedrag. Navorsing het getoon dat mans wat nie probleme of skuldgevoelens het rakende hul besoek aan 'n sekswerker nie, met meer respek teenoor sekswerkers optree.)

7.2.4.1 Die toepassing van die “labour” benadering

Hierdie benadering word tans in onder andere Nederland ontwikkel.⁸⁴³ Vanaf Oktober 2000 is die bedryf van seks op 'n ooreengekome basis in Nederland nie meer 'n kriminele oortreding nie.⁸⁴⁴ Terselfdertyd kan daar sanksies ingestel word teen misleiding, geweld of misbruik op die gebied van sekswerk. Enige verkryging van sekswerk deur middel van geweld, 'n dreigement van geweld, misleiding of misbruik van mag, is 'n misdad en

⁸⁴³ <<http://www.europeangreens.org/peopleandparties/wgroups/prostitution.pdf>>. Nageslaan op 15 Maart 2006.

⁸⁴⁴ <<http://www.europeangreens.org/peopleandparties/wgroups/prostitution.pdf>>. Nageslaan op 15 Maart 2006.

strafbaar met ‘n maksimum van 6 tot 10 jaar gevangenisstraf.⁸⁴⁵ Dus is die bestuur van vrywillige prostitusie nou wettig, terwyl die uitbuiting van sekswerkers strenger gestraf word. Terselfdertyd is bordele onderworpe aan ‘n lisenasieringsstelsel by wyse van ‘n stadsordonnansie en moet daar aan sekere standaarde voldoen word wat betref stadsbeplanning, higiëne, brandveiligheid en bestuur. As daar nie aan hierdie standaarde voldoen word nie, sal die bordeel uiteindelik gesluit word deur administratiefregtelike stappe wat ‘n makliker en meer effektiewe prosedure van vervolging is as in die geval van die vervolging van koppelary.⁸⁴⁶

7.3 Die huidige posisie in Suid-Afrika en Suid-Afrikaanse arbeidswetgewing

Soos reeds hierbo genoem is sekswerk in Suid-Afrika tans onwettig. Dit blyk dus duidelik na bestudering van bogenoemde benaderings ten opsigte van prostitusie, dat Suid-Afrika steeds met ‘n halfhartige “prohibitionist” benadering volhard.

Arnott & Alexander⁸⁴⁷ is van mening dat die beskerming wat aan ander werkers in Suid-Afrika gebied word (soos onder andere bespreek word in die

⁸⁴⁵ <<http://www.europeangreens.org/peopleandparties/wgroups/prostitution.pdf>>. Nageslaan op 15 Maart 2006.

⁸⁴⁶ <<http://www.europeangreens.org/peopleandparties/wgroups/prostitution.pdf>>. Nageslaan op 15 Maart 2006.

⁸⁴⁷ Weekly Mail & Guardian, 16 Augustus 2001:22.

Wet op Basiese Diensvoorwaardes⁸⁴⁸) ook aan sekswerkers beskikbaar moet wees. Hierdie beskerming kan sekswerkers teen uitbuiting, onbillike en onveilige werksomstandighede beskerm. Dit sal verder verseker dat daar met uitbuitende bordeeleienaars gehandel kan word sonder dat bordele totaal en al verbied word. Waar daar 'n werknemer-werkgewer verhouding tussen 'n straatprostituut en koppelaar bestaan, kan arbeidswetgewing die sekswerker ook van uitbuiting beskerm.

Arnott & Alexander⁸⁴⁹ is verder van mening dat die dekriminalisering van sekswerk daartoe sal bydra dat sekswerkers in 'n beter posisie geplaas word om te organiseer. Sekswerkerskringe sal daartoe in staat wees om sekswerkers in gemeenskapsbyeenkomste te verteenwoordig en ooreenkomste namens ander sekswerkers te sluit. Alle lede van 'n sekswerkergroep/kring kan byvoorbeeld besluit om slegs veilige seks as diens te lewer (op die gebruik van kondome aandring).

Pogings om te organiseer het reeds in Suid-Afrika plaasgevind. Honderde sekswerkers van Johannesburg het in die jaar 2000 saamgestaan om te veg vir minimum lone en die opstel van 'n swartlys bestaande uit manspersone wat sekswerkers misbruik het. Hierdie "Sex Worker Union" het destyds ook die seën van die groot vakbondfederasie, COSATU (*Congress of South African Trade Unions*)⁸⁵⁰ ontvang. Lidmaatskap is oopgestel vir sekswerkers verbonde aan 'n gesellin-agentskap asook straatsekswerkers. Lede moes 'n

⁸⁴⁸ 75/1997.

⁸⁴⁹ Weekly Mail and Guardian, 16 Augustus 2001:22.

⁸⁵⁰ <http://www.cosatu.org.za/aboutcos.htm>. Nageslaan op 8 September 2006.

weeklikse bedrag van R5 betaal wat gebruik sou word om kliënte wat sekswerkers misbruik te dagvaar asook om vir sekuriteitsdienste by bordele te betaal.⁸⁵¹ Hierdie optrede van sekswerkers wys op die behoefte van sekswerkers om saam te staan en hulleself teen onder andere geweld te beskerm.

Sonder 'n daadwerklike verandering van benadering ten opsigte van prostitusie, sal sekswerk in Suid-Afrika egter voortbestaan sonder daadwerklike voorkoming/vervolging van sekswerkers aan die een kant en met sekswerkers gesloop van toegang tot onder andere arbeidsregte, aan die ander kant. Pogings van sekswerkers om te organiseer en aanspraak te maak op verskeie menseregte soos verseker in die Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika, 1996⁸⁵² sal af en toe gemaak word, net om later weer soos mis voor die son te verdwyn.

7.3.1 Suid-Afrikaanse arbeidswetgewing

'n Kort opsomming van die belangrikste Suid-Afrikaanse arbeidswetgewing volg hieronder ten einde die arbeidsregte waarop sekswerkers geregtig sal wees indien prostitusie gedekriminaliseer en sekswerkers as werknemers beskou sou word, uiteen te sit.

7.3.1.1 Die Wet op Arbeidsverhoudinge 66 van 1995

⁸⁵¹ Sowetan, 1 Oktober 2000:5.

⁸⁵² 108/1996.

Die doel van hierdie Wet is om ekonomiese ontwikkeling, maatskaplike geregtigheid, arbeidsvrede en die demokratisering van die werkplek te bevorder deur die bereiking van die hoofogmerke van hierdie Wet, naamlik-

- (a) om uitvoering te gee aan die fundamentele regte verleen deur artikel 27 van die Grondwet en dit te reguleer;
- (b) om uitvoering te gee aan die verpligtinge wat die Republiek as 'n lidstaat van die Internasionale Arbeidsorganisasie aangeaan het;
- (c) om 'n raamwerk daar te stel waarbinne werknemers en hulle vakbonde, werkgewers en werkgewersorganisasies-
 - (i) kollektief kan beding om lone, bedinge en voorwaardes van diens en ander aangeleenthede van onderlinge belange te bepaal; en
 - (ii) nywerheidsbeleid te formuleer; en
- (d) om die volgende te formuleer-
 - (i) ordelike kollektiewe bedinging;
 - (ii) kollektiewe bedinging op sektorale vlak;
 - (iii) werknemerdeelname aan besluitneming in die werkplek; en
 - (iv) die doeltreffende beslegting van arbeidsgeskille.

Skedule 8 van die Wet bestaan uit 'n gedragskode wat gevolg moet word in die geval van afdanking van werknemers. Materieël en prosesregtelike billikheid met betrekking tot afdankings word vereis en riglyne word uiteengesit wat gevolg moet word indien afdanking in terme van 'n materiële/wesenlike rede geskied.⁸⁵³

⁸⁵³ Wet 66/1995: Skedule 8: Artikels 2;4;7-11.

Artikel 193 van die Wet⁸⁵⁴ sit remedies uiteen wat aanwending mag vind in die geval van onbillike ontslag, terwyl artikel 194 die perke van skadevergoeding in die geval van onbillike ontslag bepaal.

7.3.1.2 Die Wet op Basiese Diensvoorwaardes 75 van 1997

Hierdie Wet handel oor 'n wye verskeidenheid voorskrifte wat werksomstandighede betref. Hierdie voorskrifte sluit die volgende in:

- Regulering van werkstyd (maksimum ure ens.).⁸⁵⁵
- Die verskillende soorte van verlof wat deur werknemers geneem mag word en besonderhede daarvan.⁸⁵⁶
- Besonderhede van diens en betaling.⁸⁵⁷
- Voorskrifte met betrekking tot kennisgewing voor diensbeëindiging en die betaling van fondse wat daarmee saamgaan.⁸⁵⁸
- Die verbod op diensverrigting deur kinders en dwangarbeid diens.⁸⁵⁹
- Sektorale vasstellings.⁸⁶⁰ Dit kan wel handig te pas kom by die bepaling van minimum vereistes ten opsigte van omstandighede waaronder straatsekswerkers diens mag verrig. 'n Soortgelyke

⁸⁵⁴ 66/1995.

⁸⁵⁵ Wet 75 /1997:Hoofstuk 2.

⁸⁵⁶ Hoofstuk 3.

⁸⁵⁷ Hoofstuk 4.

⁸⁵⁸ Hoofstuk 5.

⁸⁵⁹ Hoofstuk 6.

⁸⁶⁰ Hoofstuk 8.

bepaling is onlangs uitgereik om minimum voorwaardes aan nog ‘n “onderdrukte” groep werkers naamlik, huishulpe, te voorsien.⁸⁶¹

7.3.1.3 Wet op Beroepsgesondheid en Veiligheid 85 van 1993

Werknemers geniet ‘n reg op ‘n veilige werksomgewing. Gesondheids- en veiligheidswetgewing bevestig en vul hierdie basiese reg in Suid-Afrika aan.

Die lang titel van hierdie Wet⁸⁶² lees as volg:

Om voorsiening te maak vir gesondheid en veiligheid van persone by die werk en vir die gesondheid en veiligheid van persone in verband met die gebruik van bedryfstoeusting en masjinerie; die beskerming van ander persone by die werk teen bedreigings vir gesondheid en veiligheid wat ontstaan uit of verband hou met aktiwiteite van persone by die werk; om ‘n adviesraad vir beroepsgesondheid en veiligheid in te stel.

Ingevolge hierdie Wet word sekere verpligtinge ook aan beide die werkgewer⁸⁶³ en die werknemers⁸⁶⁴ opgelê.

7.3.1.4 Wet op Vergoeding vir Beroepsbeserings en -siektes 130 van 1993

⁸⁶¹ Sien Wet op Basiese Diensvoorwaardes 75/1997: Sektorale vasstelling 7: Huiswerkersektor, Suid-Afrika.

⁸⁶² Wet op Beroepsgesondheid en Veiligheid 85/1993.

⁸⁶³ Artikel 8.

⁸⁶⁴ Artikel 14.

Die gemenerereg het nie voorsiening gemaak vir enige voordele aan 'n werknemer wat 'n besering aan diens opgedoen het nie. Die eerste wetgewing wat die gemeenregtelike posisie verbreed het, was die Ongevallewet van 1941. Hierdie Wet het voorsiening gemaak vir die vergoeding van werknemers ongeag of die werkgever die oorsaak was van beserings en ongeag of opset/nalatigheid bewys kon word.⁸⁶⁵

Die huidige Wet op Vergoeding vir Beroepsbeserings en -siektes, 130 van 1993 dien as uitbreiding op bogenoemde en maak dus voorsiening vir vergoeding indien die besering/dood wat deur 'n ongeluk veroorsaak is in die loop van diens ontstaan het.⁸⁶⁶

7.3.1.5 Wet op Werkloosheidsversekering 63 van 2001

Die doel van die Wet op Werkloosheidsversekering is:⁸⁶⁷

- Om voorsiening te maak vir die betaling van voordele aan bydraers (werknemers) uit die Werkloosheidsversekeringsfonds. Die fonds word deur die Wet ingestel en bestaan uit bydraes deur die werkgewers en werknemers, gelde toegeken deur die Parlement en verskeie ander bronne.
- Die bekamping van skadelike ekonomiese en sosiale gevolge van werkloosheid.

⁸⁶⁵ UV ABR 214 diktaat: Lesing 17. 2004:1.

⁸⁶⁶ Wet op Vergoeding vir Beroepsbeserings en -siektes 130/1993: Lang titel.

⁸⁶⁷ Wet op Werkloosheidsversekering 63/2001: Artikel 2.

Voordele is gewoonlik betaalbaar in gevalle van werkloosheid, siekte, swangerskap, aanneming en voordele vir afhanklikes.⁸⁶⁸

Die inhoud van die arbeidswetgewing soos bespreek, beklemtoon dus die magdom van regte waartoe sekswerkers tans geen toegang het nie en dui op die wesenlike verskil wat toegang daartoe op die algemene werks- en lewensomstandighede van sekswerker kan hê.

7.4 Die onderskeid tussen werknemer en onafhanklike kontrakteur in Suid-Afrika

Sou prostitusie gedekriminaliseer word, bestaan die risiko egter steeds dat hulle as onafhanklike werkers in plaas van werknemers beskou kan word. Die arbeidsregte soos in meeste van die genoemde arbeidswetgewing uiteengesit is egter slegs op werknemers en nie ook op onafhanklike kontrakteurs nie, van toepassing. Om hierdie rede geniet die onderskeid tussen werknemer en onafhanklike kontrakteur ook kortliks aandag.

Die onderskeid tussen werknemer en onafhanklike kontrakteur het vanweë die belangrikheid daarvan reeds baie aandag in Suid-Afrika geniet. Soveel so dat Suid-Afrika in die verlede reeds van drie toetse (wat later aandag geniet) gebruik gemaak het om te bepaal of 'n persoon inderdaad 'n werknemer of onafhanklike kontrakteur is. Ten einde hierdie onderskeid te tref sal

⁸⁶⁸ Wet op Werkloosheidsversekering 63/2001: Artikel 12.

definisies van ‘n werknemer en toetse aangewend om vas te stel of ‘n persoon inderdaad ‘n werknemer is, kortliks aandag geniet.

Die dienskontrak word tradisioneel omskryf as ‘n kontrak tussen twee persone, die heer (werkgever) en die dienaar (werknemer), vir die verhuring van laasgenoemde se dienste teen vergoeding, terwyl die heer daartoe in staat is om toesig oor die dienaar se werk te hou en dit te beheer.⁸⁶⁹

‘n Statutêre vermoede oor wie ‘n werknemer is, word aangetref in artikel 200A van die Wet op Arbeidsverhoudinge⁸⁷⁰ en lees as volg:

(1) Totdat die teendeel bewys is, word daar vermoed dat ‘n persoon wat werk vir, of dienste lewer aan, enige ander persoon, ongeag die vorm van die kontrak, ‘n werknemer is, indien een of meer van die volgende faktore aanwesig is:

- (a) die wyse waarop die persoon werk, is onderhewig aan die beheer of leiding van ‘n ander persoon;
- (b) die persoon se werksure is onderhewig aan die beheer of leiding van ‘n ander persoon;
- (c) in die geval van ‘n persoon wat vir ‘n organisasie werk, maak die persoon deel van daardie organisasie uit;
- (d) die persoon het oor die afgelope drie maande gemiddeld minstens 40 uur per maand vir daardie persoon gewerk;
- (e) die persoon is ekonomies afhanklik van die ander persoon vir wie hy of sy werk of dienste lewer;

⁸⁶⁹ Grogan 2003:15.

⁸⁷⁰ 66/1995.

- (f) die persoon word deur die ander persoon van bedryfsgereedskap of werktoerusting voorsien; of
- (g) die persoon werk vir of lewer dienste aan net een persoon.

Voor die inwerkingtreding van artikel 200A is die onderskeid tussen werknemer en onafhanklike kontrakteur hoofsaaklik deur middel van drie onderskeie toetse bepaal.

7.4.1 Die drie toetse wat al in die verlede deur ons howe gebruik is in ‘n poging om die onderskeid tussen werknemer en onafhanklike kontrakteur te bepaal

Die volgende toetse is al deur ons howe gebruik om die onderskeid te bepaal:

Die Kontrole toets

Hierdie toets fokus op die element van kontrole wat deur die werkgewer oor die werknemer uitgeoefen word. Die mag van kontrole is tradisioneel beskou as die kenteken van ‘n dienskontrak.⁸⁷¹

‘n Oomblik se nadenke oor die toets wys egter op die tekortkominge daarvan wanneer dit in isolasie toegepas word. Sekere werknemers het ‘n wye diskresie in verband met hoe hulle die werk kan verrig, maar wat hulle steeds nie onafhanklike kontrakteurs maak nie.⁸⁷²

⁸⁷¹ Grogan 2003:17.

⁸⁷² Grogan 2003:17.

Die Organisasie toets

Ontevredenheid met die kontrole toets het daartoe aanleiding gegee dat Suid-Afrikaanse howe begin eksperimenteer het met 'n ander tipe toets wat in die Franse reg ontwikkel is.⁸⁷³ Volgens hierdie toets word 'n kontrak as 'n dienskontrak beskou indien 'n persoon as deel van die besigheid aangestel is en indien sy werk gedoen word as integrerende deel van die besigheid.⁸⁷⁴

Hierdie toets is egter later deur die Appèlhof verwerp omrede dit tot meer vrae as antwoorde aanleiding gegee het.⁸⁷⁵

Dominante Indruk toets

Die tekortkominge van die kontrole en organisasie toetse het veroorsaak dat die howe die vraag oor die bestaan van 'n dienskontrak op dieselfde manier as vele ander probleme begin benader het, naamlik deur die verhouding in geheel te beskou en 'n afleiding van die algehele prentjie te maak.⁸⁷⁶

In *SA Broadcasting Corporation v Mckenzie*⁸⁷⁷ het die Arbeidsappèlhof die vernaamste verskille tussen 'n dienskontrak en 'n kontrak met 'n onafhanklike kontrakteur uiteengesit.

⁸⁷³ Grogan 2003:17-18.

⁸⁷⁴ Vista MLW551 diktaat 2006:20.

⁸⁷⁵ Grogan 2003:17-18. Sien ook Vista MLW551 diktaat 2006:20. "The organization test was rejected by the Appellate Division in *Smit v Workmen's Compensation Commissioner* 1979(1) SA 51 (A) as "vague" and "nebulous". It has not reappeared in any subsequent case."

⁸⁷⁶ Grogan 2003:18.

⁸⁷⁷ (1999) 20 ILJ 585 (LAC).

Die verskille kan as volg saamgevat word:⁸⁷⁸

Kenmerke van 'n dienskontrak:

- Die doel is die lewering van persoonlike diens tussen werkgewer en werknemer.
- Die werknemer lewer die diens op bevel van die werkgewer.
- Die werkgewer mag besluit of hy wil hê dat die werknemer diens moet verrig.
- Die werknemer is verplig om wettige en redelike instruksies in verband met die werk wat gedoen moet word en die manier hoe dit gedoen moet word, te gehoorsaam.
- Dit word beëindig deur die dood van die werknemer.
- Dit kan beëindig word teen die einde van 'n ooreengekome tydperk.

Kenmerke van 'n kontrak met 'n onafhanklike kontrakteur:

- Die objek is die produksie van 'n spesifieke diens of die produksie van 'n spesifieke resultaat.
- 'n Onafhanklike kontrakteur is nie verplig om die diens persoonlik te verrig nie, tensy anders ooreengekom.
- 'n Onafhanklike kontrakteur is verplig om spesifieke werk of 'n spesifieke resultaat binne 'n redelike tyd te voltooi.
- 'n Onafhanklike kontrakteur is nie verplig om instruksies rakende die manier hoe die werk uitgeoefen moet word, te gehoorsaam nie.
- Dit word nie beëindig deur die dood van die onafhanklike kontrakteur nie.

⁸⁷⁸

Grogan 2003:19.

- Dit word beëindig na afhandeling van die spesifieke werk of die produksie van 'n spesifieke resultaat.

Die Arbeidsappèlhof het aanvaar dat die “dominante indruk” wat deur die ooreenkoms en werksverhouding gelaat word die finale bepaler van die aard en gevolge van die verhouding is.⁸⁷⁹

Alhoewel ook nie heeltemal sonder gebreke nie, is skrywer van mening dat die dominante indruktoets die beste riglyne bied om die onderskeid tussen werknemer en onafhanklike kontrakteur te bepaal.

7.5 Sekswerkers - werknemers of onafhanklike kontrakteurs?

Soos hierbo genoem, sal sekswerkers indien hulle as werknemers geag word, beslis die voordele en beskerming van Suid-Afrikaanse arbeidswetgewing geniet.⁸⁸⁰ Indien, aan die ander kant, sekswerkers as onafhanklike kontrakteurs beskou word, sal hulle in 'n groot mate van hierdie voordele en beskerming uitgesluit word.

De Villiers⁸⁸¹ wys egter daarop dat daar 'n “outdoor” seksindustrie is wat uit straatsekswerkers bestaan asook “indoor” sekswerkers wat werksaam is in masseersalonne, gesellin-agentskappe en bordele. Wat die “indoor” industrie

⁸⁷⁹ Grogan 2003:17.

⁸⁸⁰ Weekly Mail & Guardian, 9 Augustus 2001:24.

⁸⁸¹ Weekly Mail & Guardian, 9 Augustus 2001:24.

betref, argumenteer bestuurders en eienaars dikwels dat sekswerkers onafhanklike kontrakteurs en nie werknemers is nie. Die meeste sekswerkers verbonde aan bordele is egter wel werknemers.⁸⁸²

Die feit dat “indoor” sekswerkers wel werknemers is, blyk uit die volgende soos uiteengesit deur de Villiers:⁸⁸³

- Indien ‘n sekswerker werk kry, trek sy gewoonlik na die perseel toe.
- Die bordeeleienaar betaal die huur en onderhou die eiendom.
- Skofte word deur die eienaar of bestuurder bepaal.
- Sekswerkers is nie gemagtig om die perseel gedurende skofte te verlaat nie.
- Skofte duur gewoonlik tussen 12 en 14 uur.
- In baie bordele word die tarief deur die bordeel bepaal.
- Die sekswerker word deur die kliënt betaal, trek haar gedeelte af en oorhandig die balans onmiddellik aan die bestuur. (Sekswerkers hou gewoonlik sowat 40%-60% van die geld wat deur die kliënte betaal word).
- Boetes wat tussen R5 tot R1 000 wissel word dikwels afgetrek vir die verbreking van “house rules”.

Met die kenmerke van ‘n dienskontrak soos uiteengesit ingevolge die “dominante indruk toets” in *SA Broadcasting Corporation v Mckenzie*⁸⁸⁴ en

⁸⁸² Weekly Mail & Guardian, 9 Augustus 2001:24.

⁸⁸³ Weekly Mail & Guardian, 9 Augustus 2001:24.

⁸⁸⁴ (1999) 20 ILJ 585 (LAC).

die vermoede ingevolge artikel 200A van die Wet op Arbeidsverhoudinge⁸⁸⁵ vars in die geheue, is dit duidelik dat “indoor” sekswerkers, indien prostitusie gedekriminaliseer word, as werknemers eerder as onafhanklike kontrakteurs beskou sal moet word. Hierdie standpunt word deur Australiese wetgewing gesteun en sal later aandag geniet.

Wat “outdoor” straatsekswerkers betref, kan verstaan word dat hulle as onafhanklike kontrakteurs beskou word, behalwe in die geval waar hulle werksaam is onder die beheer en toesig van ‘n koppelaar. Gevolglik sal hulle hoofsaaklik nie as werknemers beskou word nie, maar kan dekriminalisering daartoe aanleiding gee dat hulle kliënte wat nie betaal nie, ten minste kan dagvaar.

Volgens die Waarnemende Direkteur van die Women’s Legal Centre, Coriaan De Villiers, kan daar na dekriminalisering, van ‘n sektorale vasstelling (soos uiteengesit in die Wet op Basiese Diensvoorwaardes⁸⁸⁶) gebruik gemaak word wat die “outdoor” straatsekswerkers betref ingevolge waarvan spesiale reëlins in verband met onder andere die hoeveelheid ure gewerk en ander werksomstandighede, gemaak kan word.⁸⁸⁷

⁸⁸⁵ 66/1995.

⁸⁸⁶ 75/1997.

⁸⁸⁷ Independent, 7 Julie 2001:5.

7.6 Sekswerkers as belastingpligtiges

If the Pretoria High Court ruling that prostitution is not illegal is ratified by the Constitutional Court, South Africa could have a new business sector to draw into the taxation net.⁸⁸⁸

Alhoewel die dekriminalisering van die seksindustrie die belastingpligtigheid van sekswerkers sal verseker, is daar tans geen spesifieke bepaling in die Suid-Afrikaanse Inkomstebelastingwet⁸⁸⁹ wat handel oor die belasting van onwettige opbrengs nie. Hierdie vraagstuk is dus aan die howe oorgelaat.⁸⁹⁰

In die saak van *Commissioner of Inland Revenue v Delagoa Bay Cigarette Co Ltd*⁸⁹¹ is daar aanvaar dat die belasbaarheid van 'n ontvangs nie geaffekteer word deur die wettigheid of onwettigheid van die besigheid waaruit dit bekom is nie. Die opbrengs van sekere aktiwiteite, soos byvoorbeeld diefstal word geag nie ontvang te gewees het nie omrede dit onderworpe is aan 'n onvoorwaardelike verpligting om terug te betaal.⁸⁹² Volgens hierdie benadering is dit dus duidelik dat sekswerkers in Suid-Afrika reeds beskou kan word as ontvangers van inkomste waar iemand 'n bedrag aan haar betaal vir dienste gelewer, omrede die kliënt tog die bedrag aan haar betaal met die bedoeling dat sy dit moet hou en daarmee moet maak

⁸⁸⁸ Business Day, 6 Augustus 2001:2.

⁸⁸⁹ 58/1962.

⁸⁹⁰ Bonthuys & Monteiro 2004:664.

⁸⁹¹ 1918 TPD 391 op 394.

⁸⁹² Bonthuys & Monteiro 2004:664.

wat sy wil. Daar is tog geen onvoorwaardelike verpligting om hierdie bedrag aan die kliënt terug te betaal nie.⁸⁹³

Nog 'n vereiste vir die belasbaarheid van ontvangste is dat die belastingbetaler die bedrag moes bekom in 'n skema vir winsbejag. Hierdie vereiste is ooreenstemmend met artikel 18 van die *English Taxes Act* van 1988 wat bedrae afkomstig van “enige bedryf, professie of beroep” insluit. Dit is daarom moontlik dat Suid-Afrika aanspraak sal moet maak op die Engelse reg wat ontvangstes en opgelope inkomste betref. In die verlede is onderskeid getref tussen aktiwiteite wat *per se* onwettig is (en dus nie onderworpe is aan inkomstebelasting nie) en daardie aktiwiteite wat 'n kleur van onwettigheid het (en wel onderworpe aan inkomstebelasting is).⁸⁹⁴

In die Engelse hofsak *Commissioner of Inland Revenue v Aken*⁸⁹⁵ wou die Kommissaris die inkomste van 'n sekswerker belas en het hy daarin geslaag deur te bewys dat sy betrokke was in 'n bedryf. Die hof het as samevatting van die hofsake wat hierdie voorafgegaan het die volgende opmerking gemaak:⁸⁹⁶

It is clear from these cases that (with the exception of the Irish case) various courts have repeatedly rejected the argument that a trade ceases to be a trade for the purposes of the Taxes Act because it is illegal. The reason why they have said that profits of burglary are not taxable is not because burglary is illegal but because burglary is not a

⁸⁹³ Bonthuys & Monteiro 2004:664.

⁸⁹⁴ Bonthuys & Monteiro 2004:664-665.

⁸⁹⁵ 63 TC 395 (QBD) [1988] STC 69 (CA) [1990] 1 WLR 1374, [1990] STC 497.

⁸⁹⁶ Bonthuys & Monteiro 2004:666.

trade. Conversely, if the activity is a trade, it is irrelevant for taxation purposes that it is illegal ... I do not think that the word “trade” in itself has any connotation of unlawfulness. There may be lawful trade; there may be unlawful trade. But it is still trade.

Bonthuys & Monteiro⁸⁹⁷ is dus van mening dat Suid-Afrika (in sy besluit om die opbrengs van onwettige bedrywighede te belas) die keuse het om te onderskei tussen die opbrengs van aktiwiteite wat ‘n kleur van onwettigheid het en die opbrengs van aktiwiteite wat *per se* onwettig is, of om hierdie onderskeid te verwerp soos die houe in die Verenigde Koninkryk begin doen het. Hierdie besluit sal belangrike gevolge op die inkomste van sekswerkers hê.

Sou prostitusie egter gedekriminaliseer word is dit vanselfsprekend dat die inkomste van sekswerkers aan belasting onderworpe sal wees.

7.6.1 Sekswerkers en toelaatbare belastingaftrekkings

Wanneer finaliteit bereik is oor die vraag of onwettige opbrengs in die bruto inkomste van die belastingbetaler ingesluit moet word, sal die vraagstuk na die belastingbetaler se reg tot aftrekkings vir uitgawes of verliese ontstaan.⁸⁹⁸

Dit sal natuurlik ook die vraagstuk wees indien prostitusie gedekriminaliseer word, en sekswerkers as belastingpligtiges beskou word. Wat sal die sekswerker se reg tot aftrekkings vir uitgawes of verliese behels?

⁸⁹⁷ 2004:666.

⁸⁹⁸ Bonthuys & Monteiro 2004:667.

Die algemene aftrekkingsformule vir belastingpligtiges word gevind in artikel 11(a) van die Wet op Inkomste Belasting⁸⁹⁹ en lees as volg:

By die vastelling van die belasbare inkomste deur 'n persoon verkry uit die beoefening van 'n bedryf, word daar as aftrekkings van so 'n persoon se aldus verkreë inkomste toegelaat-

- (a) onkoste en verliese werklik aangegaan of gely by die voortbrenging van die inkomste, mits sodanige onkoste en verliese nie van 'n kapitale aard is nie.

Volgens Bonthuys & Monteiro⁹⁰⁰ is daar ook 'n gebrek aan hofsake wat handel oor die toelaatbaarheid van die aftrekking van onwettige uitgawes en verliese. Dit is daarom debatteerbaar of items soos huurbetalings in die bestuur van 'n bordeel aftrekbaar sal wees of nie.

Nog 'n vraag wat dus sal ontstaan is of die sekswerker (wie se inkomste verdien deel van haar bruto inkomste vorm), geregtig sal wees om die kostes van haar “benodighede vir die uitoefening van haar beroep”, soos byvoorbeeld seksspeelgoed, onderklere, grimering en reukwater, af te trek? As antwoord hierop moet die vraag of die uitgawe in die uitoefening van die besigheid opgedoen is, eerstens aandag geniet.⁹⁰¹

⁸⁹⁹ 58/1962.

⁹⁰⁰ 2004:667.

⁹⁰¹ Bonthuys & Monteiro 2004:67.

Bonthuys & Monteiro⁹⁰² is van mening dat die uitgawes op items soos onderklere, reukwater en grimering, in alle waarskynlikheid gedeeltelik deur 'n sekswerker vir belastingdoeleindes afgetrek sal kan word. Dit volg na die wysiging van artikel 23(g) van die Inkomste Belastingwet⁹⁰³ wat gedeeltelike aftrekking toelaat ten opsigte van goedere wat vir persoonlike gebruik ook aangewend word. Wat seksspeelgoed aanbetref mag die argument egter ontstaan dat dit uitsluitlik deur die sekswerker in die uitoefening van haar beroep gebruik word, nie vir persoonlike doeleindes nie, en dus ten volle aftrekbaar wees.

Soos in Suid-Afrika bied die gesag van die Verenigde Koningryk min duidelikheid op hierdie gebied en is die Verenigde State van Amerika 'n ryker bron van inligting.⁹⁰⁴

Prostitusie is tans onwettig in die Verenigde State van Amerika. Volgens Keller is die Verenigde State van Amerika teen prostitusie veral in die lig van die hoë voorkoms van VIGS en seksueel oordraagbare siektes, maar het hulle dit nie nodig geag om 'n belastingaftrekking-verbodsbepaling in verband met prostitusie bekend te stel nie.⁹⁰⁵ Die resultaat is dat in die saak van *Toner v Commissioner*,⁹⁰⁶ die belastingbetaler toegelaat is om uitgawes vir kantoormeubels, telefoon, 'n sekuriteitstelsel, advertensies,

⁹⁰² 2004:668.

⁹⁰³ 58/1962.

⁹⁰⁴ Bonthuys & Monteiro 2004:668.

⁹⁰⁵ Bonthuys & Monteiro 2004:669.

⁹⁰⁶ 60 TCM (CCH) 1016 1990.

huuruitgawes, versekering en motoruitgawes, wat uit sy masseersalon en prostitusie-besigheid ontstaan het, af te trek.⁹⁰⁷

Colliton⁹⁰⁸ se siening met betrekking tot die toelaatbaarheid van aftrekkings in die Verenigde State van Amerika is as volg:

The denial of deductions leads to inequitable results and the tax law is not the correct medium through which to punish wrongdoers.

7.6.2 Die ideale posisie ten opsigte van die belastingpligtigheid van sekswerkers in Suid-Afrika

Volgens Bonthuys en Monteiro⁹⁰⁹ is die ideale uitkoms vir Suid-Afrika daarin geleë om die opbrengs van prostitusie in die bruto inkomste in te sluit, terwyl die sekswerker dan toegelaat moet word om die aftrekkings waarop hulle geregtig is te maak asof hulle wettige handelaars is. Dit sal natuurlik ook die posisie wees in die geval waar die seksbedryf in Suid-Afrika gedekriminaliseer word.

Die belasbaarheid van die inkomste van sekswerkers sal 'n groot addisionele bron van inkomste in Suid-Afrika verseker. Myns insiens kan hierdie inkomste aangewend word in die pogings om aan sekswerkers die nodige dienste en opleiding te verskaf wat weer die moontlikheid van alternatiewe werkseleenthede aan hulle kan bied.

⁹⁰⁷ Bonthuys & Monteiro 2004:669.

⁹⁰⁸ Bonthuys & Monteiro 2004:668.

⁹⁰⁹ 2004:670.

7.7 Arbeidsregte van sekswerkers in ander lande

‘n Bespreking van verskeie lande, wat verskillende benaderings met betrekking tot die hantering van sekswerkers volg, sal kortliks geskied. Die doel van die vergelykende studie is om die posisie van sekswerkers ten opsigte van werksomstandighede en arbeidsregte te vergelyk en sodoende die mees geskikte benadering wat gevolg behoort te word, ten opsigte van Suid-Afrika, voor te stel.

7.7.1 Die posisie in die Verenigde State van Amerika

Die Verenigde State van Amerika, met die uitsondering van die staat Nevada, volg tans die eerste benadering hierbo bespreek is, naamlik die “prohibitionist” benadering.

Volgens Meyer,⁹¹⁰ is die Verenigde State van Amerika die enigste nywerheidstaat wat in groot maat voortgaan om die daad van prostitusie self te kriminaliseer, terwyl besonderhede van staat tot staat verskil. Hierdie kriminalisering verwyder sekswerkers van die beskerming van salarisse, die regulering van werksure, maatskaplike versekering, pensioenwette, veiligheid- en gesondheidsbeskerming en die reg tot deelname aan kollektiewe bedinging. Volgens Hernández-Truyol & Larson⁹¹¹ word sekswerkers, net soos ander werkers in die onwettige en informele ekonomie, self vir die omstandighede van hulle arbeid blameer.

⁹¹⁰ 1993-1994:106.

⁹¹¹ 2006:396.

Die nadele wat vir sekswerkers uit die volharding met hierdie “prohibitionist” benadering spruit, blyk duidelik uit bogenoemde paragraaf. Hirshman & Larson⁹¹² stel dus die regulering van die seksbedryf deur middel van bestaande arbeidswetgewing in die Verenigde State van Amerika voor asook die gevolglike herdefiniëring van die verhouding tussen sekswerkers, kliënte en koppelaars ten einde laasgenoemde aan die werkgewer-werknemer verhouding gelyk te stel.

Nevada, waar bordeelprostitusie wel wettig is, word egter as uitsondering in die Verenigde State van Amerika beskou. Die praktyke wat in Nevada gevolg word, kan as volg saamgevat word:⁹¹³

- Daar is ongeveer 36 beskikbare bordeellisensies regoor Nevada waarvan ongeveer 28 tot 30 gebruik word.
- Bordele in Nevada verskaf werk aan ongeveer 1 tot 50 wettige sekswerkers. Ouderdomme van sekswerkers wissel van 18 tot 50. Sekswerkers afkomstig van Nevada is as ‘n reël nie in hulle tuisdorpe werkzaam nie. Sekswerkers word as onafhanklike kontrakteurs beskou, maar woon in die meeste van die gevalle in die bordeel waar hulle werkzaam is vir periodes wat strek vanaf ‘n week tot en met somtyds ‘n maand lank.
- Wettige sekswerkers betaal vir en ondergaan verpligte gesondheidsondersoeke voordat hulle ‘n lisensie bekom. Hulle ondergaan maandelikse bloettoetse vir seksueel oordraagbare

⁹¹² Zelizer 2000:840.

⁹¹³ <http://www.unlv.edu/centers/cdclv/healthnv/sexindustry.html>. Nageslaan op 1 Augustus 2006.

infeksies. Die gebruik van kondome is verder verpligtend in die bordele van Nevada.

- As gevolg van die wettigheid van die beroep en die veiligheid daaraan verbonde om in 'n afgesonderde gemeenskap werksaam te wees, rapporteer sekswerkers dat hulle aan baie minder geweld blootgestel is as wat die geval is in die onwettige seksbedryf.
- Vroue werksaam as wettige sekswerkers betaal belasting, kaartfooie, huisfooie asook kamer- en verblyfuitgawes binne die bordeel. Hulle behou ongeveer tussen 40 en 50% van die gelde wat hulle deur dienste bekom terwyl die res aan die bordeeleienaar oorbetaal word.
- Die wins wat gemaak word deur die bordeelbedryf van Nevada beloop ongeveer tussen 35 en 50 miljoen dollar jaarliks.

Alhoewel die beleid wat tans in Nevada met betrekking tot prostitusie gevolg word as uitsondering in die Verenigde State van Amerika beskou kan word, is sekswerkers, verbonde aan bordele van Nevada, myns insiens reeds in 'n beter posisie as dié sekswerkers wat in die res van Amerika sukkelend in 'n onveilige en onwettige bedryf probeer oorleef.

7.7.2 Engeland

In Engeland word die tweede benadering soos hierbo bespreek, naamlik die “abolitionist” benadering, gevolg. Nog twee ander lande wat spesifiek weier om prostitusie as beroep te erken is Swede en Venezuela.⁹¹⁴ In Mei 1998 het Swede een van die eerste lande geword om die aankoop van seksuele dienste met strawwe soos boetes en gevangenisstraf te verbied. Deur dit te doen, het

⁹¹⁴ <http://sisyphe.org/article.php?id_article=689>. Nageslaan op 15 Maart 2006.

Swede verklaar dat prostitusie nie ‘n wenslike ekonomiese en arbeidsektor is nie.⁹¹⁵

Vir doeleindes van die “abolitionist” benadering, sal slegs die posisie in Engeland verder aandag geniet.

Volgens die Britse regstelsel is dit wettig om ‘n prostituut te wees, maar nie om as een te werk nie, omrede die verhoudinge wat die organisering, advertering en onderhandelinge van kommersiële seks omring, gekriminaliseer is.⁹¹⁶ Volgens Levine⁹¹⁷ is sekswerkers in die Verenigde Koninkryk in die negentiende eeu wel gereguleer, maar ten spyte van die realiteit van lang werksure en die gevare verbonde aan die werk, toegang geweier tot die regmatige definisie van werk wat as sleutel tot burgerskap en respek aanleiding gegee het.

Volgens Sanders⁹¹⁸ poog Engeland tans nie om in ag te neem dat daar vroue is wat self besluit om seks te verkoop en hulle werk te verrig soos in die geval van enige ander besigheid nie. Weerstand daarteen beteken dat prostitusie slegs as uitbuiting en nie as werk geag word nie. Die resultaat is dat ‘n groot hoeveelheid vroue wat as onafhanklike sekswerkers diens verrig

⁹¹⁵ <http://sisyphe.org/article.php3?id_article=689>. Nageslaan op 15 Maart 2006.

⁹¹⁶ <http://www.findarticles.com/p/articles/mi_qa3780/is_200507/ai_nl4685503>. Nageslaan op 15 Maart 2006.

⁹¹⁷ 1994:26.

⁹¹⁸ <http://www.findarticles.com/p/articles/mi_qa3780/is_200507/ai_nl4685503>. Nageslaan op 15 Maart 2006.

asook diegene wat deur middel van saunas, bordele of gesellin-agentskappe funksioneer, van die arbeidsraamwerk uitgesluit word.⁹¹⁹

In Engeland blyk daar dus 'n duidelike afwesigheid van samesprekings ingevolge waarvan die regte van vroue betrokke in prostitusie bevorder word op grond van werk, beroep en burgerskap.⁹²⁰ Kantola & Squires⁹²¹ wys daarop dat daar groot samesprekings in ander Europese lande is wat die regte van sekswerkers voorstaan.

Sanders⁹²² is van mening dat die outeurs van die onlangse hersiening ten opsigte van prostitusie in Engeland ingevolge die dokument *Paying the Price: A Consultation on Prostitution*, nie hulle huiswerk gedoen het wat betref navorsing oor vrywillige aksie en kollektiewe forums wat gestig is om sekswerk in die lig van kriminalisering te organiseer nie. Gehou te Brittanje, het die *International Union of Sex Workers* (hierna genoem, IUSW), sekswerkers se siviele en arbeidsregte voorgestaan en suksesvol lidmaatskap van die *General Municipal and Boilermakers* (GMB) vakbond bekom. Deur te argumenteer dat sekswerkers se regte eerder deur middel van 'n arbeidsraamwerk as 'n morele agenda beskou moet word, het die IUSW invloed in die wyer seksindustrie gewen. 'n Gedragskode is onlangs tussen

⁹¹⁹ <http://www.findarticles.com/p/articles/mi_qa3780/is_200507/ai_nl4685503>. Nageslaan op 15 Maart 2006.

⁹²⁰ <http://www.findarticles.com/p/articles/mi_qa3780/is_200507/ai_nl4685503>. Nageslaan op 15 Maart 2006.

⁹²¹ <http://www.findarticles.com/p/articles/mi_qa3780/is_200507/ai_nl4685503>. Nageslaan op 15 Maart 2006.

⁹²² <http://www.findarticles.com/p/articles/mi_qa3780/is_200507/ai_nl4685503>. Nageslaan op 15 Maart 2006.

erotiese danseresse en bestuurders van “table-dancing” persele ontwerp om sodoende riglyne te stel vir veilige werkspraktyke.⁹²³

Brooks-Gordon⁹²⁴ wys ook op die late van Engeland in terme van die hersiening rondom prostitusie om na Duitsland en Nieu-Seeland se modelle as moontlikhede vir toekomstige beleide te kyk en kritiseer verder die aanvaarding van die Sweedse model.

Beide die posisie in Duitsland en Nieu-Seeland word hieronder bespreek.

In Swede (waar die kliënt se gedrag net soos in Brittanje gekriminaliseer word) het amptelike verslae daarop gedui dat dit tot geen vermindering in straat-tippellary aanleiding gegee het nie. Inteendeel, dit het tot die vermeerdering van advertering op die internet, gelei. Maatskaplike werkers was van mening dat dit nou baie moeiliker is om sekswerkers te bereik en polisieverslae dui daarop dat die vervolging van koppelaars en handelaars deur die nuwe wetgewing bemoeilik word omrede kliënte in die verlede bereid was om getuies te wees, maar nou weier om hul samewerking te bied. Onlangse verslae deur die *Board of Police* het tot die bevinding gekom dat vroue nou ook gedwing word om meer kliënte per dag te diens omrede die pryse geval het en dat daar ook meer onstabiele en gevaarlike kliënte as voorheen is. Die misbruik van sekswerkers deur die polisie het ook

⁹²³ <http://www.findarticles.com/p/articles/mi_qa3780/is_200507/ai_nl4685503>. Nageslaan op 15 Maart 2006.

⁹²⁴ 2005:425.

toegeneem omrede hulle nou gedwing kan word om getuienis te lewer en deursoek mag word.⁹²⁵

Brooks-Gordon⁹²⁶ sluit af deur te noem dat die eerste ondersoek rondom die wetgewing van prostitusie in Engeland in die afgelope 50 jaar, naamlik die *Consultation Paper Paying the Price: A Consultation Paper on Prostitution*, verwelkom moet word, maar ongelukkig baie leemtes laat en dat van die foute as gevolg van 'n gebrek en die korrekte aanwending van navorsing voorkom. Brooks-Gordon⁹²⁷ is van mening dat lewensvatbare beleidsalternatiewe soos dié van Duitsland en Nederland uitgelaat is.

7.7.3 Duitsland

Duitsland is een van die lande wat vir baie jare lank 'n kombinasie van die “regulation” en “abolitionist” benaderings gevolg het. Dit blyk egter of Duitsland onlangs van benadering verander het en tans meer in die rigting van die “labour” benadering beweeg.

Volgens Von Galen⁹²⁸ was die situasie in Duitsland baie weersprekend. Die howe en wetgewer het uit hulle pad gegaan om so min as moontlik regte aan sekswerkers te verseker terwyl hulle terselfdertyd so veel as moontlik verpligtinge op sekswerkers geplaas het tot ekonomiese voordeel van die publiek. Dit is aanduidend van die “regulation” benadering.

⁹²⁵ Brooks-Gordon 2005:434.

⁹²⁶ 2005:443.

⁹²⁷ 2005:443.

⁹²⁸ 1996:349.

Die uitoefening van prostitusie in Duitsland is lank reeds wettig.⁹²⁹ Persone betrokke by die organisering van prostitusie of wat dit moontlik maak, kon egter vervolg word. Prostitusie is egter nie as beroep erken nie omrede dit as immoreel en anti-sosiale aktiwiteit beskou is. Die gevolg is dat sekswerkers baie min regte gehad het. Sekswerkers verbonde aan bordele kon nie 'n dienskontrak aangaan nie en het dus nie oor voordele soos medies en pensioen beskik nie. Aan die ander kant is hulle wel as besigheidspersone geag met die verpligting om belasting te betaal.⁹³⁰ Sekswerkers moes verskeie gesondheidstoetse ondergaan wat van streek tot streek gewissel het.⁹³¹

Wat die privaatreg betref is dit ook duidelik dat indien seksuele dienste verskaf is voordat betaling deur die kliënt geskied het, die sekswerker nie die reg gehad het om betaling af te dwing nie.⁹³²

Die effek van die uitoefening van hierdie benadering in Duitsland het daartoe aanleiding gegee dat sekswerkers verhoed is om hulle aktiwiteite

⁹²⁹ Von Galen 1996:349.

⁹³⁰ Sien Von Galen 1996:371. "Prostitutes are required to pay income tax. Because of the immorality of their occupation, their income is taxed as "other income" under income tax law. The disadvantage of this type of taxation is that business expenses such as make-up, special clothing, and the like may not be deducted."

⁹³¹ Von Galen 1996:349-350. Sien ook Von Galen 1996:369. "Health supervision is up to the discretion of health authorities, and it is implemented very differently from region to region. In some cities, prostitutes are required to undergo regular check-ups for certain sexually-transmitted diseases and may be subject to compulsory measures if they do not keep their appointments. Other cities require no compulsory exams, and instead rely solely on education and the prostitutes' own sense of responsibility. Additional health measures may be taken under the Federal Epidemics Law. That law requires that prostitutes use condoms during sex."

⁹³² Von Galen 1996:349. Sien ook Von Galen 1996:372. "The most frequent transaction, the contract between prostitute and patron exchanging sex for money, is considered immoral under the prevailing view, and therefore null and void and imposing no obligations."

onder aanvaarbare werksomstandighede uit te voer. Hoe meer aangenaam die bordeeloperateur die sekswerker se werksplek gemaak het, hoe beter was die kans dat hy 'n oortreding ingevolge die wet begaan het.⁹³³

Al wat dus blyk wettig was, is die sogenaamde “Eros Centers” waarvolgens die operateur die kamer aan die sekswerker verhuur het, wat dan prostitusie op eie onkoste laat plaasvind het. Die sekswerker het dus onafhanklike status gehad, gewoonlik baie huur betaal en geen verband met 'n besigheid wat voorsiening vir sosiale en finansiële sekuriteit kon maak, gehad nie.⁹³⁴

Von Galen⁹³⁵ is verder van mening dat die situasie in Duitsland 'n resultaat was van wat 'n mens van strafregtelike regulering kan verwag. Ten spyte van strafsanksies het sommige Duitse stede nog altyd rooiligdistrikte en strate waarin bordele volop is. Volgens hom was die reg en praktyk op geen ander gebied so ver van mekaar verwyderd soos juis in die geval van prostitusie nie – óf het kriminele sanksies op so 'n groot skaal gefaal nie.

Verbode areas/gebiede vir prostitusie is hoofsaaklik in die *Prohibited Zone Regulations* uiteengesit wat prostitusie algeheel of gedeeltelik, streeksgewys of op spesifieke tye van die dag verbied het.⁹³⁶

Daar was in die verlede egter reeds 'n paar afwykings van die benadering wat hoofsaaklik in Duitsland gevolg is. In 'n besluit van 1991 het die

⁹³³ Von Galen 1996:363.

⁹³⁴ Von Galen 1996:364.

⁹³⁵ 1996:366.

⁹³⁶ Von Galen 1996:366.

Berlynse Welsynshof beslis dat prostitusie gegeld het as tyd gewerk, soos gedefinieer in die arbeidsreg. Die gevolg was dat die sekswerker geregtig was tot finansiële ondersteuning van die regering se arbeidskantore.⁹³⁷

‘n Besluit deur ‘n hof in die Lichtenberg distrik van Berlyn het egter opspraak veroorsaak. In ‘n besluit van 27 Oktober 1995 het die voorsittende regter die algemene beleid geïgnoreer en ‘n sekswerker se eis teen ‘n kliënt vir betaling van haar ooreengekome fooie, bekragtig.⁹³⁸

Volgens Brooks-Gordon⁹³⁹ het die nuwe Duitse *Prostitution Act* in Januarie 2002 in werking getree. Die inhoud van hierdie Wet is aanduidend van die veranderde benadering wat in Duitsland plaasgevind het. Die Wet dek drie onderskeie afdelings van die reg, naamlik die siviele reg, die arbeidsreg en die maatskaplike wetgewing. Ingevolge die Wet is bordele wat goeie werksomstandighede bied ook nou gedekriminaliseer. Twee van die hoofdoelwitte van die Wet is om sekswerkers toegang tot die maatskaplike versekeringskema te bied en om hulle besigheid onder goeie en versekerde werksomstandighede te laat geskied.

Ingevolge die Wet⁹⁴⁰ is ‘n sekswerkkontrak volgens die siviele reg nou afdwingbaar. Indien ‘n kliënt nie in staat of gewillig is om te betaal nie, kan

⁹³⁷ Von Galen 1996:374.

⁹³⁸ Von Galen 1996:374.

⁹³⁹ 2005:432.

⁹⁴⁰ Artikel 1, s.1.

die kliënt deur die sekswerker vir betaling gedagvaar word.⁹⁴¹

Die Wet⁹⁴² laat verder die indiënsneming van sekswerkers toe en kontrakte tussen sekswerkers en bordeeleienaars is geldig. Maatskaplike wetgewing waarborg sekswerkers uiteindelik toegang tot statutêre maatskaplike versekeringskemas. Nog 'n doelwit van die Wet is om sekswerkers teen sosiale diskriminasie te beskerm deur hulle wettige regte te verbeter.⁹⁴³

7.7.4 Die posisie in Australië

Dit blyk asof Australië een van die lande is wat naby aan die sogenaamde “labour” benadering kom wat die hantering van prostitusie betref, alhoewel regulering ook geskied. Omrede Australië een van die lande is waarin die “labour approach” dus nagestreef word, geniet die situasie in Australië ook meer aandag as in die geval van die bespreking van ander lande.

Prostitusie word as die verskaffing van seksuele dienste in gereguleerde bordele en gesellin-agentskappe gedefinieer en is vanaf 1986 in Victoria wettig.⁹⁴⁴ “Tabletop dancing” en “lap dancing” is ook vir reeds meer as 'n dekade in Victoria toelaatbaar.⁹⁴⁵ Die *Prostitution Regulation Act* van 1986 wettig sekere vorme van prostitusie en stel beplanningkontroles voor oor waar bordele geplaas kan word. Hierdie Wet is vervang deur die *Prostitution*

⁹⁴¹ Brooks-Gordon 2005:432.

⁹⁴² Artikel 1, s.1.

⁹⁴³ Brooks-Gordon 2005:432-433.

⁹⁴⁴ Murray 2003:2.

⁹⁴⁵ Murray 2003:2.

Control Act van 1994 wat 'n gelisensieërde sisteem vir die bedrywers van sekswerker organisasies bekend gestel het.

Queensland het 'n model vir die regulering van prostitusie soortgelyk aan dié van Victoria aangeneem ingevolge die *Prostitution Act* van 1999.

'n Soortgelyke model is in Wes-Australië ingevolge die *Prostitution Control Bill* van 2003 voorgestel.⁹⁴⁶ In 1995 het die parlement van Nieu-Suid Wallis die *Disorderly Houses Act* van 1943 gewysig om sodoende goed bestuurde bordele te laat funksioneer sonder die inmenging van die polisie. Anders as in die geval van Victoria en Queensland, is daar geen lisensiëringstelsel vir diegene wat prostitusie bedryf nie.⁹⁴⁷

In die bespreking van Australië, sal die posisie in Victoria veral aandag geniet. Soos reeds genoem is die hoofmeganisme wat dus gebruik word om prostitusie in Victoria te reguleer, die *Prostitution Control Act* van 1994 wat op 13 Junie 1995 in werking getree het.⁹⁴⁸ Regulasies is te vinde in hierdie wetgewing asook die *Health Act* van 1958 wat kontroles oplê oor hoe seksdienste in Victoria verskaf moet word.⁹⁴⁹ Een van die maniere waarmee die *Prostitution Control Act* van 1994 (hierna genoem die Wet vir doeleindes van hierdie hoofstuk) poog om prostitusie in Victoria te beheer, is die skepping van 'n gelisensieërde sisteem vir bedrywers van seksuele dienste asook vir mense wat hierdie dienste bestuur indien die verskaffer nie

⁹⁴⁶ Murray 2003:3.

⁹⁴⁷ Murray 2003:3.

⁹⁴⁸ Murray 2003:7.

⁹⁴⁹ Murray 2003:7-8.

op die perseel teenwoordig is nie. Lisenasiering vind plaas deur die *Business Licensing Authority* wat onder andere daarna kyk of die aansoeker die nodige maatreëls wat die veiligheid van persone werksaam in die besigheid betref, in plek het. Vroue wat diens as sekswerkers in 'n gelisensieërde bordeel en gesellin-agentskap verrig hoef nie individueel ook lisensies te bekom nie.⁹⁵⁰

Die regulering van wettige sekswerk ingevolge die Wet, word gekomplimenteer deur 'n uitgebreide stel regulasies soos vervat in die *Prostitution Control Regulations* van 1995 (soos daargestel deur die Wet), en die *Health (Infectious Disease) Regulations* van 2001 soos daargestel deur die *Health Act*. Regulasie 19 van die *Prostitution Control Regulations* spesifiseer veiligheidsvereistes wat nagekom moet word deur gelisensieërde operateurs van sekswerk. Dit sluit onder andere die verbod op 'n gelisensieërde operateur se reg om 'n sekswerker se besluit om nie 'n seksuele diens aan 'n kliënt te veskaf nie omrede dit gewelddadig of onveilig is, in.⁹⁵¹

Die Wet onderskei ook tussen bordele, gesellin-agentskappe en “vrygestelde” sekswerkers.⁹⁵² Hierdie verskillende vorme van die seksbedryf sal afsonderlik bespreek word.

⁹⁵⁰ Murray 2003:8-9.

⁹⁵¹ Murray 2003:12-13.

⁹⁵² Murray 2003:9.

Buiten hierdie vorme soos deur die Wet vervat en hierbo genoem, is daar ook ander eksplisiete seksuele vermaak wat vir doeleindes van bespreking tot “tabletop dancing” beperk sal word.⁹⁵³

7.7.4.1 Die bedryf van bordele in Victoria

Volgens die Wet⁹⁵⁴ word ‘n bordeel as volg gedefinieer:

any premises made available for the purpose of prostitution by a person carrying on the business of providing prostitution services at the business premises.

Daar word geskat dat bordele aan ongeveer 16 000 mense in Australië werk verskaf en sekswerkers ongeveer 12,5 miljoen besoeke jaarliks ontvang. Die jaarlikse nasionale omset van die bedryf is ongeveer 1.25 biljoen Australiese dollar. In Januarie 2003 was daar volgens die *Business Licensing Authority* ongeveer 93 wettige bordele in Victoria.⁹⁵⁵

Daar is ‘n verbod op advertering om sekswerkers te bekom en daarom is bordele afhanklik van sekswerkers om hulle te nader. Gewoonlik kontak die sekswerker die bordeel en word genooi vir ‘n onderhoud deur die bestuurder of die bestuurder se assistent. Vroue word gewoonlik tydens die onderhoud uitgevra oor hulle ouderdom en vorige werksondervinding en word ingelig oor hoe die bordeel funksioneer. Indien die werker geskik geag word, word

⁹⁵³ Murray 2003:13.

⁹⁵⁴ Artikel 38.

⁹⁵⁵ Murray 2003:10.

sy toegelaat om ‘n plek op die rooster te bespreek, gewoonlik nadat sy ‘n proffessie afgehandel het.⁹⁵⁶

Vroue werksaam in bordele moet gewoonlik ‘n dokument genaamd ‘n “preferential reservation agreement” onderteken. Hierdie ooreenkoms vereis gewoonlik van die sekswerker om in te stem dat sy as onafhanklike kontrakteur sal funksioneer.⁹⁵⁷

‘n Voorbeeld van so ‘n ooreenkoms is as volg:⁹⁵⁸

The Proprietor agrees and acknowledges that all activities carried on by the Service Provider (the worker) in or upon the Premises, shall be and are carried on by the Service Provider as a totally independent person, and shall not be subject to the direction or control of the Proprietor, Servant, or agent of the Proprietor, in any manner whatsoever.

Hierdie ooreenkoms identifiseer sake waaroor die eienaar geen kontrole het nie as volg:⁹⁵⁹

- Enige diens wat die sekswerker verkies om te verrig of nie te verrig nie.
- Die tye wat die sekswerker verkies om diens op die perseel te verrig en wanneer die perseel verlaat word.

⁹⁵⁶ Murray 2003:20-21.

⁹⁵⁷ Murray 2003:21.

⁹⁵⁸ Murray 2003:21.

⁹⁵⁹ Murray 2003:22.

- Die tipe kliënte wat die sekswerkers verkies om dienste aan te lewer.
- Die fooie wat deur die sekswerker aan die kliënt gehef word.
- Die kleredrag wat die sekswerker van tyd tot tyd sal dra.

Indien bogenoemde wel in die praktyk sou realiseer, is dit verstaanbaar dat sekswerkers as onafhanklike kontrakteurs beskou moet word juis vanweë die gebrek aan kontrole wat die eienaar oor die sekswerkers het.

In die praktyk, maak baie bordele egter gebruik van “house rules” en ander riglyne om werksomstandighede te bepaal. In teenstelling met die inhoud van die “preferential reservation agreements” dui laasgenoemde juis op die bestuurder se reg om aan te wys wanneer en hoe seksuele dienste deur sekswerkers verskaf moet word. ‘n Bordeel te Melbourne dien as ‘n goeie voorbeeld hiervan.⁹⁶⁰ Die geskrewe verduideliking wat aan sekswerkers verskaf word verklaar dat wanneer ‘n werker ‘n sessie by die bordeel geboek het, daar ‘n vermoede bestaan dat sy wel tot die “house rules” en riglyne ingestem het. Baie van die “house rules” in die bordele van Victoria, hou verband met die skedulering en toewysing van sessies. Nie-nakoming van hierdie reëls het tot gevolg dat sessies verminder word, sekere sessies/tye ontoeganklik vir werkers gemaak word en werkers se name soms selfs van die rooster van die bordeel verwyder word. Van sekswerkers word daar dus in die praktyk verwag om gereed, geklee en beskikbaar te wees op die presiese tyd aangewys en dié wat nie diensooreenkomstig optree nie word huis toe gestuur.⁹⁶¹

⁹⁶⁰ Murray 2003:22.

⁹⁶¹ Murray 2003:22-23.

Dit is interessant om daarop te let dat die arbeidshof in Australië reeds ‘n soortgelyke geskil tussen werkgewer en werknemer (nie verbonde aan die seksbedryf) ten gunste van die werknemer beslis het. In die saak van *Bibic v First Interstate Security Pty Ltd*,⁹⁶² is bevind dat die feit dat die roosters deur die werkgewer bepaal is, aanduidend van ‘n werkgewer-werknemer-verhouding was.

In nog ‘n saak van *Sammartino v Mayne Nickless Express*⁹⁶³ (ook nie verbandhoudend met die seksbedryf nie) is verder ook bevind dat die bepaling in ‘n werksooreenkoms waarvolgens die 30 minute laat arrivering deur ‘n kontrakhouer tot ‘n vermindering van betaling sal aanleiding gee, wel bewys daarvan is dat ‘n dienskontrak bestaan.⁹⁶⁴

Bordeelwerk behels in praktyk gewoonlik dat vroue in roosters vir spesifieke skofte ingedeel word, wat gewoonlik tussen 9 en 14 ure duur en waartydens hulle deur kliënte gekies kan word om seksuele dienste te verrig. Werkers word gewoonlik nie betaal vir hulle teenwoordigheid op die perseel nie. Die enigste betaling wat hulle ontvang is dié vir seksuele dienste gelewer. Fooie wissel van bordeel tot bordeel. ‘n Bordeel te Melbourne vra ongeveer 150 dollar vir ‘n 30 minute afspraak, waarvan die helfte aan die bordeel betaal word en die ander helfte direk aan die sekswerker.⁹⁶⁵

⁹⁶² Murray 2003:23 (AIRC, Cribb C, Print S3161, 10 Februarie 2000).

⁹⁶³ (2000) 98 IR 168 op 210-211.

⁹⁶⁴ Murray 2003:23.

⁹⁶⁵ Murray 2003:24-25.

Vroue werksaam by bordele rapporteer egter dat daar van hulle verwag word om die duurte van die hele skof by die perseel teenwoordig te wees. Werkers wat vroeër loop sal of afgedank word, nie 'n ander skof gegee word nie of op 'n ander manier gepenaliseer word. Alhoewel werkers ingelig word dat hulle nie verplig is om diens aan sekere kliënte te verskaf nie, is daar in praktyk sterk finansiële nood om dit wel te doen.⁹⁶⁶

Die werksomstandighede van vroue verbonde aan bordele word verder gewoonlik mondelings bepaal asook deur die algemene gebruike van die berdryf. Dit sluit in aanwysings oor kleredrag en uniforms, teenwoordigheid by die perseel tydens en tussen skofte en die betaling van fooie.⁹⁶⁷ Werkers mag verder versoek word om huur te betaal vir spesifieke kostuums indien die bordeel dit sou vereis. Een werker het gerapporteer dat sy verbied is om verder by 'n bordeel diens te verrig omrede sy haar hare afgeskeer het en die bordeel haar nie wou toelaat om met 'n geskeerde kop of 'n pruik diens te verrig nie.⁹⁶⁸ Dit is verder algemeen vir werkers om 'n skoffooi te betaal. Dit behels gewoonlik 'n bedrag van tussen 5 en 10 dollar of tussen 45 en 50 dollar per week. Dit blyk of hierdie fooie gehê word om kostes wat verband hou met die verskaffing van koeldrank, lekkers, koffie, tee en toiletbenodighede van sekswerkers te verhaal.

Die beëindiging van diens sonder geldige rede blyk gereeld in wettige bordele plaas te vind. Volgens 'n vakbondorganiseerder word werkers in die

⁹⁶⁶ Murray 2003:25-26.

⁹⁶⁷ Murray 2003:26-27.

⁹⁶⁸ Murray 2003:27.

seksbedryf gereeld onbillik vir die geringste redes ontslaan.⁹⁶⁹ Een werker het daarvan getuig dat sy ontslaan is nadat sy nie werk kon verrig nie omrede sy na ‘n siek kind moes omsien en nie ‘n babaoppasser kon vind nie. Werkers kan ook hulle werk verloor indien hulle die perseel enige tyd gedurende ‘n aangewysde skof verlaat. Werkers se diens word gewoonlik beëindig sonder kennisgewing of betaling van skadevergoeding in die plek van kennisgewing.⁹⁷⁰

Bogenoemde praktyke geskied in die seksbedryf alhoewel artikel 170 CE(1) van die *Workplace Relations Act* van 1996 die onbillike en onredelike ontslag van werknemers deur die werkgever verbied. Of daar ‘n geldige rede tot ontslag was word gewoonlik deur die *Australian Industrial Relations Commission* (hierna genoem die AIRC) bepaal. Daar moet egter gelet word dat die *Workplace Relations Amendment Act* van 2003 sekere “casual” werknemers van toegang tot onbillike ontslag prosedures uitsluit. In *Clausia v Allmen Pty Ltd t/as Body Line*⁹⁷¹ het die AIRC bevind dat ‘n bordeelwerker ‘n “casual” werker is en dus nie geregtig is om onbillike ontslag prosedures teen ‘n bordeeleienaar te bring nie.⁹⁷²

⁹⁶⁹ Murray 2003:29.

⁹⁷⁰ Murray 2003:29.

⁹⁷¹ AIRC, Watson SDP, Print P8843, 13 February 1998.

⁹⁷² Murray 2003:29.

7.7.4.2 Die bedryf van gesellin-agentskappe in Victoria

Gesellin-agentskap word in die Wet⁹⁷³ as volg gedefinieer:

a business of providing, or facilitating the provision of, prostitution services to persons at premises not made available by the agency.

In Junie 2003 was daar ongeveer 39 diensverskaffers wat gelisensieërd was om as gesellin-agentskap te funksioneer en 95 gelisensieërd om as beide gesellin-agentskap en bordeel te funksioneer.⁹⁷⁴

Operateurs van gesellin-agentskappe handhaaf 'n hoë graad van kontrole oor die werkstoedeling aan sekswerkers, keuses van kliënte en die opstel van roosters alhoewel die graad van toesig wat uitgeoefen word minder is as in die geval van bordeelwerkers. Werkers van gesellin-agentskappe voorsien die agentskap van die tye wat hulle beskikbaar is op spesifieke aande, die soort afspraak wat hulle bereid is om te neem asook die geografiese streek waarin hulle bereid is om diens te lewer. Werkers word versoek om die agentskap te skakel wanneer hulle by 'n kliënt arriveer asook tien minute voordat die afspraak beëindig word, hoofsaaklik as 'n veiligheidsmaatreël. Werkers ontvang betaling gewoonlik van die kliënt en betaal 'n sekere bedrag aan die agentskap oor vir die maak van die afspraak tussen die werker en die kliënt. In die jaar 2000 het 'n werker ongeveer 150 dollar vir 'n uur lange afspraak ontvang waarvan ongeveer 60 dollar aan die agentskap

⁹⁷³ Artikel 3.

⁹⁷⁴ Murray 2003:11.

oorbetaal is. Werkers van gesellin-agentskappe moet gewoonlik van hulle eie vervoer gebruik maak om afsprake na te kom, maar sommige agentskappe voorsien motors en bestuurders vir die gebruik van werkers teen ongeveer 25 dollar per afspraak.⁹⁷⁵ Myns insiens dien die verskaffing van hierdie dienste as veiligheidsmaatreëls omrede daar wel iemand is wat weet waar die sekswerker haar dienste verrig en in die nabyheid is in die geval van 'n noodsituasie soos byvoorbeeld die toevoeging van geweld aan die sekswerker.

Dit blyk of die basiese diensvoorwaardes van 'n agentskap mondelings geskied eerder as wat daar gebruik gemaak word van “preferential reservation agreements”.⁹⁷⁶

7.7.4.3 “Vrygestelde” sekswerkers in Victoria

Artikel 23(1) van die Wet sluit sekswerkers wat alleen of saam met een ander persoon werk van die vereiste om 'n lisensie te bekom uit. Hierdie werkers staan bekend as “exempt” of “private” of “small owner operated businesses”. Alhoewel hierdie werkers nie 'n lisensie hoef te bekom nie, word daar van hulle verwag om sekere besonderhede by die *Business Licensing Authority* te registreer voordat hulle met hulle besigheid begin.⁹⁷⁷

⁹⁷⁵ Murray 2003:30-31.

⁹⁷⁶ Murray 2003:31.

⁹⁷⁷ Murray 2003:11.

In Februarie 2003 was daar 1654 “exempt” werkers by die *Business Licensing Authority* geregistreer.⁹⁷⁸

7.7.4.4 “Table-top” danseresse in Victoria

Plekke waar “tabletop-dancing” plaasvind, is hoofsaaklik ongereguleerd alhoewel sommige bepalinge van die *Summary Offences Act* van 1966, soos byvoorbeeld die voorkoming van oproerige, onsedelike of aanstootlike gedrag terwyl jy in ‘n publieke plek is, toegepas mag word.⁹⁷⁹

Vanaf Junie 2003 was daar 48 gelisensieërde plekke in Victoria wat lewendige, eksplisiete seksvermaak kon bied, alhoewel slegs 33 aktief was.⁹⁸⁰

In hierdie bedryf is die gebruik van geskrewe kontrakte soos aangevul deur “dancer guidelines” en mondelinge instruksies aan werkers, algemeen. Hierdie riglyne sluit onder andere die volgende in:⁹⁸¹

- die opstel van ‘n rooster
- die toedeling van skofte
- pouses/rusperiodes
- fooie en boetes
- werkers se gedrag en houding
- voorkoms en drag.

⁹⁷⁸ Murray 2003:12.

⁹⁷⁹ Murray 2003:14.

⁹⁸⁰ Murray 2003:15.

⁹⁸¹ Murray 2003:33.

Riglyne wat in Victoria se “tabletop dancing” lokale gebruik word, is meer gedetailleerd as die “house rules” van bordele en bemagtig operateurs daarvan om basies al die belangrikste aspekte van die danseresse se werk te beheer. Hierdie riglyne onderskei tussen verskillende soorte danse wat uitgevoer kan word en die gedrag van danseresse tydens die dans. Dit reguleer verder ook die gedrag van danseresse deurdat hulle verbied word om saam te sit of te staan, te rook terwyl hulle staan, te vloek of hulle voete op sitplekke en tafels te sit.⁹⁸²

Volgens die “dancer guidelines” van een plek word werkers/danseresse gemonitor om te verseker dat hulle ‘n “glamorous” en “sexy” voorkoms behou. Riglyne vereis ook spesifieke kleredrag, baie grimering, die gebruik van reukwater, asem verfrissers en die laat doen van hulle hare.⁹⁸³

Riglyne vir danseresse maak verder voorsiening vir die oplê van boetes van werkers vir onder andere die laat arrivering by ‘n skof en die kansellering van ‘n skof sonder kennisgewing. Werkers se diens kan opgeskort of beëindig word indien meer as drie strafpunte in een maand ontvang is of indien hulle gewoonlik laat is of die perseel vroeg verlaat.⁹⁸⁴

Werkers werksaam in hierdie bedryf word direk deur kliënte betaal. Dit is ook die enigste vergoeding wat danseresse ontvang. Alhoewel die operateurs

⁹⁸² Murray 2003:33-34.

⁹⁸³ Murray 2003:35.

⁹⁸⁴ Murray 2003:35.

van hierdie persele nie die werkers betaal nie, stel hulle die tariewe vas vir elke tipe dans.⁹⁸⁵ Sommige persele maak gebruik van hulle eie “tipping money” wat deur kliënte aangekoop kan word en deur die werkers vir kontant omgeruil kan word aan die einde van ‘n skof. Werkers ontvang gewoonlik 90% van hierdie “tipping money” terwyl die bestuurder die ander 10% neem.⁹⁸⁶

7.7.4.5 Onsuksesvolle pogings om werksomstandighede vir sekswerkers in Victoria te verbeter

Daar is bewyse van die feit dat sekswerkers inderdaad gepoog het om op industriële gebied te organiseer en sodoende verbeterde werksomstandighede te bekom. Gedurende die middel 1990s, het twee Victoriaanse sekswerkers van bordeel tot bordeel gegaan en sekswerkers ondervra oor wat hulle opinie was in verband met die poging om sekere standaarde vir die seksindustrie bekend te stel.⁹⁸⁷ Volgens een van die organiseerders was die meerderheid van die sekswerkers ten gunste van die voorstel.⁹⁸⁸ Na twee jaar se druk uitoefening het die *Liquor, Hospitality and Miscellaneous Workers Union* (hierna genoem die LHMWU) ‘n sekswerker as vakbondorganiseerder aangestel.⁹⁸⁹ In terme van salarisse is onder andere voorgestel dat ‘n minimum prys vir standaard dienste vasgestel moet word

⁹⁸⁵ Murray 2003:36.

⁹⁸⁶ Murray 2003:37.

⁹⁸⁷ Murray 2003:37-38.

⁹⁸⁸ Murray 2003:38.

⁹⁸⁹ Murray 2003:38.

en dat siekverlof op 'n *pro rata* basis uitgewerk moet word. Voorlopige besprekinge is wel met bordeeleienaars en operateurs gevoer, maar die LHMWU het nie voortgegaan met 'n lys van eise nie.⁹⁹⁰

'n Poging is ook aangewend om 'n gesertifiseerde ooreenkoms met 'n stedelike bordeel aan te gaan. Die ooreenkoms het gepoog om 'n hele aantal sake soos onder andere lone, verlof, pensioenbydraes, diensbeëindiging en geskilbeslegtingprosedures aan te spreek. Dit het ook beoog om voorsiening te maak vir 'n uurlikse betaling aan werkers as addisioneel tot die inkomste van kliënte besprekings en die vasstelling van 'n 10% besprekingsfooie aan perseelbestuurders. Onderhandelinge het egter nie voortgegaan nadat die perseelbestuurder van besprekings onttrek het nie.⁹⁹¹

Gedurende hierdie periode het die LHMWU ongeveer 13 sekswerkers ook in aansoek ten opsigte van onbillike ontslag verteenwoordig. In een beskikbare beslissing, *Brooke v Coppin Cafe*⁹⁹² is vergoeding ten opsigte van een week se kennisgewingsperiode, 'n bedrag van 667 dollar, aan 'n sekswerker toegeken.⁹⁹³

Daar is geen gerapporteerde Australiese sake wat die arbeidsgeskille ten opsigte van "tabletop" danseresse ondersoek het nie. Dit blyk ook nie of werkers van gesellin-agentskappe in enige regsding betrokke was om beskerming van arbeidsregte te bekom nie. Dit blyk verder of die LHMWU

⁹⁹⁰ Murray 2003:38.

⁹⁹¹ Murray 2003:39.

⁹⁹² Ongerapporteerde, IRCA, Murphy JR, 501/96, 16 October 1996.

⁹⁹³ Murray 2003:39-40.

ook nie nywerheidshervorming in die wettige seksindustrie vanaf die middel 1990's nagestrewende het nie. Daar is wel 'n gerapporteerde saak van 'n sekswerker wat in 1998 in terme van die *Workplace Relations Act* van 1996 aansoek om onbillike ontslag gedoen het. Die aansoek was nie suksesvol nie omrede Kommissaris Watson bevind het dat die karaktereenskappe van die bordeelwerknemer se diens ooreenstem met die tipe "casual employment" wat volgens die *Workplace Relations Act* van 1996 uitgesluit word van toegang tot onbillike ontslag prosedures. Dit blyk of die LHMWU die sekswerker nie in die proses bygestaan het nie.⁹⁹⁴

Dit blyk verder ook asof vakbond amptenare sekswerkers in die verlede anders as ander potensiële vakbondlede behandel het as gevolg van die werk wat hulle verrig. 'n Vakbondorganiseerder wat betrokke was in die poging om die Viktoriaanse seksindustrie industrieel te organiseer het as volg opgemerk:⁹⁹⁵

I approached a number of unions and they all kind of were not really interested. I nearly had the (name of the union) interested but I went in to meet with the right people and they suddenly said no, no, no, we can't do this, what if our other members find out that sex workers are part of this union? They'll leave, resign.

⁹⁹⁴ Murray 2003:40.

⁹⁹⁵ Murray 2003:48.

Daar is ook gerapporteer dat een lid van ‘n vakbond, nadat hy te hore gekom het dat sy vakbond moontlik sekswerkers as lede mag toelaat, as volg opgemerk het:⁹⁹⁶

[w]e don't want to be known as the best “fucking” union in the country.

Alhoewel daar dus pogings was om die Viktoriaanse seksbedryf op industriële gebied te organiseer, was dit hoofsaaklik onsuksesvol. Dit blyk verder dat alhoewel Australië en spesifiek dan Victoria, die res van die wêreld ver voor mag wees op die gebied van arbeidsregte van sekswerkers, daar steeds groot hindernisse in die versekering van sekswerkers se toegang tot basiese arbeidsregte in Australië bestaan.⁹⁹⁷

7.7.4.6 Die onderskeid tussen ‘n dienskontrak en onafhanklike kontrakteurs in Victoria.

As the essential touchstone for the determination of a whole host of workforce rights and obligations, the legal distinction drawn between employees and independent contractors is central to the entire structure of Australian labour law.⁹⁹⁸

Die misbruik van die werknemer/onafhanklike kontrakteur onderkeid deur besighede in Australië om sodoende toegang van werknemers tot beskermd

⁹⁹⁶ Murray 2003:48.

⁹⁹⁷ Murray 2003:41.

⁹⁹⁸ Murray 2003:49.

regsmeganismes te ontken, is algemeen in die wettige seksbedryf. Dit is duidelik dat alhoewel hierdie vroue as onafhanklike kontrakteurs beskou word, hulle nie dienste in hulle eie reg verskaf nie en ook nie onder omstandighede en teen pryse wat deur hulle bepaal word nie.⁹⁹⁹

In uitsprake waarin daar gesoek is na die onderskeid tussen werknemers en onafhanklike kontrakteurs in die gemenereg, is daar meestal op die uiterlike gefokus soos byvoorbeeld die verskaffing van gereedskap en toerusting, hoe werkers betaal word en die manier hoe partye self die verhouding beskryf. In die een gerapporteerde Australiese uitspraak¹⁰⁰⁰ waarin die status van 'n sekswerker oorweeg is, het Ritter, JA, beslis dat die feit dat die bestuurder die sekswerker nie direk haar fooie betaal nie en ook nie vakansie en siekverlof betaal nie, aanduidend daarvan was dat die ooreenkoms tussen hulle nie 'n dienskontrak is nie. Die feit dat die gemenereg staat maak op hoe werksooreenkomste voorkom eerder as wat hulle in werklikheid is, het daartoe aanleiding gegee dat die Viktoriaanse wettige seksbedryf, ooreenkomste met sekswerkers herstruktureer het en sodoende toegang tot basiese regte aan sekswerkers ontken het.¹⁰⁰¹

Een vakbond organiseerder van LHMWU stel dit as volg:

When we initially started to organize the industry, the owners undertook a very vigilant campaign of convincing workers that they were sub-contractors. They almost immediately stopped taking any

⁹⁹⁹ Murray 2003:50.

¹⁰⁰⁰ Phillipa v Carmel (1996) 96/433.

¹⁰⁰¹ Murray 2003:51.

sort of tax ... and they invented and created all of these obscure contracts whereby workers were told that the client was renting the room. I mean they even changed the whole system of how the client pays the money.¹⁰⁰²

Die belangrikheid van die werknemer/onafhanklike kontrakteur onderskeid as 'n apparaat wat deur operateurs en bestuurders van die seksbedryf gemanipuleer kan word, het erkenning geniet in die *Prostitution Control Bill* van 2003 van Wes-Australië. Alhoewel die *Prostitution Control Bill* van 2003 nie deur die regering aangeneem is nie en vir eers terug gehou word,¹⁰⁰³ plaas klousule 119 van hierdie wetsontwerp 'n verpligting op gelisensieërde bordele en gesellin-agentskappe om te verseker dat sekswerkers ingevolge 'n dienskontrak werksaamhede uitoefen. Die straf vir nie-nakoming van laasgenoemde is een jaar gevangenisstraf.¹⁰⁰⁴ Hierdie wetsontwerp neem dus kennis van die realiteite met betrekking tot die magismisbruik wat tussen bordeeleienaars en sekswerkers bestaan en is voorwaar die eerste stap in die regte rigting om verligting aan sekswerkers met betrekking tot toegang tot arbeidsregte te verleen.

Nog 'n positiewe stap van die Wetsontwerp blyk uit klousule 11 van Bylae 4 wat daarna streef om die *Workers Compensation and Rehabilitation Act* van

¹⁰⁰² Murray 2003:52.

¹⁰⁰³ <http://www.greenleft.org.au/back/2003/545/545p10b.htm>. Nageslaan op 8 September 2006.

¹⁰⁰⁴ Murray 2003:55-56.

1981 (Wes-Australië) te wysig om sodoende gelisensieërde sekswerkers as deel van die definisie van “werker” in te sluit.¹⁰⁰⁵

Een van die hoofdoelwitte van die *Prostitution Control Bill* van 2003 (Wes-Australië) is dus duidelik om die werksomstandighede van die sekswerkers te verbeter. Die Wet streef daarna om die regte en beskerming wat algemeen aan werkers beskikbaar is in terme van die arbeidsreg, insluitende dié onder die werknemer vergoedingswette, na sekswerkers uit te brei. Dit word gedoen deur sekswerkers te versoek om as werknemers by bordele en gesellin-agentskappe betrokke te wees, met ander woorde om ‘n dienskontrak te hê.¹⁰⁰⁶

7.7.4.7 Samevatting van sekswerkers in Australië se huidige posisie en sukses bereik

Uit bogenoemde navorsing is dit verder duidelik dat sekswerkers gewoonlik deur die bestuurders van die verskillende seksbedrywighede voorgesê word of die perseel ‘n bordeel, gesellin-agentskap of “tabletop-dancing” lokaal is asook dat hulle as onafhanklike kontrakteurs aan die plek verbonde is. Daar word ook van sekswerkers verwag om “reservation agreements” te onderteken as vereiste om diens te begin. Sommiges van hierdie ooreenkomste bevat ‘n klousule ingevolge waarvan daar geen dienskontrak tussen die plek en die werker bestaan nie.¹⁰⁰⁷

¹⁰⁰⁵ Murray 2003:56.

¹⁰⁰⁶ Murray 2003:56-57.

¹⁰⁰⁷ Murray 2003:19.

Murray¹⁰⁰⁸ stel dit soos volg:

Working conditions in the legal sex industry are therefore characterized by a schism between the ascribed legal relationship of contractor/contractee, which suggests that sex workers are powerful, autonomous agents who do not need the law's protection, and the worker's actual economic dependence on venue operators.

Die onderskeid tussen onafhanklike kontrakteur/werknemer het eienaars en operateurs van wettige bordele, gesellin-agentskappe en “tabletop dancing” lokale aangespoor om sekswerkers se toegang tot basiese regte te ontnem/ontken en sodoende ‘n indruk van ‘n ooreenkoms met ‘n onafhanklike kontrakteur te skep, wat in die praktyk deur sekswerkers se groot mate van afhanklikheid van die besighede om te werk en ‘n inkomste te verdien, weerspreek word.¹⁰⁰⁹

Die *Prostitution Bill* van 2003 (Wes-Australië) blyk egter lig te werp op hierdie tans onbillike arbeidspraktyke wat deur die wettige werknemers van die seksbedryf ervaar word.

Ook in Nieu-Suid Wallis het die staat se veiligheidskommissie onlangs hulle Gesondheids- en Veiligheidsriglyne¹⁰¹⁰ vir bordele uitgereik wat ‘n verskeidenheid potensiële risiko's vir die wêreld se oudste beroep behels,

¹⁰⁰⁸ 2003:19.

¹⁰⁰⁹ Murray 2003:64.

¹⁰¹⁰ Guide 2001 WorkCover NSW Health and Safety Guide.

insluitende glibberige stortvloere en waggelende bedrame. Ingevolge die riglyne beveel die staat bordeeleienaars om van helder ligte gebruik te maak vir die inspektering van kliënte vir seksueel oordraagbare siektes en ook van skoon “boei-hou en disiplinerings” toerusting wat nie te swaar is nie. Dit waarsku ook teen die “Occupation Overuse Syndrome”, wat vir sekswerkers uit rug en gewrigpyne bestaan as gevolg van swak matrasse, massering en herhalende bewegings.¹⁰¹¹

Die Nieu-Suid Wallis regering wil verder ook verseker dat sekswerkers voldoende opleiding oor veilige seksgewoontes, koffietye en vakansieverlof kry en herinner bordeeleienaars aan hulle regsplig om ‘n rookvrye omgewing aan werknemers te bied.¹⁰¹²

Navorsing deur die *Scarlet Alliance and Federation of AIDS Organisation* het bevind dat die seksindustrie in Australië die enigste seksindustrie is waar wette werklik die gesondheids- en veiligheidsrisiko’s by die werk verminder.¹⁰¹³

7.7.5 Die posisie in Nederland

Soos reeds hierbo genoem is Nederland ook een van die lande wat in die rigting van die “labour” benadering blyk te beweeg. Die posisie in Nederland is ook soortgelyk aan die posisie in Victoria en Nieu-Suid Wallis

¹⁰¹¹ The Report, 4 Maart 2002:57.

¹⁰¹² The Report, 4 Maart 2002:57.

¹⁰¹³ Business Day, 6 Augustus 2001:2.

in Australië. In Europa het Oostenryk onlangs stappe in dieselfde rigting
gedoen.¹⁰¹⁴

In die jaar 2000 is die bordeelverbod van 1911 in Nederland ingevolge die
Wet Opheffing Bordeelverbod van 2000, opgehef.¹⁰¹⁵ Sekswerkers is tans
geregtig tot maatskaplike versekering en kan unies vorm. Werkgewers van
sekswerkers moet ingevolge bestaande arbeidsregte optree, by gesondheids-
en veiligheidsregulasies hou en self ook maatskaplike versekering en
belasting betaal. Sekswerkers self is ook belastingpligtiges.¹⁰¹⁶

Bordele word in sekere areas toegelaat en moet aan plaaslike regulasies
voldoen. In die jaar 2002 het die meeste munisipaliteite van Nederland reeds
‘n lisensiëringstelsel vir bordele opgestel ingevolge waarvan wettige werkers
en veiligheidsmaatreëls vereis word. Die burgemeester van Den Haag het
onder andere onlangs nuus gemaak toe hy bordele beveel het om by
dieselfde openings- en sluitingsure as kroëë te hou. Ontevrede
bordeeleienaars het hom na die hof geneem waar die regter beslis het dat hy
binne sy mag opgetree het.¹⁰¹⁷

Anders as in baie ander lande oor die wêreld heen, sit sekswerkers in
Amsterdam in vensters met rooi ligte. Hierdie vroue huur die vensters teen
100-150 euro vir ‘n agt uur lange skof en gewilde sekswerkers ontvang

¹⁰¹⁴ Outshoorn 2004:165.

¹⁰¹⁵ <www.ahm.nl/teksten.php?id=4&PHPSESSID=b53a2710521802c1aa83155c5c66ef97>.
Nageslaan op 15 Maart 2006.

¹⁰¹⁶ Outshoorn 2004:165.

¹⁰¹⁷ Outshoorn 2004:172.

ongeveer tussen 500 en 750 euro per dag. Baie van die werkers voltooi belastingopgawes en is deel van ‘n vakbond, genaamd die “Red Thread”.¹⁰¹⁸

Wetgewing is verder opgestel met die doel om weg te doen met onwettige immigrante asook wat betref kinder- en gedwonge prostitusie.¹⁰¹⁹

Die wettiging van prostitusie in Nederland het egter nie sonder struikelblokke verloop nie. Slegs ‘n maand na wettiging het sekswerkers en bordeeleienaars in Amsterdam saamgespan om die goeie ou dae terug te bekom. Een van die eerste gevolge van wettiging was ‘n 15 bladsy lange lys van bordeel regulasies. Deurdat prostitusie as ‘n professie beskou is, het die regering se arbeidsinspektoraat besluit dat normale kantoor- en fabriekspraktyke, wat die bordeel-slaapkamer betref, toegepas moet word.¹⁰²⁰ Mariska Major,¹⁰²¹ ‘n vorige sekswerker, was van mening dat sommige van die gesondheids- en veiligheidsmaatreëls goed en welkom is, maar van die maatreëls ook belaglik voorkom. Sy is van mening dat die dokument opgestel is deur mense wat geen begrip het van wat ‘n bordeel is nie. Hulle dring aan op daglig in die meisies se kamers wat nooit vir kliënte sal werk nie. Wat hierdie regulasie betref is skrywer van mening dat die oogmerk daarmee inspeksie vir seksueel oordraagbare siektes mag wees of om seker te maak dat kliënte wel van kondome gebruik maak en dit nie so

¹⁰¹⁸ Boom ongedateerd:14. Sien ook Star, 22 May 2001:15. “After the Netherlands overturned a widely ignored 1912 ban on brothels last year; these houses became taxpaying establishments required to give standard employee benefits.”

¹⁰¹⁹ Star, 22 Mei 2001:15.

¹⁰²⁰ Sunday Times, 12 November 2000:15.

¹⁰²¹ Sunday Times, 12 November 2000:15.

belaglik is nie. Van die ander minder gewilde regulasies sluit in die voorskrif dat matte nie in bordele ingesit mag word nie. Die inspektoraat versoek verder ‘n rookvrye area, aparte storte en aparte aantrekkamers vir mans en vroue. Volgens die nuwe wetgewing word sekswerkers ook versoek om by die plaaslike kamer van handel te registreer.¹⁰²² Dit blyk dus tog belangrik te wees om die insette van sekswerkers te bekom en voldoende navorsing op die gebied te doen ten einde voorskrifte en regulasies wat betref die bedryf van bordele suksesvol te implementeer.

GroenLinks¹⁰²³ wys egter daarop dat al die nuwe moontlikhede wat dekriminalisering bied, ongelukkig verkeerd in Nederland benut word. Die regering fokus meer op nuwe instrumente wat gebruik kan word om die seksindustrie te kontroleer en te reguleer in plaas daarvan om positiewe stappe te neem wat beoog om sekswerkers se posisie te verbeter, arbeidstandaarde te ontwikkel en in die seksindustrie bekend te stel asook arbeidsverhoudinge te reguleer.

7.7.6. Nieu-Seeland

Nieu-Seeland is nog ‘n voorbeeld van ‘n land wat tans in die rigting van die “labour” benadering neig. Wetgewing rakende prostitusie, naamlik die *Prostitution Reform Act*¹⁰²⁴ het in Junie 2003 in werking getree en bevat afdelings wat onder andere oor ouderdomsbeperkings van sekswerkers,

¹⁰²² Sunday Times, 12 November 2000:15.

¹⁰²³ <<http://www.europeangreens.org/peopleandparties/wgroups/prostitution.pdf>>. Nageslaan op 15 Maart 2006.

¹⁰²⁴ 28/2003.

bordeelplasing, dwang, kontraktuele verantwoordelikhede, arbeidsregte, bende betrokkenheid, immigrasie bepalinge, getalle betrokke in sekswerk, beroepsgesondheid- en veiligheid, publieke gesondheid, verantwoordelikheid vir veilige seks, tippellary en straatwerk handel. Reeds een jaar na die inwerkingtreding van die wetgewing het die resultate van Nieu-Seeland se beleid besonder belowend voorgekom. Plaaslike liggame was daartoe in staat om spesiale reëls met betrekking tot sekswerk-inrigtings op te stel, soos byvoorbeeld wat betref die afstand vanaf skole en kerke. Die polisie dwing die ouderdomsbepערking sterk af en drie bordeeleienaars is reeds suksesvol daarvan aangekla dat hulle minderjarige sekswerkers in diens gehad het. Sekswerkers in Nieu-Seeland het nou dienskontrakte en hulle arbeidsregte word gehandhaaf.¹⁰²⁵

7.8 Voorstelle met betrekking tot sekswerkers in Suid-Afrika se toegang tot arbeidsregte

Die problematiek in verband met die posisie van sekswerkers en hul toegang tot arbeidsregte in 'n land, blyk duidelik uit die verskeie pogings en verskillende benaderings wat lande reeds aangewend het ten einde 'n oplossing daarvoor te vind. Volgens Inglis,¹⁰²⁶ is die sosiale onderskeid tussen sekswerk en arbeid gebaseer op die stigma verbonde aan prostitusie en dien dít as grootste struikelblok tot die vasstelling van sekswerk as arbeid.

¹⁰²⁵ Brooks-Gordon 2005:433.

¹⁰²⁶ 2001:89.

Suid-Afrika volhard tans met die “prohibitionist” benadering nieteenstaande die nadele daaraan verbonde. Dus bly sekswerkers in Suid-Afrika tans onderhewig aan strafmaatreëls en is hulle oorgelaat aan die genade van bordeeleienaars en koppelaars. Geen arbeidsregte is hulle tans ook beskore nie. Behalwe vir die morele volhoubaarheid daaragter is skrywer van mening dat hierdie benadering geen voordele vir sekswerkers óf die samelewing inhou nie en dit tyd geword het dat Suid-Afrika ‘n nuwe rigting inslaan.

Die “abolitionist” benadering wat tans, soos bespreek, deur baie lande nagevolg word, blyk myns insiens ook nie die korrekte benadering vir Suid-Afrika te wees nie. Skrywer kan nie insien hoe so ‘n benadering met die Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika, 1996¹⁰²⁷ versoen kan word nie. In die beslissing deur die Grondwethof in die saak van Ellen Jordan¹⁰²⁸ (soos volledig in Hoofstuk 3 hierbo bespreek) is daar reeds deur die minderheid (vyf teenoor ses) ‘n uitspraak gelewer ingevolge waarvan daar beslis is dat die voortbestaan van prostitusie as misdryf ongrondwetlik is omrede dit teen die vroulike sekswerkers diskrimineer. Die diskriminasie is te vinde in die feit dat die vroulike sekswerker as prinsipaal aangekla word terwyl die manlike kliënt slegs as medepligtige van die misdryf vervolg word. Om dus die situasie om te keer en nou slegs die manlike kliënt te vervolg, terwyl die vroulike sekswerker as bloot onskuldige slagoffer beskou word, sal myns insiens nie in Suid-Afrika water hou nie.

¹⁰²⁷ Wet 108/1996.

¹⁰²⁸ CCT 31/01 (ongedateerd).

Myns insiens en op grond van die navorsing gedoen, bestaan die mees effektiewe benadering wat Suid-Afrika tans kan volg uit ‘n kombinasie van die “labour” en “regulation” benaderings.

Skrywer stel dus die volgende voor:

- Suid-Afrika behoort regulerende wetgewing in plek te kry as voorvereiste vir die tweede stap, naamlik die dekriminalisering van die seksbedryf. Nie slegs prostitusie nie, maar ook bordele moet gedekriminaliseer word omrede die meeste misbruik (wat betref die werksverhoudinge) juis in bordele voorkom.¹⁰²⁹

Skrywer is dit eens met Carter & Giobbe¹⁰³⁰ dat die toepassing van arbeidswetgewing op sekswerkers inderdaad ‘n gekompliseerde taak mag wees en waarskynlik die dienste van ‘n rekenmeester, prokureur en die verkryging van professionele versekering sal vereis en dat dit wel kan aanleiding gee tot ‘n situasie waar ‘n mens onafhanklike kontrakteurs en klein seksbedrywigheede wat wettig besigheid uitvoer aan die een kant sal vind en vryskutte wat sonder rekord en op straat teen laer vergoeding diens verrig aan die ander kant. Juis as gevolg hiervan behoort regulerende wetgewing wat wel strafsanksies bevat vir dié wat nie binne die perke van die wet optree nie, as afdwingingsmaatreël te geld.

¹⁰²⁹ Sien ook <<http://www.liberator.net/articles/prostitution.html>>. Nageslaan op 15 Maart 2006.
“Making prostitution legal will allow the act to be managed instead of ignored. Pimps and organized crime figures, who regularly treat their workers on subhuman levels, would no longer control women. In some countries, prostitute rings buy and sell women on the black market, force the women to comply through violence and create unhealthy working conditions. When prostitutes operate independently and in secret, many times they become abused by their own customers.”

¹⁰³⁰ 1999:53.

- Myns insiens sal die sukses van dekriminalisering en gepaardgaande regulering grootliks die samewerking van onder andere die polisie vereis om teen dié wat buite die grense van die voorgestelde wet handel, op te tree.

Soos reeds genoem blyk Nieu-Seeland se sukses onder andere uit die afdwinging deur die polisie van die ouderdomsbepanking van sekswerkers en is drie bordeeleienaars reeds suksesvol daarvan aangekla dat hulle minderjarige sekswerkers in diens gehad het.¹⁰³¹

- Arbeidsregte van sekswerkers en werksomstandighede waaronder diens verrig sal word moet deeglik beplan en uiteengesit word voordat dekriminalisering plaasvind.

Die belangrikheid van 'n verteenwoordigende taakgroep ten einde hierdie riglyne vas te stel blyk ook uit die ontevrede situasie wat in Nederland gevolg het direk na die wettiging van die bedryf. Myns insiens behoort sekswerkers self 'n belangrike deel van hierdie taakgroep te vorm omrede hulle oor kennis en ervaring beskik wat betref die leemtes en gebreke van die bedryf. Indien voordele verbonde aan wettiging duidelik uit die riglyne daarvoor saamgestel blyk, behoort sekswerkers ook meer geneigd te wees om as deel van die wettige bedryf werksaam te wees eerder as om die risiko van vervolging in die gesig te staar indien hulle self onwettige werksaamhede verrig.¹⁰³²

¹⁰³¹ Brooks-Gordon 2005:433.

¹⁰³² Sien ook <http://sisyphe.org/article.php3?id_article=689>. Nageslaan op 15 Maart 2006. "Earlier

- Ten einde arbeidswetgewing en verbandhoudende riglyne ten opsigte van sekswerkers in Suid-Afrika gereed te kry, kan Suid-Afrika voordeel trek deur na die posisie met betrekking tot wettige prostitusie in ander lande te kyk.

Die *International Network for Sex Workers Project*¹⁰³³ (hierna genoem die INSWP), 'n groot informele netwerk, ondersteun wetsontwerpe soos dié van Nieu-Suid Wallis en Victoria in Australië.¹⁰³⁴ Daar het dekriminalisering en gelyke arbeidswetgewing nie net die seksbedryf toegelaat om selfregulerend te word nie, maar is praktyke wat werkers uitgebuit het, soos byvoorbeeld verkragting, fisiese geweld en problematiese werkgewers drasties verminder. Die belastinggaarder, gesondheidsdepartemente en die polisie is terselfertyd ook gelukkig. Die arbeidswetgewing in Australië het ook tot die stigting van vakbonde gelei.¹⁰³⁵

Myns insiens behoort sekswerk in Suid-Afrika gereguleer te word met die insluiting van werkers se toegang tot die arbeidsreg en die arbeidsbenadering wat in Australië gevolg word ook in Suid-Afrika toegepas word. Australië het reeds die hekkie van die misbruik van die onderskeid tussen werknemer

evidence from Germany indicates that only 12% of prostituted women work in the state-regulated eros zones because the majority would rather live in illegality than accept the state's working conditions, wages and control." Sien verder Die Burger 8 Maart 2002:13. "Die Nederlandse model, wat wettiging, bordeelbuurte en "verdraagsame" sones insluit, is teenproduktief en het 'n unieke stel probleme. In Hamburg, byvoorbeeld, betaal sekswerkers in bordeelbuurte meer belasting en daarom verkies tot 70% om elders hul dienste aan te bied."

¹⁰³³ <http://www.ashoka.org/fellows/viewprofile3.cfm?reid=97603>. Nageslaan op 8 September 2006.

¹⁰³⁴ Die Burger, 8 Maart 2002:13.

¹⁰³⁵ Die Burger, 8 Maart 2002:13.

en onafhanklike kontrakteur probeer oorkom en kan as les vir Suid-Afrika dien. Bordeeleienaars moet volgens die voorgestelde wetgewing in Suid-Afrika verplig word om dienskontrakte met sekswerkers te sluit om laasgenoemde so beskerming op die gebied van die Arbeidsreg te verseker. Net soos in Australië, Nederland, Duitsland en Nieu-Seeland behoort Suid-Afrika dus aan sekswerkers toegang tot arbeidsregte soos byvoorbeeld sosiale/maatskaplike wetgewing, pensioen, werkloosheidsversekering, beserings aan diens en so meer te bied. Sekswerkers behoort verder die reg te hê om onbillike ontslag prosedures teen werkgewers te open in terme van die Wet op Arbeidsverhoudinge.¹⁰³⁶ Wat onafhanklike straatwerkers betref kan die Minister van Arbeid van 'n sektorale vasstelling gebruik maak om minimum standarde vas te stel waarvolgens hierdie werkers behandel moet word, soos onder andere minimum gelde gevra en so voorts. Die Minister het soortgelyke vasstellings al in die verlede uitgereik soos byvoorbeeld in die onlangse geval wat betref vasgestelde minimum uurlikse fooie waarteen huishulpe en tuinwerkers arbeid moet verrig.¹⁰³⁷

Soos reeds genoem, sal die insluiting van sekswerkers tot die arbeidsmag nie 'n maklike taak wees nie, maar is Suid-Afrika in die bevoorregte posisie om die goeie van die riglyne soos opgestel in lande waar prostitusie reeds gewettig is, oor te neem; en te verbeter waar daar gefaal is. Die Gesondheids- en Veiligheidsriglyne van Nieu-Suid Wallis soos hierbo bespreek en wat handel met 'n verskeidenheid potensiële risiko's vir die

¹⁰³⁶ Wet 66/1995.

¹⁰³⁷ Wet op Basiese Diensvoorwaardes 75/1997:Sektorale vasstelling 7:Huiswerkersektor, Suid-Afrika:Deel B (2).

wêreld se oudste beroep kan onder andere ook in Suid-Afrika aangewend word.

- Internasionale komitees en organisasies kan self ook 'n groot bydrae in die ontwikkeling van sekswerkers se regte speel.

Die *International Committee on Rights of Sexworkers in Europe*¹⁰³⁸ (hierna genoem die ICRSE) se uiteindelijke doel is byvoorbeeld om die debat rondom prostitusie, die seksindustrie, handel en migrasie, waarin sekswerkers 'n groot rol sal speel, aan te pak en te herdefinieer.¹⁰³⁹

Tesame kan sekswerkers konferensies organiseer en deelnemers van die konferensies bespreek hoe die vraagstukke van sekswerkers geïmplementeer kan word, hoe strategieë ontwikkel kan word om politieke en publieke bekendmaking te ontwikkel en alliansies gebou kan word. Skrywer is oortuig dat kommunikasie op internasionale vlak en die bywoon van hierdie byeenkomste, waar die uitruil van idees oor die implementering van onder andere arbeidspraktyke in verskillende lande, sal plaasvind, 'n kardinale rol in die ontwikkeling van die gebied kan speel.

- Saam met al die voordele wat sekswerkers in terme van die dekriminalisering en wettiging van die seksbedryf sal geniet, moet hulle egter ook as belastingpligtiges hanteer word.

¹⁰³⁸ http://www.sexworkeurope.org/site/index.php?option=com_content&task=view&id=. Nageslaan op 8 September 2006.

¹⁰³⁹ <http://www.europeangreens.org/peopleandparties/wgroups/prostitution.pdf>>. Nageslaan op 15 Maart 2006.

Soos reeds bespreek lewer die seksindustrie in lande waar prostitusie wettig is ‘n wesenlike bydrae tot die lande se ekonomie. Skrywer is van mening dat die inkomste wat Suid-Afrika uit die seksindustrie sal genereer, ‘n ekstra (tans nie-bestaande) bron van inkomste is en aangewend moet word om juis die problematiek rondom prostitusie in die land aan te spreek. Hierdie ryk bron van inkomste kan onder andere aangewend word om spesialishowe in plek te stel, kinderprostitusie en handel in persone te beveg, opleiding aan polisiebeamptes en maatskaplike personeel te bied ten einde hierdie gevalle te kan hanteer, vir die versorging en akkommodasie van haweloses en persone wat geen ander uitweg het as die verkoop van seksuele dienste nie asook vir die rehabilitering en opleiding van sekswerkers ten einde ‘n waardiger toekoms te lei.

7.9 Samevatting

Daar moet egter in gedagte gehou word dat die dekriminalisering van prostitusie en gepaardgaande regulering daarvan nie dadelik of dalk nooit die stigma daaraan verbonde sal laat verdwyn nie. Die vrees vir hierdie stigma as sekswerkers, sal dit in die begin steeds vir sekswerkers moeilik maak om regsdinge te begin om sodoende hulle regte af te dwing. Een werker van die “tabletop dancing” industrie van Australië, het dit soos volg gestel:¹⁰⁴⁰

There is no WorkCover, there is none of that stuff. And the price we have to pay if we are to get that is extremely high in a society that still

¹⁰⁴⁰ Murray 2003:45.

does not accept sex workers as equal. Because the price to get that stuff is revealing our true identity. And most of the girls don't want to do that. The reason why we don't want to do that is basically because none of us want to be tagged in broader society as hookers.

Hierdie struikelblokke kan egter met die tyd saam verminder en skrywer bly oortuig dat dekriminalisering een van die eerste stappe bly om te verseker dat sekswerkers die beskerming van arbeidswetgewing, wat op alle ander werknemers van toepassing is, sal geniet.¹⁰⁴¹

¹⁰⁴¹ Weekly Mail & Guardian, 9 Augustus 2001:24.

HOOFSTUK 8

SAMEVATTING EN VOORSTELLE

8.1 Inleiding

Om te glo dat 'n perfekte oplossing vir die eeue-oue probleem van prostitusie, soos reeds deur menige geslagte en regerings aangepak, in 'n proefskrif saamgevat kan word, sal naïef wees. Aan die ander kant, sal die late van Suid-Afrika om hierdie probleem effektief aan te spreek, uiters onambisieus wees en kan dit veroorsaak dat meer probleme uit 'n reeds bestaande bron van kommer spruit.

Voorstelle wat in hierdie hoofstuk deur skrywer gemaak word, is gegrond op die navorsing soos vir hierdie studie gedoen. Alhoewel skrywer dit betwyfel of hierdie voorstelle inderdaad die probleme rakende prostitusie in Suid-Afrika in geheel sal oplos, word die voortelle gemaak met die hoop op die beter hantering van prostitusie in Suid-Afrika.

8.2 Samevatting en voorstelle

Tans word prostitusie, die ruil van seks vir geld, steeds as 'n misdaad in Suid-Afrika hanteer. Hierdie misdaad word ingevolge artikel 20(1)(aA) van die Wet op Seksuele Misdrywe 23 van 1957 vervolg, terwyl die vraag oor

die grondwetlikheid van hierdie wetgewende bepaling reeds in die saak van *Ellen Jordan en Twee Andere v die Staat*,¹⁰⁴² voor die Grondwethof gedien het. In ‘n beslissing van ses¹⁰⁴³ teen vyf¹⁰⁴⁴ is daar besluit dat: “die oudste beroep ter wêreld steeds in ‘n wolk van misdadigheid sal bly voortleef!”¹⁰⁴⁵

Regters Sachs en O’Regan, verantwoordelik vir die minderheidsuitspraak, het bevind dat artikel 20(1)(aA) wel diskrimineer en dus ongrondwetlik is. Hulle het daarop gewys dat om die prostituut die prinsipaal in die misdryf te maak, dit ‘n seksuele stereotipe veroorsaak wat opsigself in stryd met geslagsgelykheid is en gevolglik op indirekte diskriminasie neerkom.¹⁰⁴⁶ Hulle aanbeveling was dat die artikel nie net van die wetboek moet verdwyn nie, maar vir ‘n periode van 30 maande opgeskort moet word.¹⁰⁴⁷ Die doel van hierdie opskortingsperiode is dan om vir die staat ‘n geleentheid te bied om hierdie euwel suksesvol aan te pak deur regulerende wetgewing in werking te stel.

Regter Ngcobo¹⁰⁴⁸ en die vyf regters wat sy sienswyse gesteun het, was van mening dat artikel 20(1)(aA) nie diskriminerend en gevolglik nie

¹⁰⁴² CCT 31/01.

¹⁰⁴³ Die meerderheidsuitspraak is gelewer deur Regter Ngcobo. Hoofregter Chaskalson en Regters Kriegler, Du Plessis, Madala en Skweyiya het met hom saamgestem.

¹⁰⁴⁴ Die minderheidsuitspraak is gelewer deur Regters Sachs en O’Regan. Regters Langa, Ackermann en Goldstone het met hulle saamgestem.

¹⁰⁴⁵ Die Volksblad, 10 Oktober 2002:11.

¹⁰⁴⁶ CCT 31/01 par 60:38.

¹⁰⁴⁷ CCT 30/01 par 129:89.

¹⁰⁴⁸ CCT 31/01 par 1:2.

ongrondwetlik is nie. Die redes vir sy bevinding word breedvoering in paragraaf 3.4.3 van Hoofstuk 3 hierbo bespreek. Regter Ngcobo het dit verder duidelik gemaak dat dit slegs die taak van die hof is om die reg toe te pas en dit nie te skep nie.¹⁰⁴⁹ Volgens hom vorm die wysiging van die bestaande wetgewing met betrekking tot prostitusie tot meer effektiewe, regulerende maatreëls, deel van die werksaamhede van die Wetgewer.¹⁰⁵⁰

As 'n gevolg van bogenoemde uitspraak, oorweeg die Suid-Afrikaanse Regskommissie tans die kwessie rondom die doeltreffendheid van nuwe regulerende maatreëls in hierdie verband.¹⁰⁵¹

Suid-Afrika staan dus tans voor 'n keuse wat betref 'n toekomstige benadering ten opsigte van prostitusie. 'n Samevatting van die verskillende benaderings wat in ander lande gevolg word ten einde prostitusie aan te spreek en wat Suid-Afrika in die uitoefening van 'n keuse behulpsaam kan wees, kan soos volg saamgevat word:

- Die sogenaamde “prohibitionist” benadering. Volgens die “prohibitionist” benadering word prostitusie dus as kriminele gedrag, waarvoor sekswerkers gestraf of gebiedend hervorm moet word, beskou. Alle aktiwiteite verbandhoudend met prostitusie en alle partye daarby betrokke se optrede word gekriminaliseer.¹⁰⁵²

¹⁰⁴⁹ CCT 31/01 par 30:16.

¹⁰⁵⁰ CCT 31/01 par 30:16.

¹⁰⁵¹ Suid-Afrikaanse Regskommissie. Issue Paper 19, Project 107. Sexual Offences: Adult Prostitution Summary: September 2002:3.

¹⁰⁵² <<http://www.europeangreens.org/peopleandparties/wgroups/prostitution.pdf>>. Nageslaan op 15 Maart 2006.

- Die “abolitionist” benadering. Hiervolgens word sekswerkers nie as misdadigers nie, maar as slagoffers beskou. Prostitusie word dus as ‘n vorm van seksuele geweld beskou. Die onderliggende gedagte van hierdie benadering is daarin geleë dat prostitusie slegs voortbestaan omrede bordeeleenaars, koppelaars en handelaars, vrouens in prostitusie lok om wins uit sekswerkers se verdienste te maak. Voorstanders van hierdie benadering glo dat die afskaffing van prostitusie en die beskerming van vroue bereik kan word deur middel van die bestrawwing van hierdie “derde partye”. Hierdie derde partye is dan enige persoon wat ‘n ander probeer oortuig om seksuele dienste te lewer, wins daaruit maak of prostitusie organiseer.¹⁰⁵³
- Die “regulation” benadering. Volgens hierdie benadering word prostitusie as ‘n onvoorkombare en selfs noodsaaklike boosheid beskou.¹⁰⁵⁴ Die bestaan van prostitusie word min of meer aanvaar, maar word terselfdertyd as ‘n gevaar vir die samelewing se gesondheid en orde beskou. Om die samelewing dus van die gevare verbonde aan hierdie noodsaaklike boosheid te beskerm, word prostitusie gereguleer deur die uitvaardiging van regulasies.¹⁰⁵⁵

¹⁰⁵³ <<http://www.europeangreens.org/peopleandparties/wgroups/prostitution.pdf>>. Nageslaan op 15 Maart 2006.

¹⁰⁵⁴ <<http://www.europeangreens.org/peopleandparties/wgroups/prostitution.pdf>>. Nageslaan op 15 Maart 2006.

¹⁰⁵⁵ Sien ook Meyer 1993-1994:107. “Regulation generally aims at preventing the spread of sexually transmitted diseases (STD’s) – venereal disease and more recently AIDS - as well as at imposing what might be called time, place and manner restrictions on the practice or advertisement of prostitution. Licensing of prostitutes, brothels and bars is currently practiced, for example, in the Philippines. Many other jurisdictions regulate and limit street solicitation, or use zoning to confine brothels to certain neighborhoods.”

- Die “labour” benadering. Volgens GroenLinks¹⁰⁵⁶ kom hierdie benadering van sekswerkers self. Hiervolgens veg sekswerkers teen hulle uitsluiting van gewone regte wat die samelewing aan andere bied. Sekswerkers vra vir die erkenning van sekswerk as beroep en die dekriminalisering van seksbesighede om sodoende die regulering van die seksindustrie deur middel van siviele en arbeidsreg eerder as die strafreg te bereik.¹⁰⁵⁷

Suid-Afrika volg tans die “prohibitionist benadering” en poog om prostitusie met strafmaatreëls teen te veg. Die vier kernprobleme wat uit hierdie benadering spruit soos deur skrywer geïdentifiseer, is soos volg:

- Die hoë voorkoms van geweld waaraan sekswerkers (in die uitoefening van hulle onwettige bedryf) onderworpe is.
- Die gebrek aan kontrole/beheer oor die verspreiding van MIV deur sekswerkers of alternatiewelik na sekswerkers deur hulle kliënte.
- Die toename van kinderprostitusie en handel in kinders en persone.
- Die gebrek aan arbeidsregte in die uitoefening van sekswerkers se tans onwettige beroep.

¹⁰⁵⁶ <<http://www.europeangreens.org/peopleandparties/wgroups/prostitution.pdf>>. Nageslaan op 15 Maart 2006.

¹⁰⁵⁷ <<http://www.europeangreens.org/peopleandparties/wgroups/prostitution.pdf>>. Nageslaan op 15 Maart 2006. Sien ook Meyer 1993:107 waar hy ’n soortgelyke benadering ondersteun. “I advocate decriminalization of the act of prostitution and the activities of prostitutes, and would countenance only such regulation as is aimed directly at empowering prostitutes to gain adequate wages, protection from disease and abuse, and employment benefits. To that end regulatory schemes should be – like most others – voluntary in the sense that prostitutes choose whether to avail themselves of benefits ranging from AIDS screening to overtime pay.”

Skrywer is verder van mening dat die “abolitionist benadering,” met al die nadele daaraan verbonde soos in paragraaf 7.2.2 van Hoofstuk 7 hierbo bespreek word, nie ‘n oplossing vir Suid-Afrika bied nie. Behalwe vir die nadele daaraan verbonde, is skrywer oortuig dat die grondwetlikheid van so ‘n benadering in Suid-Afrika geweeg en te lig bevind sal word. Soos reeds genoem, het Regters Sachs en O’Regan daarop gewys dat om die prostituut as prinsipaal van die misdryf te vervolg, ‘n seksuele stereotipe veroorsaak wat opsigself in stryd met geslagsgelykheid is en gevolglik op indirekte diskriminasie neerkom.¹⁰⁵⁸ Hoeveel te meer sal die vervolging van slegs kliënte, terwyl die sekswerker wat haar dienste te koop aangebied het en nou as blote slagoffer van enige vervolging gevrywaar word, nie op onbillike diskriminasie neerkom nie.

Skrywer is dus oortuig dat Suid-Afrika se beste kans tot die suksesvolle hantering van prostitusie, in ‘n kombinasie van die “regulation benadering” en “labour benadering” geleë is. Dit behels dus die dekriminalisering van prostitusie en gepaardgaande regulering daarvan waarin onder andere duidelike arbeidsregte aan sekswerkers voorsien sal word.

Om prostitusie bloot te dekriminaliseer sonder regulering, wat die versekering van strafmaatreëls ten opsigte van diegene wat buite die vasgestelde riglyne en regulasies optree bied, mag ‘n ongewenste uitwerking hê. Regulering is noodsaaklik om onder andere die oprigting van bordele naby kerke en skole te voorkom en beheer oor die MIV-verspreiding deur en

¹⁰⁵⁸ CCT 31/01 par 60:38.

na sekswerkers te verkry. Terselfdertyd kan dit sekswerkers van billike arbeidspraktyke verseker.

Hoe hierdie proses moet geskied, veral in die lig van die vier huidige probleemareas in verband met prostitusie, soos hierbo uiteengesit, geniet vervolgens aandag.

8.2.1 Voorstelle met betrekking tot die vermindering van geweld in sekswerkers se lewens

- 1) **Skrywer is oortuig dat die dekriminalisering en gepaardgaande regulering van prostitusie (asook bordele in 'n nog groter mate) reeds 'n definitiewe verligting vir sekswerkers op die gebied van geweld tot gevolg sal hê. Met die dekriminalisering van prostitusie sal sekswerkers die geweldsmisdrywe wel kan aanmeld sonder die vrees om self vervolgt te word. Gevolglik sal beskerming ook nie so dikwels by 'n koppelaar gesoek hoef te word nie, wat verdere geweld mag uitskakel.**

- 2) **Indien die dekriminalisering van prostitusie wel eendag realiseer, is skrywer van mening dat ten einde prostitusie op hierdie gebied suksesvol te kan reguleer en te verseker dat sekswerkers wat wel slagoffers van geweld is, hierdie misdrywe sal rapporteer, daar van 'n spesialishofstelsel gebruik gemaak sal moet word om sekswerkers se sake te hanteer.**

Daar is tans reeds spesialishowe in ons land wat seksuele misdrywe hanteer. Die eerste van hierdie howe is in 1993 in Suid-Afrika bekend gestel as ‘n nuwe maatreël ten einde die vervolging van seksuele misdrywe te verbeter.¹⁰⁵⁹ Die eerste spesialishof te Wynberg het in verskeie opsigte van ander streekshowe verskil, naamlik:¹⁰⁶⁰

- ‘n Slagoffer gesentreerde benadering, selfs voordat die verhoor begin het, is gevolg. Sodra ‘n slagoffer ‘n seksuele misdryf by die polisie aangemeld het, het ‘n multi-dissiplinêre span hulp aan die slagoffer verskaf. ‘n Maatskaplike werker, van die destydse Departement van Welsyn, is aangestel as voltydse koördineerder van hierdie ondersteuningsdienste vir slagoffers.
- Reëlins is getref om sekondêre viktimisering van slagoffers te verminder. Die hof self was steeds in dieselfde landdroshof-gebou as die ander strafhowe, maar is geskuif na ‘n aparte vloer. Dit is gedoen om aangesig tot aangesig kontak met die beskuldigde en/of die publiek in die gange van die hofgebou, terwyl slagoffers (klaagsters/klaers) wag om te getuig, te voorkom. Met die aankoms van slagoffers by die hof, was ‘n private, kleurvolle en slagoffer-vriendelike wagkamer tot hulle beskikking. Kos en ondersteuningdienste is deur Rapcan, ‘n nie-staatsorganisasie, aan die slagoffers (klaagsters/klaers) voorsien.
- Die personeel-komponent van die hof is ook aangepas. Twee aanklaers in plaas van een is per hof aangewys. Hierdie reëling het

¹⁰⁵⁹ Reyneke & Kruger 2006:7.

¹⁰⁶⁰ Reyneke & Kruger 2006:7-8.

aanklaers in staat gestel om beurte te maak om hulle sake aan te bied. Die dag wat hulle nie in die hof spandeer het nie, het aan aanklaers die geleentheid gebied om onder andere beter vir sake voor te berei.

Die voordele verbonde aan die hantering van sake waarin sekswerkers as klaagsters mag optree, soortgelyk as in die geval van seksuele misdrywe (in terme van 'n spesialishofstelsel), blyk duidelik uit die bogenoemde.

Skrywer is van mening dat aparte wagkamers en die gepaardgaande vermyding van kontak met die beskuldigde asook die publiek, opsigself reeds van groot waarde kan wees en sekswerkers sal aanmoedig om geweld teenoor hulle gepleeg, inderdaad te rapporteer.

8.2.2 Voorstelle met betrekking tot die voorkoming van die verspreiding van MIV deur en onder sekswerkers

- 1) Skrywer is verder ook oortuig dat die dekriminalisering van prostitusie met gepaardgaande regulering daarvan as beroep, die eerste stap is om die voorkoming van MIV-verspreiding deur en onder sekswerkers te verbeter.¹⁰⁶¹**

¹⁰⁶¹ Sien ook Karim et al 1995:1521. "Women working at truck stops are typically at the upper end of the scale for risk of HIV infection. Efforts to educate them as to HIV protective strategies have been impeded by frequent police harassment, which has made them a "hard-to-reach" group." Sien verder Chattopadhyay & Mckaig 2004:164. "Empowerment of CSW, originating with their official recognition, is the key to their development in an attempt to affect a long-term health/safety oriented behavior change."

Volgens Varga¹⁰⁶² sal die eerste stap in die moontlike verandering van sekswerkers se houding teenoor MIV daarin moet lê dat hulle selfbeeld verhoog moet word. Hierdie swak selfbeeld waaraan meeste sekswerkers ly word verder vererger deur die feit dat kommersiële seks steeds onwettig in Suid-Afrika is.

Dit is verder nie verrassend nie dat al die sekswerkers, 35 van Hartford, Connecticut, wat aan Romero-Daza et al¹⁰⁶³ se studie deelgeneem het daarop gedui het dat as slagoffers van seksuele geweld, dit vir hulle onmoontlik is om in daardie omstandighede hulself teen moontlike MIV-infektering te beskerm. Gevolglik sal die moontlike dekriminalisering en regulering van prostitusie in 'n land wat met veiliger werksomstandighede gepaard gaan, ook beter onderhandelingsgeleenthede aan sekswerkers bied wat betref die gebruik van kondome.

- 2) Die aanneming en aanpassing van 'n suksesvolle MIV/VIGS- voorkomingsprogram, soos dié van die Dominikaanse Republiek, om aan Suid-Afrika se eie behoeftes te voorsien, is 'n saak van nood. Soos in paragraaf 5.10.2 van Hoofstuk 5 hierbo bespreek word, het die Dominikaanse Republiek weer hulle program by Thailand aangeneem en aangepas om sodoende aan hulle land se behoeftes te kan voorsien.**

¹⁰⁶² 2001:360.

¹⁰⁶³ 2003:251.

Dit blyk duidelik uit Suid-Afrika se Strategiese Plan teen MIV/VIGS en ander Seksueel Oordraagbare Siektes 2000-2005, dat ons land tans oor geen wesenlike en uitvoerbare plan beskik om MIV-verspreiding deur sekswerkers te voorkom nie. Dit is verder 'n onbetwiste feit dat die afwesigheid van omvangryke voorkomingsprogramme ten opsigte van die groepe wat as kern oorsaak van die verspreiding van MIV beskou word, die MIV-syfers van 'n land die hoogtes sal instuur.¹⁰⁶⁴

- 3) Skrywer is verder van mening dat MIV-opleiding een van die hoofdoelwitte moet wees om sukses met die MIV/VIGS-voorkomingsprogram te bereik.**

Myns insiens sal MIV-opleiding onder sekswerkers en hulle kliënte eers suksesvol kan geskied met die dekriminalisering van prostitusie omrede sekswerkers en hulle kliënte makliker bereikbaar behoort te wees. Voorstelle ten opsigte van suksesvolle MIV-opleiding word onder punt 3 van paragraaf 5.12 in Hoofstuk 5 hierbo breedvoerig bespreek.

- 4) Gemeenskapsontwikkeling as deel van ons land se MIV-program kan ook 'n sleutelrol in MIV-voorkoming onder sekswerkers speel. Voorbeelde van die sukses bereik met gemeenskapsontwikkeling ten einde MIV-voorkoming te bevorder is te vinde in Brasilië en Indië soos in paragraaf 5.10.3 van Hoofstuk 5 hierbo bespreek word.**

¹⁰⁶⁴ Sien Ruxrungtham et al 2004:72. "In the absence of extensive prevention programmes to reduce HIV transmission in at-risk populations (clients and sex workers, injecting drug users and men who have sex with men), they might be expected to see steadily climbing HIV prevalence."

- 5) Staatskontrole oor die seksbedryf is die volgende stap in die MIV-voorkoming onder sekswerkers. Staatskontrole kan geskied deur middel van verpligte registrasie van sekswerkers of die lisensiëring van bordele. Met die ingryping van die staat kan en behoort die gebruik van kondome deur sekswerkers verpligtend gemaak te word deur strafsanksies in te stel vir die nie-nakoming daarvan.**

Die sleutel tot sukses wat in Thailand bereik is, was die feit dat die seksindustrie in kommersiële ondernemings ingedeel is, met rekordhouding wat onder staatsbeheer geval het. Die sisteem is gekontroleer en die gebruik van kondome is deur die staat afdwing. Hierdie afdwinging van die gebruik van kondome in elke kommersiële seksonderneming het die keuse van kliënte om van kondome gebruik te maak, weggeneem omrede hulle nie ander sekswerkers kon besoek waar hulle op seksuele omgang sonder die gebruik van kondome kon aandring nie.¹⁰⁶⁵

- 6) Staatskontrole oor die bedryf met gepaardgaande regulerende wetgewing baan verder die weg vir die moontlikheid van verpligte MIV-toetsing van sekswerkers asook hulle kliënte.**

Met konfidensialiteit as voorvereiste vir verpligte MIV-toetsing sal sekswerkers nie net in staat gestel word om van hulle MIV-status bewus te word nie, maar kan die nodige inligting rakende die voorkoming van oordrag, behandeling en verdere risiko's ook tydens en na toetsing aan MIV-

¹⁰⁶⁵ Chattopadhyay & Mckaig 2004:163.

positiewe sekswerkers voorsien word. Die moontlike vooruitsig van verpligte MIV-toetse onder sekswerkers sowel as hulle kliënte word in paragraaf 5.11.1 van Hoofstuk 5 hierbo bespreek.

- 7) **Alhoewel MIV-verspreiding deur middel van die regulering van die seksbedryf in 'n groot mate beheer/voorkom kan word, kan te streng regulasies en vereistes daaraan verbonde veroorsaak dat sekswerkers verkies om nie te registreer nie en ongesteurd en onwettig voortgaan. Skrywer is egter van mening dat daar streng opgetree moet word (deur middel van strafsanksies), teen sekswerkers wat nie bereid is om die vasgestelde vereistes en voorgeskrewe riglyne na te kom nie.**

Die sukses van die effek van dekriminalisering en gepaardgaande regulering van prostitusie op die gebied van MIV-voorkoming en vermindering, sal hoofsaaklik van die vermoë van die staat om nakoming van vasgestelde riglyne af te dwing, afhang.

8.2.3 Voorstelle met betrekking tot die hantering en voorkoming van kinderprostitusie en handel in kinders

Met die dekriminalisering en gepaardgaande regulering van prostitusie in Suid-Afrika, bied die hantering en voorkoming van kinderprostitusie en handel in persone, sekerlik die grootste uitdaging.

As voorvereiste vir die dekriminalisering van prostitusie in Suid-Afrika, is voorbereiding wat betref die voorkoming van die seksuele uitbuiting van kinders, vervolging van oortreders op die gebied en beskerming van kinders in geheel, dus 'n noodsaaklikheid.

Skrywer se voorstelle tot die effektiewe hantering en voorkoming van kinderprostitusie en handel in Suid-Afrika word hieronder kortliks uiteengesit, terwyl dit in meer besonderhede ingevolge paragraaf 6.12 van Hoofstuk 6 hierbo bespreek word:

- 1) Wetgewing ingevolge waarvan kinders vir die verkoop van seks teen vergoeding vervolg kan word, behoort gewysig te word. Kinders, persone van 18 jaar en jonger, behoort eerder as slagoffers dan as oortreders beskou te word.**

- 2) Spesifieke wetgewing, ingevolge waarvan volwassenes wat betrokke is in kinderprostitusie en handel in kinders en persone, vervolg kan word, moet as 'n voorvereiste vir die dekriminalisering van prostitusie in Suid-Afrika geïmplementeer word. Streng strafbepalings vir die oortreding daarvan moet dienooreenkomstig in plek gestel word.**

Suid-Afrika se poging om hieraan te voldoen, blyk duidelik uit die Wetsontwerp op Kinders van 2003 asook die Wetsontwerp tot die wysiging

van die Wet op Seksuele Misdrywe 23 van 1957¹⁰⁶⁶ soos onderskeidelik in paragrawe 6.10.2.7 en 6.10.2.8 van Hoofstuk 6 hierbo bespreek word. Hierdie wetgewing spreek die probleem van kinderprostitusie en handel in kinders en persone spesifiek aan. Die goedkeuring daarvan deur die Parlement en implementering daarvan is dus volgens skrywer 'n voorvereiste vir die dekriminalisering van prostitusie in Suid-Afrika.

- 3) Ekstra-territoriale jurisdiksie ten opsigte van Suid-Afrika se burgers wat hulleself aan die seksuele uitbuiting van kinders in ander lande skuldig maak, blyk ook 'n belangrike stap in die effektiewe voorkoming van die seksuele uitbuiting van kinders te wees. Myns insiens blyk die ideale posisie uit 'n soortgelyke uitbreiding van jurisdiksie in alle lande ten einde die verskuiwing van die probleem na lande met onvoldoende wetgewing, te voorkom.**

In Suid-Afrika is die uitbreiding van jurisdiksie ook reeds ingevolge die Wetsontwerp tot die wysiging van die Wet op Seksuele Misdrywe 23 van 1957¹⁰⁶⁷ aangespreek. Artikel 56 van die Wetsontwerp maak spesifiek voorsiening vir die vervolging van Suid-Afrikaanse burgers wat hulself aan die pleging van seksuele misdrywe in ander lande skuldig maak.

¹⁰⁶⁶ Criminal Law (Sexual Offences and Related Matters) Amendment Bill, 2006.

¹⁰⁶⁷ Criminal Law (Sexual Offences and Related Matters) Amendment Bill, 2006.

- 4) **Met die nodige wetgewing in plek, sal die sukses of mislukking daarvan, weereens van die effektiewe wetstoepassing op die gebied afhang.**

- 5) **Onderlinge samewerking tussen en finansiële ondersteuning aan staatsdepartemente en ander nie-staatsorganisasies, behulpsaam met die verskaffing van dienste aan die slagoffers van kinderprostitusie en handel in kinders en persone, sal ook 'n deurslaggewende rol in die beskerming en re-integrering van slagoffers in die samelewing speel.**

Behalwe vir die samewerking tussen die organisasies en die ondersteuning deur die staat aan laasgenoemde, is skrywer van mening dat alle slagoffers van seksuele uitbuiting, onmiddellik vir getuiebeskerming moet kwalifiseer. Dit kan daartoe aanleiding gee dat slagoffers bereid sal wees om hul samewerking te gee en met die vervolging van oortreders behulpsaam te wees. Die periode waartydens die slagoffers deel van 'n getuiebeskermingsprogram vorm, bied verder ook 'n ideale geleentheid om slagoffers behulpsaam te wees wat betref rehabilitering en voorbereiding op hulle re-integrasie in die samelewing.

Wat die befondsing van organisasies, betrokke by die verskaffing van hulp aan kinderprostitute en slagoffers van handel betref, is skrywer van mening dat wins wat deur die oortreders van die misdade, kinderprostitusie en handel in kinders, gemaak is, gekonfiskeer moet word en tot voordeel van hierdie organisasies aangewend moet word. Konfiskering kan tans wel ingevolge die Wet op die Voorkoming van Georganiseerde Misdad 121 van

1998 plaasvind soos in paragraaf 6.10.2.5 van Hoofstuk 6 bespreek word. Indien bewys is dat kinderprostitusie en handel in kinders effektief in Suid-Afrika teengewerk kan word en die gevolglike dekriminalisering van prostitusie in ons land sou plaasvind, kan die belasting soos gehef op sekswerkers se inkomste, ook gebruik word vir die befondsing van hierdie organisasies.

- 6) Voorkomende stappe teen die seksuele uitbuiting van kinders moet voorkeur aandag in ons land geniet. Dit sluit die handhawing van basiese regte van kinders, die identifisering van kinders wat 'n risiko loop om 'n slagoffer te word asook bewusmakingsprogramme, in.**

Beyrer¹⁰⁶⁸ wys daarop dat alhoewel handel in kinders sterk teengestaan moet word, kinders se regte tot veilige kinderjare, burgerskap, toegang tot gesondheidsorg en opleiding soveel meer ondersteuning moet geniet indien ons 'n impak op die seksuele uitbuiting van kinders wil maak.

Skrywer ondersteun hierdie standpunt deur Beyer en is van mening dat die verskaffing van hierdie basiese regte aan kinders, die toetrede tot die beroep van kinderprostitusie tot 'n groot mate sal beperk.

- 7) In die opleiding van die jeug, bewusmakingsveldtogte en die uitreik na kinderprostitute, moet kinders as fasiliteerders behulpsaam wees.**

¹⁰⁶⁸ 2004:17.

Christian en Gilvary¹⁰⁶⁹ is ook van mening dat jongmense betrokke moet wees in die ontwikkeling van dienste wat op jeugdige gemik is omrede kinders baie op hulle eie portuurgroep vir leiding en identifisering steun.

- 8) Omrede die handel in kinders en persone, soos reeds in paragraaf 6.1 van Hoofstuk 6 hierbo bespreek, 'n internasionale probleem is, sal samewerking op internasionale vlak 'n deurslaggewende rol in die bestryding van die seksuele uitbuiting van kinders speel.**

Verskeie internasionale konvensies is al opgestel om 'n beroep op alle nasies te doen wat betref die aanneem van wetgewing wat handel in kinders en persone sal voorkom soos in paragraaf 6.11.1 van Hoofstuk 6 hierbo bespreek. Myns insiens is 'n vanselfsprekende stap in die voorkoming van die seksuele uitbuiting van kinders dus in die daadwerklike ondersteuning en nakoming van hierdie konvensies geleë.

Skrywer is verder van mening dat die probleem rondom kinderprostitusie en handel in kinders ook deur middel van gereelde internasionale konferensies aangespreek kan word, met die oog daarop om die sukses wat in ander lande bereik is, te deel en hierdie suksesvolle metodes van voorkoming dan in ander minder suksesvolle lande te implementeer, soos wat beoog word ingevolge artikel 102 1(A) & 2 van die Verenigde State van Amerika se *Trafficking Victims Reauthorizations Act* van 2005.

¹⁰⁶⁹

Cusick 2002:245.

8.2.4 Voorstelle tot die hantering van sekswerkers as werknemers

- 1) Die dekriminalisering en gepaardgaande regulering van prostitusie in Suid-Afrika opsigself, bied die versekering van arbeidsregte (wat tans ontbreek) aan sekswerkers.**

Skrywer is dit eens met Carter & Giobbe¹⁰⁷⁰ dat die toepassing van arbeidswetgewing op sekswerkers inderdaad 'n gekompliseerde taak mag wees, wat waarskynlik die dienste van 'n rekenmeester, prokureur en die verkryging van professionele versekering sal vereis en dat dit wel aanleiding kan gee tot 'n situasie waar 'n mens onafhanklike kontrakteurs en klein seksbedrywighede wat wettig sake doen aan die een kant sal vind en vryskutwerkers wat sonder rekord en op straat teen laer vergoeding diens verrig aan die ander kant. Juis as gevolg hiervan behoort regulerende wetgewing wat wel strafsanksies bevat vir dié wat nie binne die grense van die wet optree nie, as afdwingingsmaatreël te geld.

- 2) Weereens sal die sukses van dekriminalisering en die regulering myns insiens, grootliks die samewerking van onder andere die polisie vereis om teen dié wat buite die grense van die voorgestelde arbeidsregulasies handel, op te tree.**
- 3) Arbeidsregte van sekswerkers en werksomstandighede waaronder diens verrig sal word moet deeglik beplan en uiteengesit word voordat dekriminalisering plaasvind.**

¹⁰⁷⁰ 1999:53.

Die belangrikheid van ‘n verteenwoordigende taakgroep ten einde hierdie arbeidsriglyne vas te stel, blyk ook uit die onbevredigende situasie (soos bespreek in paragraaf 7.7.5 van Hoofstuk 7 hierbo) wat in Nederland ontstaan het direk na die wettiging van die bedryf. Myns insiens behoort sekswerkers self ‘n belangrike deel van hierdie taakgroep te vorm omrede hulle oor kennis en ervaring beskik wat betref die leemtes, gebreke en risiko’s van die bedryf. Indien voordele verbonde aan wettiging duidelik uit die riglyne daarvoor saamgestel blyk, behoort sekswerkers ook meer gewillig te wees om as deel van die wettige bedryf werksaam te wees eerder as om die risiko van vervolging in die gesig te staar indien hulle self onwettige werksaamhede verrig.¹⁰⁷¹

4) Ten einde wetgewing en verbandhoudende riglyne ten opsigte van arbeidsregte van sekswerkers in Suid-Afrika gereed te kry, moet Suid-Afrika na die posisie met betrekking tot arbeidsregte van sekswerkers in ander lande (spesifiek Australië) kyk.

Die *International Network for Sex Workers Project*,¹⁰⁷² ‘n groot informele netwerk, ondersteun wetsontwerpe soos dié in Nieu-Suid-Wallis en Victoria,

¹⁰⁷¹ Sien ook <<http://sisyphe.org/article.php3?id-article=689>>. Nageslaan op 15 Maart 2006. “Earlier evidence from Germany indicates that only 12% of prostituted women work in the state-regulated eros zones because the majority would rather live in illegality than accept the state’s working conditions, wages and control.” Sien verder Die Burger, 8 Maart 2002:13. “Die Nederlandse model, wat wettiging, bordeelbuurte en “verdraagsame” sones insluit, is teenproduktief en het ‘n unieke stel probleme. In Hamburg, byvoorbeeld, betaal sekswerkers in bordeelbuurte meer belasting en daarom verkies tot 70% om elders hul dienste aan te bied.”

¹⁰⁷² <http://www.ashoka.org/fellows/viewprofile3.cfm?reid=97603>. Nageslaan op 8 September 2006.

Australië.¹⁰⁷³ Daar het dekriminalisering en gelyke arbeidswetgewing nie net die seksbedryf toegelaat om selfregulerend te word nie, maar is praktyke wat werkers uitgebuit het, soos byvoorbeeld verkragting, fisiese geweld en problematiese werkgewers drasties verminder. Die belastinggaarder, gesondheidsdepartemente en die polisie is terselfertyd ook gelukkig. Die arbeidswetgewing in Australië het ook tot die stigting van vakbonde gelei.¹⁰⁷⁴

Australië het ook reeds die onderskeid tussen werknemer en onafhanklike kontrakteur wat betref sekswerkers, geïdentifiseer en aangespreek. Die kwessie het erkenning geniet in die *Prostitution Control Bill* van 2003 van Wes-Australië. Alhoewel die *Prostitution Control Bill* van 2003 nie deur die regering aangeneem is nie en vir eers op die ys geplaas is,¹⁰⁷⁵ plaas klousule 119 van hierdie Wetsontwerp 'n verpligting op gelisensieërde bordele en gesellin-agentskappe om te verseker dat sekswerkers ingevolge 'n dienskontrak hul werksaamhede uitoefen. Die straf vir nie-nakoming van laasgenoemde is een jaar gevangenisstraf.¹⁰⁷⁶ Hierdie Wetsontwerp neem dus kennis van die realiteite met betrekking tot die magsmisbruik wat tussen bordeeleienaars en sekswerkers bestaan en is voorwaar 'n groot stap in die regte rigting om verligting aan sekswerkers met betrekking tot toegang tot arbeidsregte te bring. Die implementering van 'n dienooreenkomstige bepaling in Suid-Afrikaanse prostitusie wetgewing van meet af aan, kan soortgelyke misbruik verhoed.

¹⁰⁷³ Die Burger, 8 Maart 2002:13.

¹⁰⁷⁴ Die Burger, 8 Maart 2002:13.

¹⁰⁷⁵ <http://www.greenleft.org.au/back/2003/545/545p10b.htm>. Nageslaan op 8 September 2006.

¹⁰⁷⁶ Murray 2003:55-56.

Net soos in Australië, Nederland, Duitsland en Nieu-Seeland (wat besprekingsaandag ingevolge paragrawe 7.7.3 tot 7.7.6 van Hoofstuk 7 hierbo geniet), behoort Suid-Afrika dus aan sekswerkers toegang tot arbeidsregte soos byvoorbeeld sosiale/maatskaplike wetgewing, pensioene, werkloosheidsversekering, beserings aan diens en so meer te bied. Sekswerkers behoort verder die reg te hê om onbillike ontslagprosedures teen werkgewers in te stel in terme van die Wet op Arbeidsverhoudinge.¹⁰⁷⁷

- 5) Wat onafhanklike straatwerkers betref, kan die Minister van Arbeid van 'n sektorale vasstelling gebruik maak om minimum standarde vas te stel waarvolgens hierdie werkers behandel moet word, soos onder meer minimum gelde gevra en so voorts. Die Minister het soortgelyke vasstellings al in die verlede uitgereik soos byvoorbeeld in die onlangse geval wat betref vasgestelde minimum uurlikse fooie waarteen huishulpe en tuinwerkers arbeid moet verrig.¹⁰⁷⁸**
- 6) Internasionale komitees, organisasies en konferensies kan self ook 'n groot bydrae in die ontwikkeling van sekswerkers se arbeidsregte speel.**

¹⁰⁷⁷ Wet 66/1995.

¹⁰⁷⁸ Wet op Basiese Diensvoorwaardes 75/1997:Sektorale vasstelling 7:Huiswerkersektor, Suid-Afrika:Deel B (2).

Die *International Committee on Rights of Sexworkers in Europe*¹⁰⁷⁹ se uiteindelijke doel is byvoorbeeld om die debat rondom prostitusie, die seksindustrie, handel en migrasie, waarin sekswerkers 'n groot rol sal kan speel, aan te pak en te her-definieer.¹⁰⁸⁰

Tesame kan sekswerkers ook konferensies organiseer om die arbeidsvraagstukke te bespreek wat ten opsigte van sekswerkers geïmplementeer kan word en die alliansies wat gebou kan word. Skrywer is oortuig dat kommunikasie op internasionale vlak en die bywoon van hierdie byeenkomste waar die uitruil van idees oor die implementering van arbeidspraktyke in verskillende lande sal plaasvind, 'n kardinale rol in die ontwikkeling van die gebied kan speel.

7) Sekswerkers, as volwaardige werknemers, moet as belastingpligtiges hanteer word, terwyl die belasting gehef, aangewend moet word om die problematiek rondom prostitusie aan te spreek.

Skrywer is van mening dat die inkomste wat Suid-Afrika uit die seksindustrie (as wettige bedryf) sal genereer, 'n ekstra (tans nie-bestaande) bron van inkomste sal wees wat aangewend moet word om juis die problematiek rondom prostitusie in die land aan te spreek. Hierdie bron van inkomste kan onder andere vir die volgende doeleindes aangewend word: voorkoming van kinderprostitusie; die daarstel van spesialishowe; die

¹⁰⁷⁹ http://www.sexworkeurope.org/site/index.php?option=com_content&task=view&id=. Nageslaan op 8 September 2006.

¹⁰⁸⁰ <http://www.europeangreens.org/peopleandparties/wgroups/prostitution.pdf>>. Nageslaan op 15 Maart 2006.

opleiding van polisiebeamptes en maatskaplike personeel oor die hantering van kinderprostitusie; die voorkoming van handel in kinders/persone; die effektiewe handhawing van regulerende riglyne ten opsigte van prostitusie; die versorging en akkommodasie van haweloses en persone wat geen ander uitweg het as die verkoop van seksuele dienste nie; en die rehabilitasie en finansiering van opleiding aan sekswerkers ten einde hulle in staat te stel om 'n waardiger lewe te lei.

8.3 Slot

Volgens skrywer rus daar 'n morele verpligting op Suid-Afrika om sekswerkers van geweld en tans haglike werksomstandighede te red. Eerder as om sekswerkers as misdadigers te beskou, behoort hulle 'n geleentheid tot 'n beter toekoms- en lewensomstandighede gebied te word.

Skrywer is verder oortuig dat ten einde hierdie morele plig na te kom, prostitusie in Suid-Afrika gedekriminaliseer en gereguleer moet word. Die sukses van dekriminalisering en gepaardgaande regulering sal inderdaad van weldeurdagte regulasies en die effektiewe toepassing daarvan afhang.

Soos uit die studie blyk, het vele ontwikkelde lande prostitusie reeds deur middel van dekriminalisering en regulering probeer aanspreek en op verskeie gebiede gefaal. Alhoewel skrywer steeds oortuig is dat die oplossing vir Suid-Afrika ook in die dekriminalisering en gepaardgaande regulering van die seksbedryf te vinde is, bied die suksesvolle

implementering daarvan dus 'n reuse uitdaging vir Suid-Afrika as ontwikkelende land.

OPSOMMING

Prostitusie, die ruil van seks vir geld, is 'n wêreldwye en eeue-oue probleem.

Huidiglik word prostitusie in Suid-Afrika steeds ingevolge artikel 20(1)(aA) van die Wet op Seksuele Misdrywe 23 van 1957 as 'n misdaad beskryf.

Die vier kern probleme wat tans in Suid-Afrika ondervind word en wat met prostitusie verband hou, is soos volg:

- Die hoë voorkoms van geweld wat sekswerkers in hul tans onwettige beroep ervaar.
- Die gebrek aan kontrole oor MIV-verspreiding deur en na sekswerkers.
- Die oneffektiewe hantering en voorkoming van kinderprostitusie en handel in kinders en persone.
- Die afwesigheid van arbeidsregte in die uitvoer van sekswerkers se tans onwettige beroep.

Die Suid-Afrikaanse Regskommissie oorweeg tans die kwessie rondom die doeltreffendheid van nuwe regulerende maatreëls in verband met prostitusie.

Suid-Afrika staan dus tans voor 'n keuse wat betref 'n nuwe benadering ten einde prostitusie in Suid-Afrika aan te spreek.

Na bestudering van die benaderings soos toegepas in verskeie ander lande, is skrywer oortuig dat, alhoewel dit 'n groot uitdaging blyk te wees, Suid-Afrika se oplossing in 'n kombinasie van die regulering en arbeidsbenadering te vinde is.

Volgens die reguleringsbenadering word die bestaan van prostitusie min of meer aanvaar, maar terselfertyd as 'n gevaar vir die samelewing se gesondheid en orde beskou. Om die samelewing van die gevare daaraan verbonde te beskerm, word prostitusie geregleer deur die uitvaardiging van regulasies.

Volgens die arbeidsbenadering word sekswerk as beroep erken en bied die dekriminalisering van seksbesighede 'n geleentheid tot die regulering van die seksindustrie deur middel van siviele en arbeidsreg eerder as die strafreg.

Skrywer is van mening dat die dekriminalisering en gepaardgaande regulering van prostitusie opsigself verligting op die gebied van geweld waaraan sekswerkers tans onderworpe is sal bied, beter kontrole oor die verpreiding en voorkoming van MIV deur sekswerkers sal bewerkstellig, terwyl sekswerkers toegang tot arbeidswetgewing (as deel van 'n gewettigde bedryf) sal geniet.

Die grootste uitdaging rondom die aanneem van die voorgestelde benadering, is egter in die hantering en voorkoming van kinderprostitusie en handel in kinders en persone geleë.

Skrywer lê dus klem op die noodsaaklikheid van die aanneming en implementering van wetgewing wat hiërdie ewel suksesvol sal teenveg, as voorvereiste vir die dekriminalisering van prostitusie in Suid-Afrika.

Ten slotte word voorstelle gemaak ten opsigte van die implementering van die moontlike dekrimalisering en regulering van prostitusie in die nabye toekoms. Hierdie voorstelle hou spesifiek verband met:

- Die hantering van geweldsmisdrywe deur sekswerkers aangemeld.
- Effektiewe beheer oor die verspreiding van MIV deur en na sekswerkers.
- Die voorkoming van kindersprostitusie en handel in kinders en persone.
- Die versekering van sekswerkers se toegang tot arbeidswetgewing.

Skrywer beklemtoon egter die feit dat die sukses van die voorgestelde benadering van nie slegs weldeurdagte regulasies nie, maar ook die effektiewe toepassing daarvan, sal afhang en 'n reuse uitdaging aan Suid-Afrika as ontwikkelende land sal bied.

SUMMARY

Prostitution, the exchange of sex for money, poses a problem all over the world.

At present in South Africa prostitution, according to article 20(1)(aA) of the Sexual Offences Act 23 of 1957, is still described as a crime.

The four cardinal problems relating to prostitution experienced in South Africa at the moment are the following:

- The high occurrence of violence experienced by sex workers in their still illegal profession.
- The lack of control over the spreading of HIV-infection by and to sex workers.
- The ineffective measures against and prevention of child prostitution and trafficking in children and human beings.
- The absence of labour rights in the sex worker's profession, currently still illegal.

The South African Law Commission is currently reconsidering the issue regarding the effectiveness of new regulative measures concerning prostitution.

South Africa thus is currently faced with a choice regarding a new approach to address prostitution in this country.

Having studied the various approaches towards prostitution in several countries, the author is convinced that, although a serious challenge, the solution is to be found in between the regulation and labour approaches.

According to the regulation approach, the existence of prostitution is more or less accepted but simultaneously regarded as a risk to social health and social order. In order to safeguard society against the dangers related to prostitution, it is regulated by the promulgating of regulations.

According to the labour approach sex work is acknowledged as a profession and thus by decriminalizing sex work the opportunity is given to regulate sex businesses by means of civil and labour legislation rather than by criminal law.

The author is of the opinion that the decriminalization and related regulation of prostitution in itself may relieve the violence sex workers are currently subjected to. More effective control as to the spreading and prevention of HIV by sex workers will also be enhanced by this. Sex workers will also have access to labour legislation (applicable to any legal profession).

The greatest challenge to the acceptance of the proposed approach is in the effective coping with and prevention of child prostitution and trafficking in children and other human beings.

The necessity of the acceptance and implementation of legislation in order to combat this crime as a prerequisite for the decriminalization of prostitution in South Africa is therefore strongly emphasized by the author.

In conclusion some measures are proposed concerning the implementation of the possible decriminalization and regulation of prostitution in the near future. These proposals relate to:

- The addressing of criminal offences reported by sex workers.
- Effective control as to the spreading of HIV by and to sex workers.
- The prevention of child prostitution and trafficking in children and human beings.
- The assurance of sex worker's access to labour legislation.

The author, however, emphasizes the fact that the success of the proposed approach depends not merely on thoroughly considered regulations, but also on the effective enforcement thereof. This poses a major challenge to South Africa as a developing country.

Keywords: Prostitution, South Africa, Decriminalization, Regulation, Labour approach, Violence, HIV, Child prostitution, Trafficking, Labour rights.

BIBLIOGRAFIE

BOEKE

BARRY, B.

1995. *The Prostitution of Sexuality*. New York: New York University Press.

BURCHELL, J. en MILTON, J.

1997. *Principles of Criminal Law. (Crimes Against Sexual Morality)* 2nd Ed. Kaapstad: Juta.

BURCHELL, J. en MILTON, J.

2005. *Principles of Criminal Law*. Derde uitgawe. Lansdowne: Juta Law.

GROGAN, J.

2003. *Workplace Law* 7th Ed. Lansdowne: Juta Law.

HOBSON, B.

1987. *Uneasy virtue: The politics of prostitution and the American reform tradition*. New York: Basic.

ODENDAL, F.F., SCHOONEES, P.C., SWANEPOEL, C.J., DU TOIT, S.J. en BOOYSEN, C.M.

1994. HAT: *Verklarende Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal*. Midrand: Perskor.

OXFORD UNIVERSITY PRESS

1964. *The Concise Oxford Dictionary* 5th Ed. Londen: Oxford University Press.

OXFORD UNIVERSITY PRESS

1978. *The Oxford Illustrated Dictionary*. Oxford: Oxford University Press.

OXFORD UNIVERSITY PRESS

1987. *The Little Oxford Dictionary* 6th Ed. Londen: Oxford University Press.

OXFORD UNIVERSITY PRESS

1999. *The Concise Oxford Dictionary* 10th Ed. Oxford: Oxford University Press.

SNYMAN, C.R.

1992. *Strafreg.* Derde uitgawe. Durban: Butterworths.

SNYMAN, C.R.

2002. *Strafreg.* Vierde uitgawe. Durban: Butterworths.

SNYMAN, C.R.

2006. *Strafreg.* Vyfde uitgawe. Durban: Butterworths.

THOMPSON, D. (Redakteur)

1992. *The Oxford Dictionary of Current English* 2nd Ed. Londen: Oxford University Press.

ARTIKELS

BARNITZ, L.

2001. Effectively responding to the commercial sexual exploitation of children: A comprehensive approach to prevention, protection, and reintegration services. *Child Welfare* 80 {LXXX}(5):597-610.

BARRETT, D.

1998. Young people and prostitution: perpetrators in our midst. *International Review of Law Computers* 12(3):475-486.

BEYRER, C.

2004. Global child trafficking. *Medicine, Crime, and Punishment* 364:16-17.

BONTHUYS, E. en MONTEIRO, C.

2004. Sex for sale: the prostitute as businesswoman. *The South African Law Journal* 121:659-676.

BROOKS-GORDON, B.

2005. Clients and commercial sex: reflections on paying the price: a consultation paper on prostitution. *Criminal Law Review*. Junie, 425-443.

- BROWN, A.
2004. Mythologies and panics: twentieth century constructions of child prostitution. *Children and Society* 18:344-354.
- BROWN, A. en BARRETT, D.
2004. Knowledge of evil: Child prostitution and child sexual abuse in twentieth century England, Reviewed by: Brooke, S. *Journal of Social History*. Somer: 1082-1084.
- BRUCH, E.M.
2004. Models wanted: the search for an effective response to human trafficking. *Stanford Journal of International Law* 40(1): 1-46.
- CARTER, V. en GIOBBE, E.
1999. Duet: Prostitution, racism and feminist discourse. *Hastings Women's Law Journal* 10(1): 37-58.
- CHASE, E. en STATHAM, J.
2005. Commercial and sexual exploitation of children and young people in the UK – A review. *Child Abuse Review* 14:4-25.
- CHATTOPADHYAY, A. en MCKAIG, R.G.
2004. Social development of commercial sex workers in India: An essential step in HIV/AIDS prevention. *AIDS PATIENT CARE and STD's* 18(3):159-168.
- CUSICK, L.
2002. Youth prostitution: A literature review. *Child Abuse Review* 11:230-251.
- DADIAN, M. (Redakteur)
2002. Can solidarity and government policy reduce HIV risk in sex work? *Horizons Report*. Biannual Newsletter. Mei:1-3.
- DADIAN, M. (Redakteur)
2002. From health promotion to community development. *Horizons Report*. Biannual Newsletter. Mei:4-6.
- DADIAN, M. (Redakteur)
2002. The Sonagachi project or global model for community development. *Horizons Report*. Biannual Newsletter. Mei:7.

- DADIAN, M. (Redakteur)
2002. Studies in brief. *Horizons Report*. Biannual Newsletter. Mei:11-14.
- DALLA, R.L.
2002. Night moves: A qualitative investigation of street-level sex work. *Psychology of Women Quarterly* 26(1):63.
- DANE, B.
2002. Disclosure. The voices of Thai women living with HIV/AIDS. *International Social Work* 45(2):185-204.
- D'CRUZ, P.
2003. Moments of truth: The experiences of wives in HIV/AIDS affected nuclear households in Mumbai. *Journal of Comparative Family Studies*:255-281.
- DE BRUYN, I.
1996. 'n Bespreking van die vraagstuk of prostitusie in Suid-Afrika gedekriminaliseer behoort te word. *Acta Criminologica* 9(2):38-46.
- DE LA CRUZ, M.C.
2000. AIDS thrives on desperation (Zimbabwe's orphans). *Children First* 4(30):20-21.
- DENISOVA, T.A.
2001. Trafficking in women and children for purposes of sexual exploitation: The criminological aspect. *Trends in Organized Crime* 6(3&4):30-36.
- DISTILLER, N.
2001. Advocating for the right to sell sex. *Agenda* 47:35-42.
- EL-BASSEL, N., *et al.*
1997. Sex trading and psychological distress among women recruited from the streets of Harlem. *American Journal of Public Health* 87(1):66-70.
- FEAT, J. (Resesent)
1999. Book Reviews: Whose daughter next? Children abused through prostitution (Edited by C. Wattam). *Child Abuse Review* 8:349-350.

- GRAY, J.
2004. The interface between the child welfare and criminal justice system in England. *Child Abuse Review* 13:312-323.
- GUYTON PERSONS, C. (Courtney)
1996. Sex in the sunlight: The effectiveness, efficiency, constitutionality, and advisability of publishing names and pictures of prostitutes' patrons. *Vanderbilt Law Review* 49: 1525-1575.
- HAUGE, C.H.
1995. Prostitution of women and international human rights law: transforming exploitation into equality. 8 *New York International Law Review*: 23-50.
- HERNANDEZ-TRUYOL, B.E. en LARSON, J.E.
2006. Sexual labor and human rights. 37 *Columbia Human Rights Law Review*: 391-445.
- HESSELINK-LOUW, A., BEZUIDENHOUT, C. en BONIFACE, A.E.
2004. South African Law and child prostitution: An overview. *Stellenbosch Law Review* 2: 352-368.
- HWANG, S. en BEDFORD, O.
2004. Juveniles' motivations for remaining in prostitution. *Psychology of Women Quarterly* 28:136-146.
- INGLIS, S.C.
2001. Expanding international and national protections against trafficking for forced labor using a human rights framework. 7 *Buffalo Human Rights Law Review*: 55-104.
- JEFFREYS, S.
2000. Challenging the child/adult distinction in theory and practice on prostitution. *International Feminist Journal of Politics* 2(3):359-379.
- KARIM, Q.A., KARIM, S.S.A., SOLDAN, K. en ZONDI, M.
1995. Reducing the risk of HIV infection among South African sex workers: Socio-economic and gender barriers. *American Journal of Public Health* 85(11):1521-1525.

- KUNTAY, E.
Family backgrounds of teenage female sex workers in Istanbul Metropolitan Area. *Journal of Comparative Family Studies*, Special issue: Theoretical and Methodological Issue in Cross-cultural Families 33(3):345-358.
- LAU, J.T.F., TSUI, H.Y., *et al.*
2002. A study on female sex workers in southern China (Shenzhen): HIV-related knowledge, condom use and STD history. *AIDS CARE* 14(2):219-233.
- LEGGETT, T.
1998. The least formal sector: Women in sex work. *Crime and Conflict* 1998 (13):21-24.
- LEGGETT, T.
2001. Drugs, sex work, and HIV in three South African cities. *Society in Transition* 32(1):101-109.
- LEVINE, P.
1994. Consistent contradictions: prostitution and protective labour legislation in nineteenth-century England. *Social History* 19(1): 17-35.
- MANOPAIBOON, C., BUNNELL, R.E., KILMARX, P.H., *et al.*
2003. Leaving sex work: barriers, facilitating factor and consequences for female sex workers in northern Thailand. *AIDS CARE* 15(1):39-52.
- MARSEILLE, E., KAHN, J.G., BILLINGHURST, K. en SABA, J.
2001. Cost-effectiveness of the female condom in preventing HIV and STI's in commercial sex workers in rural South Africa. *Social Science & Medicine* 52(1):135-148.
- MAY-WELBY, N.
2004. The importance of facing HIV/AIDS with scrupulous honesty. *Inter-Asia Cultural Studies* 5(1):150-152.
- MELBY, T.
2004. Baby steps in studying age-old problem. *Contemporary Sexuality* 38(12):4-5.

- MELROSE, M.
2002. Labour pains: some considerations on the difficulties of researching juvenile prostitution. *International Journal of Social Research Methodology* 5(4):333-351.
- MEYER, C.
1993-1994. Decriminalizing prostitution: Liberation or dehumanization? *Cardozo Women's Law Journal* 1:105-120.
- MIKHAIL, S.L.B.
2002. Child marriage and child prostitution: two forms of sexual exploitation. *Gender and Development* 10(1):43-49.
- MUNIR, A.B. en YASIN, S.H.
1997. Commercial sexual exploitation. *Child Abuse Review* 6:147-153.
- MURRAY, K.
2003. Labour regulation in the legal sex industry. *Australian Journal of Labour Law* 16:1-27.
- MZAIDUME, Z., CAMPBELL, C. en WILLIAMS, B.
2000. Community-led HIV prevention by southern African sex workers. *Research for Sex Work* 3:23-29.
- NORTON-HAWK, M.A.
2001. Incarcerating female street prostitutes. *Deviant Behavior: An Inter-disciplinary Journal* 22:403-417.
- O'NEIL, J., ORCHARD, T., *et al.*
2004. Dhandha, dharma and disease: Traditional sex work and HIV/AIDS in rural India. *Social Science & Medicine* 59:851-860.
- OOSTHUIZEN, H.
2001. National Policy on Testing for HIV. *The Medicine Journal* 43(10):43-45.
- OUTSHOORN, J.
2004. Pragmatism in the Polder: Changing prostitution policy in The Netherlands. *Journal of Contemporary European Studies* 12(2):165-176.

- OUTWATER, A., NKYA, L., *et al.*
2001. Health care seeking behaviour for sexually transmitted diseases among commercial sex workers in Morogoro, Tanzania. *Culture, Health & Sexuality* 3(1):19-33.
- PAUDEL, P. en CARRYER, J.
2000. Girl-trafficking, HIV/AIDS, and the position of women in Nepal. *Gender and Development* 8(2):74-79.
- PAUW, I.
1994. Let's talk about sex (workers), baby (Ilse Pauw on legalizing sex workers in South Africa). *Die Suid-Afrikaan* 49:44-46.
- PELTZER, K., SEOKA, P. en RAPHALA, S.
2004. Characteristics of female sex workers and their HIV/AIDS/STI knowledge, attitudes and behaviour in semi-urban areas in South Africa. (*Denosa*) *Curationis* 27(1):4-11.
- PICKERING, H., QUIGLEY, M., HAYES, R.J., TODD, J. en WILKINS, A.
1993. Determinants of condom use in 24,000 prostitute/client contacts in The Gambia. *AIDS* 7(8):1093-1098.
- PIERCE, L. en BOZALEK, V.
2004. Child abuse in South Africa: an examination of how child abuse and neglect are defined. *Child Abuse & Neglect* 28:817-832.
- PRYBYLSKI, D. en ALTO, W.A.
1999. Knowledge, attitudes, and practices concerning HIV/AIDS among sex workers in Phnom Penh, Cambodia. *AIDS CARE* 11(4):459-472.
- RAY, S., VAN DE WIJGERT, J., MASON, P., NDOWA, F. en MAPOSPHERE, C.
2001. Constraints faced by sex workers in use of female and male condoms for safer sex in urban Zimbabwe. *Journal of Urban Health* 78(4):581-592.
- REES, H., BEKSINSKA, M.E., DICKSON-TETTEH, K., BALLARD, R.C. en HTUN, Y.E.
2000. Commercial sex workers in Johannesburg: risk behaviour and HIV status. *South African Journal of Science* 96:283-284.

- RENNELL, C. (Senior Redakteur)
 2004. Saving the youngest workers: The struggle against the Southeast Asian sex trade. *Harvard International Review*. Lente: 30-33.
- ROMERO-DAZA, N., WEEKS, M. en SINGER, M.
 2003. "Nobody gives a damn if I live or die". Violence, drugs, and street-level prostitution in inner-city Hartford, Connecticut. *Medical Anthropology* 22:233-259.
- RUXRUNGTHAM, K., BROWN, T. en PHANUPHAK, P.
 2004. HIV/AIDS in Asia. *The Lancet* 364:69-82.
- SCHAEFFER, F. (Hersiener)
 2001. Review: Modern Babylon?: Prostituting children in Thailand (By: H. Montgomery). *Contemporary Sociology* 31(6):691-692.
- SIRINGI, S.
 2002. East Africa to tackle high rates of child prostitution. *The Lancet* 359:1756.
- SKRYWER ONBEKEND
 2003. Slavery today. *The Lancet* 361(9375):2093.
- SKRYWERS ONBEKEND
 2003. South Africa a haven for sex traffickers. Vanuit: *Financial Times* 24 Maart en *Sunday Mirror* 30 Maart. *Contemporary Sexuality* 37(5):8.
- SKRYWER ONBEKEND (Editorial)
 2001. Children as a saleable commodity. *The Lancet* 358(9299):2095.
- SLONIM-NEVO, V., MUKUKA, L. en TEMBO, R.
 2001. AIDS-related knowledge, attitudes and behaviour among urban youths in Zambia. *International Social Work* 44(4):487-503.
- SVENKERUD, P.J. en SINGHAL, A.
 1998. Enhancing the effectiveness of HIV/AIDS prevention programs targeted to unique population groups in Thailand: Lessons learned from applying concepts of diffusion of innovation and social marketing. *Journal of Health Communication* 3(3):193-217.

- VALERA, J.R.
2000. Violence and post traumatic stress disorder in a sample of inner city street prostitutes. *American Journal of Health Studies* 16(3):149-155.
- VARGA, C.A.
2001. Coping with HIV/AIDS in Durban's commercial sex industry. *AIDS CARE* 13(3):351-365.
- VARGA, C.A. en BLOSE, F.N.
1996. The symbolism and dynamics of condom use among commercial sex workers in Durban, South Africa. *African Anthropology* 3(2):2-18.
- VON GALEN, M.
1996. Prostitution and the law in Germany. *3 Cardozo Women's Law Journal* 3:349-376.
- WALTERS, I.
2003. Novel low-risk commercial sex practices in the parks of Vietnam. *AIDS CARE* 15(3):437-440.
- WATTS, C. en ZIMMERMAN, C.
2002. Violence against women: global scope and magnitude. *The Lancet* 359:1232-1237.
- WIENRAWEE, P. en LIVINGSTONE, C.
1999. South-east Asia. Slowly getting bolder. *The UNESCO Courier*, Oktober:27-28.
- WILLIS, B.M. en LEVY, B.S.
2002. Child prostitution: global health burden, research needs, and interventions. *The Lancet* 359(9315):1417.
- WILSON, D., CHIRORO, P., LAVELLE, S., MUTERO, C.
1989. Sex worker, client sex behaviour and condom use in Harare, Zimbabwe. Pleasant. *AIDS Care* 1(3):269-80.

WILSON, D., SIBANDA, B., MBOYI, L, MSIMANGA, S. en DUBE, G.
1990. A pilot study for an HIV prevention programme among commercial sex workers in Bulawayo, Zimbabwe. Pleasant. *Social Science & Medicine* 31(5):609-618.

ZELIZER, V.A.
2000. The purchase of intimacy. *25 Law and Social Inquiry*:817-848.

ONGEPUBLISEERDE NAVORSING

KRUGER, B. en REYNECKE, M.
2006. Sexual Offences Courts in South Africa: Beginning, progress and the road ahead. Ongepubliseerde navorsing. Fakulteit: Regte. Departement: Strafrege. Universiteit van die Vrystaat, Bloemfontein.

KOERANTARTIKELS

ARNOTT, J en ALEXANDER, H.
2001. Decriminalise the industry and treat sex work as work. *Weekly Mail and Guardian* 16 Augustus:22.

BALOYI, M.
2001. Labour rights on the cards for sex workers. *Independent on Saturday* 7 Julie:5.

BEHARIE
2001. Cops linked to Hillbrow clubs. *Sowetan Sunday World* 4 Februarie:4.

BHENGU, C.
2001. I'm tired of this life, says sex worker. *Sowetan* 28 Junie:1.

BRITS, E.
2002. Moord op agt prostitute bekyk. *Die Burger* 22 Februarie:7.

COOK, L.

2001. Oldest profession is newest entry into the tax net. *Business Day* 6 Augustus:2.

CORNELISSEN, A.

2001. Die wys van borste op straathoeke is 'n euwel. *Rapport* 11 November:16.

CORNELISSEN, A.

2001. Kondome help nie veel nie. (Meer vroue vir seks dan ingesmokkel). *Rapport* 11 November:16.

DAILY NEWS CORRESPONDENT

2002. Sex workers worry about serial killer. *Daily News* 20 Februarie:5.

DAILY TELEGRAPH CORRESPONDENT, LONDON

2000. Bring back the bad old days! *Sunday Times* 12 November:15.

DE BRUIN, P.

2002. Bordele, sekswerkers bly onwettig sê hof. (Regters egter glad nie eenstemmig oor prostitusie). *Die Volksblad* 10 Oktober:11.

DE BRUIN, P.

2002. Stop misbruik van kinders in SA, sê VN in verslag. *Die Volksblad* 8 Oktober:5.

DE VILLIERS, C.

2001. Indoor sex workers out in the cold. *Weekly Mail and Guardian* 9 Augustus:24.

DUBE, S.

2000. Hookers want R30 minimum. *Sowetan* 1 Oktober:5.

FARREN, T.

2001. Caught between the law and brute force of men. *Sunday Independent* 19 Augustus:9.

- FERREIRA, N.
2000. Positiewe kultuur sal verkragting, seksprobleme uitskakel. *Die Beeld* 27 September:15.
- KAPLAN, L.
2001. Sex workers – a life of stigma and peril. (Decriminalisation will help reduce their vulnerability). *Pretoria News* 27 November:10.
- KOK, D.
1999. Hof hoor van trauma in bosoorlog. *Die Volksblad* 26 Oktober:1.
- KOK, D.
2002. Tien jaar tronk toe na moord op prostituut. *Die Volksblad* 7 Februarie:2.
- KROST, P.
2000. Monsters in the hall of shame. *Saturday Star* 8 Januarie:6.
- LE ROUX, D.
2005. VIGS: Praktiese maatreëls is nou nodig. *Finansies en Tegniek: Debat uitgawe* 18 Maart – 1 April:4.
- MADIKWA, Z.
2005. Hooker's new year dream. *Daily Sun* 3 Januarie:1.
- MANN, J. en TARANTOLO, D.
1992. A virus out of control. *The Times Higher* 3 Julie:15.
- O'CONNOR, M.
2005. MIV/VIGS-prentjie in Afrika 'lyk donker'. *Die Volksblad* 1 April:4.
- OOSTHUIZEN, F en LOUW, C.
1988. Klub se meisies sidder. *Die Vaderland* 28 April:1.
- PIENAAR, A.
2005. Manto se denke oor VIGS dodelik, sê klinieksuster. *Die Volksblad* 9 Mei:1.

- PHILLIPS, M.
2004. 'Geweld teen kinders neem toe'. *Die Volksblad* 20 November:7.
- PLAN NEDERLAND (Publiseerder)
2004. Handel en (seksuele) uitbuiting van kinderen en minderjarigen. *Nieuwsbrief* Augustus:1-4.
- ROSSOUW, M.
2005. Prostitusie dalk in SA gewettig. *Die Volksblad* 25 Augustus:11.
- SAPA CORRESPONDENT
2001. Live and let live in Holland. *STAR* 22 Mei:15.
- SCHOEMAN, L.
2002. Kaap van storms en drang. (Prostitusie in Moederstad floreer reeds eeue lank). *Die Burger* 14 Mei:7.
- SCHOLTZ, L.
2004. Bfn dalk ook bekyk vir kinderprostitusie. *Die Volksblad* 20 November:2.
- SCHOLTZ, L.
2004. Omvang van prostitusie in Bfn onbekend. *Die Volksblad* 25 November:10.
- SKRYWER ONBEKEND
2004. 'n Aanklag teen ons. *Die Volksblad* 13 Mei:10.
- SKRYWER ONBEKEND
2001. Live and let live in Holland, liberal or degenerate? Why do the Dutch go their own way on euthanasia and gay rights? *Star* (SAPA-AP) 22 May:15.
- STEENKAMP, L.
2004. 'SA het derduisende kinderprostitute'. *Die Volksblad* 12 Mei:2.
- VAN ZYL, J.
2002. Seks is arbeid, sê Shane. *Die Burger* 8 Maart:13.

TYDSKRIFARTIKELS

SKRYWER ONBEKEND

2002. Hey kids, play safe. *The Report*, 4 Maart:57.

SKRYWER ONBEKEND

Ongedateerd. Naughty Amsterdam. *Boom!* 11(2):12-14.

INTERNETARTIKELS

Abass, Z. (Molo Songololo Study)

2000. The trafficking of children for purposes of sexual exploitation.

<<http://www.expatriate.no/dokumenter/South%20Africa.pps>>.

Nageslaan op 6 Oktober 2006.

AIDS Info: U.S. Department of Health and Human Services

2006. Lamivudine / Zidovudine.

<http://aidsinfo.nih.gov/DrugsNew/DrugDetailINT.aspx?int_id=0285>. Nageslaan op 18 Augustus 2006.

AIDSMEDS.com

2006. Protease Inhibitors.

<<http://www.aidsmeds.com/PIs.htm>>. Nageslaan op 18 Augustus 2006.

AIDSMEDS.com

2006. Non-nucleoside Reverse Transcriptase Inhibitors (NNRTI's).

<<http://www.aidsmeds.com/NNRTIs.htm>>. Nageslaan op 18 Augustus 2006.

Amsterdam Historisch Museum

2006. Liefde te koop – teksten.

<www.ahm.nl/teksten.php?id=4&PHPSESSID=b53a2710521802c1aa83155c5c66ef97>. Nageslaan op 15 Maart 2006.

Ashoka International

2001. International Network for Sex Workers Project.
<<http://www.ashoka.org/fellows/viewprofile3.cfm?reid=97603>>.
Nageslaan op 8 September 2006.

Australia – Coalition Against Trafficking of Women

1999. The factbook on global sexual exploitation.
<<http://www.catwinternational.org/factbook/aus.php>>. Nageslaan
op 11 Oktober 2006.

Australian Government: Department of Foreign Affairs and Trade

2006. Commonwealth anti-trafficking legislation.
<http://www.dfat.gov.au/illegal_immigration/laws/html>.
Nageslaan op 15 Maart en 13 Oktober 2006.

Australian Treaty Series: Department of Foreign Affairs and Trade

2003. Protocol to prevent, suppress and punish trafficking in
persons, especially women and children, supplementing the United
Nations Convention against Transnational Organized Crime.
<<http://www.austlii.edu.au/au/other/dfat/treaties/notinforce/2003/1.html>>.
Nageslaan op 15 Maart 2006.

Caruso, C.

2003. WA prostitution control bill dumped.
<<http://www.greenleft.org.au/back/2003/545/545p10b.htm>>.
Nageslaan op 8 September 2006.

COSATU

s.a. About Cosatu.
<<http://www.cosatu.org.za/aboutcos.htm>>. Nageslaan op 8
September 2006.

ECPAT Report

s.a. Defence for children international section: the Netherlands.
<<http://www.ecpat.nl/ariadne/loader.php/nl/ecpat/Rapporten/trafficking1/NETHERLANDS.pdf>>. Nageslaan op 13 Oktober 2006.

Final Report Europap

2001. Country report of the Netherlands.
<<http://users.ugent.be/~rmak/europap/rapned/html>>. Nageslaan op
25 Augustus 2006.

GroenLinks

2005. GroenLinks position on prostitution: Only rights can stop the wrongs!

<<http://www.europeangreens.org/peopleandparties/wgroups/prostitution.pdf>>. Nageslaan op 28 Julie 2006.

Hausbeck, K., Brents, B.G. en Jackson, C.

2004. Sex industry and sex workers in Nevada.

<<http://www.unlv.edu/centers/cdclv/healthnv/sexindustry.html>>. Nageslaan op 1 Augustus 2006.

International Committee on the Rights of Sex Workers in Europe (ICRSE)

s.a. The ICRSE.

<http://www.sexworkeurope.org/site/index.php?option=com_content&task=view&id=>. Nageslaan op 8 September 2006.

International Labour Organization

2006. About the ILO: Mandate.

<<http://www.ilo.org/public/english/about/index.htm>>. Nageslaan op 8 September 2006.

KOK – German nationwide activist coordination group

2006. German Penal Code.

<<http://www.kok-potsdam.de/index.php?idcat=52&lang=3&PHPSESSID=f956bbb6ff1854aed6716e91bb419e76>>.

Nageslaan op 6 Oktober 2006.

Liberator, M.

2004: Legalized Prostitution: Regulating the Oldest Profession.

<<http://www.liberator.net/articles/prostitution.html>>. Nageslaan op 15 Maart 2006

MERCK – Nevirapine in Africa

2002. Nevirapine – godsend or a drug from hell?

<<http://www.scienceinafrica.co.za/2002/april/nevirapine.htm>>. Nageslaan op 25 Augustus 2006.

O'Neil, (Dr.) M.

1996. Prostitution, Feminism and Critical Praxis: profession prostitute? *Austrian Journal of Sociology*, Special edition on Word and Society, edited by Johanna Hofbauer and Jorg Flecker.

<http://www.staffs.ac.uk/schools/humanities_and_soc_sciences/sociology/level3/prost3.htm>. Nageslaan op 14 Maart 2003.

Poulin, R.

2005. The legalization of prostitution and its impact on trafficking in women and children.

<http://sisyphe.org/article.php3?id_article=1596>. Nageslaan op 8 Maart 2006.

Protection Project

2002. A Human rights report on trafficking of person, especially women and children: Germany.

<<http://sos.vrm/t:81/files/Germany.pdf>>. Nageslaan op 6 Oktober 2006.

Raymond, Janice G.

2003: Legitimizing prostitution as sex work: UN international labour organization calls for recognition of the sex industry.

<http://sisyphe.org/article.php3?id_article=689>. Nageslaan op 15 Maart 2006.

Sanders, Teela.

2005: Blinded by morality? Prostitution policy in the UK.

<http://www.findarticles.com/p/articles/mi_qa3780/is_200507/ai_n14685503>. Nageslaan op 15 Maart 2006.

Scarpa, S.

2005. The worst face of the world: trafficking in minors.

<<http://www.childjustice.org/docs/scarpa2005.pdf>>. Nageslaan op 6 Oktober 2006.

SKRYWER ONBEKEND

2003. <<http://www.bayswan.org/defining.html>>. Nageslaan op 16 Augustus 2003.

United Nations

2002. Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography.

<<http://www.unhchr.ch/html/menu2/6/crc/treaties/opsc/htm>>.

Nageslaan op 13 Oktober 2006.

- U.S. State Department
2006. Human Trafficking and Modern-day Slavery: Commonwealth of Australia.
<<http://www.gvnet.com/humantrafficking/Australia.htm>>.
Nageslaan op 13 Oktober 2006.
- U.S State Department
2006. Human Trafficking and Modern-day Slavery: Republic of South Africa.
<<http://www.gvnet.com/humantrafficking/SouthAfrica.htm>>.
Nageslaan op 15 Maart 2006.
- U.S. State Department
2006. Human Trafficking and Modern-day Slavery: Federal Republic of Germany.
<<http://www.gvnet.com/humantrafficking/Germany.htm>>.
Nageslaan op 15 Maart 2006.
- U.S. State Department
2006. Human Trafficking and Modern-day Slavery: Kingdom of the Netherlands.
<<http://www.gvnet.com/humantrafficking/Netherlands.htm>>.
Nageslaan op 13 Oktober 2006.
- U.S. State Department
2006. Human Trafficking and Modern-day Slavery: United Kingdom (UK).
<<http://www.gvnet.com/humantrafficking/UK.htm>>. Nageslaan op 13 Oktober 2006.
- U.S State Department
2006. Human Trafficking and Modern-day Slavery: United States of America.
<<http://www.gvnet.com/humantrafficking/USA.htm>>. Nageslaan op 13 Oktober 2006.
- Wikipedia Encyclopedia
2.006. ECPAT.
<<http://en.wikipedia.org/wiki/ECPAT>>. Nageslaan op 13 Oktober 2006.

Wikipedia Encyclopaedia

2006. Prostitution in Germany.

<[http://en.wikipedia.org/wiki/Prostitution in Germany](http://en.wikipedia.org/wiki/Prostitution_in_Germany)>.

Nageslaan op 25 Augustus, 2006.

Women's Media Watch, South Africa en Sex Worker Education & Advocacy Taskforce

2006. "Sex Sells": Monitoring reporting on the sex industry through a gender lens.

<<http://www.samgi.org.za/Publications/booklets/monitoringSexIndustry.pdf>>. Nageslaan op 7 September 2006.

World Health Organisation

2006. HIV/AIDS: Microbicides.

<<http://www.who.int/hiv/topics/microbicides/microbicides/en>>.

Nageslaan op 6 September 2006.

World Health Organisation

2006. HIV/AIDS: HIV vaccines.

<<http://www.who.int/hiv/topics/vaccines/Vaccines/en>>. Nageslaan

op 6 September 2006.

SKRIPSIES

SCHOLTZ, M.

1997. Perspektiewe van beleidmakers en -toepassers or die wettiging van prostitusie. (Voorgelê om te voldoen aan die vereistes vir die graad Magister Artium). Fakulteit: Lettere en Wysbegeerte. Departement: Kriminologie. Universiteit van die Vrystaat, Bloemfontein. Studieleiers: Mej. H. Foster en Dr. W. Schurink.

KLASNOTAS

JANSE VAN RENSBURG

2004. Klasnotas vir MB.ChB III. Departement Mikrobiologie.
Universiteit van die Vrystaat: 61-79.

LESINGS

KRESTON, Prof. S. (Fulbright Visiting Professor of Law)

2006. Prevention and Prosecution Strategies in Trafficking.

STUDIEHANDLEIDINGS

Departement: Handelsreg

2004. Arbeidsreg (ABR214) Diktaat. Regsfakulteit. Universiteit
van die Vrystaat, Bloemfontein.

Departement: Handelsreg

2006. Labour Law (MLW5501) Study Guide. Departement:
Kommersiële Reg, Vista Universiteit, Bloemfontein.

VERSCHOOR, T.

1996. Studiehandleiding en Diktaat. Strafreg (SFR100).

TOESPRAKE

SKWEYIYA, (Dr.) Z.S.T. – Minister van Welsyn en
Bevolkingsontwikkeling

2001. Second World Congress against Commercial Sexual
Exploitation of Children, Yokohama, Japan. 17-20 Desember.

MADUNA, (Dr.) P. – Minister van Justisie
2002. Reaction by the Ministry for Justice and Constitutional Development. To the South African Human Rights Commission Report. 24 April 2002.

VERSLAE

Baron, C.
1999. HIV/AIDS Policies and the Role of the Voluntary Sector: A comparative report of Sweden, Germany and Italy. LSE Health, The London School of Economics & Political Science. Discussion paper No. 10, December.

Hindle, K. en Barnett, L.
2003. Prostitution: A review of legislation in selected countries. Library of Parliament: Parliamentary information and research service. November, 20.

Republiek van Suid-Afrika: Suid-Afrika se MIV/VIGS en ander Seksueel Oordraagbare Siektes Strategiese Plan 2000-2005.

SKRYWER ONBEKEND.
1985. Pornography and Prostitution in Canada: Report of the Special Committee on Pornography and Prostitution. *Canadian Government Publishing Centre, Ottawa 2: s.p.*

SUID-AFRIKAANSE REGSKOMMISSIE
2003. Sex and Offences: Adult Prostitution. Summary. *Issue paper 19, Project 107:3.*

UNAIDS 2006
2006 Report on the global AIDS epidemic. UNAIDS, May.

WorkCover NSW
2001. Health and Safety Guidelines for Brothels. From: *Guide 2001: WorkCover NSW Health and Safety Guide.*

WETTELYS

SUID-AFRIKAANSE WETTE

Drankwet No. 27 van 1989

Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika No. 108 van 1996

Interim Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika No. 200 van 1993

Wet op Arbeidsverhoudinge No. 66 van 1995

Wet op Basiese Diensvoorwaardes No. 75 van 1997
(Ook: Wet op Basiese Diensvoorwaardes No. 75 van 1997: Sektorale
vasstellings 7: Huiswerkersektor, Suid-Afrika)

Wet op Beroepsgesondheid en Veiligheid No. 85 van 1993

Wet op Billike Indiensneming No. 55 van 1998

Wet op die Beheer van Medisyne en Verwante Stowwe No. 101 van 1965

Wet op die Voorkoming van Georganiseerde Misdaad No. 121 van 1998

Wet op Gesinsgeweld No. 116 van 1998

Wet op Gevaarlike Wapens No. 71 van 1968

Wet op Inkomstebelasting No. 58 van 1962

Wet op Kindersorg No. 74 van 1983

Wet op Oproerige Byeenkomste No. 17 van 1956

Wet op Seevisserij No. 12 van 1988

Wet op Seksuele Misdrywe No. 23 van 1957

Wet op Vergoeding vir Beroepsbeserings en -siektes No. 130 van 1993

Wet op Werkloosheidsversekering No. 63 van 2001

Criminal Law (Sexual Offences and Related Matters) Amendment Bill, 2006. (Wetsontwerp tot die wysiging van die Wet op Seksuele Misdrywe, 2006)

Wetsvoorstel tot die wysiging van die Wet op Seksuele Misdrywe van 2003

WETTE VAN ANDER LANDE

AUSTRALIË

Criminal Code Act of 1995

Criminal Code Amendment (Trafficking in persons offences) Bill of 2005

Disorderly Houses Act of 1943 – Nieu-Suid Wallis

Health Act of 1958 – Victoria

Prostitution Act of 1999 – Queensland

Prostitution Control Act of 1994 – Victoria

Prostitution Control Bill of 2003 – Wes-Australië

Prostitution Regulation Act of 1986 – Victoria

Summary Offence Act of 1966 – Victoria

Workers Compensation and Rehabilitation Act of 1981 – Wes-Australië

Workplace Relations Act of 1996

Workplace Relations Amendment Act of 2003

DUISTLAND

German Code of Criminal Procedure

German Penal Code

Prostitution Act of 2002

NEDERLAND

Dutch Criminal Code (Nederlandse Strafwetboek)

Wet Opheffing Bordeelverbod

NIEU-SEELAND

Prostitution Reform Act 28 of 2003

VERENIGDE KONINKRYK

Sexual Offences Act 2003 (Engeland)

Taxes Act 1988 (Engeland)

VERENIGDE STATE VAN AMERIKA

Trafficking Victims Protection Reauthorization Act of 2005.

Victims of Trafficking and Violence Protection Act of 2000.

SAKELYS

Bernstein and Others v Bester and Others NNO 1996 (2) SA 751 (CC);
1996 (4) BCLR 449 (CC)

Bibic v First Interstate Security Pty Ltd AIRC, Cribb C, Print S3161, 10
Februarie 2000 (Australiese saak)

Brooke v Coppin Café Ongerapporteur, IRCA, Murphy HR, 501/96, 19
Oktober 1996

Clausia v Allmen Pty Ltd t/as Body Line AIRC, Watson SDP, Print
P8843, 13 Februarie 1998 (Australiese saak)

Commissioner of Inland Revenue v Delagoa Bay Cigarette Co Ltd 1918
TPD 391

Commissioner of Inland Revenue v Aken 63 TC 395 (QBD) [1988] STC
69 (CA) [1990] 1WLR 1374, [1990] STC497 (Engelse saak)

Ellen Jordan en Twee Andere v die Staat (CCT 31/01) (Gerapporteur as:
Ellen Jordan en Twee Andere v die Staat 2002 2 SASV 499 KH)

Harksen v Lane NO and Others 1998 (1) SA 300 (CC) at para 54; 1997
(11) BCRR 1489 (CC)

National Coalition for Gay and Lesbian Equality and Another v The
Minister of Justice and Others 1999 (1) SA 6 (CC); 1998 (12) BCLR
(CC)

Phillipa v Carmel (1996) 96/433 (Australiese saak)

President of Republic of SA v Hugo 1997 (4) SA (CC); 1997 (6) BCLR
708 (CC)

S v C 1992 (1) SACR 174 (W)

S v Jordan and Others 2002(1) SA 797 (T); 2001 (10) BCLR 1055 (T);
2002 (1) SASV (T)

S v Lawrence; S v Negal; S v Solberg 1997 (4) SA 1176 (CC); 1997 (10) BCLR 1348 (CC)

S v Nyalungu 2004 JDR 0189 (T)

SA Broadcasting Corporation v Mckenzie 1999 20 ILJ 585 (LAC)

Sammartino v Mayne Nickless Express (2000) 98 IR 168 op 210-211
(Australiese saak)

Toner v Commissioner 60 TCM (CCH) 1016 1990 (Amerikaanse saak)
